

ART LIMES
BÁB-TÁR XLVII.

2024.1

TATABÁNYA

TARTALOM • CONTENTS – 2024.1

1. BÁB ÉS HAGYOMÁNY • PUPPET AND TRADITION

- 7 Somogyi Zsolt: Rónai Dénes és a Magyar Bábszínház, 1917.
 | *Dénes Rónai and Hungarian Puppet Theater, 1917.*
- 23 Nánay István: Bűvészinások. Az OSZMI kiállítása a hetvenéves
 Astra bábegyüttesről
 | *The OSZMI Exhibition on the Occasion of the Astra Puppet Ensemble's 70th Anniversary*

2. INTERJÚ • INTERVIEW

- 33 Ölbei Livia: Hogy itt egy gondolkodó, lélegző színház legyen.
 Kovács Gézával beszélgettünk
 | *To Have a Thinking, Breathing Theater Here. A Conversation with Géza Kovács*

3. KITEKINTÉS I. – OUTLOOK I.

- 55 Tomáš Jarkovský: DRAK 65 – Termékeny évtizedek / Az emlékezés útjai(n).
 Tegnapelőttől máig / egy színház visszapillantó tükrében...
 | *DRAK 65 – Productive Decades / The Paths of Remembrance.*
 | *From the Day before Yesterday to Today / In the Rear-View Mirror of a Theater...*

4. KITEKINTÉS II. – OUTLOOK II.

- 71 Marek Waszkiel: Régi bábuk – új bábuk
 | *Old Puppets – New Puppets*

5. BÁB ÉS BÁBSZÍNHÁZ · PUPPET AND PUPPET THEATER

- 87 Jászay Tamás: Ej, mi a kő? Tiszavirág (meg minden, ami véletlen eszembe jutott valakinek a születésnapján). (Círóka Bábszínház)
| *The Tisza Mayfly (and anything else that came to mind on somebody's birthday).*
| *Círóka Puppet Theater*

6. UNIMA 95 · UNIMA 95

- 93 Karen Smith: Kilencvenöt éves és csupa energia! Az UNIMA 95. születésnapján
| *Ninety-Five Years and Going Strong! The 95th Anniversary of UNIMA*

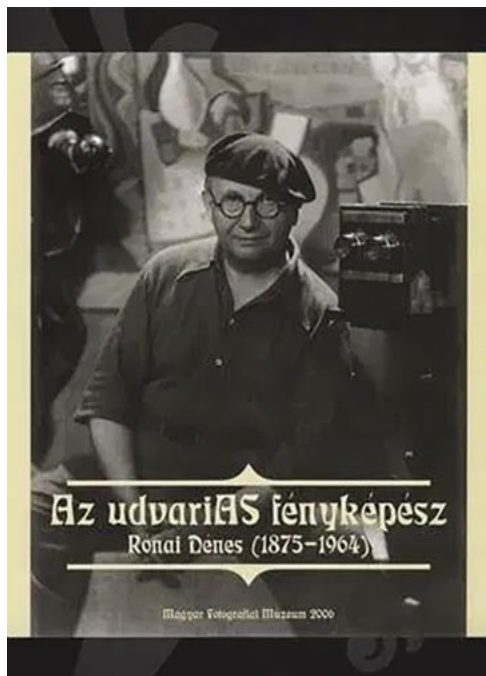

Astra Bábegyüttes: Részlet A bűvészinas című előadásból, 1966 (Lásd a 23. oldaltól)

Peter Schumann workshopot tartott Kecskeméten 1997 április 29. – május 13. között. A felső képen Kovács Ildikóval, az alsó képen a „legendás” szarvassal látható. (Lásd a 33. oldaltól)

A Rónai Dénesről, mint fényképészről megjelent könyv címlapja

Rónai Dénes önarcképe. Reprodukció, Délibáb, 1931

Jelenetkép Harsányi Zsolt *Prologus* című darabjának előadásából. Rónai Dénes felvétele, reprodukció, Színházi Élet, 1917

Somogyi Zsolt**RÓNAI DÉNES ÉS A MAGYAR BÁBSZÍNHÁZ, 1917**

„Rónai Dénes a bábjátékok fanatikusa. Már régóta fáradságot nem kímélve dolgozik, hogy megteremtse a művészi magyar bábjátékot. Amíg külföldön évek, sőt évtizedek óta virágnak a legmagasabb művészi célokat szolgáló bábszínházak, addig nálunk Rónai Dénesen kívül alig foglalkozott valaki ezzel az érdekes, finom problémával.”¹

Rónai Dénes (1875–1964) fényképész, fotóművész, filmrendező neve közismert a magyar bábtörténettel foglalkozók körében. 1911-ben műtermében lépett a nagyközönség elé Orbók Lóránd Vitéz László Színháza, 1919-ben a Belvárosi Színházban bemutatott *Wayang játékok* támogatásával tulajdonképpen ő indította útnak Blattner Gézát. 1917-es vállalkozása, a Magyar Bábszínház azonban – amelynek műsorát szinte minden összefoglaló munka megemlíti – némileg félreértelmezve került be a szakirodalomba. Természetesen az, hogy ma az Arcanum Digitális Tudománytárnak köszönhetően 53 millió „újságoldalon” kereshetünk, nagyban megkönnyíti egy-egy kérdés tisztázását.

1917 januárjában a *Pesti Napló* arról számolt be, hogy Rónai Dénes igazgatása alatt február elején bábszínház nyílik a Ritz Szálló nagytermében. A műsorról a következőket tudhattuk meg: Emőd Tamás verses előjátéka, Karinthy Frigyes *Hosszú háború* és Balázs Béla *A halász és Hold* ezüstje című műve mellett „*Pocci egy darabja van még a játékrendbe illesztve, aztán Gábor Andor egy kis*

színjátéka, Kosztolányi Dezső egy tízperces operát írt, melyhez a zenét Ábrahám Pál komponálja.” Az írás szerint a bábokat, jelmezeket Fejérváry Erzi (1887–1980) festő- és iparművész tervei után készítik, a bábfejeket Körmendi-Frim Jenő (1886–1959) szobrászművész mintázza.² (A két művész 1922-ben összeházasodott.)

Néhány héttel később, még februárban a *Színházi Élet* is rövid hírt közölt *Halló, mi újság?* rovatában arról, hogy a fotográfus vezetésével bábszínház nyílik a Dunapalotában.³ A műsorról itt is olvashatunk részleteket. Eszerint Emőd Tamás *Prologusát* Keleti Artúr színházi függöny előtti jelenete követte volna, majd Karinthy és Balázs Béla már említett darabja mellett Kosztolányi Dezső a *Csoda* című műve került volna színpadra, végül Mohácsi Jenő és Ábrahám Pál *Etelka szíve* című operája zárta volna a műsort. A színházi magazin szerint magát a bábszínházat alakította volna ki Körmendi-Frim Jenő, az előadás látványának megálmodójaként itt is Fejérváry Erzi neve tűnik fel. „*Rónai Dénes nagy tervei szerint február végén, vagy március elején fölgördül a budapesti bábszínház függönye s ennek minden bizonnyal egyformán fog örülni író, művész és közönség, akiknek új tér nyílik szórakozni s érvényesülni.*” – fejezte be a tudósítását a folyóirat.⁴

A függöny felgördültére azonban még várni kellett. Nem ismerjük az okát, de a bábszínház nem nyílt meg a Ritz-Dunapalotában. 1917 áprilisában a *Színházi*

1 Bús-Fekete László: Művészi bábjátékok. Színházi Élet, 1917. május 20-27. (6. évfolyam, 21. szám), 15. p.

2 Sz.n.: Bábszínház Budapesten. Pesti Napló 1917. január 10., 12. p. Arról, hogy Kosztolányi írta volna a bábopera szövegét, nincs más forrás. Emőd Tamás (1888–1938) költő, újságíró, színházigazgató, a magyar kabaré egyik megteremtője. Gábor Andor (1883–1953) író, költő, humorista, dalszövegíró, „a pesti kabaré minden hangon verselni képes napszámosa” (Molnár Gál Péter). Szerzőségükről a Magyar Bábszínház kapcsán később nem esik szó.

3 Azonos a fent említett helyszínnel, a szálloda 1913-ban nyílt meg Budapesten, a mai Széchenyi tér déli sarkán Grand Hotel Ritz néven, majd 1916-os csődje után kapta az új elnevezést.

4 Sz.n.: Bábszínház a Dunapalota szállóban. Színházi Élet, 1917. február 18–25. (6. évfolyam, 8. szám), 33. p.

A Bábszínház alföldi tournéja.

A Modern Színpad helyiségében bemutatott, Rónai mester kezdeményezésére megindult és a művészi érzékű publikum részéről lelkesen fogadott új színházi vállalkozás vidéki körutra készül.

F. hó 23-án utnak indul a Bábszínház gárdája; Zombor, Szabadka, Szeged, Hódmezővásárhely, Nagykinfa, Temesvár, Arad, Gyula, Csaba, Nagyvárad, Debrecen és Szolnok városok részesülnek a Bábszínház föltétlen stílusos, szubtilis, bájosan gyönyörködtető miniatűr előadásaiban.

A program nagyjában ugyanaz, mint amelyet Budapest látott. Harsányi Zsolt prólógja, Kosztolányi Dezső, Balázs Béla meglevenített fantáziáin kívül, gróf Poccinek, a világbitű német-olasz bábjáték-írónak: »Vitéz László házasodik« című komédiája kerül előadásra; minden városban egy napig marad a társulat.

Stílus-egységben a Bábszínház rendkívülit nyújt, amennyiben egy

Harsányi Zsolt : Prologus.

művészi kéz munkája minden s e kéz Fejérváry Erzsé, aki a Bábszínház diszleteit, bábit és kosztümjeit tervezte, mintázta és készítette.

A Bábszínház, hogy úgy mondjuk beszélő gárdája: Lubinszky Tibor, Jávor Álfréd, Örvössy Géza, Oláh Gyula, Rubinyi Tibor, Lencz Hedvig és Homoki Paulából áll.

A balász és a hold ezüstje. – Balázs Béla mesejátéka.

Élet a helyszíneként még a szállót vagy a Zeneakadémia-t említi,⁵ nem sokkal később viszont már arról cikkezett a sajtó, hogy a Magyar Bábszínház megkezdte működését a Modern Színpad helyiségeiben, a Koronaherceg utca 6. szám alatt.⁶ A bemutatót végül 1917. május 15-én délután négy órakor tartották.

A premierről a legrészletesebb beszámolót Bús-Fekete László írta, szintén a *Színházi Élet* hasábjain.⁷ A februárban tervezetthez képest a műsor csak kis mértékben változott. A *Prologust* Emőd Tamás helyett Harsányi Zsolt⁸ írta, abban a magyar vásári bábjáték legismertebb hőse küzdött meg külföldi, azonos szerep körben működő rokonaival: „a magyar bajuszú Vitéz János kedves rigmusok mondása közben győzi le idegen vetélytársait: *Harlechino-t, Pierette-t és Hansvurst-ot.*” (A Pesti Hírlap egyik beharangozója bizonyítja, hogy cikk szerzője írta el Vitéz László nevét, amiből talán az sejtethető, hogy a magyar vásári bábjáték hagyományait nem feltétlenül ismerték a korabeli értelmiségi körök.)

Balázs Béla két műve szerepelt a műsorban, a prolog után *A varázsló és a királykisasszony* vagy *A varázsló kertje*⁹ címen említett, gyerekeknek szánt mesét mutatták be. Másik eljátszott írása, a bábszínházadokon azóta is népszerű *A halász és Hold ezüstje* volt. Utóbbiról így ír Bús-Fekete: Balázs „másik játéka az öregeké, mély és megkapó jelenet

a halászlól, aki nem elégszik meg a kövér halakkal, hanem a hold ezüst képét akarja kifogni a habokból. (...) Az élet szimbóluma ez a kis játék és mély lírája igaz hatással volt a hallgatókra.” Az előadás következő darabja Karinthy Frigyes *Hosszú háború* című jelenete volt. A lövészárokban kedélyesen csevegő és közben egymást meggyilkoló két katona dialógusáról a korabeli kritikus ezt fogalmazta meg: „Karinthy Frigyes a hosszú háborút figurázza ki párjelenetében és nem tudjuk, hogy humora vagy pedig igazsága teljesebb-e ennek a játéknak.” Kosztolányi Dezső a *Csoda* című groteszk játékában – melyet a Pesti Napló közölt 1917. januárjában¹⁰ – a Vak, a Sánta, a Süket és a Néma számára egy angyal lehetőséget teremt Karácsonykor, hogy fogyatékségeiket egymással elcserélik. Az első lelkesedés után végül mindenki marad a maga nyavalyájával. A bábjáték komoly szakmai kihívás lehetett a mozgatók számára, például a Sánta a szöveg szerint az egyik jelenetben kétszer is végigsántikál a színpadon. Az est zenés darabja az *Etelka szíve* című bábopera lett.¹¹ A Mohácsi Jenő által írt librettót a pályakezdő zeneszerző, Ábrahám Pál zenésítette meg.¹² Jelenleg csak a szöveget ismerjük. Az Országos Színház-történeti Múzeum és Intézet Báb-tárában őrzött kézirat szerint Edömér szerelmes Etelkába, annak anyja, Fruzina azonban ellenzi kapcsolatukat. Az anya fekete szívét kicseréli

5 Sz.n.: Magyar Bábszínház. Színházi Élet, 1917. április 15. 28. p.

6 Az 1916-ban megnyitott, Bárdos Artúr vezette Modern Színpad 1918-tól Belvárosi Színház néven működött: Blattnerék Wayang játéka tehát ugyanitt került sor 1919-ben. Ma a Katona József Színház Petőfi Sándor utcai épülete.

7 Lásd 1. jegyzet 15-16. pp.

8 Harsányi Zsolt (1887–1943) író, újságíró, színiigazgató. Legismertebb műve a Paulini Bélával közösen írt Háy János szövegkönyve.

9 Utóbbi címen Csáth Géza novellája vált közismertté, Balázs művét a tanulmány írójának nem sikerült azonosítania.

10 Csoda (Bábjáték, rímjáték) írta: Kosztolányi Dezső. Pesti Napló 1917. január 28. 1-3. pp.

11 A darabok sorrendjében nem lehetünk biztosak. A műsorról számozott listát a Világ című lap közölte még a bemutató előtt (Magyar bábszínház. 1917. május 6., 11. p.), aszerint A halász és a Hold ezüstje zárta volna az estet, ezt igazolja A Hét ismertetője is a premierről: „A Modern Színpad helyiségében a Magyar Bábszínház ezen a héten meg is nyílt és menedéket adott a művészetnek, amely a nagy színházakból lassan kint úgyszólván kiszorul. Harsányi Zsolt: kedves prologussal, Karinthy Frigyes: nevével, Kosztolányi Dezső: kifinomult és választékos verselő művészetével, Ábrahám Pál és Mohácsi Jenő bibabó operával, végül: Balázs Béla tartalomában, formájában és stílusban egyformán tökéletes bábjátékkal (A halász és a hold ezüstje) szerepelt a műsoron.” (28. évf. 20. sz., 1917. május 20., 318. p.). Bús-Fekete László szerint azonban az *Etelka szíve* volt a befejező produkció.

12 Mohácsi Jenő (1886–1944) író, költő, műfordító, magyar alapművek németre fordításával irodalmunk külföldi népszerűsítője. Deportálás közben, egy vagonban hunyt el. Ábrahám Pál (1892–1960) zeneszerző, karmester, a magyar operett világhírű, legnagyobb sikereit a két világháború között elért alakja.

Jelenetképek Balázs Béla *A halász és a Hold ezüstjének* előadásából. Rónai Dénes felvétele, 1917. Magyar Fotográfiai Múzeum, Kecskemét

Etelkáéra, így a lány elzavarja a saját, piros szívét felajánló Edömért. Etelka aranyszívével azonban Fruzina lesz szerelmes Edömérbe, akit tetteleg ölelget. Miközben az ifjú visszautasítja, Etelka aranyszíve kihull a gonosz mellkasból, Fruzina holtan esik össze. Etelka visszakapja a szívét és a pár elmenekül. A megjelenő seprűs öregasszony meglátja a fekete szívét, visszahelyezi eredeti helyére. A magához térő Fruzina, miután hiába keresi lányát, a takarító nő vállán zokog.¹³ Nem csak a történet, a darab nyelvezete, nyelvi fricskái-furfangjai is jelzik, hogy a darabot paródiának szánták.

A bemutató után a *Világ* így összegezte a látottakat: „Az új színház mindenben igyekezett tökéletes illúziót kelteni és a bábuk technikai kidolgozása épp oly fontosnak látszott, mint a miniatűr-rendezés apró ötletei, amelyek a valóság illúzióját kellett, hogy felkeltsék és emellett a bábszínház ízet és zamatát is megőrizték.” A rendező személyét név szerint nem említik, Rónait sejtethetjük a feladat mögött, Balázs Béla naplójában azonban ad ehhez némi kiegészítést. 1917. május 28-án kelt bejegyzésében így emlékezik: „Bábjátékot is írtam. Írtam, és szervezni és rendezni segítettem. Azt is nekem kellett, bár én éppoly kevéssé tudtam hozzá, mint a többiek. Rónai Dénes bi-ba-bó színházat csinált, és darabot és tanácsokat kért tőlem. Megírtam »A halász és a hold ezüstjé«-t: Később még egyet és aztán egy harmadikat. (A varázsló kertje – és Paprika Jancsi szömyű kalandjai.) Mert a többieknek, akikkel még íratott, sejtelmük sincs stílusról, bábjátékról. Kosztolányi és Karinthy »finom«, »irodalmi«,

»szimbolikus« trivilitásai, melyeket gyerekek nem értenek, a nagyok meg unják. (...) A bábszínház nagyon jó mulattság, és nagyon jól mulattam új drámáim írása közben. De a színház maga rosszul sikerült. Kicsi a színpad, nincs technikájuk, és általában: marionett kell – és nem bi-ba-bó! Esztendőre úgy akarja Rónai. Kívánom neki, hogy sikerüljön, mert tisztességes ember.”¹⁴

„Maga a miniatűr színpad Fejérváry Erzsi, a talentumos fiatal festőművész nő megkapóan szép munkája – a nagy színpadon van s bíborszínű függönyeivel artisztikusan beleilleszkedik a Modern Színpad harmonikus tónusába. Hat kis egyfelvonásos szerepel a bábszínház műsorán s a darabokhoz készült díszletek, valamint a bibabo-bábuk is Fejérváry Erzsi kiváló tehetségének briliáns munkái. A finoman stilizált festői díszletek közül különösen két ragyogóan fantasztikus kertdíszlet és egy havas városrészlet tűnik ki. A bábuk, mintegy huszonkét bibabo-figura, művészi esek, finomak s kedvesen groteszkek; legtöbbjük, mint a Kosztolányi darabjában szereplő figurák valósággal karakter-stúdiumok.”¹⁵ – írta a művész nő munkájáról a Pesti Napló beszámolója. Az említett díszletek a varázsló kertje, Etelkéék parkja és a Csoda karácsonyi estéje lehetett.¹⁶ Fejérváry Erzsi (1887–1980)¹⁷ festő- és iparművész nevével először 1906-ban találkozunk a sajtóban, Szablya-Frischauf Ferenc¹⁸ tanítványaként. Tanulmányait Nagybányán, majd Párizsban folytatta, Henri Matisse-nál is dolgozott. Az 1909-ben alakuló Kecskeméti Művésztelepnek a kezdettől tagja volt (ahová édesanyja is elkísérte, nyilván garde dame-ként).

13 Az OSZMI-ban őrzött szöveg gépirat, de „címlapja” kéziratos: „Etelka szíve / Bibabó opera. Rendezői könyv” címmel és színleírással. Mohácsi műve közölvé: A Vitéz László Színházról a Nemzeti Bábszínhátekig című antológiában. Bábvár 1., Szerk.: Galántai Csaba, OSZMI, 2012. 183-189. pp. (Csak apró érdekesség, hogy Rónai Dénes egyik húgát Etelkának hívták)

14 Balázs Béla: Napló 1914-1922 (második kötet). Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1982., 226-227. pp.

15 A Magyar Bábszínház megnyitása. Pesti Napló 1917. május 16., 9. p. – Színház, Művészet rovat.

16 „A mindig stílusos és kifejező színpad s a babák találó, kifejező figurái Fejérváry Erzsi kivételes tehetségét hirdetik. Akár a varázsló színpompás kertjére gondolunk, akár a kis opera kedves teraszára, vagy a Csoda éjjeli, havas utcaképeire egyaránt állanak a fenti dicsérő sorok.” – írta Bús Fekete.

17 Születési évét a lexikonok többsége 1890-re teszi, de 1896-os és 1897-es adatot is találhatunk. Utóbbi évszámokat első ismert kiállítási szereplése cáfolja.

18 (Y.): Szablya-Frischauf Ferenc és tanítványai kiállítása. Az Újság, 1906. március 15., 13. p. Szablya-Frischauf Ferenc (1896-1962) festő, iparművész, Nagybányán és Münchenben tanult. 1903-ban szabadiskolát nyitott, 1906-ban a Magyar Képzőművészek és Iparművészek Egyesülete (KÉVE) alapítója, 1913-tól az Iparművészeti Főiskola tanára, 1938-1943 között rektora.

Rendszeresen kiállított a Magyar Képzőművészek és Iparművészek egyesületének (KÉVE) tárlatain és nemzetközi seregszemléken is. „*Fejérvány Erzsi művészetét zseniális könnyedség, sokoldalúság, témagazdaság jellemzi. Gyönyörű, izzó színsokaság két hatalmas virágkosara, igen jók a kecskeméti park részletei, finoman hangulatosak miniatűr francia tájai.*” – írta róla Magyar Elek kritikus 1913-ban a KÉVE negyedik kiállítása kapcsán. Ezen művek alapján a Pesti Hírlap újságírója azonban ezt állapította meg: „Fejérvány Erzsi pikturája is hatodrangú”.¹⁹ A tárlaton nagy feltűnést keltenek Körmendi-Frim Jenővel közösen készített, az Orosz Balett szereplői ihlette kerámiaszobrai. Ezek talán előképei lehettek az 1917-ben készült báboknak. „*Az alakok könnyedén vannak megmintázva, kompozíciójuk ötletes, még helyenként kissé összeragadt, nem eléggé kiszabadított, de lendület és élet van bennük. Színezésük pedig meglepően szép. A mázzal máris nagy biztossággal bánnak és pompás színhatásokat produkálnak vele.*” – jellemezte a szobrokat Elek Artúr író, műfordító, művészettörténész.²⁰ A Fischer Emil porcelángyárában készült szobrocskákat kiállították Velencében és San Franciscóban. E sikerek köszönhetően 1915-ben elkészíthették Augusztia főhercegnő fajanszszobrát is. 1917-ben, amikor Rónai Dénes bábszínháza alakjainak megalkotására kérte fel, Fejérvány ismert művésznek számított. 1931-ben a Magyar Alkotóművésznők Egyesületének alapító és elnökségi tagja lett. Tervezett jelmezt és rajzolt divattörténeti sorozatot a Színházi Élet számára.²¹ 1939-ben, a világháború kitérőse előtt Hollandia több városában, majd az Egyesült Államokban állította ki műveit a házaspár – 1939-ben Milwaukee-ban, 1940-41-ben Chicagóban –, ahonnan nem tértek haza. Az Indiana állambeli Notre Dame

Egyetem tanárai lettek. 1951-ben ott adtak ki egy albumot munkásságukról, elsősorban amerikai, bibliai-egyházi témájú alkotásaikról – a bábszínházat azonban nem említik.²²

Körmendi-Frim Jenő a magyar bábtörténet szempontjából rejtélyes művész. 1902-ben az Országos Magyar Királyi Iparművészeti Iskola előkészítő osztályában kezdte meg tanulmányait, 1904-től rendszeresen szerepelt a Nemzeti Szalon kiállításain kisplasztikáival, szobraival. 1905-ben I. díjat nyert az Iparművészeti Iskola pályázatán női tintatartójával, amelyen két gyermek bájos figurája bámult bele a levelekből szerkesztett íróasztalkészlet edénykéjébe.²³ 1907-ben Párizsban tanult, ahol két szobrot állított ki a Salon de Champs de Mars kiállításon (Rippl-Rónai József festményeivel együtt)²⁴ és a Salon des Independants tárlatán is – Felix Vallotton, Henri Matisse, Berény Róbert és testvére, Frim Ernő festő társaságában.²⁵ 1909-ben I. díjat nyert a Jászberény városa által kiírt Lehel-kút pályázatán, mely „a magyar hős” emlékműve lett volna, az azonban nem készült el.

„*Körmendi Frim Jenő a legtehetségesebb. Összesen hét szobrot állított ki és bármelyik szobrát nézzük, mindegyik egyforma tanulságot szolgáltat arról, hogy milyen jó nyomon jár a legfiatalabb szobrászszemzedék, amelynek ügyét Frim nálunk előrevinni törekszik. Ami szobrain mindenekelőtt szembeötlik: nyugodt síkok kiképzése, a mozgásnak a tömegek egységét megbontó naturalista fölfogásától való eltávolodás. Fehérvári Erzsiről mintázott szobra a nemes vonalvezetésnek a felületek megfontolt és átgondolt hangsúlyozásának kitűnő példája. Egyben a kiállítás legjobb szobra.*”²⁶ – írta róla Bálint Aladár kritikus, író 1912-ben.

19 Magyar Elek: Kép- és szoborkiállítások Magyarországon, 1913. március 9., 11. p.; (Kézdi): A „Kéve” IV. kiállítása. *Pesti Hírlap*, 1913. március 9., 6. p.

20 Elek Artúr: A KÉVE kiállítása. Az *Újság*, 1913. március 9., 21. p.

21 Sz.n.: A világtörténelem divatlapja. *Színházi Élet*, 1931. augusztus 30., 42-45.

22 The Art of Eugene and Elizabeth Körmendi. International Press Associates – Psychological Library, New York

23 A tárgy fényképe közölve: *Magyar Iparművészet*, 1905. VIII. évf., 4. sz. IV. melléklet

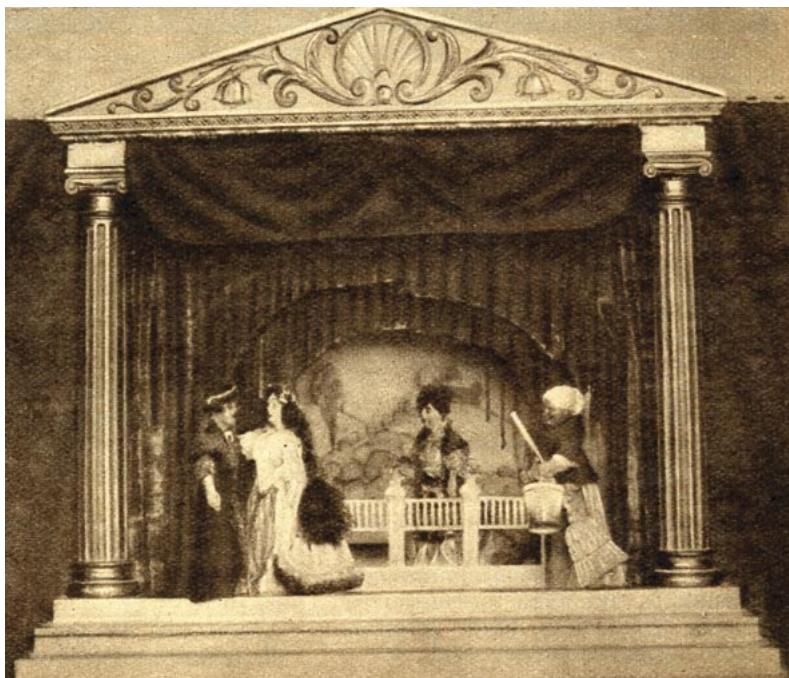
24 Párizsi Szalon. *Pesti Hírlap*, 1907. április 18., 8. p.

25 (h.h.): A „Salon de Independants”. *Pesti Hírlap*, 1907. április 21., 36. p.

26 Bálint Aladár: A Műcsarnok jubiláris kiállítása. *Népszava*, 1912. január 3., 2. p. Bálint Aladár gyermekei Bálint Endre festőművész és Bálint Klára, aki Szerb Antal felesége lett.

Bábok Orbók Lóránd Vitéz László Színházából, balról a harmadik *Violon király*. Feltehetően Rónai Dénes felvétele, reprodukció, Délibáb, 1931

Jelenetkép Mohácsi Jenő-Ábrahám Pál *Etelka szíve* című operájának előadásából. Rónai Dénes felvétele, reprodukció, Délibáb, 1931

Az 1910-es évek elejétől plakettekkel is jelentkezett, 1913-ban csatlakozott a Kecskeméti Művésztelephez. 1914-ben megkapta a Művészház nagy ezüstérmét, számos szoborpályázaton vett részt, ígéző szépségű 1916-os Erzsébet királyné szobra is ilyen alkalmából született. Művészi pályája a két világháború között is folyamatosan ívelt felfelé. Az Egyesült Államokban készült művei az Art Deco stílus elegáns alkotásai. Azt – mint fent említettük – tudjuk, hogy a Dunapalotában tervezett bábszínház az ő tervei alapján készült volna el. A helyszín változása kapcsán azonban a korabeli beszámolók már nem említik a bábszínház munkálatainak résztvevőjeként. Egyes újságcikkek – talán szobrász mivolta okán – megjegyzik, hogy a bábfejeket ő készítette, ez azonban jelenthette azt (mint az 1913-ban közösen készített kerámiaszobrok esetében), hogy Fejérváry Erzsi tervei alapján segítette a kivitelezést. Neve azonban Rónai Dénes 1960-ban adott interjújában is felbukkan, mint a Tanácsköztársaság alatt Blattner Gézával közösen épített bábszínház egyik megálmodója.²⁷ Ennek ellentmond, hogy Blattner visszaemlékezéseiben nem szerepel a szobrászművész neve. Talán joggal feltételezhetjük, hogy a fényképész több mint négy évtized után összekeverte a két általa szervezett-támogatott bábszínházi vállalkozás szereplőit.

A Magyar Bábszínházban előadott művekről ma négy jelenetképet ismerünk. 1917 nyarán a társulat turnét tervezett, a *Színházi Élet* ezt bejelentő cikke mellett két felvétel jelent meg, egyik a *Prológ*, másik a *Halász és a Hold ezüstje* egy-egy pillanatát ábrázolja. A korabeli nyomdatechnika miatt az előbbi csak részben értelmezhető, azon négy figurát látunk, a darableírás alapján Vitéz Lászlót és külföldi társait.²⁸ A másik fénykép esetében szerencsések vagyunk. Rónai Dénes hagyatékának egy része a kecskeméti Magyar Fotográfiai Múzeum gyűjteményébe került. Ezek között megtaláljuk Balázs Béla művének publikált fényképét és egy másik jelenetet is. A halászt, feleségét és a „száz gyereket”

ábrázoló fotó mellett a másikon a címszereplő a rettenetes krokodilussal és a tündérel szerepel együtt. A figurákat ezek alapján talán a rusztikus szóval jellemezhetnénk leginkább. Nagyvonalúan ábrázolt alakok, a halász sötét arcú, kerek orrú, nagy szemű férfi, fehér ruhában, sötét mellényben. Felesége ovális fejű, turcsi orrú, kendős asszony, sokgombos blúzban, csikkokkal díszített szoknyában, sötét kötényben. Gyermekeik készen vásárolt babák, formában, méretben, színben is „százfélék”. A tündér profilból látható, arca finoman ívelt, szeme körül sötét folt, hajában a horog, amellyel a halász kifogta. A krokodilus tátott szájával erősen stilizált, méltó utódja a vásári bábjátékosok és elődje a művészi bábszínpadok krokodiljainak.²⁹ A fodros hullámok három síkban helyezkednek el, így teremtve lehetőséget a bábok térbeli mozgatására. Maga a színpadnyílás antik templomot idéz, három lépcsőfokos talappal, két kannelurázott, aranyszínű oszloppal, ion-oszlopfőkkel és kagylóval-indákkal díszített, szintén aranyozott timpanonnal. Ez a forma érdekesen mond ellent az elhangzó szövegek tartalmának-hangulatának. Megálmodói talán a bábjáték ősi voltára, vagy a színház szakrális eredetére utalhattak, de a forma akár a müncheni Puppentheater előtti tisztelgés is lehet, amely főbejárata hasonló. A negyedik felvétel a *Déli báb* című magazinban jelent meg. A Rónai-féle bábszínház emléke 1931-ben újra felmerült. A lap hasábjain Mohácsi Jenő írt visszaemlékezést-méltatást a zeneszerzőről *Ábrahám Pál első színpadi művei* címmel. Az *Etelka szíve* születésére ott így emlékezett: „*Ábrahám Pál valamikor 1917 táján arra kért, hogy írjak neki szöveget. Operaszöveget természetesen, mert operatthez nem értek és Ábrahám is operával akart próbálkozni. Írtam Ábrahámnak a legeslegkisebb műfajhoz való szöveget. Báboperát írtunk ketten. »Etelka szíve« volt az opera címe. Valami lovaghistória, a közép-korból, igen romantikus és eltúlzott, groteszk és szentimentális, ahogyan ez báboperához illik. (...) Ez a bábopera színre is került, tökéletes előadásban,*

27 Dutka Mária: Emlékezés az első magyar művészi bábszínházra. *Magyar Nemzet*, 1960. március 22., 4. p.

28 Sz.n.: A Bábszínház alföldi turnéja. *Színházi Élet*, 1917. június 17-24. (6. évfolyam, 25. szám), 12. p.

29 A két felvétel leltári száma: 2006.16389. és 2006.16467, Lévai Jenő ajándéka.

a Belvárosi Színházban. Rónai Dénes, a kiváló fényképész, nagy kedvel vállalkozott az Impresszárió szerepére.³⁰ Mohácsi emlékei szerint a bábokat Fejérváry Erzsi és Körmendi-Frim Jenő készítették. A darabot a zeneszerző betanításában főiskolai hallgatók énekelték. Az író így emlékezett a búcúra: „*»Etelka szíve« háromszor került színre, azután végleg összetört. Nem tudom, Fejérváry Erzsi őzise még a bábukat és díszletet. Ábrahám Palival sem beszéltem még azirányban, hogy megvan-e még első, színpadi művének kottája.*»³¹

Az újság két bábművészeti fényképet is mellékel, az egyik alírása szerint a *Jelenet az »Etelka szíve« című bábjátékból.* Ezen a görög templomi színpadnyíláson belül négy elmosódott alak, akiket a szövegkönyv alapján azonosíthatunk: balra a hajpántos Edömér, mellette, felé fordulva a szinte földig érő hajú, fehér ruhás nőalak, nyilván Etelka, világos korlát mögött édesanyja Fruzina, míg jobbra az opera negyedik szereplője, a sötét ruhás, fehér kontyos seprős asszony látható. A bábok művészi megformálása vagy anyaghasználata sajnos ez alapján sem igazán elemezhető, a fotó minősége okán.

A felvételek nyilván – ahogy a korabeli színházi jelenetfotók is – beállított képek, azok nem előadás közben készültek. Ezt jelzi, hogy a halász mindkét jelenetben ugyanabban a testtartásban látható.

Az 1931-es cikkhez mellékeltek másik fotó az írás címével együtt jelent meg. Ez a felvétel élesebb, sorban hét bábót láthatunk. Balról a harmadik figura ismerős számunkra: az OSZMI Báltár gyűjteményébe került darabot Violon király fejeként tartjuk számon, Orbók Lóránd bábszínházából. A tárgy Óhidy Lehel hagyatékának részeként került az intézménybe. A bábművész álma egy bábmúzeum

létrehozása volt, gyűjteményét viszonylag precízen rendszerezte, tárgyait gyakran a még élő szemtanúktól szerezte be. Az ismert szereplő alapján feltehetőleg, hogy a fotón látható másik hat figura is Orbók Lóránd színházához tartozott. Három karakteres nőalak: egyikőjük rózsás arcú, nyakában nagyszemű gyöngyosorral, másikuk keskeny, ovális arcú, fején furcsa fejdísszel, a harmadik a legkarakteresebb, vékony, hegyes saszorral, bibircsókával, vastag sötét szemöldökkel, fején főkötővel. A férfiak közül az egyik Napóleon-kalapos, kerekfejű, a másik kettő marcona, groteszk, gyűrött arcú alak, egyikük fémsisakot visel, kezében alabárd. A fénykép felbukkanása az 1917-es vállalkozás illusztrációjaként jelzi a magyar művészi bábjáték kezdeteinek áthallásait... Az írás végén a legfőbb támogató-szervező előtti tisztelgésnént Rónai Dénes önarcképét is megjelentette a *Déliabáb.*

Az 1917-es társulatról több forrás – és névsor – áll rendelkezésre. A *Színházi Élet* áprilisi beharangozója szerint az operát „*egész zenekar, a tizenegy tagból álló úgynevezett »Francia zenekar« fogja előadni, az énekrészeket kitűnő operaénekesek, közöttük Pallag Mathild és Demény Arthur, a Magyar kir. Operaház tagjai fogják tolmácsolni. A prózadarabokat persze szintén a szín mögött, a következő művészek fogják elmondani: Fehér Gyula, a Nemzeti Színház tagja, Horváth és Jávor, a Magyar Színházról, Lenczy Hedvig, a Magyar Színház tagja és Homoki Paula, a Modern Színpad művésznője.*»³² A *Világ* bemutatóról szóló beszámolójában azonban a következő neveket olvashatjuk: „*akik a bábuk helyett beszélnek: Daróczy, Homoki, Jávor, Lencz, Örvösy, Rubinyi és Sebestyén épp oly kiválóak, mint a Mohácsi-Ábrahám opera énekesei; Turay Margit, Vágó Boriska és Demény Artur.*»³³ Végül ismerjük a 1917 júniusában

30 A Belvárosi Színház említése mint helyszín érthető, hisz mint említettük, 1918-tól a Modern Színpad ezen a néven működött tovább.

31 Délibáb, V. évf. (1931) 43. sz., 13-15. pp.

32 Lásd 5. jegyzet

33 Magyar bábszínház. *Világ* 1917. május 16., 10.p.

turnéra készül, csak prózai szereplőket, ők Lubinszky Tibor, Jávor Alfréd, Örvössy Géza, Oláh Gyula, Rubinyi Tibor, Lencz Hedvig és Homoki Paula voltak-lettek volna.³⁴

A bábok mozgatójára is találunk egy rövid, igaz évtizedekkel későbbi utalást. A Román Népköztársaság Írószövetségének Kolozsváron kiadott lapja, az *Utunk* 1958-ban háromhasábos cikket jelentetett meg Sebestyén Lajos (1889–1975) Erdélyben működő vándor bábos-bábszínész visszaemlékezéseiről. Eszerint „*Rippl Rónai fítestvére (sic!) bábszínházat szervezett Budapesten. Komoly, igényes bábszínházat. Sebestyén Lajos ekkor a budapesti Király Színház tagja volt. Rónaiék meghívták magukhoz. A színpad díszleteit kitűnő iparművészek készítették, a darabokat Kosztolányi Dezső és Orbók Attila (sic!) írták. Egy egyfelvonásos opera szövegét Balázs Béla (sic!) írta, zenéjét pedig a később ugyancsak világhírű Ábrahám Pál szerezte. Ez volt egyébként Ábrahám Pál első műve, a zenekart maga vezényelte. A »hangok« között Demjén Artúr (sic!) és más neves színészek és operaénekesek léptek fel. Általában a szerepeket a Nemzeti és*

a Magyar Színház tagjai játszották. A bemutató előadásokat a Belvárosi Színházban rendezték. S az igényes együttes lelke, a bábuk mozgatója, Sebestyén Lajos volt.”³⁵ Az idézet – számos tévedése ellenére – érdekes adatokkal szolgál. Orbók Attila nevének említése felveti azt – az egyelőre megválaszolatlan kérdést –, hogy vajon Sebestyén már az Orbók Lóránd-féle kezdeményezésben is szerepet vállalhatott vagy csak a kolozsvári kapcsolatok miatt emlékezett az Orbók család bábos múltjára? Az opera ismerete viszont jelzi, hogy a *Világ* felsorolásában említett Sebestyén Sebestyén Lajos volt, aki az 1910-es években valóban a Király Színházban szerepelt, majd az 1910-es évek végétől vándor bábjátékosként járta Erdélyt. Működése központja 1921-től Kolozsvár lett. Vitéz László és Paprika Jancsi jeleneteket, Grimm és Andersen meséket adott elő, de elkészítette a János vitéz marionettváltozatát és feldolgozta a Ludas Matyit is.³⁶ Egy 1937-es székelyföldi fellépését a korabeli filmhíradó is megörökítette.³⁷ A II. Világháborút követően a megalakuló Kolozsvári Bábszínház³⁸ tagja lett, bár tudását kevésbé vették igénybe. Az így megismert

34 Lásd 28. jegyzet. Homoki Paula (1897-?) a Modern Színpad, majd az Apolló Kabaré, Lencz(i/y) Hedvig (1893-?) a Magyar Színház színésznője volt. Mindketten visszavonultak házasságuk után. Jávor Alfréd (1891-?) a Magyar Színház tagja volt, majd Aradon működött. „1929-ben Erdélyben színigazgató”. Örvössy Géza (1889-1943) Erdélyben kezdte pályáját és szakmai élete jelentős részét ott is töltötte, 1929-től haláláig ügyelő (is) a kolozsvári Magyar Színházban. Fiatal korában ünnepelt bonvivánjaként sikereket aratott a Király Színházban is. /hangosfilm.hu/ Oláh Gyula (1880-?) Rákosi Szidi színészkollegájában tanult, vidéken jelentős sikereket ért el, opera- és operett-szerepekben is. A Király Színház szerződöttette, „rövid működése után azonban pályát változtatott”. Daróczy Margit (?-?) 1918-19-ben a Színházi Élet Gyerekszínházában lépett fel. Férje a turnéra induló bábszínház társulatában említett Lubinszky Tibor (1888-1943) kisebb társulatok tagja, a Nemzeti Színház színésze, majd ügyelője. Rubinyi Tibor (1896-1944) 1915-ben fejezte be a színakadémiát, majd vidéken, 1923-tól Budapesten játszott számos színházban. Turay Margit 1915-ben „zeneakadémiai növendékként” tűnik fel a lapokban, az 1920-30-as években főként dalesteken volt hallható operaénekesnőként. Az 1940-es években Kolozsváron találkozunk a nevével, a II. Világháború után azonban eltűnik a sajtóból. Vágó Boriska zeneakadémiai tanulmányok után 1917-ben az Operaház ösztöndíjasa, majd a Városi Színház énekesnője. Demjén Artúr (1891-?) 1917-ben diplomázott a Zeneakadémián, a következő évadban az Operaház énekes, 1918-tól a Városi Színházhoz szerződött. Az 1920-as évek elején vidéken játszott és talán külföldi szerződéseket fogadott el, 1926-27-ben a Lányi Viktor szervezte Opera Staggione társulatával lépett fel, 1929-ben mint a bécsi operaház tagját említik. 1940-ben az OMIKE művészakció keretei között szerepelt, 1942-ben neve rendezőként bukkant fel. Túlélte a buchenwaldi haláltábor, a II. Világháború után a Szociáldemokrata Párt „Repülő színházának” tagja, illetve rádiószerelősei ismertek. (Mazsihisz).

35 Z. J.: Öreg bábos dicsérete. *Utunk* XIII. évf. 25. sz., 1958. június 26., 11. p.

36 Tevékenységéről bővebben ír Bonczidai Dezső: Vitéz László és Paprika Jancsi bábszínhadi reprezentációi Erdélyben (Bábtörténeti előzmények Erdélyben az intézményes struktúra kialakulása előtt) című tanulmányában. *Játékrét*. XIV évf. (2022) 1. sz. 31-44. pp.

37 Magyar Világhíradó 680. <https://filmhiradokonline.hu/watch.php?id=2213> (letöltés 2023.12.10.)

38 A Puck Bábszínház jogelődje.

mozgató személye azonban felvet még egy kérdést. Kosztolányi műve például ötszereplős, akik közül legalább négy egyszerre szerepel a színpadon. Ebben az esetben – ha csak nem használtak valamilyen különleges megoldást – kellett lennie még valakinek, aki a figurákat életre keltette. Az ő személyét egyelőre nem ismerjük. Meg kell jegyeznünk azt is, hogy a vidéki turnénál már nem találkoztunk Sebestyén névével „a beszélő gárda” tagjai között. Így vagy már „csak” a bábok mozgatózásában vehetett volna részt vagy azt máshogy, másvalakivel tervezte megoldani a társulat.

A korabeli sajtóhírek alapján a bemutatót követően öt vagy hat előadásra került sor a Modern Színpad helyiségében.³⁹ Az utolsó budapesti fellépés május 30-án volt. A városligeti Gerbeaud-pavilonban jó-tékonyági ünnepséget rendeztek a háromszéki menekültek és gyöngyösi tűzvész károsultjainak javára, amelyen a Magyar Bábszínház is szerepelt – a *Világ* beszámolója szerint azonban csak három műsorszámot adtak elő a hatból. Hogy melyek voltak ezek, nem tudjuk. A rendezvényen részt vett Augustza királyi hercegnő és az ifjú József királyi herceg is, akik tetszésüket fejezték ki látottak kapcsán. A főúri vendégeket Rónai Dénes és Fejérváry Erzsi fogadta.⁴⁰ Ezt követően még egy hírünk van Magyar Bábszínházról. 1917 júniusában a *Színházi Élet* arról számolt be, hogy folyó hó 24-én a társulat vidéki körútra indul. A fellépések helyszíneiként – mindenhol egy-egy előadással – Zombort, Szabadkát, Szegedet, Hódmezővásárhelyt, Nagykikindát, Temesvárt, Aradot, Gyulát, (Békés)Csabát, Nagyváradot, Debrecent és Szolnokot sorolja fel

az írás. A programban Harsányi Zsolt, Kosztolányi Dezső és Balázs Béla művei mellett Pocci „*Vitéz László házasodik*” című darabját ígérték a közönségnek. A *Hosszú háborút* és a báboperát nem említi a cikk.⁴¹ A turnéről csak egy rövid hírt ismerünk, eszerint két-két napon léptek fel Nagyváradon, Szabadkán és Aradon,⁴² a kor vidéki lapjai azonban nem számoltak be a vendégjátékokról. Ezt követően a Magyar Bábszínház neve eltűnik a sajtóból. Hogy mi miatt nem folytatódta az előadások a következő évadban, csak találgathatjuk. Legvalószínűbbek a pénzügyi okok, a Budapesten tartott fellépések elég nagy apparátussal működtek – a mozgatók mellett színészek, operaénekesek, zenészek szerepeltek közösen. Ez feltehetően komoly kiadásokat jelenthetett. Emellett azt sem tudhatjuk, hogy a sajtó által említett telházak valóban azok voltak-e. Talán a háborús helyzet romlása is hozzájárult a döntéshez, hogy néhány alkalom után a Magyar Bábszínház befejezze működését.

Az azért meglepő, hogy a komoly sajtóvisszhang mellett a *Nyugat* nem számolt be szerzői premierjéről. A lap 1917. június 1-i számában jelent meg Lesznai Anna ismertetője Balázs Béla *Játékok* című könyvéről – amiben *A halász és a Hold ezüstje* is napvilágot látott –, annak színházi előadásáról azonban nem ejtett szót. Ugyanott olvasható kritika a kötet másik darabja, *A fából faragott királyfi* balett-bemutatójáról, a bábszínházról azonban egy sor sem jelent meg.⁴³ Fejérváry Erzsi bábjai három évvel később azonban néhány hónpra ismét életre keltek. A Rónai családból ugyanis nem csak Dénes szervezett bábszínházat.

39 Legteljesebben a *Világ* című lap ad hírt az előadásokról, eszerint azok május 17-én, 19-én, 20-án, 26-án és 28-án voltak. Ezt a sort egészíti ki a *Pesti Napló*, amely egy 22-i előadást is említi.

40 Jótékony célú kerti ünnepély. *Világ*, 1917. május 30., 10. p.

41 Lásd 28. jegyzet. Rónai Dénes unokaöccse, Rónai Mihály András egy 1980-ban megjelent visszaemlékezése szerint a turné helyszínei Gyula, Arad és Nagyvárad voltak. Az *első magyar filmoperatőr*. *Filmkultúra*, 27. évf. 7. sz., 1986. július 1., 67 p.

42 *Pesti Hírlap*, 1917. július 8., 11. p. – eszerint Nagyváradon július 10-11-én, Szabadkán 14-15-én, Aradon 16-17-én tartottak előadást.

43 11. sz. 1045-1046. pp. és Bálint Aladár: *A fából faragott királyfi*. 1046-1047. pp.

Rónai Dénes (1875–1964)

1920-ben novemberében arról cikkezett a miskolci Színházi Lapok, hogy Rónai Hermin⁴⁴ (1877–1926) színésznő, a fényképész húga, a helyi „társulat kedvelt komikája” bábszínházat nyit az Apolló Mozi helyiségében. Leszerződött a társulatának tagjait: Örvössy Gézát, aki a Magyar Bábszínházban is fellépett, Mihó Lászlót és Bártfai Lenke színművészeket.⁴⁵ Az egyik tudósítás megemlítette azt is, hogy a bábszínház teljes felszerelése Budapestről érkezik.⁴⁶ A részleteket végül a város filmművészeti és irodalmi hetilapja, a Mozi osztotta meg a nagyközönséggel: *„Az Apolló mozgóban már a legközelebbi napokban megnyitja az első magyarországi irodalmi nivójú művészi bábszínházat, amely[nek] most Európában páratlan technikai fejlettsége, költői intenzitása van. Rónai Hermin bábszínházát Budapesten három évvel ezelőtt fivére Rónai Dénes fényképész*

mutatta be nagy sikerrel. Azóta nem került elő a bábszínház, a három év óta Magyarországon lezajlott események a poézistól a realizmus felé kergették az embereket. Rónai Hermin a sutba dobott értékes bábszínházat lehozatta Miskolcra, hogy itt vidéken folytassa a kis színház három év előtt megkezdett előadásait.” A tudósítás beszámol arról, hogy a bábok fejét festőművészek terve nyomán Körmendi-Frim Jenő faragta kőből (?!), a ruhákat és a díszleteket Fejérváry Erzi álmodta meg. A bemutató műsorán A halász és a Hold ezüstje, A varázsló kertje, a Csoda és Pocci Vitéz László házasság című darabja szerepelt.⁴⁷ A premiert december 21-én tartották, a továbbiakban heti két előadást kívántak tartani szombaton és vasárnap. Az bábdarabok között Kondráth/Konráth Ilona⁴⁸ színésznő víg meséket mondott.

A vállalkozást nem kísérte fényes siker, a társulat 1921 februárjában már a Szeles utcai Gyermekházba költözött, ahol mesedélutánok keretében léptek fel.⁴⁹ Májusban ismét a Korona Szállóban (az Apolló helyisége is ott működött) nyitották meg a bábszínházat, és az eseményről szóló beszámoló kedvesen sejteti, hogy részben miért nem lehetett nyereséges a kezdeményezés: *„A nagyterem bejártánál Rónai Hermin ül, ő a »pénztár« – de nem lehet elhallgatni: rosszul tölti be tisztét. – Néni kérem... – halljuk éppen – tessék beengedni... És Rónai Hermin mosolyogva engedi be a kis lurkót, aki boldogan dugja el hirtelen a rongyos papír koronáját...”*⁵⁰ Júniusban Hejőcsabán,

44 „Jellemszínésznő és komika”. A Vígszínház színiiskolájának elvégzése (1899) után számtalan vidéki városban szerepelt, 1915–1923 között a miskolci társulat tagja volt, majd a székesfehérvári Vörösmarty Színházhoz szerződött, itt ért véget rövidre szabott pályája.

45 Mihó László (1885–?) a Színiakadémia után 1905-ben kezdte pályáját, Szeged, majd Miskolc után 1921-ben budapesti Colosseumban lépett fel. Az 1920-as években filmekben, filmszkeccsekben (amelyekben színpadai és filmrészletek váltakoztak) szerepelt. Bártfai Lenke (?–?) az Országos Színészegyesület Színészképző Iskolája elvégzése után 1920-ban Miskolcon kezdte pályáját, egy évad után azonban a Budai Színkörhöz szerződött. 1929-ben férjével, a táncos komikussal kivándorolt és Paraguayban telepedtek le.

46 Sz. n.: Bábszínház az Apollóban. XVI. évf. 12. sz., 1920. november 20., 2. p.

47 (s. i.): Riórt a Rónai Hermin bábszínházról. V. évf. 12. sz., 1920. december 11–18., 2. p.

48 Kondráth Ilona (1883–?) színésznő, 1902-ben szerzett oklevelet a Színművészeti Akadémián. Pályáját Miskolcon töltötte, 1934-ben itt ünnepelte színre lépése 30. jubileumát és a színház örökös tagja lett, a II. Világháború után is ott játszott.

49 Sz. n.: Bábszínház, mesedélután. *Magyar Jövő*, 1921. február 5., 3. p.

50 Az idézet a koronára mint pénzre utal. A társulat változott, Bártfai Lenke távozott, Vénusz Árpád és Burányi Albin – aki a lap szerint szerzőként a következő műsort is előkészítette – csatlakozott a csapathoz. Sz. n.: Kicsinyek premierje... *Magyar Jövő*, 1921. május 22., 2. p. Burányi Albin (?–?) táncos-komikus. 1920-ban Kecskeméten kezdte pályáját, 1921-ben Miskolcra szerződött, volt a Budai Színkör tagja, majd visszatért Kecskemétre, az 1940-es évek első felében Kaposváron játszott. Vénusz Árpád (?–?) tenor, bonviván. 1920-ban szerződött Miskolcra, majd a Fővárosi Operettszínház és Temesvár következett. 1924 után neve eltűnik a sajtóból.

augusztusban a népkerti Vigadóban játszottak. A báb-színház további működéséről nem találtunk adatot. Néhány évvel később Rónai Hermin azonban néhány napra újra „bábszínházi direktor” lett. 1924-ben, már a székesfehérvári Vörösmarty Színház tagjaként Blattner Géza őt kérte fel, hogy a Magyar Gyermektanulmányi Társaság védnöksége alatt működő bábszínházának a városban tartott előadásait vezesse.⁵¹ Szólnunk kell a műsor 1917-ben színpadra nem került műveiről is. Emőd Tamás prologusáról nincs információnk, Keleti Artúr írásáról azonban igen. Az 1917 februári, *Színházi Élet*ben megjelent írás szerint a *Prolog* után „Keleti Artúrnak kis függöny előtti jelenete következik, amelynek címe: *Igazgatónk, aki semmi áldozatot sem kímél, darabot kér Goethétől*”.⁵² A szöveg megszületett, azt *A Hét* közölte 1917 május elején, igaz már új címen: „*Prologus egy bábszínház kárpitja előtt, amelyben a Bábjáték Igazgatója Goethét megnyerni igyekszik a Könnyed Múzsza művelésének*”.⁵³ A lap következő számában a Heti posta rovat olvasói kérdésre adott rövid válasza azt is megerősítette, hogy a „*kis darab a Magyar Bábszínház egyik következő műsordarabja lesz*”.⁵⁴ Ennek ellenére a mű végül nem került bemutatásra. Talán azért, mert Harsányi Zsolt *Prologja* jobban illett egy gyerekeknek is szánt előadásba, és a két prolog valószínűleg feleslegesnek tűnt. Keleti Artúr darabja azonban nem merült teljesen feledésbe. Csaknem egy évtizeddel később, 1926 karácsonyán az Amicus Kiadó művészkönyvként jelentette meg a művet Fáy Dezső⁵⁵ fametszeteivel. A cím azonban ismét változott: „*Az igaz Irodalom Megsúfoltatása... vagyis a szépreményű Goethe ur befogatása*

az *Könnyű Múzsza Kocsijába*” – olvasható a címlapon. A szöveg megegyezik az 1917-ben közölttel, néhány rendezői utasítás változott csupán. Apró érdekesség, hogy *A Hét* szedése sokkal jobban átlátható, a rímek jobban követhetőek, mint a művészkönyvé.

A mű végül színpadon is megszólalt. Gellért Lajos (1885–1963) színész, író, rendező ezzel a darabbal és az *Egy katona történetével* nyitotta meg a Magyar Színház Stúdióját 1931 novemberében. Keleti Arthur írása ténylegesen bábéledásként került színpadra. A három szereplőt – Goethe, a Direktor és Harlekin alakját – Kovács Gina (1878–?) „iparművésznő”⁵⁶ tervezte és készítette el. Keleti Arthur egy Németh Antalhoz írott levelezőlapjából – melyben *A bábjáték Magyarországon* (1955) című mű megjelenése után hiányolta abból kezdeményezésük megemlítését – azt is tudjuk, hogy a bábokat Hincz Károly mozgatta, miközben a három figura hangjait Gellért Lajos adta. Keleti azt is megírta, hogy a három báb közül Harlekin eltűnt Budapest II. világháborús ostroma alatt – így őt csak egy halvány fényképről ismerjük.⁵⁷ A másik két figura azonban az OSZMI Bábtorába került.

Áttekintve a bábtoréneti szakirodalmat 1930-ban Borsody Bevilacqua Béla a Németh Antal által szerkesztett Színészeti Lexikon részére írt, a *Magyarországi bábjátékok története* című szócikkében nem tesz említést Rónai 1917-es kezdeményezéséről. Ez azért meglepő, mert kevésbé valószínű, hogy a széles látókörű, a bábjáték irányában elkötelezett polihisztor ne hallott volna annak a fényképésznek az újabb bábszínházi vállalkozásáról, akinek műtermében, Orbók Lóránddal közösen ő is kezdte bábos

51 Sz. n.: A székesfehérvári színház komikája, mint bábszínházi direktor. *Színházi Élet*, XIV. évf. 45. sz., 1924. november 9-16., 80. p.

52 Lásd 4. jegyzet

53 XVIII. évf. 18. sz., 1917. május 6., 275-278. pp.

54 XVIII. évf. 19. sz., 1917. május 13., 304. pp.

55 Fáy Dezső (1888–1954) festőművész, grafikus.

56 A festőnek induló művész mestere Deák Ébner Lajos volt a budapesti Állami Női Festőiskolában, majd Párizsban tanult. Nevével először a Művészházban 1910-ben rendezett Ellenszalón kiállításán találkozunk, a '10-es évek végétől kerámiákkal jelentkezett. A Képzőművészek Új Társasága (KUT) 1927-es kiállításán – amelyen egyébként Blattner Géza is szerepelt – azonban már „rusztikus képzeletű és színezésű, kézzel szőtt, igen érdekes” szőnyegeket mutatott be. 1931-ben posztó állatfigurákat állított ki – talán ezek miatt kérhették fel a három, bábfigura megvalósítására. 1940-ben a VII. Milánói Nemzetközi Iparművészeti Kiállításon a résztvevők között a baba/játék kategóriában szerepelt, majd eltűnt a korabeli sajtóból.

57 Országos Széchényi Könyvtár, Színháztoréneti és Zeneműtár, Német Antal bábtoréneti-dobozok IV.

működését, és akit Rónai Mihály András nagybátyja legénykori barátjaként említ visszaemlékezésben.⁵⁸ Mellesleg az egy évvel korábban megjelent Schöpflin Aladár szerkesztette Magyar Színművészeti Lexikon Bábszínház szócikkében szerepel Rónai 1917-es kísérlete, a Belvárosi Színházat megjelölve helyszíneként és a bemutató pontos dátumával.⁵⁹

Vámosy Klára *A hazai bábjáték* című 1941-es munkájában ír a Magyar Bábszínház tevékenységéről, de számos tévedéssel. Egyfelől a Wayang Játékok után említi annak működését a következő felvezetéssel: „Kedves babáit azonban nem pótolhatják az árnyfigurák, ezért Rónai Dénes minduntalan megpróbálja megteremteni a magyar bábjátékot.” A Magyar Bábszínház működését 1918-ra és a Magyar Színházba teszi, az utolsó, ismert budapesti fellépésüket pedig a Gerbeaud pavilonban elsőként említi 1916-ban. Az előadott műveket viszont pontosan ismerteti. Vámosy Klára védelmében annyit jegyezni meg, hogy az általa közölt, ehhez a részhez kapcsolódó kéziratosokat (*A lovag és a kegyese, Bűvös hordó*) egyik lábjegyzete szerint Rónai Dénes bocsájtotta a rendelkezésére. Így a téves információk a fényképésztől is származhattak.⁶⁰

Az 1955-ös *A bábjáték Magyarországon* Németh Antal által írt vonatkozó fejezete Orbók és Blattner színrelépése között részletesen ismerteti Balázs Béla, Kosztolányi (akkor elveszettek hitt) és Karinthy műveinek megszületését, arról azonban, hogy ezeket be is mutatták, nem tesz említést. Egyedül a Karinthy-mű kapcsán jegyzi meg, hogy „a Rónai-műterem kis bábszínháza számára” íródott.⁶¹

Székely György 1972-ben megjelent *Bábuk, árnyak – A bábművészet története* című könyvében teljesen összemosza a magyar bábszínház történetét 1917–1919 között időszakát.⁶²

Belitska-Scholtz Hedvig *A vásári és művészi bábjáték Magyarországon* című kötetéből kimaradt az 1917-es bábszínház. Talán azért, mert annak fennmaradt tárgyi emléke nem lévén az 1974-ben Tihanyban rendezett kiállításon nem jelent meg.

Selmecei Elek a *Világhódító bábok*ban Orbók működéséhez köti Kosztolányi és Karinthy bábdarabszerzőségét, *A halász és a Hold ezüstjét* a Tanácsköztársaság idején az Angolparkban Körmenyi Frimm (!) és Blattner által épített bábszínházba helyezi, *Etelka szívét* pedig ennek a vállalkozásnak legnagyobb sikereként említi.⁶³

A leghitelesebb információkat a Székely György főszerkesztésével 2001-ben megjelent *Magyar színház történet* II. kötetében (1873–1920) találjuk. Bár *A bábművészet születése* című fejezet szerzője is a régi Orbók Lóránd vezette társulat – immár a „névadó” távollétében zajló – fellépéséről ír, de megnevezi a vállalkozást mint Magyar Bábszínházat, az előadások helyszínét, a Modern Színpadot, következetesen írja le a műsort és megemlíti, hogy a bábokat-díszleteket Fejérváry Erzsi tervezte-készítette.⁶⁴

2006-ban jelent meg a Magyar Fotográfiai Múzeum *Az udvariAS fényképész* című tanulmánykötete Rónai Dénes munkásságáról. Tóth Balázs Zoltán *Rónai Dénes mellékösvevényei* című írásában Selmecei Elek adatait veszi át, Karinthy és Kosztolányi 1917-es bábdarab-szerzősége nem kerül említésre. A kötet közli a Balázs Béla-mű jelenetképét, amelyen a halász a tündérral és a krokodilussal látható, szintén 1919 körülre datálva azt.⁶⁵

2010-es, *A bábjáték Magyarországon* című könyvében Balogh Géza is az Orbók társulatának utolsó összeállásaként értékeli az 1917-es vállalkozást, ismertetve annak műsorát és a helyszínét.⁶⁶

58 Lásd 41. jegyzet, 62-63 pp.

59 I. kötet 147. p. Globus Nyomdai Műintézet Rt, Budapest ill. I. kötet 86. p. Országos Színészegyesület és Nyugdíjintézete, 1929, 86. p.

60 Német Néprajzi Tanulmányok. Budapest, 42-44. pp.

61 Szerk.: Szilágyi Dezső. Művelt Nép, Budapest, 68. p.

62 Népművelési Propaganda Iroda, Budapest, 216. p.

63 Corvina Kiadó, Budapest, 1986, 23-24. pp.

64 Magyar Könyvklub – Országos Színház-történeti Múzeum és Intézet, Budapest, 677 p.

65 97-98. pp., fénykép: 94. p.

66 Budapest Bábszínház-Vince Kiadó, 16. p.

Galántai Csaba az általa szerkesztett *A Vitéz László Színházról a Nemzeti Bábszínháig* című 2012-es antológia rövid előszavában Kosztolányi és Karinthy művei kapcsán annyit jegyez meg, hogy az Orbók vezetett Vitéz László Színház műsorának hatására születhettek bábdarabjaik. Az *Etelka szíve* – amelynek szövegét közli a kötet – bemutatóját Selmeczi Elekhez hasonlóan Blattner Géza az Angolparkban működő színházába, a Tanácsköztársaság idejére teszi.⁶⁷ A fentiek fényében azonban kijelenthető, hogy a Rónai Dénes által szervezett, 1917-es Magyar Bábszínház a Vitéz László Színházról és Orbók Lóránd személyétől független

vállalkozás volt. A fényképész a korszak kiemelkedő irodalmárait meggyőzve az 1910-es évek legjelentősebb bábszínházi kezdeményezését indította el, még ha az néhány előadás után be is szüntette működését. A művek ismeretében nyilvánvaló, hogy Orbók Lóránd után Rónai még komolyabban kívánta megszólítani a felnőtt közönséget, a darabok egy része – a *Csoda, A hosszú háború, az Etelka szíve* – biztosan nem gyermekek részére íródott. Az, hogy tárgyi emléke nem maradt fenn a bábszínháznak – esetleg lappang – nagy vesztesége a magyar bábtörténetnek.

HUNGARIAN PUPPET THEATER, 1917

Dénes Rónai (1875-1964), photographer, photographic artist and film director, is well known among those who study Hungarian puppet history. In 1911, he staged performances in the studio of the first artistic puppet theater, the Lóránd Orbók László Vitéz Theater. In 1919, it was he who paved the way for Géza Blattner by sponsoring the Wayang Games at the Belvárosi Theater. In 1917, he founded a company called Hungarian Puppet Theater. The company also appeared sometimes on the Modern Stage where they performed scenes and plays by Béla Balázs, Dezső Kosztolányi, Frigyes Karinthy and Zsolt Harsányi. They also performed *The Heart of Etelka*, the first stage work by the later world-famous operetta composer Pál Ábrahám, to a libretto by Jenő Mohácsi. The puppets and the sets were designed by Erzsébet Fejérvári (1887-1980), a painter and craftsman, and by her future husband, the sculptor Jenő Körmendi-Frim (1886-1959). The production, which employed several actors and musicians, closed after five or six performances in Budapest and a summer tour. In 1920-1921, however, the photographer's sister, the actress Hermin Rónai (1877-1926), produced a few performances of plays by the Hungarian Puppet Theater in Miskolc in which she used its puppets and scenery. Unfortunately, we do not have any material remains from that puppet theater, only a few of Rónai's photographs of scenes from the performances. The history of the Hungarian Puppet Theater of Rónai has been somewhat misunderstood in the literature. Puppet historians have considered it to be the last "gathering" of the Orbók company, but contemporary sources prove that it was created on Rónai's initiative and organization, presenting new works and with new visuals.

67 Lásd 13. jegyzet, 9. p.

Az Országos Színháztörténeli Múzeum és Intézet, az Astra Bábegyűttes, a Maszk Báb- és Ifjúsági Színház szeretettel meghívja Önt közös kiállításuk megnyitójára 2024. június 18-án (kedden) 17 órára a Pesti Vigadóba, a Magyar Művészeti Akadémia székházába.

BŰVÉSZINASOK A 70 ÉVES ASTRA BÁBEGYŰTTES ÉS A 30 ÉVES MASZK BÁBSZÍNHÁZ KIÁLLÍTÁSA

Köszöntőt mond:

Dr. Richly Gábor, a Magyar Művészeti Akadémia főtájkára

A tárlatot megnyitják:

Koós György

televíziós rendező, producer, az Astra Bábegyűttes egykori tagja

Dr. Galántai Csaba

színháztörténész, egyetemi oktató

Közreműködik: a **Maszk Báb- és Ifjúsági Színház**

Kosztolányi Dezső **A szörny** című marionettjátékával.

Előadják: **Krain-Havas Edina** és **Havas Zsolt**

Az Astra Bábegyűttes kiállítását rendezte:

Lovas Lilla és **Simándi Katalin**

(Külön köszönet Somogyi Zsoltnak.)

Az Astra Bábegyűttes kiállítását tervezte:

Fecsó Andrea

A Maszk Báb- és Ifjúsági Színház kiállítását rendezte:

Krain-Havas Edina és **Havas Zsolt**

A kiállítás és a szakmai programot a Magyar Művészeti Akadémia támogatta.

A kiállítás megtekinthető: **2024. június 19. és 2024. szeptember 22. között.**

Helyszín: **Pesti Vigadó, a Magyar Művészeti Akadémia székháza** (földszint) 1051 Budapest, Vigadó tér 2.

A 70 éves Astra Bábegyűttes *Bűvészinások* című kiállítás meghívója

A *Hagymácska* (1964) és a *Furfangos Péter* (1980) bábfigurái a kiállításon (Tóth Judit Vanda felvétele)

Nánay István

BŰVÉSZINASOK

AZ OSZMI KIÁLLÍTÁSA A HETVENÉVES ASTRA BÁBEGYÜTTESRŐL

Vízvári László (1919–2003)

Ha belépünk a Pesti Vigadó kiállítástermébe, egy labirintusba kerülünk. Indulhatunk jobbra, balra vagy előre, mindenütt meglepetés fogad. Amerre csak nézünk, bábok népesítik be a teret. Az útvesztő középpontjában egy kis műhely van berendezve eszterga- és gyalupaddal, szerszámokkal, a falakon képek az eredeti műhelyről. Kedvünkre bolyonghatunk a kiállításon, és amikor újra meg újra más-más útvonalon közelítjük meg az egyes kollekciókat, kezd kővonalazódni a kép: egy jelentős személyiség pályája és egy színház történeti jelentőségű alkotókör története áll össze előttünk.

Ehhez a felfedezéshez ad segítséget az előtér falain látható részletes idővonal, amely az Astra Bábegyüttes hetven évének és e színház megalapítója, Vízvári László (1919–2003) piarista pap és biológia-földrajz szakos tanár életének esemény-történetével ismerteti meg a látogatót.

E kronológia alapján végig követhető Vízvári pályája attól kezdve, hogy a háború után debreceni kezdő tanárként a cserkészzet keretében kezdett foglalkozni bábkészítéssel, és közreműködésével bemutatták a *Rózsa és Ibolyát* meg a *János vitézt* (amit nemcsak idehaza falvakban és városokban, hanem 1947-ben a franciaországi Cserkész Világdzseborin is nagy sikerrel játszottak – franciául), egészen utolsó bábdarabjáig, a nyolcvanéves korában bemutatott *Fiú születik* premierjéig. Megtudható, hogy első maga készítette marionettfigurája egy *Cyrano-báb* volt, a kiállításon pedig meg is nézhető e munkája. Papi pályájának főbb állomásait is lehet követni: 1944. október 15-én (!) szentelték fel, 1945-től a debreceni piarista gimnáziumban kezdett oktatni, 1948-ban Endrődre helyezték káplánnak, 1951-ben Sík Sándor hívására a budapesti piarista gimnázium szerzetes tanára lett, és ott tanított 1980-ig. Akárhová került, mindenütt bábszínházat hozott létre. Az Astra Bábegyüttes elődjét, az Aurora Művészegyüttest is „munkahelyén”, a piarista gimnáziumban alapította meg 1954-ben.

A kronológia dokumentálja, hogy Vízvári Koós Iván festő- és Balogh Beatrix iparművésszel közösen a cseh Josef Skupa – a világhírűvé vált *Spejbl* és *Hurvinek* bábok születője – marionettszínházi vendéglőadásának hatására döntöttek el: ők is marionettezni fognak. A gimnázium bábszakköre hamar önállósodott, és kikerült az iskola kötelékéből. A mai Erzsébet téren álló Nemzeti Szalon épületében, majd 1960-tól a Török Pál utcai Pincészínházban kaptak helyet. Ez utóbbiban többfunkciós bábszínház alakítottak ki, ahol alsó és felső mozdítású bábjátékot egyaránt lehetett játszani. Amikor ide költöztek, a csoport kettészakadt, s akik a bábozást akarták folytatni, felvették az Astra nevet. 1966-ban azonban innen is menniük kellett, és egy rövid kispesti átmenet után 1967-től a pesterzsébeti Csili Művelődési Ház fogadta be őket. E sok vándorlás közepette azonban volt egy stabil helyük,

A bűvészinas, 1966
(Szilágyi Mária felvétele)

látsszunk bábcirkuszt!, 1968

A Haydn című tévéfilm
forgatása Fertődön 1976
(Zoltán Annamária felvétele)

Az Ember a Holdon, 1971
bábfigurái a kiállításon
(Tóth Judit Vanda felvétele)

Részlet a Bűvészesek
kiállításról
(Tóth Judit Vanda felvétele)

A Gyermekjátékok (1970)
bábfigurái a kiállításon
(Tóth Judit Vanda felvétele)

A Varázsfuvola (1985) bábfigurái, részlet a kiállításról

A Hamupipőke (1964) bábfigurái, részlet a kiállításról (Fotók: Miglinczi Éva)

a Csalogány utcában kialakított műhely, amelyben 1959-től nemcsak saját előadásaihoz készültek bábok és díszletek, hanem bérmunkára is vállalkozhattak. S közben évente születtek az újabb előadások, amelyekkel hazai és külföldi fesztiválokon sikert sikerre halmoztak – miként ezt az idővonala feltett diplomák és oklevelek is bizonyítják.

Ez a történeti áttekintés nemcsak ismereteink bővítését szolgálja, de fogódzót ad a kiállítás befogadásához is. Hiszen a kurátorok, Lovas Lilla és Simándi Katalin nem kronologikus rendbe szervezték az anyagot, hanem különböző hívószavak szerint csoportosították a látnivalókat. E hívószavak között többségben vannak az előadások, de találunk személyekre, oktatási vagy egyéb tevékenységekre utaló címkét is. S amikor megállunk egy-egy installációnál, nemcsak a kiállított báb(ok)ban, díszletfotókban és más rekvizitumokban gyönyörködhetünk, hanem beugrik emlékezetünkbe az, amit az idővonal tanulmányozásakor megtudtunk a látottakról, így megéleveníedik és tetet kap a korábbi száraz ismeretanyag. Nem mellékesen mi magunk tehetjük átélhetővé a színháztörténeti tényeket. A kiállítás felépítése, a látványelemek csoportosítása és tálalása arra készíti a látogatót, hogy „társkurátor” legyen, miközben motívumok vándorlását, egy-egy gondolat

különböző formai megjelenítését, technikai megoldások variációit, előadások egymásra rímelését fedezi fel. S miközben járkalunk az installációk között, elgondolkodhatunk azon is, hogy a hatvanas-nyolcvanas években milyen szerepük volt és lehetett az amatőröknek, mi volt a viszonyuk a hivatalos kultúrához, mennyiben volt kevésbé a figyelem központjában a bábozás, és így tovább. Megállapítható, hogy az Aurora-Astra mindvégig a művészi bábjátás helyszíne volt. S ez nemcsak a felnőtteknek szóló produkciókra igaz – darabjaik alighanem nagyobb feléről van szó –, hanem az elsődlegesen a gyerekek számára készültre is.

Paradox helyzet alakult ki: adva volt az Állami Bábszínház, amelynek a hivatalos elvárás szerint az egész ország gyerek nézőinek igényeit kellett kielégítenie, és szinte mellékesen születtek az elsősorban zenei alapú vagy groteszk (felnőtt)előadásai, míg az amatőrök – s nemcsak az Astra, hanem több vidéki társulat (például a pécsi vagy a kecskeméti) is – sokkal nagyobb tematikai és stílári szabadságot élveztek. Ez a jelenség az amatőrizmuson belül rokon a táncosok világával, hisz ott a hivatalosan elfogadott műfaj a balett és a néptánc volt, de a néptáncon belül az Állami Népi Együttes léte és stílusa kanonizálódott, s az újító és műfaji határokat

feszegető produkciók zömmel az amatőröknél jöttek létre. Mindkettőre, a bábra és a táncra – persze más-más módon – az erős absztrahálás és stilizálás a jellemző, ezért a kulturális-politikai hatalom nehezebben tudta kézben tartani e két művészeti ág progresszív alkotóit és alkotásait.

Az Astra produkciói között hiába keresnénk politikailag rázóásokat (mint ahogy a színjátszóknál és irodalmi színpadoknál ez gyakorta megesett), de az együttes szigorúbb ellenőrzését mégis érthetővé tette volna az, hogy vezetője egyházi személy, illetve az a művészeti nyelv, amit a csoport használ, elüt az általánosan elfogadottól. Az ellenőrzés persze nyilván működött, de végül is – ahogy egy helyütt Vízvári fogalmazott – érvényben volt egy kimondatlan egyezség: az Astra nem politizál, a hatalom pedig a lehetséges keretek között békén hagyja őket.

Az Astra és Vízvári László korszakos tette tehát elsősorban stiláris. Ez abszolút értelemben is, de az Állami Bábszínházhoz viszonyítva is igaz. Az Állami Bábszínházban sokáig az alsó mozgatású bábok használata uralkodott, míg Vízváriékát a marionett bővölte el, de felfedezték maguknak az árny- és sziluetttjüket

is. Kezdeti kísérletezés után elsősorban rövid marionettekkel játszották, s ez többek között azzal is járt, hogy láthatóvá váltak a mozgatók. Ezek az „újítások” csak kisebb-nagyobb késéssel honosodtak meg az Állami Bábszínházban, tehát az Astra számos tekintetben a műfaj úttörőjének számított.

Miként az Aurora, az Astra is felvállaltan amatőr státuszú együttes volt és maradt. Vízvári rigorózan ragaszkodott ehhez, s amikor mód nyílt arra, hogy profivá vagy félprofivá váljanak, ő és társai elutasították a lehetőséget. E döntésükben mindenekelőtt az említett szabadság megtartása játszott szerepet, meg tevékenységük kézműves jellegének megóvása. Nem véletlenül került a kiállítás centrumába a műhely, hiszen a közösség tagjai nemcsak eljátszottak egy-egy történetet, hanem Vízvári irányításával többé-kevésbé a bábjaikat is maguk készítették, azaz sokkal intenzívebb közük volt a „munkaeszközeikhez”, mint azoknak, akik készen kapták kezükbe a bábokat.

1956-ban még az Aurora mutatta be *A fából faragott királyfit*, amelyet két évvel később felújítottak és Haydn *Philemon és Baucis* (1958) című báboperájával

A Csalogány utcai Műhely rekonstrukciója a kiállításon

Kiállítás-fotók az Astra Bábegyűttes Vigadó-beli kiállításáról (A bűvészinás, 1966; Haláltánc, 1979)

A bűvészinás (1966) bábfigurái a kiállításon (Tóth Judit Vanda felvétele)

A Haláltánc (1979) bábfigurái a kiállításon (Fotó: Miglinczi Éva)

együtt játszottak. Az előbbi marionett, az utóbbi – a Kínai Árnycsapat és Bábszínház budapesti vendégjátékának inspirációjára – arnyjáték volt. Ezek a bemutatók sok évvel megelőzték az Állami Bábszínház méltán világhírűvé vált zenés előadásait, s Vízváriék ezekkel a darabokkal jutottak ki '56 után csaknem elsőként külföldre (persze nem Nyugatra, hanem egy csehszlovákiai fesztiválra). Abban, hogy az Állami Bábszínház is rátalált e műfajra, nagy szerepe volt az 1960-ban odaszerződő Koós Ivánnak, aki részese és megalakítója volt az Aurorás produkcióknak, és sok mindent vitt át új színházába abból, amit az Aurorában kísérletezett ki. Ő tervezője maradt az Astrának is, s ekként hídszerepet játszott a hivatásos és amatőr alkotóműhelyek között.

Az Astra folytatta a zenei előadások bemutatását, s a kiállításon külön installációt kaptak ezek a produkciók, mint Prokofjev: *Hamupipőke* (1964), Dukas: *A bűvészinas* (1966), Kodály Zoltán – Bartók Béla: *Gyermekjátékok* (1970), Haydn: *Ember a Holdon* (1971), Saint-Saëns: *Noé bárkája* és *Az állatok farsangja* (1974 és 1982), Liszt Ferenc: *Haláltánc* (1979), Mozart *Várázsfuvola* (1985). Ez utóbbinak is Koós Iván volt a tervezője, s az ő papírszínházi, síkbábos koncepciója pár évvel később az akkor már Budapest Bábszínházként működő teátrum repertoárjára is felkerült.

Az Astrát jó darabig főleg a művészi igényességek kedvelők ismerték és kedvelték, és csak az 1968-as *Ki mit tud?* tévés vetélkedőn való szereplésük hozta meg nekik az országos elismertséget. (Akárcsak a pécsi Bóbitának, amelynek vezetője, Kós Lajos pályája Vízvárinál indult.) A háromfordulós műsorban elsőnek a *bűvészinas*t adták elő, lenyűgözve a közönséget és a szakmát egyaránt. A kiállításon látható a produkció felvétele, és ma is lenyűgöző élmény az előadás. A második körben a *Játsszunk bábcirkuszt!* első, lószámokat bemutató epizódját, a harmadikon pedig a *A nagy hegyi tolvaj* című csángó népballada-feldolgozást mutatták be. A *Játsszunk bábcirkuszt!*-epizód óriási sikere nyomán további szöveg nélküli etűdök születtek: *Fóka*, *Pingvinek* (1969), *Oroszlán* (1970), *Kutya – Kacsa*, *Delfin* (1970), *Víziló* (1972) és *Strucc* (1985). A társulat több mint ötszázszor játszott műsorának több

bábja is szerepel a kiállításon, s az előadásképekből az is kiderül, hogy a mozgatókat is lehetett látni.

Természetesen nem minden előadásuk volt marionett vagy arnyjáték. A kifejezetten gyerekeknek szólók többsége például alsó mozgatózású bábokkal készült. És ami igazán jellemző volt az Astrára, az a vegyes technika alkalmazása, amellyel hazánkban úttörőknek számítottak.

Vízvári két utolsó előadása – a *Példabeszédek* (1994) és a *Fiú születik* (1999) – a Bibliából vette témáját. Mindkettő színpada olyan felépítésű, mint a triptichonoké. Miként a szárnyas oltár szélső, mindkét oldalukon bibliai jeleneteket ábrázoló táblái nyithatók és csukhatók, ezek a díszletek is ekként működtek, és ez nemcsak dekorativitásuk miatt volt különleges és élményt adó, hanem egyszerűsége miatt gyors helyszínváltásokra is módot adott. A kiállítás kiemelt jelentőségű pontjai az ezen előadásokat érzékeltető két installáció.

A kiállítás rendezői azonban nemcsak az előadásokat idézik meg, hanem finoman, toladó módon mentesen adagolják a befogadást segítő ismereteket is, legyenek azok alkotói életrajzok, háttér-információk vagy bábtechnikák összefoglalásai. És gondoltak a gyerekekre is, akik családdal vagy tanuló közösséggel mennek a kiállításra. Ők többek között játékos itinert kapnak, amelyen egy kismadár-báb képe meg egy kiállítás-térkép látható. A térkép segítségével el lehet jutni azokhoz az installációkhoz, amelyeken szintén megbúvik a kismadár-báb. Minden állomáson további madarakkal találkozhatnak, és segítségükkel tudják kinyomozni, hogy melyik előadásból vették el a kismadár. S miközben keresik a madarat, kézügyességet és fantáziát igénylő játékokat is találnak.

Bevallom, a színházi kiállításokhoz ambivalens a viszonyom. Elfogadott véleményem, hogy egy színházi produkció felvétele messze nem adja vissza az élő előadás élményét, s ez többszörösen igaz, ha fotók, jelmez vagy jelmezterv, díszletmakett segítségével kell felidézni egy színpadi produktumot. Ugyanakkor annak, aki részese volt a megidézett előadásoknak, egy kiállítás visszahozhatja az átélt este emlékét, az alakításokat, a látványt és zenét, az egész hangulatát. Ehhez azonban végiggondolt és kiértelmezett kiállításrendezői koncepció kell, aztán olyan beleérző

A Fiú születik (1999) színpadképe a kiállításon (Tóth Judit Vanda felvétele)

A Példabeszédek (1994) színpadképe a kiállításon (Tóth Judit Vanda felvétele)

képesség, aminek lényege: a kurátorok tudják a potenciális látogató helyébe képzelni magukat. Arányérzék is szükségeltetik, hogy miből mit és mennyit érdemes közszemlére bocsátani. Van, amikor egy emblemátikus báb csaknem mindent elmond a produkció egészéről is, és van, amikor több oldalról érdemes megvilágítani a bemutatandó előadás lényegét. És még sok-sok mindenre van szükség egy jó kiállításhoz. Lovas Lilla és Simándi Katalin kurátorok és segítőitársuk, Somogyi Zsolt, valamint a látványtervező Fecsó Andrea rendelkeznek ezekkel a képességekkel, és olyan kiállítást rendeztek, amely kicsiknek és nagyoknak, laikusoknak és szakmabelieknek egyaránt maradandó élményt nyújt. Munkájukat hathatósan segítette Palya Gábor bábkészítő. Nekik köszönhető, hogy a több mint százötven kiállított báb és tárgy mindegyike megtalálta a helyét a térben úgy, hogy egy cseppet sem érződik zsúfoltnak a tárlat. Remek ötletük volt, hogy ezt a több hónapon át látogatható rendezvényt megelőzte egy beharangozó esemény, amikor a Bajor Gizi Színészmúzeum kertjében ízelítőt adtak a majdani kiállításból. Azt a rendezvényt Urbán Gyula író és rendező, az Astra hajdani tagja

nyitotta meg, visszaemlékezve mindarra, ami egész életpályáját meghatározta. A Pesti Vigadó-beli megnyitón pedig Galántai Csaba egyetemi tanár és Koós Iván fia, Koós György televízió-rendező, szintén volt Astrás beszélő.

A hetvenéves Astrára való emlékezéssel párhuzamosan ugyanabban a térben, bár egy szinttel lejjebb a harmincéves Maszk Bábszínház is emlékkiállítást rendezett. Bár a Maszk egyik tagja-vezetője, Havas Zsolt egy rövid ideig tagja volt az Astrának (akárcsak az Állami Bábszínháznak), ez kevés ahhoz, hogy a két tárlat egy időben és egy helyen legyen látható. A *Mesélő várak*-sorozatuk vagy a bibliai és egyéb témájú produkcióik bábjainak és látványelemeinek stílári és esztétikai színvonala nem összevethető az Astráéval, a kiállítás megnyitón előadott produkciójuk (Kosztolányi Dezső: *A Szörny*) pedig sem látványában, sem bábszakmailag nem volt méltó a *Bűvészinások*hoz.

(*Bűvészinások* A 70 éves Astra Bábegyüttes és a 30 éves Maszk Bábszínház kiállítása. 2024. június 19. – 2024. szeptember 22. Pesti Vigadó, a Magyar Művészeti Akadémia színháza.)

THE ASTRA PUPPET ENSEMBLE'S SEVENTIETH ANNIVERSARY

The *Bűvészinások* exhibition combines the stories of a major personality in the puppetry world with that of his ensemble. The detailed timeline displayed on the walls of the foyer presents the story of seventy years of the Astra Puppet Ensemble along with the life of its founder, Piarist Father and biology and geography teacher, László Vízvári (1919–2003). Wherever his ministry took him, Vízvári created a puppet theater. In 1954, he founded the predecessor of the Astra Puppet Ensemble, the Aurora Art Ensemble, in his “workplace”, the Piarist grammar school. Like Aurora, Astra was and remains an amateur ensemble. Vízvári rigorously insisted on this, and when the opportunity arose to become a professional or semi-professional ensemble, he turned it down. Above all, this decision was based on the need to preserve the company's freedom and the artisanal nature of its activities. Aurora-Astra has always been a place for artistic puppetry. This was true not only for productions for adults, but also for those primarily for children. Curators Lilla Lovas and Katalin Simándi did not organize the exhibit's material in chronological order but grouped the attractions according to different key words. The majority of these key words refers to performances, but there are also labels referring to people, education or other activities. The curators and their assistant, Zsolt Somogyi, and the visual designer Andrea Fecsó have created an exhibition that is a memorable experience for young and old, laymen and professionals alike.

Vásártér, 2008. Rendező: Kovács Ildikó, Kovács Géza,
tervező: Majoros Gyula. Mesebolt Bábszínház
(Fotó: Miglinczi Éva, 2022, Tata)

Vitéz László – Az elásott kincs, 2013. Rendező: Kovács Géza,
tervező: Boráros Szilárd, szereplő, zenei szerkesztő: Takács Dániel,
közreműködő: Lehőcz Zsuzsa; Fotó: Trifusz Ádám

Noé bárkája, 2003. Budapest Bábszínház

Ölbei Livia**HOGY ITT EGY GONDOLKODÓ, LÉLEGZŐ
SZÍNHÁZ LEGYEN****KOVÁCS GÉZÁVAL BESZÉLGETTÜNK**

Kovács Géza tenyérnyi igazgatói irodájában vagyunk, ahonnan hamarosan kiköltözik. A Mesebolt Bábszínház élén eltöltött 15 év után elköszön, nyugedszer nem pályázott. Azt mondja, tudni kell jókor továbblépni. De nem csak a szombathelyi időszak kerül szóba: az idő egyrészt lineáris (hétköznapi), másrészt körkörös (mitologikus) természetű. Mint a mesében.

– *Nálad nyitabb, szókimondóbb, egyenesebb embert nem ismerek – elég csak a világosan, pontosan megfogalmazott közéleti megszólalásaidra gondolni –, másrészt szűkszavúbbat, „titokzatosabbat” sem. Furcsa paradoxon.*

– Amit mondasz, némi elfogultságról tesz tanúbizonyságot, de megtisztelsz vele. Van, amikor beszélni lehet – vagy kell –, és van, amikor meg nem kell, vagy nem esik jól. Így szocializálódtam.

– *Mesélnél erről? Az alapélményeidről? A szocializációd fontos állomásairól – ha már ezt a szót használtad. Bár az előadásaid, sőt: a Mesebolt Bábszínház teljes működése azt a karakánságot, nyíltságot, szabadságot közvetíti, amire utaltam. És egy-egy előadásban a te személyes világod, a háterszágod is fölsejlik.*

– Ezek szerintem egymáshoz tartozó dolgok. Hogy mindez honnan ered? Talán részben onnan, hogy pont a fiatal felnőttkorunk időszaka volt az, amikor a szabadságélményt meg lehetett élni, meg magunknak ki lehetett taposni, és ez szakmailag is így történt. Valahogy ebben az állapotban maradtunk, azt látom, ha nézem a pályatársaimat, a barátaimat, akikkel szakmailag, emberileg közel állunk egymáshoz; vagy akikkel egymásra is nagy hatással voltunk. Életünk végéig elkísérjük egymást Pályi Jánossal, Rumi Lacival – vagy Boráros Szilárddal, Bartal Kiss

Ritával, Mátravölgyi Ákossal, Majoros Gyulával... és még sorolhatnám. Mindannyian a szabadság megélésének alapélményében maradtunk benne. Még akkor is, ha pozíciókat töltünk be, vagy hivatalos keretek között kell működünk, de valamikor ezt az élményt megszereztük, és nem szeretnénk elengedni. Nincs bennünk beteges megfelelési kényszer. A tetejébe, amikor a pályánkat elkezdjük, az Állami Bábszínház (most Budapest Bábszínház) stúdiójában kiváló tanárokkal ismerkedtünk meg. Utána pedig – szintén többekkel – nem kellett integrálódnom, nem kellett egy megmerevedett struktúrában gebezkednem, mert Kecskeméten a Círóka Bábegyüttes Círóka Bábszínházzá alakításának folyamata semmihez sem fogható szabadságélmény volt a 80-as évek közepén. Közben létrehoztuk a Maskarás Együttest, jártuk a szabad tereket, gólyalábon, vásári bábjátékkal, óriásbábokkal, sok mindennel. Az is a szabadságról szólt. És ez így ment, ment tovább, hiszen Zalaegerszegen a Griff Bábszínház alapítása is egy nem létező struktúrának a kialakítása volt, ahol szabadságot, szabad kezet kaptunk – egészen addig, amíg a hatalommal vagy emberi gyengeséggel és emberi gerinctelenséggel nem ütköztünk. Ugyanígy Szombathelyen, a Mesebolt Bábszínházban is megélhettem a szabadságot. Az, hogy kultúrpolitikai szempontból annyira marginális és periférián lévő intézményekről van szó, megadta a végtelen szabadság – és felelősségvállalás – lehetőségét. Mi ebből nem engedünk. És én magam, személyesen sem engedtem. A gondolkodás, a gondolatok szabadsága nem korlátozható. Elképzelhetetlen – de közben elképzelhető, hiszen benne élünk –, hogy az embernek attól kell rettegnie, hogy támogatást vonnak meg tőle, esetleg elveszíti a munkáját, ha véleményt alkot a világ dolgairól.

Peter Schumann Kecskeméten,
1997. április 29. – május 13.

A *BÁBEL* című utcaszínház
bemutató, Kecskemét,
1997. május 13.

Ha nem tudok szabadon gondolkodni, akkor torz pillanatok jönnek létre, és torz intézmények, torz struktúrával, torz gondolkodásbéli metódusokkal. Vezetőként az intézmény létét nem veszélyeztethetem azzal, hogy minden ügyben, amelyet fontosnak tartok, állásfoglalással élek – miközben erről szólan a demokrácia.

– *„Nem adhatjuk fel a szabad gondolkodáshoz való jogunkat” – írta a szakmának címezve 2019-ben. A Meseboltra nézve is volt következménye az erős szakmai-közéleti megszólalásaidnak.*

– Hát hogyan, erről beszélek. Még mindig az állami támogatás radikális visszavágásának levét isszuk. Ha az nem történik meg, akkor nem kellett volna az utóbbi négy-öt évben végtelen racionalitással azon gondolkodni, hogy miből mennyit tudunk megtakarítani, miből-hova-mennyit tudunk átteni. Nem kellett volna remegve várnunk arra, hogy a bevételeink hogyan realizálódnak – közben önkiszákmányolást folytattunk, mert rengeteget kellett játszani –, és nem kellett volna várni a pályázatok kiírását. De talpon maradtunk, mert megint csak: ilyen a bábos szocializáció. Ez messzebbre vezet: a műfaj eleve így működik. A bábszínházak nem azért működnek jóval kisebb költségvetéssel, mint a kőszínházak, mert ez a vágyuk, hanem mert erre vannak rákényszerítve.

– *Amikor az elmúlt években szakmai-közéleti kérdésekben megszólaltál, Kovács Géza bábjátékos, vagy Kovács Géza Blattner-díjas bábművész beszélt – de nem lehetett elvonatkoztatni attól, hogy a Mesebolt Bábszínház igazgatója vagy. A társulatban volt-e erről egyeztetés, kommunikáció?*

– Egyetlen egy alkalommal beszéltek meg a társulattal, hogy mit lehet – és mit nem lehet – tenni: amikor az SZFE körüli helyzet kialakult. Akkor a színészek úgy döntöttek – és helyesen döntöttek –, hogy kihelyezik az ablakba a támogató feliratot. Amikor más ügyekben személyesen megszólaltam, valóban nem a Mesebolt igazgatójaként tettem, és csak remélni tudom, hogy a megszólalások tartalmával egyetértett a társulat, még akkor is, amikor láthatóak voltak a retorziók. Sőt: talán némi örömmel is volt abban, ami ezekben az írásokban megfigalmazódott. A felelősség viszont az enyém. De

én ezt láttam a szüleimtől is. És akkor megint a szabadságnál – az emberi gondolat szabadságánál – tartunk.

– *És a gyerekkoránál – ami annyi mindent meghatároz.*

– Tiszakécskén voltam gyerek – és ezekhez az évekhez is a végtelen szabadság élménye kapcsolódik. Egy nagyon erős szellemi közegben nőtem fel: édesanyám pedagógus volt, aztán hosszú ideig a tiszakécskei művelődési házat vezette; édesapám iskolaigazgató, magyar-történelem szakos tanár, fantasztikus rálátó képességgel, olvasottsággal. Volt irodalmi színpad, énekkar, menyecskekórus, citerazenekar, voltak író-olvasó találkozók. Ez nagyon komoly muníciót adott. És ami ma teher bizonyos szempontból: otthon volt egy 8-10 ezer kötetes könyvtárunk, a könyvtárszoba kanapéján ült Károlyi Amy és Weöres Sándor, Gion Nándor és mások. A 20. század második felében, a 60-as 70-es években nagyon komoly kulturális életet vittek a szüleim Tiszakécskén, és ezt a közösséget tették. De ha Bajára mentünk, a nagyszüleim végtelen szeretetén túl ott is az örömteli szabadság volt az alapélmény, ami nem azt jelenti, hogy nem kellett bizonyos szabályokat szigorúan betartanunk. A szabad gyerekkorhoz a közösségben való gondolkodás társult – és egy életre belém ivódott. Nekem most is az az egyik legnagyobb öröm és sikerélmény, hogy nap mint nap megtapasztalom: a szakmával együttműködve tudunk közösen dolgozni; hogy még mindig nem szakította szét semmi ezt a kis szakmát. Ennek, azt gondolom, hogy részese vagyok én is. A pályámra nézve a színházalapításokon, a színházvezetésen túl az is nagy öröm – hogy ne mondjam, büszkeség –, hogy kezdeményezője lehettem például a Kecskeméti Bábszínházi Találkozóknak, amely megint csak a szakma egyben tartását, a közös gondolkodást, egymás megismerését szolgálja.

– *Szabadság, közösségben való gondolkodás és – tegyük hozzá – szolidaritás. Amikor segítség kellett valahol, mindig az elsők között reagáltál, indítottál gyűjtést, akciót.*

– Számomra ez természetes. Gyűjtött a bábszínházi szakma a 2004-es nagy cunami, a 2010-es vörösiszap-áradás áldozatainak, legutóbb az orosz-ukrán

háború kárvallottjainak. De ugyanúgy a szakmai együttélés alapvetése volt, hogy a Covid-járvány idején a saját fizetésünkből havonta juttattunk valamennyit egy alapba, ahonnan aztán azok a kollégák kaptak belőle, akiknek akkor az a pár tízezer forint nagy segítséget jelentett. Nagy öröm, hogy egy ilyen közösség részese lehetek.

– *Legutóbb Bartal Kiss Ritának hozakodtam elő azzal, hogy ti vagytok a nagy generáció – gyakorlatilag ti teremtettétek meg a mai magyar bábszínházi struktúrát. Ő először megpróbált visszaverni azzal, hogy ha kimondjuk, nagy generáció, akkor inkább már a következőre – Csató Katára, Veres Andrásra... – gondol, de végül talán sikerült „meggyőzőnöm”. Ha Bartal Kiss Ritának címezve jogos a fölvetés, akkor neked címezve még inkább az: a vidéki struktúra megteremtésében a Ciróka volt a „zászlós hajó”, amely a te vezetésséddel vált hivatásos báb-színházzá.*

– Tudod, az a szép a dologban, hogy mi soha nem tagadtuk meg a mestereinket, és soha nem gondoltuk azt, hogy ez nélkülük is működné és létrejöhetett volna. Mindjárt 65 éves leszek – üldögélhetnék „önnön nagyságomban” –, de ma is végtelen hálával gondolok Kovács Ildikóra – itt van a fényképe –, de Báron tanár úrra, Seprődi Attilára, Jan Dvorakra, Peter Schumannra; mindazokra, akik előttünk jártak, és akiktől sokat kaptunk. De a generációmban, azt gondolom, mindenütt próbálják megőrizni, amire mi alapozhattunk. Nem véletlenül mondtam, hogy csodálatos tanáraink voltak az Állami Bábszínházban: B. Kiss tanár úr, Montágh tanár úr, Gruber Hugó, Szöllősy Irénke – büszke vagyok, hogy ismerhettem őket. Mind egy kis darabot adtak a mi továbblépéseinkhez. Ez nem a kötelező tisztelet szava, hanem a megélt tisztelet és a megélt szeretet szava. És igen: azt gondolom, hogy erről keveset beszélünk, szegyenlősek vagyunk. A mi generációnk sose volt túlmutatványozva, sose volt – hogy is mondják – túlhájpolva. Amikor elindultunk, mások voltak a lehetőségeink, minden más volt. Nem az önmegvalósítás volt az elsődleges, a saját pálya befutása, hanem a közösségben való gondolkodás. Sose voltunk sztárolva, sose voltunk kitéve a nagy nyilvánosság elé – a felületek sem voltak meg

ehhez. Ha megjelent egy-egy cikk a Film-Színház-Muzsikában, vagy máshol, vagy Nánay tanár úr valamit – akár jót, akár rosszat – írt egy-egy előadásról, az nekünk már egy megjelenési forma volt, mert annyira marginálisak voltunk. Ez a generáció a közösségi létezésben oldódott fel. Igen, érdemes egyszer áttekinteni, hogy mi született meg mindabból, amit ez a generáció nemcsak Kecskeméten, hanem Pécsen, Veszprémben, Debrecenben, Győrben és máshol létrehozott. Hogyan születtek meg ezek a színházak? Mindez az ötven-hatvan fölötti generációnak a keze munkája során teremtődött meg. Erről keveset beszélünk, szerintem ennél mi szegyenlősebbek vagyunk. Számunkra a színházcsinálás egyszerre volt tanulási folyamat és alkotási folyamat. De nemcsak a mesterek töltenek be fontos szerepet a pályámon, hanem a kortársak, a tanítványok is. Tanítványok – ez olyan nagyképpően hangzik, inkább azt mondom, hogy azok a fiatalok, akikkel együtt dolgozhattam; újabb és újabb generációk érkeztek. Rita említette Veres Andrist, Csató Katát. Nálunk, a Griff Bábszínházban volt az első vizsgaelőadásuk, amikor Lengyelországban tanultak, de a Griffben kezdték el Tengely Gáborék is Kolozsi Angéllal az alkotói életüket. Schneider Jankó nem onnan indult, mert Pécsen is játszott, mégis azt gondolom, az ő életében fontos pontok ezek a találkozások. De innen, a Meseboltból is – ha végig nézed a társulat alakulását, változását – mennyi tehetséges ember indult el, lépett önálló útra, vagy lépett tovább. Nekem ezek a fiatalok ugyanolyan fontosak és ugyanolyan módon adtak egy csomó mindent, mint a mesterek. Az óvónőképzőben pedagógiából az ember megtanulta, hogy a jó oktatási folyamat oda-vissza alapon működik. És ha a generációról beszélünk, azt se felejtjük el, hogy a független színtéren is sokan vannak, akik megkerülhetetlenek: Bartha Tónitól Lénárt Andrisig, és még sorolhatnám.

– *Neked is van egy „független” előadásod, Kovács Ildikó rendezése. Mert bár az utóbbi években főleg igazgatóként – és rendezőként, szerzőként, dramaturgként – emlegettünk, ha rád gondolok, egy emblematikus kép ugrik be: a Vásártér végén köréd se-reglenek a gyerekek, és akkor ott tapintható a szintiszta boldogság. Láttam, a bábszínházi világnapon*

Hogyan házasodott meg Petruska?, 2001.
 Rendező: Kovács Géza,
 tervező: Majoros Gyula,
 Círóka Bábszínház

A Dzsungel könyve, 2006.
 Író: Rudyard Kipling,
 rendező: Kovács Géza,
 tervező: Boráros Szilárd,
 zeneszerző: Rozs Tamás,
 Griff Bábszínház

A Dzsungel könyve, 2003,
 Círóka Bábszínház

Noé bárkája, 2003 – Színpadra alkalmazta: Kovács Géza, tervező: Majoros Gyula, mozgás: Csák Zsolt, zenei szerkesztő: Miklósi Gabriella. Budapest Bábszínház – Fotó: Izsák Éva

Túl a Maszat-hegyen, 2005. Író: Varró Dániel, zeneszerző: Presser Gábor, rendező: Kovács Géza, tervező: Grosschmid Erik, animáció: Kovács Ivo, Szoboszlai Eszter, koreográfus: Nemes Zsófia, dramaturg: Dobák Livia, rendezőasszisztens: Bánky Eszter, Gimesi Dóra. Budapest Bábszínház. Fotó: Éder Vera

játszottad Budapesten, a Bajor Gizi Színészmúzeumban – és a fotókról ugyanaz a színtiszta öröm sugárzik. Milyen viszonyban vagy ezzel az előadással?

– Hát, ez egy ajándék. Sokunk életének nagy ajándéka a Kovács Ildikóval való találkozás. Nem kívánom én ezt misztifikálni, de Ildikó egy csomó olyan dolgot hozott be az életünkbe, gondolkodásunkba, amely örök életre nyomot hagyott mind egyikünkben. Bár addigra már sok mindent elvégeztünk a Círókában, a Maskarásban, ez a találkozás új sínekre is rakott bennünket a gyerekek iránt érzett felelősségről való gondolkodásban. Egy csoda volt, hogy Ildikó felvállalta velünk azt a hét-nyolc évet, és végig járhattuk azt az iskolát, amit a vele való munka jelentett. Az én személyes életemben nyilvánvalóan ajándék volt, hogy abban az időszakban rengetegfélét játszottam, általában a negatív szerepeket, viccesen néha hősfürat is. Erről a kollégáim tudnának mesélni, néha még énekelnem is kellett, erről még többet tudnának mesélni. De az, hogy útravalóul megkaptuk Pályi Jánossal ezt a két vásári fürat – János Vitéz Lászlót, én a Vasilachét –, hozzá még *Az aranyszörű bárányt*, az külön bónusz volt. Nem tekintem magam végtelen képességű bábszínésznek-színésznek, mert tisztában vagyok a korlátaimmal. De azt gondolom, néha jó ezeket átlépni, megdönteni vagy ledönteni. Nagy élmény volt, amikor az *Akárkit* Ildikóval felnőtt előadásként megcsinálhattam – az egy határkerítés ledöntése volt, egyfajta reveláció –, de nekem ebben a vásári játékban a játék felszabadító öröme a legfontosabb, mert együtt lélegezhetek a közönséggel. Ez megint az oda-visszacsatolásról, a szabadságról szól. Hogy ki lehet lépni a kötöttségek közül, ki lehet lépni az igazgatásból, ki lehet lépni a szűk keretek közül, és szabadon kommunikálhatok a közönséggel.

– *Sokat tettél-teszel azért, hogy a vásári bábjáték fönmaradjon, folytatódjon – a hagyomány és korszerűség szellemében, amivel Szombathelyre is beköszöntél. A „vásári témának” egyszer már szenteltünk egy beszélgetést az Art Limes hasábjain, a bábszínészstúdiós felvételiidőtől a Punch-játékot – amelyben a Mesebolt élén utódoz, Csató Kata volt az egyik alkotótársad – a Nemzeti Színház*

Holdbeli csónakos-előadásáig. Varga Péter máig játsza a Pulcinella kertészkedik-előadását. Takács Daninak itt, a Meseboltban is te adtad Vitéz Lászlót a kezére, csodálatos előadás született 2013-ban, Az elásott kincs. Játsza még?

– Igen, játsza – és reményeink szerint ősszel vissza is tér Szombathelyre. Majd meglátjuk.

– *A Bajor Gizi-múzeumban készült friss Vásártérképeket meglátva egy pillanatra azt hittem, nem is Kovács Géza, hanem Jeles András ül ott – még egy „napfejtő” ember. Aztán arra gondoltam, hogy lám, micsoda titkos összefüggések: a Meseboltnak csodálatos találkozásai voltak Jeles Andrással.*

– Látod, az Andrással való találkozás is ajándék. Már a Griffnél próbálkoztunk volna a közös munkával – hiszen annyira kézzelfogható közelségben volt Zalalövő –, csak az ott és akkor félbeszakadt. Nem miattunk: közbeszólt az átkozott és kicsinyes politika. Szombathelyen aztán sikerült létrehozni két felnőttelőadást, de megvalósulatlan ötleteink is maradtak. Több olyan téma volt, amiről egyszerűen kiderült, hogy neki ugyanúgy ott van vagy az asztalán, vagy a polcán, vagy a fejében, ahogy nekem. Az egyik *A lélekben óriások voltunk* című dokumentumregény, a Liliputi Társulat megdőbentő története – arról, hogy egy máramarosi törpenövésű magyar zsidó család hogyan élte túl Auschwitzot, a Mengele-féle kísérletek miatt. A *vihar kapujában* is egy közös érdeklődési pont volt. Aztán felvettem neki a Villon-témát, hogy a művészet és a hatalom viszonyáról milyen érdekes volna Villonon keresztül beszélni, aki lázad, de azért az utolsó pár sorban ott van, hogy *„Herceg, kérlek, támogasd művemet”*. Nagyon összetett probléma ez, és most különösen időszerű. Ezek nem jöttek létre, de közben létrejött két másik – érdemtelenül keveset futottak. Nagyon keveset játszottuk a *József és testvéreit*, de minden egyes játéknál és minden egyes próbánál újabb és újabb rétegei jöttek elő, csak bámultuk, hogy milyen összetett, milyen fantasztikus színházi gondolkodás az, amivel rendelkezik András. Micsoda írói rafináltság van a dologban. A *boldog herceget* elsősorban a Covid vitte el, pedig revelatív, döbbenetes erejű előadás volt az emberi kiszolgáltatottságról. Máig előttem van a kép, meghatározott volt és

felemelő: Melis Laci és András itt ült az akkor még lerobbant állapotú próbatermünkben, körülöttük a színészek – egy csodálatos együttlétnek voltam szemtanúja. De ugyanilyen ajándékként tartom számon, hogy Peter Schumannal együtt tudtunk tölteni két hetet Báron tanár úr tanyáján – és sokunknak a további sorsát vagy pályáját meghatározta az a találkozás: a gondolkodásnak és a létezésnek az a szabadsága, amivel Peter rendelkezik, amit megmutatott nekünk. A világ, a társadalom sorsa iránti felelősségre gondolok, ami az ő művészetében direkt módon megmutatkozik: nem eltakarva és száz rétegen keresztül – hogy gubózd ki, ha akarod –, hanem nagyon erősen és egyenesen reflektálva az érzékelt problémákra, jelenségekre. Ez mind egy csomag, amit érdemtelenül vagy érdemmel megkaptunk, megkaptam – és megpróbáltam bánni, élni vele.

– Hogyan vonod meg a Mesebolt élén eltöltött 15 év mérlegét? Figyelemmel kísérve a bábszínház működését – újraolvasva a három igazgatói pályázatot – egyrészt evidens, hogy a H. Nagy Katalin által megalapozott, a professzionális keretek közé átvezetett szombathelyi bábszínház a vezetésed idején vált az ország egyik legjobb, nemzetközileg is elismert műhelyévé; ez a szakma ítélete. Ez a tizenöt év egyfelől egyértelmű sikertörténet, másfelől folytonos harc – például a méltatlan körülményekkel.

– Van egy ideád, ami felé haladni szeretnél, és ebben aztán jönnek azok a drótakadályok, amelyek alatt át kell suhanni, vagy meg kell kerülnöd őket, vagy le kell vágnod ezt a drótakadályt, aztán beleragad a ruhádba és visszahúz – és módosítanod kell az útirányt. A színház ettől gyönyörű, nem? Azt gondolom, a pályázataim lényegét betöltöttem, mert a lényegük mindvégig az volt, hogy itt egy gondolkodó, lélegző színház jöjjön létre. Kati letette ennek az alapjait, és tizenöt éve azért csalogattott ide engem, hogy a Mesebolt tovább épüljön – és tovább is épült. A lényege minden egyes pályázatnak megvalósult, haladtunk előre. A társulatban időközben bekövetkezett változásokat is természetes folyamatnak gondolom. Más almákat is meg kell kóstolni, nem mindig csak azt az egyet, ami ott

van előttünk, és ez így jól van. Mindig mondom a kollégáimnak, hogy ha menni kell, akkor menni kell. De ezt az életben, a magánéletben is így gondolom. Amíg tudsz valamit változtatni és tudsz megtartó erő lenni, addig ott kell lenni, ha már nem, akkor tovább kell tudni lépni. Nemrég én is végigolvastam a pályázataimat, és a harmadikban van egy fontos elem, ami rajtunk kívülről okokból – Covid, energiaválság stb. – nem tudott megvalósulni. Szerettem volna egy komplex és utaztatható színházi nappal előlépni, egy olyan összeállítással, amelyben vannak több korosztálynak szóló gyerekelőadások, és este van felnőtteledadás is; így el-tölthettünk volna egy teljes napot egy-egy településen. Nagyon sajnálom, hogy ezt nem tudtuk megtenni. De évek múltak úgy el, hogy folyamatosan improvizálnunk kellett bizonyos értelemben véve, újabb és újabb gátakat megszüntetnünk, vagy kikerülnünk, életben kellett maradni – és ebben az életben maradásban is jelentős előadások tudtak létrejönni. Azt gondolom, hogy az eredményeink a hibáimmal, tévedéseimmel együtt is magukért beszélnek. Ha csak a legutóbbi bemutatót nézzük, hogy Kolozsi Angéla személyében milyen csodálatos színésznő van ott fent a színpadon, aki nélkülem is csodálatos színésznő és a Mesebolt nélkül is, de mégis: itt lehetőség teremtődött arra, hogy egy ilyen élménycunamit zúdítson ránk a *Megették az ovit*-előadással – és ennél nincs fontosabb. Hogy azokat az embereket, akikkel együtt dolgozol, abban támogasd, hogy a legjobb formájukat tudják megvalósítani. Igazgatóként ez az alapvető feladatom. Nem az önmegvalósítás, nem az elmélet, hanem az, hogy abban a másik emberben megtaláljam azt, ami benne a legerőteljesebb, a legjobb, a legdominánsabb, amiből létre tud jönni az előadás. Az alkotókat helyzetbe hozni – ez az igazgató dolga. Egy alkotási folyamatban soha nincs garancia arra, hogy az előadás csodálatos lesz. Szuper jó kezdőpontok lehetnek, és egyszer csak egy próbafolyamat mégis megbicsaklik, fáradtságossá, izzadságossá válik; vagy iszonyú energiákat raksz bele, és nem jön meg az az eredmény, amit hozzáképzeltél. Tudod, közhely, hogy a tehetség egy állapot, de az igazgatónak tényleg az a feladata,

Pulcinella kertészkedik, 2009.,
tervező: Boráros Szilárd,
rendező: Kovács Géza,
munkatárs: Boráros Milada,
Ziránó Színház

Pulcinella szerelmes, 2015
Ziránó Színház

Suttogó füzetek, 2007.

Suttogó füzetek, 2007,
Író: Galuska László Pál,
rendező: Kovács Géza,
zeneszerző: Krulik Zoltán,
koreográfus: Nemes Zsófia,
tervező: Boráros Szilárd.
Mesebolt Bábszínház

Az előadás szereplői,
megvalósítói

hogy a tehetséget próbálja ápolni és fejleszteni. Hogy a társulat színészei olyan feladatokat kapjanak, hogy épüljön bennük ez a tehetség, fontosnak érezzék magukat helyzetekben. Aztán persze előfordul, hogy ez a törekvés nem valósul meg. De a vágyak és feladatok kiegyensúlyozása fontos feladat. Nem véletlen, hogy – túl azon, hogy a képességfejlesztés és a műsorszervezés szempontjából is nagyon jók – fantasztikus szíológjátékok születtek a Meseboltban az évek során.

– *Kettő mindjárt ebben az évadban: a Szegény Dzsoni és Árnika Lukács Gáborral a „talált tárgyak” szípkázó játéka Kovács Géza-rendezésben, és az előbb emlegetett Megették az ovit egyszemélyes-sokszereplős bravúr Kolozsi Angélától, Somogyi Tamás-rendezésben. A meseboltos sajtótájékoztatóról maradt meg bennem, mert sokszor elhangzott, hogy egy próbafolyamat több értelemben tanulási folyamat is.*

– Évi 350 előadás öt-hét-nyolc bemutató mellett nem nagyon adódik lehetőség a tréningekre, a műhelymunkára. De az üzemszerűségben is megpróbáltuk a felfedezés örömét megőrizni. Maga az iskola, amikor Jeles Andrással találkozol, de ugyanúgy iskola a Veres Andrissal való együttműködés is – és még sorolhatnám.

– *Még vendégrendezőként a Suttogó füzesek című cigány legendával „tetted le a névjegyedet” a Mesebolt Bábszínházban – írta Galuska László Pál, tervezte Boráros Szilárd –, és tényleg letetted: hagyomány és korszerűség, kísérletezés, tabutörés... Elég jól kijelölte az az előadás a Mesebolt következő időszakának kereteit. Mindenről lehetetlen szót ejteni, de két sorozatot mindenképpen emeljünk ki az elmúlt 15 évből. Tulajdonképpen a szakrális sorozat elindításával kezdted Szombathelyen, nagyszabású, szép, színház történeti értelemben is fontos vállalkozás volt, egyre magasabb tételekkel, megrendítő pillanatokkal; a megújult társulattal. És a műfajokból következően kilépve a színházteremből.*

– 2010-ben indítottuk el a szakrális sorozatot, azzal a valóban fontos és nagyszabású vállalással, hogy újragondoljuk a nagy középkori színházi formákat, műfajokat. Egymásra épültek ezek a bemutatók, a misztériumjáték – *Világnak világa* – szövegét Szabó

T. Anna írta, Boráros Szilárd tervezte, Lázár Zsigmond írt hozzá zenét, Harangi Marcsi rendezte az előadást, amelynek premierjét az oladi templomban tartottuk. Aztán 2012-ben következett a moralitás, az *Akárki* tervezője Majoros Gyula volt, rendezője Veres András, köszegi bemutatóval. És a sorozat betetőzése, a passiójáték, amely Jorge Luis Borges *Baltasar Espinosa utolsó üdülése és üdvözülése* című novellájából készült, Boráros Szilárd tervezésében, Andrej Kalinka zenéjével, Ondrej Spisak rendezésében.

– *A passiójáték 2014-ben a körmöcbányai nemzetközi fesztiválon a legjobb drámai előadásnak járó Arany Gúnár-díjat kapta meg a Mesebolt – hogy csak egyet említek az elmúlt évek jelentős szakmai elismerései közül. És van egy másik – „kicsi”, de szintén jelentős – sorozata a bábszínháznak, a Királyok könyve, amely a Mesebolt tanteremszínházi „vonalához” is kapcsolódik, és ezek a te rendezéseid.*

– Örülök, hogy sikerült létrehoznunk ezt az öt egyszemélyes játékot Szálinger Balázssal, Tifusz Péterrel. Balázssal további közös munkán is gondolkodunk: azt mondom félig viccesen, hogy most már – hogy nem megrendelésre dolgozunk –, szabadjára engedhetjük a fantáziánkat. Van egy közös szerelemprojektünk, a *Trisztán és Izolda* – régi vágyam, hogy ebből a történetből előadás szülessen. Most folyamatosan erről beszélgetünk a Balázssal, olvasunk hozzá, zenéket hallgatunk, és rájövünk arra, hogy mennyi fantasztikus rétege van ennek a történetnek; és még van egy csomó ilyen történet.

– *Remélem, hamarosan láthatjuk is a Trisztán és Izolda-előadást. Milyen terveid vannak még? Esetleg a tanítás?*

– A tanítást illetően legutóbb a marosvásárhelyi egyetemen volt részem felemelő élményben, abból a kapcsolatból – a Covid elmúltával – előadás is született, Szvetlana Alekszijejics és Pilinszky szövegeire alapozva.

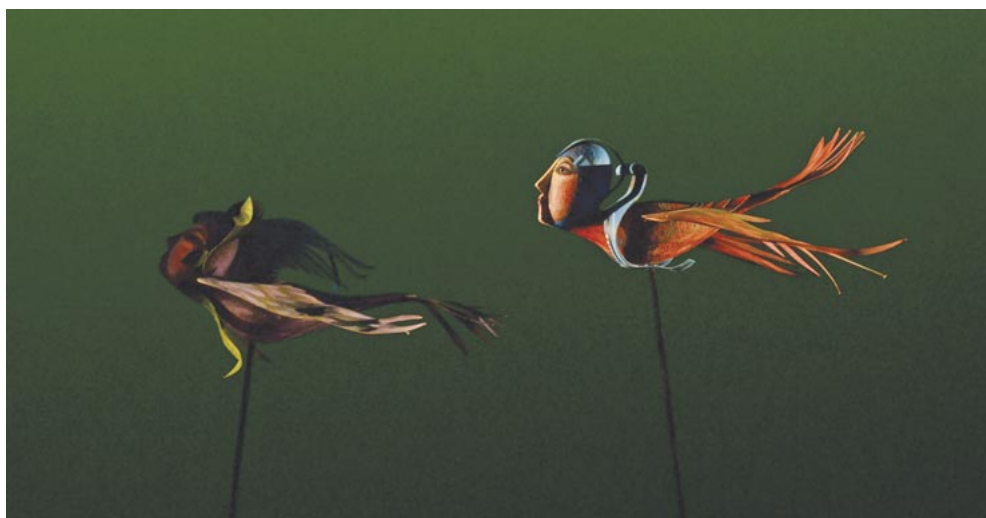
– *Ez a Pacsirták tűzben.*

– Igen. Nagyon jó folyamat volt – egy olyan helyzetben és egy olyan helyen, ahol csak azzal lehetett foglalkozni, amivel foglalkoztunk.

– *Korábban tanítótól az SZFE-n, ahol 1995-ben indult el a bábszínészképzés, részt vettél benne, pályatársaid legjobbjaival.*

Rózsza és Ibolya, 2012., Író: Gimnesi Dóra, rendező: Kovács Géza, tervező: Boráros Szilárd, zene: Lázár Zsigmond, mozgás: Fosztó András, dramaturg: Dobák Livia, asszisztens: Bánky Eszter. Budapest Bábszínház; Fotó: Éder Vera

Madarak voltunk, 2012.,
 Rendező: Kovács Géza,
 író: Galuska László Pál,
 dramaturg:
 Khaled-Abdo Szaida,
 tervező: Boráros Szilárd,
 zene: Lázár Zsigmond.
 Mesebólt Bábszínház;
 Fotó: Trifusz Ádám

Pinokkió, 2013.,
Rendező: Kovács Géza,
tervező: Boráros Szilárd,
Szereplők:
Pfeiffer Zsófia, Varga Péter,
Ziránó Színház

Ágoston, avagy egér a felhők
között, 2017,
Író, dramaturg: Veres András,
rendező: Kovács Géza,
bábos:
Varga Péter, Pfeiffer Zsófia,
zeneszerző:
Szabó Balázs,
tervező: Grosschmid Erik,
Ziránó Színház

Ágoston, avagy egér a felhők
között, 2017.

– Amikor az SZFE átalakítása megtörtént, akkor kimondtam magamnak, hogy ha hívnak, akkor sem vállalok ott munkát, mert nem értek egyet azzal, ami ott a váltás és átalakítás címén történt. Olyan ritkán mondjuk ezt ki, pedig néha ki kell mondani, hogy olyan lélekemelő, csodálatos volt, amit ezek a fiatalok – az SZFE hallgatói – a saját életük feletti önrendelkezés és az autonómiájuk megtartása érdekében megtettek. Ez egy lángpillanat volt a magyar társadalom életében, amit aztán sokan nem vettek komolyan, megpróbálták eljelenétkelteníteni. Meg sem értve azt, hogy mi történt ott, hogy egy generáció milyen módon tudott önmagáért és a tanáraiért – és az intézményekért kiállni. Én könnyen mondom, hogy nem megyek, hiszen nem is hívtak tanítani, de vannak onnan tapasztalataim. Ezért volt nagyon fura, amikor arról beszéltek olyan emberek, akik sose jártak ott, hogy az SZFE-n politikai agymosás történt. Nem tudom, én erre nem emlékszem.

– *És egy tiszta, világos, kemény hangú nyílt levélben meg is írtad.*

– Szakmáról és emberségről beszéltünk ott legtöbbször, és ezt a tanítványok is, akik ott tanultak, alá tudják támasztani.

– *Amikor legutóbb beszélgettünk, arról is szó volt, nem dokumentáld magadat, a Maskarásnak például nincs vándorkönyve. Pedig nem volna érdektelen részleteiben megismerni azt a történetet sem. Nem gondoltál rá, hogy megírod?*

– Hál’ istennek nem volt eseménymentes az életem. A Maskarás pedig tényleg külön történet: a szabadság olyan foka, amit nehéz érzékeltetni. Aki nem élte meg, az nem tudja, hogy mit jelent, amikor nem a védőhálóval dolgozol egy cirkuszi mutatóanyagban – nem a jól megépített színházi falak közé várod a közönséget, hanem kilépsz a közterekre – és a nézőket vagy ott tartod, vagy nem tartod ott. Ha elég képességes vagy, ott tartod – és lehet, hogy még a kalapba is tesznek valamennyit. Ha nem vagy képességes, elmennek. Az, hogy az előadás idejére közösséggé formálsz egy közönséget, fantasztikus dolog. Teheránban több ezer ember nézte végig az előadásunkat, közben Majoros Gyula homlokát törölgették, mert izzadt, miközben fújta a hangszert... De óriási

ajándék volt, hogy Sydneyben az olimpián felléphetünk, jártunk Tajvanon, Dél-Koreában. De nem az a lényeg, hogy felsorolhatod, hol jártál, hanem hogy különböző kultúrákat hogyan tudtál meg tapasztalni – és különböző kultúrákat hogyan tudtad azzal megismertetni, amit te képviselsz.

– *Vannak felvételeid?*

– Pár hónappal ezelőtt kerestem otthon a Sydney-i fellépésünkről – A világfa-előadásunkról – készült felvételt, hogy megmutassam a gyerekeimnek. Most nem találtam meg. Ez egy utcai spektakulum. A világfa mind fizikailag, mind művészi értelemben véve nagyon komoly előadás volt, és nagyon komoly értéket képviselt. Rengeteget játszottuk, rengeteg helyen.

– *Pedig jó volna látni...*

– Egyelőre nem érzem a fontosságát annak, hogy a pályámat dokumentáljam. Egyszer majd biztos nekilátok, hogy összerendezzem az emlékeimet. Kevés magyar színház mondhatja el magáról, hogy Dubrovnikban fagyit neveznek el róla – és mirőlünk, amikor végigvittük a Dubrovnikai Nyár programját, fagyit neveztek el a sétálóutcán, Maskarás fagyit is árultak egy fagyizóban. De legalább ugyanakkora, ha nem nagyobb élmény, amikor Csenyétén egy gyakorlatilag csak roma lakosságú faluban fellépsz – és a pünkösdi királyválasztáskor a felnőttek és gyerekek ugyanazzal a csodálatos reakcióval veszik az előadásodat.

– *Ha mondjuk összetalálkoztok Rumi Lacival, Pályi Jánossal, szoktatok emlékezni, nosztalgizálni?*

– Nosztalgizálni keveset nosztalgizáunk, a vicces történeteket főleg meglepetjük azért. De azt gondolom – és talán ők is –, hogy ez a találkozás hármunk között mindig fontos marad, meghatározza a pályánkat, a személyes életünket is. Olyan kapcsolat, amely akkor is működik, akkor is hatással van ránk, ha éppen nem vagyunk egymás közelében.

– *A csöppnyi igazgatói irodádban beszélgettünk. A bábszínház szakmai sikertörténetének fényében még méltatlanabb a hiány: a 2025-ben 30 éves Meseboltnak nincs állandó otthona, épülete. Most éppen kiköltöztök az időközben állami, aztán magántulajdonba került, omló-romló MMIK-épületből – amely felújításra vár.*

A Háromágú Tölggyfa Tündére, 2019. Író: Galuska László Pál, rendező: Kovács Géza, tervező: Trifusz Péter, zene: Takács Dániel, mozgás: Nemes Zsófia, zenei munkatárs: Kiss Dávid, dramaturg: Khaled-Abdo Szaida. Mesebolt Bábszínház; Fotó: Trifusz Ádám

Szent Margit-legenda, 2023.
Író: Szálinger Balázs,
rendező: Kovács Géza,
tervező: Trifusz Péter,
zeneszerző: Lászlóffy Zsolt.
Kabóca Bábszínház

– Letettünk egy anyagot – pontosabban kettőt – az önkormányzat elé: az akaraton múlik, hogy bármelyik elképzelés megvalósuljon. Az egyik nagyon könnyen realizálható, a másik pedig egy nagyon nagy álom, amelyik nagyobb befektetést igényel.

– *Tavaly a bábos világtalálkozó csodálatosan sikerült szombathelyi fesztiválját a Ferences-kertben – ma Történelmi Téma-park – rendeztétek meg. Akkor rámutattál egy szegletre, és azt mondtad: itt fölépülhetne a bábszínház is.*

– Beleálmódtam egy Hundertwasser típusú épületegyüttest, aminek van szabadtéri színpad része is. Azt gondolom, hogy ez a kulturális, közösségi szempontból teljesen kihasználatlan terület azzal a rissz-rossz várfalutánzzal – már bocsánat – körbe kerítve alkalmas ennek a nagyszabású projektnak a megvalósítására. A másik lehetőség a Welther Károly utcai volt Szova-központ, amelynek bábszínházzá alakítása gyorsabban, könnyebben realizálható. Most, hogy oda költözünk az MMIK-ból, látjuk, hogy az épületben szinte minden megvan, ami a bábszínházi működéshez szükséges. Ráadásul az első és második emeletre egy olyan 10-12 lakásos apartmanrészt álmodtunk, ahol a város kulturális életében dolgozó fiatalok, vendégek – színészek – lakhatnának.

– *Az utolsó heteidet töltöd a Mesebolt igazgatójaként. Most hogy vagy? Mi a teendő? Vagy egyszerűen megy az évad és kész?*

– Megy az évad és kész. Született egy döntés általam öt évvel ezelőtt, amikor a pályázatomban leírtam, hogy várnak a gyerekek, vár a feleségem – a harmadik ciklus után befejezem. Tudni kell azt az időpontot megválasztani, amikor az ember elköszön. Anno a Círóka éléről is saját döntésem nyomán álltam föl. A Griff Bábszínházban nem egészen így történt, de ha megalkuvóbb vagyok, folytathattam-folytathattuk volna Zalaegerszezen. Ha nagyon egyszerűen akarom megfogalmazni, azt mondom, hogy van egy serpenyő: raksz bele, és kiveszel belőle. Nem szabad oda elérkezni, hogy a kivét több legyen, mint a betét. De mondhatnám úgy is, hogy a vendégségből akkor kell elmenni, amikor még marasztalnak, amikor még

szeretnék, hogy maradj. És utána esetleg azt mondják, milyen kár, hogy elment, még beszélgettünk volna. Számomra most jött el az az idő, amikor át kell adni a helyemet egy olyan embernek, akinek újabb energiái vannak, újabb épületrészét épít fel ahhoz, amit mi felépítettünk – és nekem is esély arra, hogy megálljak, szétnézzek, új feladataim adódjanak; idegeire menjek a családnak, mert túl sokat vagyok otthon...

– *Neked – egy vándorbábjátékosnak – hol van az otthon?*

– Annyi városban éltem, annyi várostól annyi mindent kaptam, annyi városnak adtam... Kecskemét a szülővárosom, a nagy gyerekeim oda születtek. Jó hazamenni, még ha az az erős kötődés már nem is létezik – már édesanyám sem él –, de mégis sok minden köt Kecskeméhez. Nagyon megszerettem Zalát, és bár Zalaegerszezen elvéreztünk, nem véletlen, hogy hosszú éveken át telkem volt Hottón – ez egy nagy szerelem, ami nem teljesedett ki végül. Szombathelyhez megint kötődik két gyermekem születése, úgyhogy szülőváros Szombathely is. Miközben az otthonunk most Győrújbarát.

– *És itt van egy másik fontos hívószó: család. A bábos családdodról beszéltél – a kisebb családod hogyan működik? Azt tudom, hogy Petra lányod a bábrendezői pályát választotta – és a szombathelyi premiereken ott szaladgálnak a csillagszemű kisfiad.*

– Tudod, minden, ami szakmailag történt, történhetett, annak háttérében ott volt mindenkor egy család. Ahogy múlnak az évek, úgy érzem azoknak az időeknek a hiányát, amit nem töltöttem el a gyerekeimmel, a családommal. A színház veszélyes üzem, még akkor is, ha „csak” bábszínház. Családra veszélyes. Jó volt otthonról elindulni és megérkezni, de a kettő között eltelt idő az mégiscsak nélkülük-nélkülöm eltelt idő volt. Olyanok voltunk páran, mint a bábos Odüsszeuszok, akik kalandoznak a világban, nagy dolgokat hajtanak végre, s otthon várja őket Pénélopé, hol megszöve, hol lebontva szöttest, gyermeket nevelve, csak az izgatott kérők nélkül, így hazatérve nyilaznunk sem kellett. A legutóbbi időkre már véget ért a kalandozások kora, saját döntésem alapján. Ám még így is sokszor ütközik

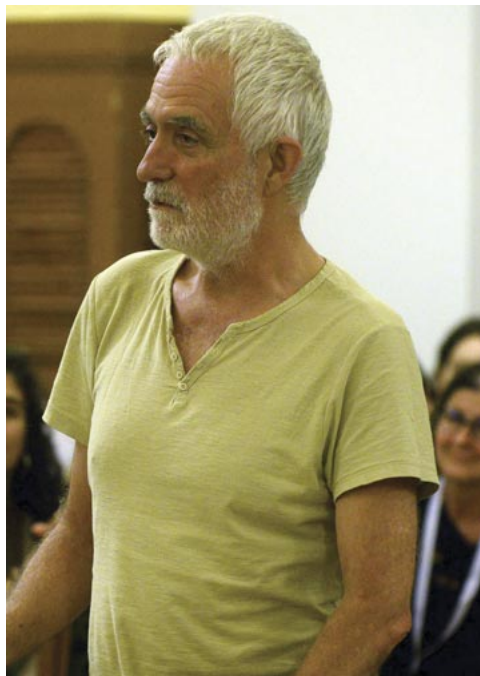
Szegény Dzsoni és Árnika, 2023. Író: Lázár Ervin, bábszínpadra írta: Kolozsi Angéla, rendező: Kovács Géza, tervező: Trifusz Péter, zene: Gyulai Csaba Szereplők: Lukács Gábor, Varga Bori. Mesebolt Bábszínház; Fotó: Trifusz Ádám

színház-család. A színház is olyan, mint a család. Időt kér az életedből, figyelmet, odaadást, szeretetet. Mondom, mint a család! Dönteni kell, melyiket állítod fókuszba, melyik a fontosabb? Biztos van, aki megtalálja a kényes egyensúlyt, de nagyon nehéz. Az utóbbi időben nekem egyre fontosabbá vált a család, a gyerekek, még akkor is, ha ők úgy érzik, még ez is kevés. Nyugdíjas örömapa lehetek a kicsi fiaim, unokáim mellett. Szuper jó gyerekeim vannak. A nagyok is, a kicsik is. Öten vannak, s még van egy ajándék, nevelt lányom is. Petra lányom fantasztikus kitartással valósította meg, amit már gyerekként elhatározott: rendező lett. Okosan, bátran. Ezzel az erős bátorsággal küzdött meg egy szörnyű betegséggel és építi fel most is újra az életét egy másik országban. Dóri lányom megkereste, találta azt a szakmai utat, amiben kiteljesedhet, és ezt járja most is. Őt akár minden nap láthatnám, mert a Petőfi tévénél szerkesztő-műsorvezető, de nem nézünk televíziót. Milán fiam filmes, televíziós háttérmunkákat végez. Hol megtalálja,

hol keresi az útját. Hiányzik a vele el nem töltött idő, a pecázások – már ha pecázni jártunk volna akkor, amikor kicsi volt – a focizások, sok minden. A kicsikkel ezekből már több van. No, az az igazság, nagyon büszke vagyok a gyerekeimre. A kicsi fiúk, mennyi út, lehetőség áll előttük! Zsiga különleges rajzfantáziával bír, nagyon sokat olvas. Tóbiás? Az Tóbiás, tele szeretettel. Ő olyan, mint egy villám néha, mint egy villámszerű szeretetsomag. Hála az égnek, hogy még egyszer megkaptam a lehetőséget, hogy nyakamba üljenek, a hátamra másszanak, hogy szeretgethessem őket, s olykor az idegeimre menjenek a gyerekeim. Talán meg sem érdemlem ezt az ajándékot. És a végső intimitás, aztán semmi több, mert lassan átmegyünk bulvárho! Kétszer nősültem, s mind a két feleségem fantasztikus ember. Néha azt gondolom, jobban jártak volna, ha nem velem találkoznak, de hát az idő kerekét nem igen lehet visszaforgatni, makacs egy szerkezet. No, szóval szerencsés vagyok, még a sok tévelygésben is. Hát ez, ami ott van a háttérben!

– Az író Kun Árpád mondta nemrég egy interjúban, hogy a híres Tamási Áron-állítást, miszerint azért vagyunk a világon, hogy valahol otthon legyünk benne, ő úgy fordította át magának, hogy azért vagyunk a világon, hogy sok helyen otthon legyünk benne. Például akkor Szombathelyen is.

– Furcsa, bonyolult ügy, hogy hol vagy igazán otthon. Ahol születted? Ahol gyerek voltál? Ahol a családdal élsz? Ahol hosszabb-rövidebb időt eltöltöttél? A Mesebolt Bábszínháznak Csató Kata személyében július elsejétől van egy okos felnőtt új vezetője, kiváló munkatársak dolgoznak itt – azt gondolom, a továbbiakban csak akkor kell itt jelen lennem, ha szeretnék, hogy jelen legyek. November végéig tart hivatalosan a munkaviszonyom, rengeteg dolgunk van – lesznek például felújítások –, de biztos, hogy utána sem szakadok el Szombathelytől; az életem fontos része–helyszíne marad, minden tekintetben. Átérezem a súlyát annak a személyes megbecsülésnek is – és ez nem üres tiszteletkőr –, amit a város tizenöt év után egy életműdíjban juttatott kifejezésre. Úgyhogy igen: Szombathelyen otthon vagyok.

Kovács Géza Kecskeméten, a Magyarországi Bábszínházak 16. Találkozásán, 2024 júniusában

CONVERSATION WITH GÉZA KOVÁCS

Géza Kovács is a puppeteer and recipient of the Géza Blattner Prize. From 1985 to 1998 he served as director of the Ciróka Puppet Theater in Kecskemét. During this time, he and his friends founded the Masquerade Guild, leaving the walls of the puppet theater and taking the genre back to its roots: streets and squares. They toured the world with their productions. In 2004, at the request of the local government of Zalaegerszeg and Zala County, Kovács became the founding director of the Griff Puppet Theater. For fifteen years, from 2009 to June 30, 2024, he was director of the Mesebolt Puppet Theater in Szombathely. Under his direction, Mesebolt became one of the country's leading and internationally renowned children's theater workshops and one of the most important in the region. Their performances and artists won 20 national and three international awards. By directing and writing many productions in numerous Hungarian cities, Géza Kovács has made an unparalleled contribution to the preservation and renewal of Hungarian puppet tradition. He served as co-director of puppet productions at the Central Theater and the National Theater. He has performed solo puppet plays for adults and children, in addition to teaching at the University of Theater and Film Arts where, over his decades long career, he has launched the careers of many young artists.

RENDEZÉSEK, BEMUTATÓK IDŐPONTJA

2023 Szegény Dzsoni és Árnika, rendező;
Bemutató: 2023. november 12.	2011 A vitéz szabólegény, rendező;
Bemutató 2011. március 6.
2023 A Háromágú Tölgyfa Tündére, rendező;
Bemutató 2023. március 11.	2011 Baktütyös vasi mende-mondák, rendező;
Bemutató 2011. október 2.
2021 Pornó, rendező munkatársa;
Bemutató 2021. szeptember 18.	2011 Pulcinella és a Halál, rendező
2019 Királyok könyve – Történetek Szent Lászlóról,
rendező; Bemutató 2019. október 7.	2011 Batu-tá kalandjai, író
Bemutató 2012. október 21.
2019 A Háromágú Tölgyfa Tündére, rendező;
Bemutató 2019. október 20.	2010 Tündérszép Ilona és Árgyélus királyfi,
rendező; Bemutató 2010. február 21.
2018 Történetek a Kutysról meg a Cicusról,
rendező; Bemutató 2018. november 25.	2010 Majolenka hercegkisasszony, rendező
2018 Madarak voltunk, rendező;
Bemutató 2018. április 22.	2009 Girgác Lacku, rendező
2018 Batu-tá kalandjai, író
Bemutató 2018. november 9.	2009 Mackó születésnapja, rendező;
Bemutató 2009. december 13.
2018 Ármányos puncspancs, rendező;
Bemutató 2018. október 14.	2009 János Vitéz, rendező
2017 Kiirkou és a boszorkány, rendező;
Bemutató 2017. március 10.	2009 Az ördög sziklája, rendező;
Bemutató 2009. április 19.
2017 Ágoston, avagy egér a felhők között,
rendező; Bemutató 2017. december 17.	2009 Pulcinella kertészkedik, rendező;
Bemutató 2009. május 10.
2017 Batu-tá kalandjai, író
Bemutató 2017. szeptember 3.	2009 A mi utcánk – Avenue Q, bábok
Bemutató 2009. február 28.
2017 Rumcájsz, rendező; Bemutató 2018. január 14.	2008 Vásártér, rendező
2016 Töviskirály, rendező	2008 Égen-földön mese, rendező
2016 Testvérek, rendező;
Bemutató 2016. szeptember 4.	2008 Ármányos puncspancs, rendező
2016 Fehér Ló Fia, rendező;
Bemutató 2016. november 27.	2008 Ládafia mese, rendező;
Bemutató 2008. december 13.
2015 Mackó születésnapja, rendező;
Bemutató 2015. március 29.	2007 Suttogó füzesek, ötlet
Bemutató 2007. december 16.
2015 Pulcinella szerelmes, rendező	2006 Punchék karácsonya, rendező
2014 Az elvarázsolt testvérek, rendező;
Bemutató 2014. október 26.	2006 Péter Pán, rendező
2013 Pinokkió, rendező; Bemutató 2013. április 28.	2006 Karácsony Puncséknál, rendező
2013 Vitéz László – Az elásott kincs, rendező;
Bemutató 2013. szeptember 22.	2006 A dzsungel könyve, rendező;
Bemutató 2006. március 5.
2013 Az ördög kútja – vasi mende-mondák,
rendező; Bemutató 2013. november 3.	2005 Túl a Maszat-hegyen, rendező;
Bemutató 2005. október 7.
2012 Rózsa és Ibolya, rendező	2005 Világszépe, rendező; Bemutató 2005. április 24.
2012 Madarak voltunk, rendező	2004 Ördögsekér-Sárkerep, rendező;
Bemutató 2004. október 16.
	2003 Noé bárkája, színpadra alkalmazta
Bemutató 2003. március 15.
	2001 Hogyan házasodott meg Petruska?, rendező
	2001 A csoda rendező;
Bemutató 2001. december 16.

A DRAK Színház 2024-ben ünnepelte első bemutatójának 65. évfordulóját, az alsó képeken Jiří Višňohlid színész, zeneszerző, rendező és Tomáš Jarkovský dramaturg, igazgató

Tomáš Jarkovský**TERMÉKENY ÉVTIZEDEK / AZ EMLÉKEZÉS
ÚTJAI(N)****TEGNAPELŐTTŐL MÁIG / EGY SZÍNHÁZ
VISSZAPILLANTÓ TÜKRÉBEN...**

A DRAK Színház (Divadlo DRAK) Hradec Králové¹ saját színháza, melynek az alkotói tevékenysége kezdettől fogva a (kelet-)csehországi bábjátás hagyományából, emellett pedig a gyerekeknek és felnőtteknek szóló, a képzelőerőn és a szokatlan leleményességen alapuló eredeti szerzői mű alapelvéből indul ki. Története folyamán gyakran volt új módszerek és alkotói eljárások úttörője, s idehaza és külföldön is számos díjat szerzett.

A vándor bábjátékosok hagyatékát büszkén őrző DRAK előadásait fennállásának hatvan éve folyamán több mint 650 városban és községben látták, amelyek öt kontinens (Európa, Ázsia, Ausztrália, Észak- és Dél-Amerika) 38 országában található. Ezeknek az országoknak összesen 1 571 275 000 lakójuk van, ami a világ népességének 21 százalékát jelenti, és 34 különböző hivatalos nyelvet használnak bennük. Összterületük 59 425 774 négyzetkilométert tesz ki, nagyjából tehát a a Föld felületének 12, a szárazföldnek pedig 40 százalékát. Fővárosaik Hradec Králové-tól számított távolsága összességében 119 155 km, tehát az Egyenlítő hosszának mintegy háromszorosa, avagy 200 000x több mint a DRAK Színház és a Tomkova utcai színházi szálláshely vagy a Vár Étterem (Na Hradě) közti távolság.

Hogyan kezdődött az egész?

A Hradec Králové-i professzionális bábszínház története 1958 óta íródik: Hradeci (később pedig Kelet-Csehországi [Hradecké, Východočeské loutkové divadlo]) néven ekkor alapítottak itt bábszínházat, melynek a neve 1968-ban a **DRAK** akronímává változott. (A névhez kétféle értelmezés társul: a változatosság, attrakciók

és komédia színháza [divadlo rozmanitosti, atrakcí a komedie], illetve az öröm, attrakciók és varázslat színháza [divadlo radosti, atrakcí a kouzeli].) Fennállása első éveiben a színháznak nem volt saját épülete, ezért például a Hradec Králové-i múzeum nagytermében vagy tájolások keretében játszott. Saját állandó színházát csak 1963-ban nyitotta meg az egykori Diákotthon épületében.

Az alapítás időszaka az első igazgatóhoz, Vladimír Matoušekhez kapcsolódik: ő rakta le a társulat

A bűvös papucskok, 1959

1 A nagy múltú kelet-csehországi várost viszonylag sokan német nevén és a történelemből is ismerhetjük: itt, azaz Königsgrätznél zajlott az 1866. évi porosz-osztrák háború döntő csatája.

Bőröndmese, 1965

Hogy a gyerekek tudják, 1972

A hős béka, 1968

alapjait, és jelentős személyiségeket hozott el Hradec Králové-ba, élükön későbbi utódjával, a dramaturgként dolgozó Jan Dvořákkal. Utóbbi igazgatóként, illetve művészeti vezetőként 1965-től 1980-ig irányította a színházat és nem csupán a Drak, hanem a cseh bábszínház történetének is kiemelkedő alakjává vált.

Az első, Karel Driml darabja alapján született *A bűvös papucsok* (Kouzelné pantoflíčky) színházi előadás ősbemutatójára 1959. február 16-án került sor. Az első évadok alkotómunkájára az állandó színház nélküli társulat korlátozott produkciós lehetőségei nyomták rá bélyegüket. Ennélfogva a színház a kivitelezés szempontjából kevésbé igényes, rövid darabokra összpontosította figyelmét, amelyekkel könnyű volt utazni. A fejlődés e szakasza a személyi összetétel tekintetében megalapozta a művészek születőben lévő társulatát. Első tagjainak egész sora kötötte össze hosszú évtizedekre a DRAK-kal a sorsát, s vált a színház felgyorsuló fejlődésének kulcsfontosságú szereplőjévé.

A DRAK saját stílusának keresése ebben az időszakban két markáns rendezői személyiséggel kapcsolódott össze. Jiří Sřfeda a bábművészetben kívül álló, eredetileg felnőtteknek szánt darabokkal gazdagította a repertoárt. Ezen túl megnyert a színház számára egy képzőművészt, Pavel Kalfust, idővel a díszlettervezés irányítójává lett. Neve és felejthetetlen díszletei elválaszthatatlanok ettől az időszaktól. Miroslav Vildman a társulat tagjainak sorát Jiří Vyšohlíddal gyarapította, aki csoporttársa volt a prágai Előadóművészeti Akadémia Színházi Karán (DAMU), s aki legelső színpadi zenéjét Vildman *A hős béka* (Žabák hrdina, 1968) című darabjához komponálta. Vildman újító szellemű előadásai nemcsak a bábosok, hanem az egész színházi nyilvánosság tiszteletét és csodálatát kivívták a színház iránt.

A DRAK történetének első, valóban áttörést hozó előadása a *Bőröndmese* (Pohádka z kufru, 1965) című, Miroslav Vildman által rendezett darab volt. A színészek korszerű bohócjátéka és a dróton vezetett, merev, fából faragott marionettek szembeállítására, valamint az, hogy a színháznak mint játéknak a hangsúlyozásával kiragadták őket

a hagyományos illuzionisztikus keretből, a maga korában igazi szenzáció volt. A színházi mivolt és a képzőművészeti objektum metaforikus felhasználásának vizsgálatában még messzebbre ment el Josef Krofta a *Hogy a gyerekek tudják* (Aby děti věděly, 1972) címet viselő darabbal, melyben a bábokat a mindennapi élet használati tárgyai váltották fel, s ezáltal a bábszínház és a gyermekszínház számára is új távlatok nyíltak. A DRAK Színház fennállása kezdetétől tudatosította, hogy gyökerei a komédiásokhoz, a vándorló bábjátékosok jelenségéhez kötődnek. Nem egészen négy év alatt a népi bábjátászás témáiból kiinduló előadások triptichonja jött létre. Matěj Kopecký *Johannes Faustus doktor* (Johannes doktor Faust, 1971) című darabja közvetlenül a nemzeti újjászületés hagyományához kapcsolódik; a *Hogyan nősült Petruška* (Jak se Petruška ženil, 1973) a tradicionális ujjbábos koporsósi örökségből indult ki; végül pedig a František Vítek páratlan díszletével színrre került *Till Eulenspiegel* (Enšpígl/A tréfacsnáló, 1974) a népi csínytevő típusát idézte meg.

A DRAK fénykora elválaszthatatlan egy rendező, Josef Krofta személyétől, illetve a legendás alkotói hármastól: Krofta, Petr Matásek (díszlettervező) és Jiří Vyšohlíd (színész és zeneszerző) ténykedésétől. Már a Drakon belüli első előadásuk, az 1975. évi *Hamupipőke* (Popelka) is díjat kapott Moszkvában a Bábszínházak Nemzetközi Fesztiválján, hamarosan pedig újabb előadások következtek, amelyek a színpadi megoldások eredetiségével felülmúlták az előzőeket, és tovább fejlesztették az akkori DRAK sajtósági és összetéveszthetetlen színházi nyelvét. Amikor ehhez az alkotói csoporthoz egy dramaturg, Miloslav Klíma is csatlakozott, a színház ereje teljében volt, messze túlnőtt a bábszínház keretein, s világhírnevet vívott ki magának.

Az 1977-es és 1978-as évek folyamán a DRAK-ban két olyan előadás született, amelyekkel a színház egy idő után az óceánon túlra indult, és először látogatott az amerikai kontinensre. Az első, a *Csiperózsika* (Šípková Růženka) Pjotr Iljics Csajkovszkij klasszikus balettjén alapult. A szavak nélkül is érvényre jutó mese története a színpad mögött, Csajkovszkij balettjének előadása közben játszódott,

Hogyan nősült Petruska, 1973

Csipkerózsika, 1977

A tréfacsináló, 1974

Unikum. Ma utoljára!, 1978

Az előadások műsorfüzetei

Az élet dala, 1985

A Kalevala kis malma, 1987

Buffo misztériuma, 1990

Énekelj, bohóci!, 1988

*Dögvész a családjaitokra!,
2001*

a balett töredékeit pedig a nézők árnyjátékként láthatták a színpad hátterében; ezalatt az újjáévek a színpad mögött humorosan parodizálták a romantikus történetet. Egy évvel később született meg az *Unikum. Ma utoljára!* (Unikum. Dnes naposled!) című, a Kroftát régóta vonzó cirkuszi környezet által ihletett előadás. Az 1981. évi *Aranyhajú királylány* (Zlatovláska) a Drak előadásainak egy másik jellemző vonását mutatta fel – a kollektív, csoportos színjátszást. Az *élet dala* (Píseň života) című 1985-ös előadás minden eszközzel a manipuláció témáját hangsúlyozza. Az 1986-ban színpadra került *Az eladott menyasszony* (Prodaná nevěsta²) Jiří Vyšehrad eredeti zene átdolgozásán alapul: az összeszűrt szétírt kórusokra.

A *Kalevala kis malma* (Mlýnek z Kalevaly, 1987) című viselő darab története bonyodalmas volt. A színház az első változatot sikerületlennek ítélte, ezért teljes mértékben átdolgozták; a második változat nemzetközi sikert aratott. A *Dagmar királynő* (Královna Dagmar, 1988) a dániai Odense városának színházával közösen létrehozott előadás volt. Petr Matásek ehhez a darabhoz alkotta meg egyik leghíresebb szcenikai objektumát, egy háromszögletű profilt mutató, hajóra emlékeztető kinetikus szobrot.

Josef Krofta majdnem negyven évig tevékenykedett a DRAK-ban, s ezalatt több mint ötven előadást rendezett. Az első egyikének, az 1975-ből származó Hamupipőkének az emlékét mindmáig őrzi a nagyszínpad termének fából készült falburkolata. Jóllehet Krofta a nyolcvanas években nemzetközi hírnévre tett szert, s egyre gyakrabban dolgozott és tanított külföldön, a DRAK-ban továbbra is egyedülálló előadásokat alkotott. A rendkívüli *Pinokkióval* (Pinokio, 1992) a színház ismét az Egyesült Államokban vendégszerepelt, és számos más darab is díjak sorát kapta. Két, díjakkal kitüntetett előadás, a *Hogyan játszanak az apukák*

(Jak si hraji tatínkové, 2005) és a *M. D. Rettigová aranyhajú királylány* (Zlatovláska M. D. Rettigové³, 2009) ma is a DRAK repertoárjának része.

A színház egyik további jelentős rendezője, Jan Borna viszonylag rövid ideig, 1989 és 1992 között dolgozott a DRAK-ban, de markáns nyomot hagyott maga után. Első darabja, az 1988-ból való *Énekelj, bohóc!* (Zpívej, klaun!) elnyerte a Mateřinka fesztivál⁴ fődíját. Ezt követően eseményszámba ment a Dario Fo *Buffo misztériuma* (Mysteria Buffa, 1990) alapján született kettős előadás, amely nagyszerű szereplési alkalmat jelentett a DRAK két meghatározó színészi személyisége, Vladimír Marek és Václav Poul számára. Borna utoljára *A szépség és a szörnyeteg* (Kráska a zvíře, 1990) című művet rendezte a DRAK-ban: a darab vizuális jelképekre épült, hatásosságát Jiří Vyšehrad zenéjének kifejezőereje fokozta.

A DRAK előadásait kísérő nemzetközi sikernek köszönhetően külföldön fokozódott az érdeklődés a rendezővel, Josef Kroftával és a díszlettervezővel, Petr Matásekkel folytatható együttműködés iránt. Josef Krofta megragadta a lehetőséget, melyet a bársonyos forradalom után a társadalmi viszonyok megváltozása kínált, és 1993-ban kezdeményezte a Figurális Színház Nemzetközi Intézetének (Mezinárodního institutu figurálního divadla) megalakulását. Létrejöttét Krofta gyakorlati bizonyítéknak tekintette arra nézvést, hogy „elengedhetetlen a tanulás, a kutatás, a gyermekszínház új művészeti arculatának oly módon történő keresése, hogy a színház képes legyen újkori küldetésének teljesítésére.” Az intézet jelenleg a művelődést és kutatást szolgáló színházi központként működik.

A DRAK nemzetközi együttműködéseinek története a hetvenes évekig, az 1975-ös *Jánošíkig*⁵ nyúlik vissza. A szabadság visszaszerzése azonban a nemzetközi kapcsolatok sokkal intenzívebb fejlesztésére nyújtott alkalmat, ami projektek egész sorának a létrejöttéhez

2 A darab Bedřich Smetana (1824–1884) legismertebb operájának a feldolgozása.

3 Magdalena Dobromila Rettigová (1785–1845), több műfajban is alkotó író, az egyik leghíresebb, úttörő jelentőségű cseh szakácskönyv szerzője.

4 A Mateřinka a professzionális bábszínházak 1972 óta létező, minden második évben Liberecben megrendezett nemzetközi fesztiválja. A szó a köznyelvben óvodát, „óvit” jelent.

5 Juraj Jánošík (1688–1713), szlovák betyár, „hegyi legény”, aki II. Rákóczi Ferenc, majd az osztrák császár hadseregében is szolgált. Betyáriként csak 1711 és 1713 között volt tevékeny, de a néphagyomány és az irodalom révén az igazságosságért, az elnyomatás ellen küzdő legendás alakká vált.

Repül minden, aminek tolla van,
2001

Adrian Mole titkos naplója,
2006

Carmen 20:07,
2007

Georges Méliès utolsó trükkje,
2013

Amundsen kontra Scott,
2014

Hucklebény Finn, 2023
(Mark Twain regénye nyomán)

Josef Krofta (1943–2015) rendező

Marek Zákostelecky díszlettervező

Petr Matásek díszlettervező

Jakub Vašíček rendező

vezetett. Elsőként a *Bábel tornya* (Babylónská věž, 1993) valósult meg a francia Institut de la Marionette és a prágai DAMU együttműködésének eredményeként: világpremierjére Charleville-Mézières-ben került sor. A *Bábel tornya* után más projektek következtek, s ez a mozgalmas időszak 2001-ben a *Dögvész a család-jaitokra!* (Mor na ty vaše rody!⁶) címet viselő, a Japan Foundation-nel közösen megvalósított projektben csúcscsodott ki.

Az 1995-ös évben állandó rendezőként Jakub Krofta, a későbbi művészeti vezető érkezik a DRAK-ba, s ezzel a színház fejlődésének új szakasza veszi kezdetét. Kroftát hamarosan kulcsfontosságú szerepet játszó munka- és egykori csoporttársa, a dizlettervező Marek Zákostelecký is követte a színházba. A DRAK-ban egy új poétika kialakításán kezdtek dolgozni, amely a gyerekekhez és az ifjúsághoz szóló szerzői hozzáálláson alapult. A legkisebb gyerekek számára színre vitt bohócjátékok váltak alkotómunkájuk legjellegzetesebb vonalává: a *Jé! Ki az?* (Jé! Kdo to je?, 1998), *Hoppá! Báb, tovább!* (Hopla! Kukla pukla!, 2002) s a *Történetek a kutyusról meg a cicusról* (O pejskovi a kočičce⁷, 2007) című darabokról van szó. A tökéletes diadalt a *Repül minden, aminek tolla van* (Všechno lítá, co peří má, 2001) címet viselő bohócjáték jelentette: a mű bekerült a színház történetének legsikeresebb előadásai közé. Különböző nemzetközi fesztiválokon kapott díjakat, s a DRAK öt kontinensen mutatta be; csaknem ötszázszor adták elő és tizenöt évig szerepelt a színház reper-toárjáján. A maga korában teljesen egyedülálló dramaturgiai vállalkozás volt a *Kiugrani a gyerekkorból* (Myskožit z dětství) címet viselő ciklus, melynek különböző előadások triptichonja alkotta a magját: *A szerelmes Alice* (Alenka zamilovaná⁸) (2004), *Adrian Mole titkos naplója* (Tajný deník Adriana

Molea, 2006) és a *Carmen 20:07* (2007). A Krofta-Zákostelecký duó munkásságának fő vonalát jelentő, a legkisebbek és a serdülők számára rendezett előadásokon kívül áll, ám figyelemre méltó darab született Rudolf Těsnohlídek művéből, *A ravasz rókácska* (Liška Bystrouška⁹, 2002) címmel. A tematikai szempontból sokrétű, a színpadi eszközökkel végzett munka tekintetében minimalisztikusan pontos előadás színpadtechnikájában a vetítések és árnyjátékok mellett az eredeti módon átvilágított bábozók domináltak.

A 2010-es év körüli időszak a DRAK-ban fordulatot jelentő változások jegyében zajlott. 2009-ben a színházról búcsút vett a legendás rendező, Josef Krofta, valamint a forradalom után az igazgatói tisztet hosszú évekig betöltő Jana Dražd'áková. Új igazgatónő, Eliška Finková lépett az örökébe, aki Dominika Špalková személyében dramaturgot is hozott magával; utóbbi lett később a művészeti igazgató. A színház több év után ismét megnyílt a vendég-rendezők előtt: egyikük, Jakub Vašiček – Jakub Krofta és Marek Zákostelecký nyomdokaiba lépve – a DRAK főrendezőjévé és művészeti vezetőjévé vált, és a 2014/2015-ös évtől Tomáš Jarkovský dramaturggal együtt szerzői tandemet alkot.

Együttal a 2010-es évben a színház kibővült a **La-birintus** épületével. A stúdiószínpadot, interaktív laboratóriumot és kiállítótereket magába foglaló épület megnyitása a Figurális Színház Nemzetközi Intézete tevékenységének megújításához, és a művelődési, kiállítási vagy rezidens-programok kibontakozásához vezetett.

A 2013-as évben Jiří Havelka rendezésében és Marek Zákostelecký díszleteivel került színpadra a *Georges Méliès utolsó trükkje* (Poslední trik Geor-gese Mélièse) címet viselő groteszk némajáték,

6 A parafrázis kategóriájába sorolható előadást William Shakespeare *Rómeó és Júlia* c. tragédiája ihlette.

7 Josef Čapek (1887–1945), a rendkívüli sokoldalúságáról ismert képzőművész és író Magyarországon is kedvelt meséskönyve a magyar változattal lényegében azonos címmel – *Povídaní o pejskovi a kočičce* –, 1929-ben látott napvilágot. Csak a rend kedvéért tesszük hozzá, hogy a világhírű próza- és színműíró, Karel Čapek (1890–1938) bátyja volt, több művet is együtt írtak.

8 Miként a darab címében felbukkanó keresztnév is sejteti, az ihletforrásuk közül Lewis Carrol (1832–1898) világhírű meseregénye, az *Alice Csodaországban* sem hiányzott.

9 Rudolf Těsnohlídek (1882–1928), cseh író, költő, színműíró; *A ravasz rókácska* című meséje alapján írta a legnagyobb cseh zeneszerzők közé tartozó Leoš Janáček (1854–1928) operáinak egyikét.

Hamadszorra minden sikerül, 2015

A fehér szarvasünöről, 2016

Fehér Agyar (Jack London regénye nyomán), 2018

amely a mozi úttörőjének élettörténete által ihletett tisztelgés a varázslatok, a film és a képzelet világa előtt. Havelka és Zákostelecký több éven át foglalkozott a témával, s végül a DRAK-ban mutatták be a darabot, ahol tökéletesen kiaknázták a társulat tagjainak színészi adottságait és a színház egyedülálló minőségű műszaki berendezéseit. Mágikus előadást hoztak létre, amely a színházi illúzió leleményes hasznosításával, varázslatos légkörével, káprázatos technikával, a történet kifinomultságával és az egyes gegek tökéletes felépítésével ejti ámulatba a nézőt. A darab odahaza és külföldön is tekintélyes díjakat gyűjtött be – Csehországban például a *Divadelní noviny* (Színházi Lap) díját, az Erik-díjat és másokat –, s a világ minden tájáról különböző fesztiválokra hívják.

2015 tavaszán a DRAK mindkét épülete és a színház előtti tér, ahol egy kupolás, fehér Dóm nőtt ki, Komenský *A világ útvesztője* (Labyrint světa¹⁰) című könyvének a helyszínévé változott át. Erre egy szerzői hármas, Dominika Špalková, Ondrej Spišák és Tomáš Žizka egyedülálló interaktív projektjének keretében került sor, amely a képzőművészeti installációval, a kiállítással és a társasjátékkal kapcsolta össze a színházat. A mű az immerszív színház alapelveiből indul, melynek révén a nézők egy képzeletbeli világ vándoraivá változtak át. Mind-egyikük megválaszthatta a maga egyedülálló útját, melyen Komenský vándorához hasonlóan a saját bőrén ismerhette meg és próbálhatta ki a különböző állapotokat, vagy kereshette fel Fortuna várát.

2016-ban Jiří Vyšehlid a bábszínház műfájának egy életen át tartó műveléséért Thália-díjat kapott. A DRAK-ban 1968-ban a színészi társulat tagjaként kezdte pályafutását, s mindmáig itt is maradt. Hamarosan a színház udvari zeneszerzőjévé és korepetítorává vált. A rendezést 1992-ben próbálta ki először, amikor a DRAK számára megalkotta a *Hangolják fel a villát* (Nalad'te si vidličku) című, a legkisebb gyerekeknek szánt előadást.

A rendezéshez időnként később is visszatért, s e minőségében külföldön is vendégszerepelt. A DRAK-ban öt további előadást rendezett. Különösen kitűnt az ujjbábos, shakespeare-i groteszk darab, a *Hamlet* (2004), a nemzetközi fesztiválokon pedig a *Kölyök-kutya vagy spenót?* (Štěně nebo špenát?, 2005) aratott sikereket. A *Néger mese* (Černošská pohádka, 1999) pedig igazi legendává nőtt, s hihetetlen módon húsz évig szerepelt a repertoáron.

Jakub Vašíček mint rendező, Tomáš Jarkovský dramaturggal tandemet alkotva, már több mint tizenkét előadást állított színpadra a DRAK-ban. Elsőként az *Ikaros* (2013) című, a Naphoz repülés vágyáról szóló zenés darabot, melyet az álom megvalósulásáért megtett kalandos útról szóló *Amundsen kontra Scott* (Amundsen kontra Scott) követett 2014-ben. A *Harmadszorra minden sikerül...* (A do třetice všeho..., 2015) klasszikus mesék motívumai alapján született, és a legkisebb nézőkhöz szólt; a szintén 2015. évi *Turandot hercegnő* (Princezna Turandot) a perzsa *Ezeregy napok* könyve kegyetlen hercegnőjének átváltozását mondja el. A szóban forgó alkotói tandem két, ez ideig legmarkánsabb

10 Ján Amos Komenský (Comenius, 1592–1670) *A világ útvesztője és a szív paradicsoma* (Labyrint světa a ráj srdce) című bölcséleti prózája 1623-ból származik, de szerzője később is dolgozott még rajta. Komenský főművei és a cseh irodalom klasszikus alkotásai közé tartozik.

A FAL, avagy hogy nőtem fel a vasfüggöny mögött (Petr Sís könyve alapján), 2019

előadását a fehér szín motívuma köti össze, ezen túl pedig mindkettőt neveztek a Divadelní noviny Díjára. A Jack London egyik művét feldolgozó *Fehér Agyar* (Břítý Tesák, 2018) az évad leginspiratívabb bábművészeti előadásáért járó Erik-díjat kapta. A *fehér szarvasünőről* (O bílé lani, 2016) címmel színre került előadás mesében elmondott példázat a szerelemről és fájdalomról, melyből öröm születik; a mű színpadi koncertként valósult meg. A darab Jan Skácel¹¹ Jiří Vyšehlid által megzenésített versein alapul – a komponista az előadáshoz írt rendkívüli zenéért a Színkritikusok Díját kapta, amely komoly presztízzsel bír.

A Jack London híres kalandregénye nyomán született *Fehér Agyar* a bábszínház és a live cinema alapelveit kombinálja, tehát az élő vetítést kiaknázó színházi műfajt képviseli. A színrevitel princípiuma a színpadi kép vagy a színpadon kialakított helyzet és a főhős szubjektív látásmódját közvetítő filmkép gyakran ellentétes viszonyának kibontásán alapul. A kamera voltaképpen bábbá változik, amelyet animálni lehet, vagy valamilyen viszonyt alakíthatunk ki

íránta, bár a hagyományos báboktól eltérően itt nem a külseje a jelentés hordozója, hanem az, amit lát. A darabban nyújtott színészi teljesítményével Milan Hajn 2019-ben elnyerte a Thália-díjat. A bársonyos forradalom¹² harmincadik évfordulójának ünnepeiseihez a színház *A fal, avagy hogyan nőttem fel a vasfüggöny mögött* (Zed', aneb jak jsem vyrůstal za železnou oponou, 2019) című előadással járult hozzá. Két rendezőnő, Miřenka Čechová és Dominika Špalková szerzői projektjéről van szó, illetve a reményről, melyben szüntelenül hinnünk kell. A darab Petr Sís¹³ azonos című könyvének motívumaira épült.

A színház vezetésével töltött évtized után az igazgatónő, Eliška Finková a 2019-es év végén a nyugdíjba vonulás mellett döntött, és 2020 januárjában a dramaturg, Tomáš Jarkovský került a színház élére.

Fordította és a jegyzeteket írta: G. Kovács László

A kollázsok szerzője Milan Hajn, a plakát szerzője Jiřidřich Pavliček.

PRODUCTIVE DECADES

Drak Theater is located in the East Bohemian town of Hradec Králové. Its award-winning shows are offered for both children and adults and are known throughout the world for their originality and imaginative style. They are based on the traditions of (East) Bohemian puppetry as well as on newer theatrical developments. Throughout its history, Drak has been a pioneer of new methods and creative approaches. Over 60 years, Drak Theater has proudly upheld its tradition as a travelling puppetry company, and its productions have been seen by spectators in more than 650 towns and cities in 38 countries over five continents (Europe, Asia, Australia, North and South America). The peak period of Drak is connected with the director Josef Krořta and his legendary creative team of Petr Matásek (stage designer) and Jiřidřich Vyšehlid (actor and composer). Their first production *Popelka* (Cinderella, 1975) won a prize at the World Festival of Puppet Theater in Moscow. When the dramaturge Miloslav Klíma joined the ensemble, Drak Theater became internationally renowned. Relying on the Drak's deep roots in folk comedy, they produced within the next four years, an outstanding triptych of plays based on these kinds of themes.

- 11 Jan Skácel (1922–1989), a múlt század legkiemelkedőbb cseh költőinek egyike; a husáki „normalizációs” rendszer idején hosszú évekig publikációs tilalom sújtotta. Költői hagyatékának jelentősége csak halála után vált(hatott) nyilvánvalóvá.
- 12 A cseh közvélemény és történettudomány ezzel az elnevezéssel illeti azt az 1989. november 17-én Prágában kibontakozott és rövid idő alatt országossá és elsöpör erejűvé nőtt tömegmozgalmat, amely heteken belül a diktatúra összeomlásához vezetett. (Csehül: sametová revoluce. Szlovákiaiában a „gyengéd forradalom”, „nezná revolúcia” kifejezés használatos. Mindkét fogalom arra utal, hogy a november és december folyamán lezajlott esemény sorozakmentes volt.)
- 13 Petr Sís (1949), cseh illusztrátor, gyermek- és ifjúsági könyvek, valamint animációs filmek alkotója; 1982 óta az Egyesült Államokban él.

Neville Tranter (Hollandia) –
Schicklgruber alias Adolf Hitler
(2003)

Hoichi Okamoto (Japán) –
Vein: Joumyaku (2009)

Blick Theatre/ Lóic Apard,
Johanna Ehlert (Franciaország)
– *Hullu!* (2014)

Marek Waszkiel

RÉGI BÁBUK – ÚJ BÁBUK

A wrocławai *Lalka nova* [Új bábu] konferencián, 2021-ben elhangzott előadásomnak nem volt változata. A nemzetközi szimpózium címéhez kapcsolódó reflexiókra szorítkoztam, szót ejtve a kortárs színházban használt bábokról (animáltakról) is; emellett párperces részleteket vetettem az elmúlt két évtized bábélményeiből, és megjegyzéseket fűztem ezekhez. A bemutatott előadások – véleményem szerint – egytől egyig különlegesek, olyan művészek munkái, akiket nagyra becsülök, akiknek munkásságát évek óta igyekszem megfigyelni és leírni. Listájukat igencsak rövidre kellett szabnom, egyrészt az előadást érintő időkorlát miatt (bár egy egész óra állt rendelkezésemre!), másrészt, mert a premiérekről sem készül mindig felvétel. A rend kedvéért talán érdemes megemlítenem a prezentációmban megjelenő alkotók nevét és előadásaik címét (zárójelben az ősbemutatók dátumával):

1. Neville Tranter (Hollandia) – *Schicklgruber alias Adolf Hitler* (2003)
2. Ilka Schönbein (Németország) – *The Old Lady and the Beast* (2009)
3. Blind Summit Theatre/Mark Down (Nagy-Britannia) – *The Table* (2011)
4. National Theatre London/Handspring Puppet Company (Dél-afrikai Köztársaság) – *War Horse* (2007)
5. Hoichi Okamoto (Japán) – *Vein* (2009)
6. Frank Soehle (Németország) – *salto lamento* (2006)
7. Duda Paiva (Hollandia) – *Bestiaires* (2013)
8. Blick Theatre/ Loic Aparé, Johanna Ehler (Franciaország) – *Hullu!* (2014)
9. Puppet's Lab /Veselka Kuncheva/Marieta Golomehova/Stoyan Doychev (Bulgária) – *I, Sisyphus (Én, Sziszifusz)* (2013)
10. Plexus Polaire / Yngvild Aspeli (Franciaország/Norvégia) – *Ashes* (2014)
11. Latvian Puppet Theatre, Riga/Duda Paiva (Lettország/Hollandia) – *Golden Horse* (2017)
12. Zero en Conducta / José Antonio Puchades (Putxa) (Spanyolország) – *Eh man hé. La mecánica del alma* (2018).

Mivel azonban a konferenciaanyagoknak nyomtatásban is meg kell jelenniük¹, megpróbálok itt néhány tézist részletesebben kifejteni. Ezeket nem árt még alaposabban átgondolni. Az ideális az lenne, ha összeállíthatnánk egy katalógust a 21. századi bábokról, osztályozhatnánk őket, és megnevezhetnénk közülük a formákat, amelyek mindmáig jelen vannak a bábszínházban, oly módon, hogy tőlük függ, milyen arculata lesz a kortárs színháznak (az életre kelt anyag színházának/ az animált formák színházának/ az animációs színházának) – ugyanis ennek a még be nem határolt műfajnak a korlátai sokkal tágasabbak, mint a hagyományosan értelmezett bábszínházé. A klasszikus értelemben vett báb sok évszázadon át dominált. A 20. század alakított ugyanis rajta, gyökeresen azonban csak az elmúlt két évtized változtatta meg. Nem mintha a hagyományos bábok hiányoznának a bábszínházról. Velünk vannak ők is, és valószínűleg mindörökké velünk maradnak.

¹ Ez a szöveg jegyzetek nélkül, a következő gyűjteményben jelent meg: *IMPULSY. MAPOWANIE NOWEGO TEATRU LALEK / IMPULSES. MAPPING THE NEW PUPPET THEATRE [Impulzusok. Az új bábszínház feltérképezése]*, szerk. Mirosław Kocur, Akademia Sztuk Teatralnych im. Stanisława Wyspiańskiego w Krakowie, Filia we Wrocławiu, Wydział Lalkarski, Wrocław 2022, 52–73; a lengyel nyelvű tanulmány új kiadása (illusztrációkkal és jegyzetekkel): <https://www.marekwaszkiel.pl/2023/03/22/lalka-stara-lalka-nova/>, az angol nyelvű tanulmány új kiadása (illusztrációkkal és jegyzetekkel): <https://www.marekwaszkiel.pl/2023/03/22/the-old-puppet-vs-lalka-nova/>

A régi bábu

Avagy: a hagyományos bábu. Amikor ma az új bábuokról beszélünk, impliciten szembe állítjuk azokat a korábbi formákkal: azaz a régi bábokkal, amelyek évszázadok óta uralják a világ bábszínházait. A *bábu* terminus alkalmazható a múltbéli bábszínházak minden létező fellépőjére. Ezeknek a színházaknak a bábozók voltak az egyedüli színészei. Irányításukhoz különféle technikákat tartalmaztak: léteztek marionettek, kesztyűbábok, pálcás bábozók, óriásbábok, árnyalakok; a bábozók maszkokkal egészültek ki, valamint más kultúrkörből származó bábozók: billentyűs marionettekkel, animált szobrokkal, vízbábokkal, bunraku-, ill. gördítetű bábozók, mechanikus vagy távolról animált figurákkal, vajang-bábokkal, síkbábokkal, vajbábokkal² és még sok egyéb bábozóformával, amelyek neve nem került be a köztudatba, sőt, talán nem is minden bábozó ismeri őket (múa rôi nu'óc, karakuri-ningyô, pupi siciliani, vajang golek, illetve vajang kulit, kheimeh shab bazi, kebe kebe stb.). Ezen bábozótechnikák mindegyike rendelkezik különféle változatokkal, néha akár több tízzel is, amelyeket konstrukciójuk, a felhasznált anyagok, valamint az életre keltésükhöz használt módszerek különböztetnek meg egymástól.

Vegyük például a marionettet, ezt a klasszikus, cérnán vagy dróton mozgatott babát. Hiszen más a színházi és más a trükk-marionett, aztán megint mások a szicíliai, belga, cseh, rádzsaszatáni babák... Egy bennük a közös: mindegyiket felülről animálják. Olyan ez, mintha azt mondanánk, hogy minden gépkocsi Mercedes, csak mert „gépesítve gurul”. Elvégre a fentiek közül néhányan egy vagy több (esetenként többtucatnyi) zsinóron függenek, másokhoz húrok, spárgák, drótok csatlakoznak, alapvetően megkülönböztetve egymástól a különböző marionettfajtaikat. És akkor még nem szóltunk

a mozgatókeresztről, a „báb lelkéről”, amely szintén rengetegféleképpen épülhet fel. Aztán ott vannak a mozgatókereszt nélküli bábozók. Léteznek eredeti, egy-egy alkotóhoz fűződő, olykor igen szokatlan bábozók, mint például Gustav Dubelowski-Gellhorn, a 20. század második felében tevékeny osztrák művész „álló marionettjei”: piciny, bonyolult, semmihez nem hasonlító babák.

De hasonló a helyzet a kesztyűbábokkal, a pálcás bábozók, és még az egyszerű pálcikabábokkal is. Felépítésük kultúra-, ország-, illetve régiófüggő, esetenként egy-egy színházhoz vagy független alkotóhoz kapcsolható. Nincs ez másként a maszkokkal, árnybábokkal és egyéb bábozók, amelyeket jellemzően a leegyszerűsítő, igénytelen *báb* szóval szeretnek illetni, tudatlanságból, lustaságból vagy gőgöből tudomást sem véve a szakterületről, amellyel mi foglalkozunk, s amely kitölti szakmai életünket³

A bábu [*lalka*] legrégebb [*lengyel*] megnevezése a *łalka*. Első írásbeli említése a 15. század végéről származik. Tudjuk róla, hogy egyszerű volt és könnyen animálható; feladatául a szórakoztatást kapta. Feltűnik Mikołaj Rejnél: „mint bábozók, úgy játszik velük”⁴, és Jan Kochanowskinál: „zsákba dugnak minket, ahogy a bábozót”⁵. Nehéz egyértelműen eldönteni, milyen típusú bábu volt a *łalka*. A legnépszerűbb nézet (a vándorszínházi tradíciót véve alapul), hogy kesztyűbáb lehetett – mostanában azonban úgy tűnik, hogy mégis inkább egy apró talapatban végződő pálcikára rögzített babát kell elképzelnünk, melynek talapatát az animátor tartotta volna kezében. Erre utalnak a *łalka* legrégebb lengyelországi ábrázolásai – Jan Piotr Norblin *Les marionettes polonaises* c. olajfestménye, illetve ugyanezen alkotó *Mar[chan]d de tóncki [łóntki?] ou lalky* c. grafikája, ahol a bábozók – mégpedig

2 Azaz fagyott vajból kifaragott bábozók, egy hagyományos tibeti eljárás szerint. (A ford. megjegyz.)

3 Az egyetlen cikket, amely a lengyel bábozóterminológiával foglalkozik, azonban nem sokat magyaráz, Henryk Jurkowski jelentette meg: *łalki, osóbkj, jasetka. Z dziejów nazewnictwa polskiej lalki teatralnej [łalki, osóbkj, jasetka. A lengyel bábozószínházi megnevezések történetéről]*, „Pamiętnik Teatralny” 1987, z. 1–2.

4 „To sobie imi kułujie jako łalkami”. Mikołaj Rej (1505–1569) – reneszánsz költő, író, műfordító, politikus, evangélikus teológus.

5 „Wemknâ nas w mieszek, jako czyniâ łalkom”. Jan Kochanowski (1530–1584) – reneszánsz költő, műfordító, poznańi prépost, 1579-ben Báthory István udvari költője, Báthory I. és Zsigmond Ágost titkára.

lengyel bábok, mint azt a címek kihangsúlyozzák – felépítése pontosan megfigyelhető.⁶

Voltak bábművészek, akik sokáig ragaszkodtak a fenti megnevezéshez – mások kitarának mellette mind a mai napig. Csábítja őket a szó finom hangzása, a sláv, a lengyel zöngék, a benne rejlő sajátos költőiség – még akkor is, ha ők maguk teljesen más technikával dolgoztak. Gondoljunk csak Marian Dienstl-Dąbrowára, aki második, lwówi, még az első világháború előtt megalakuló marionettszínházát *Warszawski Teatr Łatek*-nek nevezte el⁷, vagy Tadeusz Wierzbickire, a visszaverődő fény színházának megalkotójára, aki *łatek* megnevezést használja egyedi kialakítású bábjaira.

A lengyel bábművészet történetének egyébként is számos olyan időszaka van, amikor az egész műfajt egyetlen speciális terminussal igyekeztek leírni. Viszonylag gyakran használták a *marionett* és *marionettszínház* kifejezéseket⁸, de forgalomban volt a *betlehemes játék* és *betlehemes színház* megnevezés⁹, illetve a huszadik században népszerűvé vált kifejezés is: a bábu, a báb és bábszínház – a bábos szakemberek rémálma és frusztrációik fő forrása. A két háború közötti időszakban főként a varsói Baj Színház és igazgatója, Jan Wesołowski népszerűsítette ezt a szakszót. Szembe helyezkedett vele Jan Lzydor Sztudynger, a *marionett* és *marionettszínház* híve. Végül a háború előtti Instytut Teatrów Ludowych [Népszínházak Intézete] igazgatója, a *Teatr Ludowy* főszerkesztője, ledzej Cierniak véleménye érvényesült, aki folyóiratát

a bábművészek rendelkezésére bocsátotta. Cierniak a *báb* és *bábszínház* kifejezéseket javasolta műfajnévként, és ezek mindmáig fenn is maradtak. A *łatek* szó, amelyet Cierniak és Sztudynger egyaránt támogatott a fentről, zsinórokon vagy drótokon mozgatott marionett megnevezésére, megbukott¹⁰. A napjainkban használt kifejezések tehát az 1930-as évektől, közel egy évszázada vannak érvényben, annak ellenére, hogy a bábszínház időközben hihetetlen változásokon ment keresztül.

A ma javasolt *új bábu* kontextusában kijelenthető, hogy az úgynevezett *régi bábu*, azaz a klasszikus bábtechnikák a látszat ellenére köszönik szépen, továbbra is élnek, mint Marci hevesen. Főként a marionettek, kesztyűbábok és árnybábok igaz ez. A szó legszorosabb értelmében mindenhol ott vannak Lengyelországban ez nem látszik egyértelműen, hiszen nálunk a szocreál korszakban jogfosztottá vált marionettek napjainkban ritkaságnak számítanak. Csak hébe-hóba tűnnek fel a színházakban – bár persze azért ne feledkezzünk meg a *Warszawska Opera Kameralna [Varsói Kamaraopera]* Marionettszínházról¹¹, a többéves marionett-jelenlétre Waldemar Wolański vezetésével a tódzi Arlequin színház speciálisan kiépített színházán, vagy a nem túl sok, de létező, szülőben működő lengyel marionett-játékosokról, mint például Krzysztof Falkowskiról a Krakó melletti Lanckoronában¹².

A kesztyűbábok sokkal népszerűbbek voltak nálunk a háború után. Sőt, egy időben szinte egyedül ők

6 Ld. még Marek Waszkiel: *Teatr łatek w dawnej Polsce [Bábszínház a régi Lengyelországban]*. Fundacja Akademii Teatralnej im. A. Zelwerowicza, Akademia Teatralna im. A. Zelwerowicza, Warszawa, 2018, s. 23–27, 44–46.

7 Uo. 209–210.

8 Ld. az első lengyel nyelvű könyvet a nemzetközi bábművészetéről: Jan I. Sztudynger: *Marionetki [Marionettek]*, Książnica Atlas, Lwów-Warszawa 1938.

9 Ez alatt a cím alatt jelent meg lengyel fordításban a 19. század derekán egy részletes áttekintés az angol bábszínház történetéről a 14. századtól a 19. század közepéig (amely külön kitért Mr. Punch-ra is). Ld.: *Jasełka w Anglii [A betlehemes játék Angliában]*, „Dzwon Literacki”. Pismo zbiorowe. Oddział II, tom II, 1853, s. 285–326.

10 A bábos terminológia körüli vitáról lásd még: Henryk Jurkowski: *Teatr „Baj” i jego epoka*, w: *W kręgu warszawskiego „Baja”*. [A Baj színház és korszaka. In: *A varsói Baj körei*]. Opracował i zebrał H. Jurkowski, PIW, Warszawa 1978, s. 55–56.

11 Amelyet kétszer: 1979 és 1991, valamint 2014 és 2016 között is Lesław Piecka, színész-bábművész, rendező, a białystoki Bábművészeti Szak oktatója vezetett. Lalkarskiej w Białymstoku, najpierw w latach 1979–1991, potem 2014–2016. Ld. <https://www.marekwaszkziel.pl/2020/04/01/marionetki-operowe-polska-perspektywa/> [2022.02.06].

12 Ld. <http://zaulekaniacji.pl/krzysztof-falkowski/> [2022. 02. 06].

uralták a lengyel bábszínpadokat. Ma már nem találkozhatunk velük olyan gyakran, de teljesen azért nem vesztek ki. A pálcás bábbal, ezekkel a Közép- és Kelet-Európában Szergej Obrazcov által népszerűsített technikával ellentétben, amelyet valamikor a lengyel bábművészet is sikeresen alkalmazott, mostanra mégis szinte kizárólag a színi főiskolák tananyagában találhatjuk meg őket. Ugyanez vonatkozik a botos bábokra is. Enyhe újjáéledést csak az árnybábok esetében tapasztalhattunk, pedig ezek soha nem számítottak lengyel specialitásnak, és máig nem tudunk velük a nemzetközi szcena mestereihez méltó hatásokat elérni. Kicsit általánosítva tehát kijelenthetjük, hogy Lengyelországban a klasszikus bábtechnikák tényleg válságba kerültek.

A lengyel perspektívát nemzetközire váltva, keletre (főként Távol-Keletre), nyugatra (úgy közelebbre, mint távolabbra), délre és északra tekintve azonban kiderül, hogy a klasszikus technikák nemcsak rendkívül elterjedtek, de igen népszerűek is a bábművészek és főleg közönségük hatalmas örömeire. A marionettek, kesztyűbábok és árnybábok bizonyítják a bábszínház állandó vonzerejét, úgy populáris, mint magasművészeti formáiban. És ki a megmondhatója, hogy vajon nem ezek jelentik-e valóban a legtöbb néző számára a bábszínház lényegét? Hiszen klasszikus formájukban jelen vannak a világ többszáz bábszínpadán, úgy az egyértelműen kommersz terekben, mint a művészi megvalósításokra törekvő alkotók körében.

Hiszen alig tudjuk levenni a szemünket a japán ningjō-jōruikról, a vietnámi vízibábokról, az indonéz vajangokról, a kínai kesztyű- és pálcásbábokról, a marionettekről, az indiai árnyékokról, a török Karagöz-játékokról, a kongói kebe kebékéről, a maláj Sogo Bórol, a brazil mamulengókról, a szicíliai

bábokról, a salzburgi vagy lindai operai marionettekről, vagy a brüsszeli Toon Színház bábjairól.¹³ Belegondolni is nehéz, hogy ezek a hagyományos, néha többszáz éves formák még mindig léteznek. És még mindig elbűvölnek. S bár állandóan alakulnak, hiszen változik jelenlétük kulturális kontextusa, változik a közönség, változik a művészi ízlés, megőrzik hagyományos, patinás varázsukat. A kommerszebb és kimondottan kommersz kesztyűbábos és marionettelőadások a nemzetközi bábművészet egy másik oldalát mutatják. Hányszor láttunk már ilyet, például nagy fesztiválok kísérőeseményeként, utcákon, kerthelyiségekben, és ezernyi népünnepélyen! Ezek a hétköznapi nézőt célozzák meg, aki színházba csak elvétve jár, de a nyílt tereken gyakran összpontosítja figyelmét a bábművészek produkciójára. És megesik, hogy ezek a produkciók igencsak magas színvonalúak!

A régi bábu tehát kortárs színházi körökben láthatóan jelen van¹⁴. Még Közép-Európa repertoárszínházaiban is, melyek inkább gyermek- és ifjúsági színháznak mondhatók, mint bábszínháznak, tudniillik Európának ezen a részén a dramaturgiai érdeklődés érezhetően szereti áthelyezni a „bábos” előadások fókuszpontját a bábok vizuális jellemzőiről és felépítéséről a színészre, a szóra, illetve az irodalmi szövegre, a cselekmény szerkezetére és az előadás által felvetett kérdésekre. A repertoárral kapcsolatos problémák már több mint egy évszázada üldözik a bábművésztszadalmat, bár úgy tűnik, az elmúlt évtizedekben (Lengyelországban legalábbis) sikerült végre kiküszöbölni őket. Nehéz mindazonáltal nem észrevenni, hogy a dramaturgia fejlődésével, különösen az utóbbi évtizedekben, egyre szűkül a vizualitás – a bábépítő művész és a díszlettervező – számára fennmaradó tér. A bábszínházi alkotók nem tudnak mit kezdeni az új bábos dramaturgia

13 Érdemes itt megemlíteni – az érdeklődők kedvéért – a következő kiadványt: *Encyclopédie mondiale des arts de la marionnette*. Rédacteurs en chef: Henryk Jurkowski, puis Thier Foulc, UNIMA, éditions L'Entretemps, Montpellier 2009, amelynek néhány éve háromnyelvű (francia, angol, spanyol), javított és bővített változata elérhető online is: <https://wepa.unima.org/>.

14 Ld. Henryk Jurkowski: *Aktor i jego nieożywiony sobowtór. Lalki w świecie aktorów [A színész és élettelen hasonmása. Bábuk a színészek világában]*, „Didaskalia” 2001, nr. 43/44, ss. 65–74.

által megidézett szereplőkkel, amelyek nem emberek és nem állatok, hanem zömükben tárgyak, néha pedig fogalmakat megtestesítő alakok. Mert hogyan ábrázolható az olló, tű, fésű vagy papírdarab (ha el akarjuk kerülni úgy a szószertiséget, mint az ostoba – bár tényleg látványos – tematikus színészi kosztümöt)? Hogyan jelenítsük meg a tócsát, a lyukat a harisnyán, Naneket (akinek szavajárása, hogy: Na ne!), az ámbrásceplit, a madárpotyadékot, a vilamosmegállót úgy, hogy az ne hasson banálishan, infantilisán vagy naivul?

Régi-új bábu

A repertoár problémája tehát már régen felmerült a bábosok körében. A 19. és 20. század fordulóján a bábművészetbe teljesen más – irodalmi, művészeti, színházi vagy pedagógiai – területről érkező művészek, akiknek nem volt előzetes tapasztalatuk a valóságű, sőt valóságot imitáló bábszínházzal, megpróbálták radikálisan átalakítani a színházi gyakorlatot. Számukra a bábok gyakran jelentettek teljesen új, kreativitásra ösztönző, tökéletes művészi szabadságot nyújtó eszközt, melynek köszönhetően a színjáték valóban *színpadi* műfajjá válhatott, önmagában is jelentéssel teli alkotássá, akár csak a díszletek, a kellékek vagy az új korszak drámái.

Alfred Jarry, Maurice Maeterlinck, Pierre Albert-Birot és mások is gyakran „a bábszínháznak” ajánlották színdarabjaikat, és bár ez a „bábszínház” leginkább csak az ő képzeletükben létezett, tény, hogy az új – időnként: szimbolista – dráma színrevitelére számos kísérlet történt. A bábok, maszkok és egyéb tárgyak megjelenítése színészek helyett (vagy mellettük) több színházban – báb- és kísérleti színházakban egyaránt – bevett gyakorlattá vált. A bábok pedig már nem a – sokszor egyébként kiváló – kézművesek műhelyéből kerültek ki, mint egykor: olyan képzőművészek alkotásai voltak, akik új formanyelvet kerestek – és a színházban találták meg azt. Sophie Täuber-Arp, Otto Morach,

Fernand Léger, Fortunato Depero, Enrico Prampolini, Pablo Picasso, Alexandra Exter, Kurt Schmidt, a Laboratoire Art et Action alkotói, Oskar Schlemmer, Blattner Géza... – és még sokáig sorolhatnánk azokat a művészeket, akik az új irányzatok, a szimbolizmus, a kubizmus, a formizmus¹⁵ jegyében kísérleteztek bábépítéssel. A későbbiekben soha meg nem ismétlődő elméleti vita a bábúrol – mint potenciális, illetve ideális színészről – a művészet olyan legendás alakjai között folyt, mint Edward Gordon Craig, Vsevolod Meyerhold, Alekszandr Tajrov és Vlagyimir Szokolov.

Bizonyos értelemben már a 20. század eleji avantgárd alkotók kísérletei is az új bábu felé mutattak – vagy legalábbis a fenti, régi bábuktól különböző formák felé. Hogy az *új bábu* kifejezést (a wrocławai konferencián elhangzottak értelmében) mégis fenntartom a kortárs, a 20. és 21. század fordulóján kialakuló bábszínház eszköztárának leírására, az azért van, mert léteznek észrevehető különbségek a 20. és a 21. század eleji művészeti gyakorlatok között. A *régi-új bábu* terminust használva a 20. századi bábok két fontos jellegzetességére hívom fel a figyelmet. Külalakjukat tekintve ezek kétségtelenül újak voltak: a régi bábokkal ellentétben nem másolták az ember kinézetét. Még ha emberalakot testesítettek is meg, térmértani formákból épültek fel, különféle síkok és alakzatok egyedi kompozíciójaként, a testüket alkotó korongok, hengerek és kúpok pedig teljesen valószerűtlenné tették őket. Műtárgyak voltak, nem egy élőlény másolatai. A bábok (jobban mondvá: báb-színészek) színpadi jelenlétét azonban érdemes a báb státusának kérdése felől is szemügyre venni. A múlt század első évtizedeiben a színész/animátor láthatatlan maradt. Még ha megjelent is a színpadon, bábként viselkedett, nem animátorként. Jelmeze összhangban volt a színpad tárgyi világával. Ebben az értelemben még a klasszikus bábesztétika dominált. Maguk a bábok ugyan mások, újszerűek voltak, különböztek

15 Lengyel avantgárd művészeti irányzat.

elődjektől, de mégiscsak marionettek, kesztyűbábok, maszkok maradtak, illetve síkformák, amelyek egységes, homogén színpadi képekké álltak össze, tele költészettel, metaforákkal, abszurdal.

A második világháborút követően a bábművészek már sokkal bátrabban merítettek a modernizmus eszköztárából, és gondolták tovább azt. A régi-új báb kilépett a legérdekesebb európai színházak színpadára. Az előadások szinte mindig eredetiek voltak, egyéniek, a maguk módján találékonyak, azonban továbbra is megmaradtak az ún. klasszikus bábtechnikáknál. Alfred Köhler aszúrozott drótbabái a *Die Klappe*-ból még mindig marionettek, Jan Wilkowski/Adam Kilian figurái pálcás- vagy kesztyűbábok – még a *Dekameron 8.5*-ben alkalmazott sakkfiguráik is beleillenek a bábszínház hagyományos eszköztárába –, akárcsak a bukaresti Tandarica Színházban Margareta Niculescu hasonlóan innovatív bábjai, Franciszka Themerson síkbábjai Michael Meschke stockholmi Marionetteaternében, Andrzej Dziedziul bábjai, Claude és Colette Monestier papíralakzatai, a Josef Krofta kollégáitól, František Vitektől és Petr Matásektől származó fakonstrukciók a Drak színházban, Jadwiga Mydlarska-Kowal szemet gyönyörködtető alkotásai, Henk Boerwinkel munkái a holland Triangelben, Enrico Baj Meccano-alkatrészekből készült szerkezetei Massimo Schuster Théâtre de l'Arc en Terre-jében, Roman Paska bábjai a Theatre for the Birds-ből, vagy akár Peter Schumann hatalmas bábjai is a Bread & Puppet Theatertől. A régi-új bábok mind a mai napig szerepelnek bábelőadásokban. Elég itt felidézni pár lengyel példát az elmúlt évtizedből: [Jan] Ośnica *Złoty klucz*-át [*Aranykulcs*] a Banialukában, Janusz Ryl-Krystianowski rendezésében, Julia Skuratova és Rafał Budnik bábjaival, Joanna Gerigk *Kichotjt*át, amelyet cseh közreműködéssel vitt színre a Wrocławski Teatr Lalek-ben, vagy Marek Zimkiewicz pandémiás – színpadi-filmes – produkcióját, a *Paralele*-t [*Párhuzamok*].

Új bábú

A wroclawi konferencia értelmezésében – szerintem – az *új bábú* kora az 1990-es évekkel veszi kezdetét. Természetesen már jóval korábban, akár az 1950-es években is találkozhatunk az új formai megoldások előfutáiraival, de azok csak a múlt század utolsó évtizedében válnak igazán népszerű, domináns formává azon művészek és színházak gyakorlatában, akik és amik nevéhez a kortárs animált formák színházának / életre keltett anyag színházának / animációs színházának – egyszóval: bábszínházának – a legizgalmasabb performanszai köthetők. Az *új bábú* egyre gyakrabban veszi fel az *animált* nevet, amely „abszolút bármilyen, anyagi vagy testetlen (pl. árnyék), animátor művész által animált dolgot” jelölhet. Animált lehet bármilyen technikával mozgatott báb, és „bármilyen tárgy, anyagdarab, akár fénycsík is, melyet színpadi szereplőként, beszédpartnerként, eszmék hordozójaként, esztétikai értékkel rendelkező, metaforaképző entitásként kezelnek – minden, amit a színész az előadás harmadik elemeként színpadra visz és közönségének bemutat. A színház lényege a színész és a közönség találkozása. A bábszínházban három partner: a színész, a néző és a báb találkozik.”¹⁶ Úgy tűnik, hogy a kortárs bábművészet legfontosabb jellemzői magát az animáltat, illetve animált és animátor teljesen újszerű kapcsolatát érintik. Olyan kapcsolat ez, amelyet korábban nem ismertünk és megvalósítására nem törekedtünk, vagy legalábbis nem ilyen mértékben. A 20. században a bábszínész nem igazán volt a bábbal egyenrangú szereplő, nem lehetett annak partnere. Animátor volt, képzeletbeli szereplők képzőművészek, díszlettervezők és bábművészek által megalkotott világának életre keltője. Néha láthatatlan maradt, máskor megjelent a báb mellett a színpadon. De egyik esetben sem ő volt a legfontosabb. A legfontosabb a bábú volt. Ha az háttérbe szorult (ami egyébként gyakran megtörtént), sértett nézők, aggódó kritikusok vagy

16 Halina Waszkiel: *Dramaturgia polskiego teatru lalek [A lengyel bábszínház dramaturgiája]*. Akademia Teatralna im. Aleksandra Zelwerowicza, Warszawa 2013, s. 10.

harcos kedvű, ortodox bábosok jelezték előre a bábszínház alkonyának közeledtét.

Az életre keltett anyag színháza alapjaiban írja át ezeket a viszonyokat. A színész jelen van a báb mellett. Különféle funkciókat képes ellátni. Az élettelen formák animálása természetesen továbbra is az ő feladata, amelynek nyíltan, bár a nézők számára sokszor észrevétlenül tesz eleget, hiszen az animáció technikája lehet rejtett is. De a színész mindenekelőtt a bábú társa. Ugyanúgy színpadi szereplőt alakít, mint a bábú. Egyenértékűek. Az emberi színész nem uralja a színházi teret – csak megmutat egy világot, amelyben ember és élettelen tárgy egyenlő jogokkal rendelkezik.

Tökéletesen kitűnt ez Hoichi Okamoto, japán alkotó munkájából: az ő 1987-es *Kiyohime Mandara* című előadása jelentette az új korszak kezdetét¹⁷. A színész táncra emlékeztető mozdulatokkal, saját és a báb arcát elfedő maszkok segítségével alkotta meg a szereplőket, melyek váratlan átalakulásokon mentek keresztül (a bábú néha Anchin szerzetes alakját vette fel, más jelenetekben nő volt; maga az animátor álarcban önmagát, saját, fehérre festett arcával pedig az egyik szereplőt alakította). Ez megnehezítette bábjátékos, bábú és szavak nélkül elmesélt történet megkülönböztetését. A precíz, bensőséges, lassú, virtuóz animáció összekötötte Anchint és Kiyohimét, testüket egybeforrasztotta, egymás részeivé tette őket, a nézőkre pedig hipnotikus hatást gyakorolt. A színész és a báb nagy műgonddal megalkotott kosztümjei váratlanul át-átalakultak. A lapos, buddhista szalmakalapot hordó szerzetes homoksárga köpenyét pár rejtett zsinór meghúzása a dús, fekete hajjú Kiyohime-bábú vörös kimonójává változtatta. Az előadás során Okamoto többször is meglepte nézőit az ilyen és ehhez hasonló metamorfózisokkal, illusztrálva egyúttal az egymásba fonódó testű szerelmesek szenvedélyének hatalmát is. Néha nehéz volt eldönteni, hogy a színész lecsupaszított lábai a lányhoz

tartoznak-e, a szerzeteshez, vagy esetleg mindkét, szeretkezés közben magáról megfeledkezett szereplőhöz.

Neville Tranter, az amszterdami Stuffed Puppet Theatre megalapítója szinte ugyanebben az időben dolgozta ki bábnyelvét. Az ő bábjai Jim Henson muppetjeival mutatnak rokonságot, de azoknál sokkal nagyobbak, és hiányzik a lábuk: csak testük van, arckifejezésük, és óriási kezeik. Mellettük Tranter impozáns alakja is eltörpül. Ezek a bábok önmaguk karikatúrái, groteszkek, színeik kifejezőek, sminkjük harsány, jelmezeik agresszíviek. Mindez kiemeli őket a színpadon, előtérbe helyezve élettelen formáikat. Neville Tranter az animáció és az interpretáció mestere is egyben. Minden szereplő nevében ő beszél, modulálja a hangját, változtatja hangszínét, és úgy helyezik el a bábú mellett, hogy gyakran nemcsak ajka mozgását, de még az arca rezdüléseit sem vesszük észre. A báb kifejező mimikáját ezzel szemben tökéletesen látjuk. Tranter drámai színész, és ugyanúgy, ahogy Hoichi Okamoto a testtudatot és a butoh tánc-technikát, ő a színjátszói tudást honosította meg a bábszínpadon. A *Schicklgruber alias Adolf Hitler* virtuóz bábelőadás, de ettől függetlenül tucatnyi szereplő bravúros színészi alakítása is egyben. Tranter a bábszerepek (köztük Hitler, Ewa Braun, Joseph Goebbels, Hermann Göring) megalkotója, de animátoruk is, színészként időnként a bábfigurák szolgája, vagy Heinz Lingét, Hitler hús-vér komornyikját alakítja. Az egy művész által játszott szerepek sokasága azóta a kortárs bábszínház egyik megkülönböztető vonása lett, bár kevesen művelik ezt Tranterhez hasonlóan mesterfokon.

Nehéz ezen a ponton nem megemlíteni Tadeusz Kantort és *Umarla klasa [Holt osztály]* című előadását, amely sok kortárs bábszínházt inspirált. Bár Kantor már jóval korábban, a még háború előtti *Śmierć Tintagilesa [Tintagiles halála]* című krakkói diákprodukció óta foglalkozott bábokkal, ezek az előadások

17 Hoichi Okamoto alkotásairól lásd még.: Marek Waszkiel: *Lalkarze Świata / Puppeteers of the World: Hoichi Okamoto*. „Teatr Lalek”, 2021, nr 2–3 (144–145), ss. 46–51 (lengyel változat), ss. 52–57 (angol változat); online: www.marekwaszkziel.pl.

Hoichi Okamoto:
Kiyohime Mandara, 1987

Neville Tranter: *Schicklgruber*
alias Adolf Hitler, ...

Kevin Augustine:
Body Concert, 2019

Frank Soehle: *salto.lamento*, 2006

The Table. Blind Summit Theatre

Sakowicz Natalia: *Románc*

Vlagyimir Zaharov,
1990-es évek

Nicole Mossoux:
Twin Houses, 1994

Veszélka Kuncseva – Sztojan
Dojcsev: *Én, Sziizifusz*

a régi-új bábu képletébe voltak beilleszthetők. Az *Umarita klasa* azonban egyértelműen kijelölte a kortárs bábszínház számára az irányt. Egymás mellé állította a színészt és a bábút, egy próbababát, vagy az ő szavaival élve, bio-objektumot. Kantor természetesen nem bábszínész volt (bár a későbbiekben sokszor dolgozott, pl. nemzetközi műhelymunkák során, elsősorban bábszínészekkel). Bio-objektumait nem animálták, azok legfeljebb korlátozott kinetikai képességekkel rendelkeztek. A bábosok ennél sokkal messzebbre mentek, de a kiindulópont Tadeusz Kantor előadása volt. Hoichi Okamoto és Neville Tranter talán teljesen Kantor ismerete nélkül fejlesztette tovább művészetét. Új műfajokat, táncot és színművészetet hoztak a bábszínházba. Ettől fogva pedig a bábosok legkiválóbbjai közül sokan fogják más művészeti területekről származó ismeretekkel kiegészíteni animációs tudásukat.

Nicole Mossoux, aki szintén táncos és koreográfus, a '90-es évek közepén szintén új elemet vezetett be a bábszínházba: a szereplők kettősségét. A *Twin Houses*-ban a hősnő saját hasonmásával, egy, az ő testével összenőtt animálttal együtt lépett fel. A dublőr-bábok technikája, amely nézőivel elfeledteti a színész és az élettelen forma közötti különbséget, futótűzként terjedt el a bábművészek körében, és rendkívül hálás színpadi megoldásnak bizonyult. Mennyivel könnyebb volt innentől kezdve bemutatni a bonyolult emberi pszichét, a szereplők összetettségét, a karakterek sokaságát, valamint minden szélsőséges vagy az emberen túlmutató helyzetet és képzetet! Innen származik egy nagyszerű kortárs német bábos folyóirat, a *Double* címe is. Színész, bábos, táncos, cirkuszi artista, képzőművész – illetve a bábu. Az előadóművészet két víziójának összeütközése. Két radikálisan különböző művészi minőség, az emberi előadó és az animált együtt alkotják ezentúl a kortárs bábszínház új arculatát.

Az új bábu létrehozásával a színház jelentősen kibővítette az általa felhasznált anyagok listáját. Elég csak Frank Soehnlét¹⁸, Michael Vogelét és Duda Paivát¹⁹, valamint szellemi örökösüket említeni. A Soehnlé és Vogel által használt polimér gyurmák, a Paiva által népszerűsített szivacs csak néhány példa az új megoldásokra. Az új bábunak azonban nem kell mozgástechnikai vagy konstrukciós szempontból mindig újítónak lennie. Sőt, ilyesmivel ritkán találkozunk – mint például Vlagyimir Zaharovnál, a néhány éve, tragikus körülmények között elhunyt orosz művésznél, akinek csuklóbábjai valóban egy frissen feltalált bábos technikát képviselnek. Zaharov bábuit a jobb kézfejünkön helyezzük el. Mutató- és a középső ujjunk a bábuk lábát, hüvelykujjunk pedig – különféle fogantyúknak és húzószervezeteknek köszönhetően – a szemgolyók, a szemhéjak, a száj, sőt szükség esetén a fülek mozgásáért is felel. Egy fa oldalmerévítésben folytatódó, kézfejünkön rögzített drótszerkezet tartja meg a báb súlyát. Ez utóbbit a csuklónk hozza mozgásba – kiegyenesítve és begörbítve, balra és jobbra hajlítva irányíthatjuk vele a báb fejét és testét. Egy további zsinórokkal ellátott rúd teszi lehetővé, kialakításától függően, egy vagy mindkét kéz mozgását. Az embernek úgy tűnhet, hogy Zaharov bábujait számítógép vezérli, pedig csak a bábos kezére erősített drótok, zsinórok, cérnák és csövecskék munkáját látja. Hétköznapi anyagok egyszerű, mégis titokzatos kombinációja, amely által elérhető a művészi tökély. Az újítások manapság gyakran származnak olyan új technológiákból, amelyeket nem bábszínészek találnak ki, és nem is rájuk gondolva hoznak létre, mégis hasznosíthatóknak bizonyulnak a bábművészet számára. Ilyennek számít minden, ami a médiával kapcsolatos. Vegyük például az animatronikát, amely – bár a színpadi bábjátékban nem vált népszerűvé – komoly filmes karriert futott be. De ide sorolhatók az előadó-bábos testén megjelenített

18 Soehnlé művészi tevékenységéről ld. még: Marek Waszkiel: *Lalkarze świata / Puppeteers of the World: Frank Soehnlé*. „Teatr Lalek”, 2020, nr. 4. (142), ss. 21–26 (lengyel változat), ss. 27–32 (angol változat); online: www.marekwaszkiel.pl.

19 Paiva művészi tevékenységéről ld. még: Marek Waszkiel: *Lalkarze świata / Puppeteers of the World: Duda Paiva*. „Teatr Lalek”, 2021, nr. 1. (143), ss. 2–6 (lengyel változat), ss. 7–12 (angol változat); online: www.marekwaszkiel.pl.

multimédiás vetítések is, amelyek érdekes hatást keltettek például Klaus Obermaier és Chris Haring osztrák alkotók előadásain, vagy Iris Meinhardt első performanszain, mielőtt – Michael Krausszal együtt – elnyelte őt a digitális bábok világa. És ha már itt tartunk, emlékezzünk meg a digitális bábokról, amelyek ugyan nem váltak domináns bábszínházi formává, és valószínűleg nem is fognak már azzá válni, de izgalmas, innovatív, és korlátlan lehetőségeit újítják animációnak, technikának, interpretációnak.

Az új bábút azonban nem az új technológia vagy az új anyagok teszik újjá, hanem a mód, ahogyan a színpadon létezik. Az, hogy társként jelenik meg a színész mellett. Ilka Schönbein előadásaiból tudjuk, milyen határtalan lehet egy művész fantáziája, milyen végtelenül változatos ember és tárgy kapcsolata a színpadon. Jó példa erre Schönbein utolsó alkotása, a *Voyage chimère*²⁰. A személy-tárgy-partnerségnek egy teljesen más létmódját mutatja be Sztóján Dojcssev bolgár művész a Puppet's Lab-ben, Veselka Kuncheva és Marieta Golomehova *Én, Sziszifusz* című darabjában: a színész keze könyöktől fölfelé egy emberi fejet imitáló formában; emberi testek kavalkádját illusztráló női harisnyák; a színész különböző testrészei (a térde, a lába, a keze) önálló színpadi szereplőkké maszkírozva, rajtuk álarcok és fejek minden méretben. Úgy tűnik, a színpadi eszközök kimeríthetetlenül gazdag tárával van dolgunk.

De új bábuval dolgozik Yngvild Aspeli²¹, a napjainkban egyre népszerűbb Plexus Polaire alapítója is. Első ránézésre úgy tűnhet, hogy Aspeli humanoid vagy állatformájú bábok régről ismert konstrukcióit használja, méretükkel játszva azonban animációs módok újabb és újabb fajtáit váltogatva, a bábút a színész testétől hol teljesen különválasztva, hogy azzal összekapcsolva, mindenekelőtt pedig animáltjait

a színpadi szereplők funkciójával felruházva, azokat a színészek partnereként kezelve saját értelmezési keretet jelöl ki az új bábu számára. A *Moby Dick* két és fél méter magas Ahabja olyan hatást kelt egy nagy színpadon, mint amelyet, bár sokkal kisebb léptékben, Neville Tranternél is láthatunk: a báb parancsol az animátornak. A bábok felsőbb-sége azonban sokféleképpen megnyilvánulhat. A spanyol Zero en Conducta *Eh man hé (A lélek mechanizmusai)* című előadásában például egy emberszabású bábót és öt táncos-színészt látunk²², mégis a bábu válik a társaság legelevenebb, legnagyobb, legkifejezőbb tagjává. Itt valósul meg az a bábosok által gyakran hangoztatott elv, hogy egy báb mindig többre képes.

Végszónak emlékezzünk meg még egy bábtypusról: az óriásbábokról. Ismét régi hagyománnyal van dolgunk, amely még él a világ számos országában: ezeken a helyeken különböző jeles napokat óriások felvonulásával szokás ünnepelni. A bábszínházban is régtől fogva jelen van, példa erre Peter Schumann Bread & Puppet Theatre-e. De az új bábu korában ő is új formát kapott. Elsősorban szabad tereken szerepel, zárt színpadokon ritkán láthatjuk, bár azért itt is találkozhatunk vele: mint például néhány évvel ezelőtt egy Broadway-produkció többméteres King Kongjával, melyet animátorok és bonyolult számítógépes programok együttese hozott mozgásba. Lenyűgöző óriásbábok tűnnek fel rengeteg társulat előadásain, de egyéni performanszokon is. Szinte mindig a modern digitális technológiát segítségül hívó élő animátorok kezelik őket, elég csak a híres francia Royal de Luxe társulatot említeni – bár ők csak egy a csoportulás közül, amelyek ezt a konvenciót alkalmazzák.

Az új bábu kontextusában mind gyakrabban használjuk a *hibrid bábu* kifejezést is. Ez, bár nem dominálja a bábszínház rendelkezésére álló eszköztárat,

20 Ld. <https://www.marekwaszkiel.pl/2021/09/24/labeledzi-spiew/>

21 Yngvild Aspeli-ről szóló cikkem, a *Lalkarze świata / Puppeteers of the World: Yngvild Aspeli*, megjelent: „Teatr Lalek” 2022, nr. 1.; jelentősen kibővített változata pedig elérhető: www.marekwaszkiel.pl.

22 Ld. <https://www.marekwaszkiel.pl/2021/07/16/eh-man-he-lalkarskie-arcyzielo/>.

Meinhardt&Krauss:
Robot dreams

Ilka Schönbein:
Voyage chimère

Zero en Conducta: *Eh man hé*
(A lélek mechanizmusai)

Duda Paiva: *Bestiaires*, 2012/2013

Yngvild Aspel: *House of Doll* (Babaház), Plexus Polaire, 2023

Yngvild Aspeli: *Moby Dick*, 2020

felhívja a figyelmet annak talán legfontosabb jellemzőjére. Hibrid bábák ugyanis önmagukban nem léteznek, színpadi bábokat bemutató kiállításon nem is jelenhetnek meg. Ők a színésszel együtt alakítanak egyetlen szereplőt. Ez a helyzet Hoichi Okamoto, Ilka Schönbein, Duda Paiva, a Belov-lacobelli társulat és sok más kortárs bábművész legtöbb bábjaival. De az új bábu egyedül is életképes, mint Yngvild Aspelinél vagy Natalia Sakowicz *Romansjában*. És ez semmit sem változtat azon a megállapításon, hogy az elmúlt évtizedekben egy teljesen új bábszínház alakult ki.

Fordította: Papp-Zakor Ilka

OLD PUPPETS – NEW PUPPETS

This paper is the transcript of a lecture given by the author at the Lalka nova [New Puppet] conference in Wrocław in 2021. In the lecture, he confines himself to reflections on the title of the international symposium and explains in detail his interpretation of the old puppet and the new puppet theater. He describes and comments on animated puppets in contemporary theater and includes excerpts from puppet performances of the last two decades. The performances presented are, in his opinion, all unique, the work of artists whom he admires and whose work he has observed and described for years. As he says: the old puppet is otherwise known as the traditional puppet. When we talk about new puppets today, we are implicitly contrasting them with old forms – old puppets that have dominated the world's puppet theaters for centuries. The term "puppet" can be applied to all existing performers of puppet theaters of the past since puppets were the only actors in these theaters. By using the old-new puppet term, the author draws attention to two important characteristics of 20th-century puppets. In terms of their appearance, they were undoubtedly new: unlike the old puppets, they did not always copy human appearance. In this Wrocław conference presentation, he says the age of the new puppet began in the 1990s. Of course, we can find the precursors of new forms much earlier, even in the 1950s, but it was only in the last decade of the last century that they became a truly popular and dominant form in theater practice. It was these exciting performances of contemporary animated theater which brought the material aspect of puppetry to life.

Tiszavirág, 2023. Író-rendező: Varsányi Péter, Látványtervező: Maróthy Anna Zorka, Lengyel Viola, Zeneszerző: Szászi Petra.
Szereplők: Keller-Dénes Emőke, Fülöp József, Hrisztov Toma. Círóka Bábszínház

Jászay Tamás

EJ, MI A KŐ?

TISZAVIRÁG (MEG MINDEN, AMI VÉLETLEN ESZEMBE JUTOTT VALAKINEK A SZÜLETÉSNAJÁN)

Azt ismerik, hogy két teknős beszélget a sivatagban? Nem, ez így nem lesz rendben, gondoljanak inkább arra, hogy a kő meg a kaktusz elkésnek a kérész születési zsúrjáról, jó? Mielőtt valaki azt gondolná, hogy recenzens elméje megbomlott, gyorsan leszögezem, hogy egyáltalán nem, vagy ha netán mégis, akkor tudtomon és akaratomon kívül történt mindez. Ugyanakkor azt is muszáj előljáróban hangsúlyoznom, hogy a Círóka kamaratermében bemutatott *Tiszavirág (meg minden, ami véletlen eszembe jutott valakinek a születésnapján)* számomra ott van a 2023/24-es évad legszórakoztatóbb előadásai között.

Az viszont nem véletlen, hogy nem az áll itt, hogy a legszórakoztatóbb gyerekelőadások között. Az előadás színlapján azt olvassuk, hogy 4 éves kortól ajánlott – bevallom, a gyerekszínházak életkori besorolásainak indokai nekem gyakran homályosak –, és bár én kisiskolásokkal, vagyis a reménybeli célközönséggel láttam a produkciót, ők ott és akkor nem voltak annyira fogékonyak a poénokra, mint, mondjuk, én. A *Tiszavirág* ideális nézőjét én nem is életkorral, hanem más jellemzőkkel rajzolnám körül: a világ teremtése, az emberi élet értelme, és egyáltalán a metafizika évezredek problémái iránt alapszinten érdeklődő, az abszurd humorért odaadóan rajongó, a színházelméleti felvetéseket szívesen ízelegető, a legegyszerűbb kérdéseket is kimondani akaró és mérő embertársakat terelném be rá, akik ha mindezeket túl képesek a gyermeki, játékos lét megélésére is, akkor itt a helyük.

Ebből is látszik, hogy az alig háromnegyedórás, háromszereplős előadásnak igencsak komoly tétjei vannak; mindezeket ráadásul úgy abszolválja, hogy közben nem érezni a gravitáció földhöz ragasztó erejét, sőt épp ellenkezőleg. Ahhoz, hogy az ég és

föld közötti lebegés, de legalább a nézőtér és színpad közötti felszabadító összhang érvényesüljön, kell háttérként a Círóka, mint intézmény és közeg: a hazai bábszínházi trendeket követő nézőként az a határozott benyomásom, hogy ők egyszerűen megengedhetnek maguknak egy ilyen, kérdéseket bőven, válaszokat szűken mérő előadást.

Aprópó, kérdések: a Varsányi Péter rendező jegyezte szöveggönyv feltűnő gyakorisággal tartalmaz bizonytalanságra utaló jeleket. Nem, ez nem a szerző tétovasága, inkább a nézőben feltululó kérdésvágy megerősítése. Rengeteg itt a kérdőjel, ebből következően pedig a kérdőmondat, de gyakori a „talán”, a „mintha”, a „lehet”, sőt még a „valami” meg az „izé” is többször előkerül. Nem beszélek mellé, itt már a sztori sűrűjében járunk, és az, ahogyan a körülöttünk gomolygó káoszban, aminek minden részletét mások buzgón azonosítják és felcímkézik, szeretnivaló szereplőink nagy erővel próbálnak értelmet kicsiholni, megkapó és garantáltan jókedvre derítő élmény.

Van egyszer egy udvarias, szabadkozásra hajlamos, láthatatlan mesélőnk (magyar hangja: Hrisztov Toma, aki élőben is színre lép számos szerepben), aki rögtön nyílt kártyákkal indít: elmesél nekünk egy előadást, amit még soha senki nem látott. Bizony, ez a színházi produkció csak a mesélő fejében létezik, és a *Tiszavirág* egyik tétje annak feszegetése, hogy a képzelet miként alakul valósággá. Fordítsuk meg a dolgot: hiába látjuk több százan vagy akár ezren egyszerre ugyanazt az előadást, mégis mind-egyikünk fejében másfajta ideák születnek róla, hiszen a jó előadás biztatja nézőjét az önálló gondolkodásra és a saját kérdések megfogalmazására. Erre itt nyílik terep: Maróthy Anna Zorka és Lengyel Viola látványtervezők a zsebkendőnyi dobozszínpadra valójában végtelen sivatagi tájat préseltek. A homokszín

Jelenetek a *Tiszavirág* című előadásból

textilfalak impresszionisztikus, nonfiguratív képekké válnak. A markáns fényterv mellett Szász Petra zeneszerző alkalmazott, hol győzedelmes, hol lehangoló, cirkuszias és filmes elemeket vegyítő muzsikája is dialogikus viszonyba kerül a látvánnyal. Sőt önreflektív viszonyba, hiszen a mesélő nem áll folyton kiszólni, közbeokoskodni és kommentálni, és ilyenkor a hanggal, fényvel, színekkel előállított jó vagy rossz hangulatot is bejelenti. A hátulról mozgatott, játékos átalakulásokra képes, változatos testprotézisekkel rendelkező bábok jól szolgálják a koncepciót.

Igen, jól érzékeli az olvasó, hogy kerülgetem a forrását, de nem munkakerülés ez: a gondosan kidolgozott háttér ismerete nélkül írásban aligha érvényesülne mindaz, ami a színpadon zajlik. Varsányi Péter előadása hagy időt a szemlélődésre anélkül, hogy az előadást engedné leülni, inkább arra hív, hogy nézzük, majd lássuk együtt, ami a mesélő fejében kissé kuszán, olykor következtelenül jelen van, hogy aztán nagyon is határozott kontúrokat kapjon. Nem az álom logikája szervezi a jeleneteket, mert profi és körültekintő a mesélőnk; inkább arról van szó, hogy csapongó fantáziájának nehezen képes határt szabni. Meg hát hagyja magát arra sodorni, amerre a sivatagi szél éppen fújja.

Az egész amúgy a sivataggal kezdődik: a látszólag üres, valójában mindenféle különös életformával teli terület ideális ugródeszka, hiszen a fürgé ujjak bármit formázhatnak belőle. Megismerkedünk két teknőssel, akik Fülöp József és Keller-Dénes Emőke elővezetésében kissé együgyű, de az alapvető kérdések iránt erősen vonzó párt alkotnak (amúgy ők nem egy pár, ismételvek hiába, amikor a természetfilmes Ettembogyó az egy másik generáció számára ikonikus *Sivatagi show*-t idézi fel néhány mondattal).

Teknős1 intuitív, Teknős2 viszont legalább két lábbal áll a homoktalajon, akárhogy is, elindulnak valaki születésnapját megünnepelni. Logikus a gondolat, ha egyszer valaki éppen ma született, akkor abból következik a zsúrsapka, abból meg az, hogy szülinapi buli van, és így tovább. Egyhelyben vándorlós mese veszi kezdetét, és egy ponton mintha az *Óz, a csodák csodájának* abszurd adaptációját

látnánk: a teknőskökhöz csapódó néma, vagy épenséggel túlságosan beszédes szereplők mindegyike küzd valami defektussal, amit a közös cél, azaz valaki születésnapjának az áhított megünnepelése ideig-óráig elfeledtet.

A sivatagi flórából és faunából csatlakozó szereplők is kellőképpen lökettek: a szóltan kérész, akinek identitása sokáig homályban marad, míg nem jön az isteni szikra (vö. intuíció!); a Mezei Iringó névre hallgató ördögsekér, aki mintha maga is belefáradt volna, hogy félelmetes imázsát ápolja, ami nem is csoda, ha valakinek a léte a szélcsatornáktól függ; a lámpalázás szarvas, akinek a nézőktől (igen, tőlünk) való rettegését közös erővel sikerül legyőzni. A szemfüles olvasó kitalálhatta: a kérész születés- (és bár erről szemérmesen hallgat az előadás, egyben halál)napjára készülnek a rokonszenves vándorok, amint arra meglehetősen későn rájönnek.

És van egy másik, nem kevésbé, viszont egészen másképp enigmatikus szál. Talán a trendi katasztrófafilmek ihlették az űrben két kő szerelméből született (...) újabb kő mellékcselekményét. A harmonika- vagy libikókaszerűen használható közepső asztalon megmutatott és kihangsúlyozott perspektívaváltások a kevésszereplős sivatagi mókázás és a Föld felé közeledő jókora meteor között remekül működnek. A játéknak új tétje lesz, amikor a szedett-vedett csapatot űzöbe veszi a Lábonjáró Koponyányiszem. Némi spoilerezés árán annyit talán elárulhatok, hogy ez a történet akkor jó, ha a vége jó. A tiszavirág számára is van remény, ráadásul a meteor sem a földgolyót pusztítja el, hanem.

A fentiekből talán érzékelhető, hogy Varsányi Péter rendezése egyszerre eklektikus és erősen koncentrált. A fékezett habzású nyelvi humor mellett (jó, az Ettembogyó nekem kicsit sok, mert hát kevés, de túllépek ezen) erősen épít a helyzetkomikumra (Beckett jobb napjain megnyalta volna minden ujját a lét értelmét firtató dialógusokat hallva), és mindezt magabiztosan kezelt műfaji sokszínűséggel vegyíti. Mert a bábok kívül és felül van itt vetítés, hangjáték, rádiószínház, és mint utaltam rá, nagyot harapunk a filozófiából, belekóstolunk a teremtés- és túléléstörténetekbe is, mint az emberiség nagy, közös hagyományába.

Jelenetek a *Tiszavirág* című előadásból

Jelenetek a *Tiszavirág* című előadásból

Mindeközben pedig szinte végig „metázunk”, vagyis nem csak a színházat nézzük, de azt is látjuk, ahogyan készül (kedvencem Koponyányiszem életre keltése háztáji effektekkel), a Mesélő pedig maga is folyton ki- és beszél játszó társainak, nézőinek, egyszóval mindenkinek, aki ilyen ínyencségre kapható. Ezek után pedig senkit sem lep meg, hogy a késleltetett, többször nekilóduló

fináléban végképp leomlik az addig is eléggé átjárható negyedik fal színpad és nézőtér között.

(*Tiszavirág*, 2023. Író-rendező: Varsányi Péter, Látványtervező: Maróthy Anna Zorka, Lengyel Viola, Zeneszerző: Szászi Petra. Szereplők: Keller-Dénes Emőke, Fülöp József, Hrisztov Toma. Ciróka Báb-színház)

THE PERFORMANCE OF THE TISZA MAYFLY AT THE CIRÓKA PUPPET THEATER

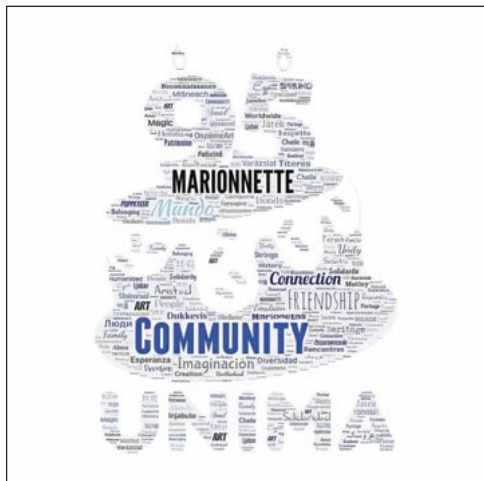
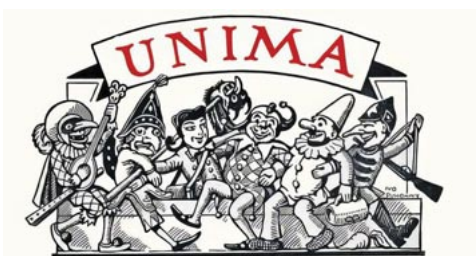
As a theatrical production that exists only in the mind of the storyteller, one of the aims of *The Tisza Mayfly* is to explore how imagination becomes reality. Let's turn it around: even if hundreds or thousands of us all see the same performance simultaneously, each of us will have different ideas about it because a good performance encourages its audience to think for themselves and ask their own questions. Thus, this performance leaves time for contemplation without letting the performance settle; it invites us to watch and then see together what is present in the mind of the storyteller, somewhat jumbled, sometimes inconsistent, as it takes on very definite contours. It is not the logic of the dream that organizes the scenes because our narrator is professional and careful; rather, it is the difficulty of setting limits to his wandering imagination, as he lets himself drift wherever the desert wind blows.

Karen Smith az UNIMA 95. születésnapján, alul az évfordulós plakátok

Az UNIMA 1929-es prágai alapításának emléktáblája és logója

Karen Smith*

KILENCVENÖT ÉVES ÉS CSUPA ENERGIA!

AZ UNIMA 95. SZÜLETÉSNAPIÁN

Mint tudjuk, az Union Internationale de la Marionnette, vagyis az UNIMA 1929-ben jött létre Csehszlovákiában, Prágában. Célja világszerte népszerűsíteni a bábművészetet. Ez évben, május 20-án volt az UNIMA 95. születésnapja, ez pedig nagyszerű alkalom az ünneplésre! Büszkék vagyunk rá, hogy a világ legrégebb nemzetközi színházi szervezetének tagjai lehetünk. Mi tette lehetővé, kérdezhetnénk, hogy az UNIMA túlélte egy világháborút és egy végeérhetetlennek tűnő, az egész régióra kiható konfliktust? Természetesen a bábok! A bábművészet és a színház iránti szeretetünk, a hit, hogy ez az eleven, kreatív művészeti forma pozitív változásokat indíthat el a társadalomban, a világban, bennünk. Ez az önzetlen meggyőződés az, ami bennünket összeköt. Tegyük hozzá: a báb- és a színművészet hajlamos kivételes embereket magához vonzani. Embereket, akik kreatívak, megosztják, amijük van, és szívesen tanulnak. A barátságok, az életre szóló barátságaink ugyanilyen fontosak. Legszorosabb, legdrágább kapcsolataimat az UNIMÁ-ban eltöltött 38 évnek köszönhetem. Biztosra veszem, hogy ezzel a többi UNIMA-tag is hasonlóképpen van. Az itt létrejött csodálatos barátságok még erősebbé teszik közöttünk a köteléket!

1929-ben, Prágában, az UNIMA megalapításakor az akkori idők leghíresebb bábművészei és műkedvelői fogtak össze, hogy létrejöhessen egy, létezésével a mindenkorai bábszínházakat támogató szervezet. 1969-ig viselt, kezdeti neve (Union Internationale des Marionnettistes / Nemzetközi Bábosegység) ellenére is alapelve volt (ahogyan azt Margareta Nicolescu egy, a WEPÁ-nak írott cikkében megfogalmazta), hogy „az egyesület nem csupán a bábművészeknek legyen nyitva, hanem mindazok számára, akiket a bábművészet aktívan foglalkoztat. Az alapító tagok fele nem volt szakmája szerint bábművész jobbja és a bábszínházhoz távolabbról kapcsolódó UNIMA-tagok közös erővel teremtették meg és teremtették mindig

újra az egyesületet, folyton gazdagítva, változatosabbá téve azt, elfogadóbbá az idővel alakuló realiták iránt, érzékenyebbé a művészetben, kultúrában, politikában, rasszok és etnikumok közötti kapcsolatokban, vallási és nemi identitások értelmezésében bekövetkező változásokra.

Köszönöttek tartozunk tehát az UNIMA alapító tagjainak, akik az 1920-as években mind fiatalok vagy középkorúak voltak. Ők együtt nőttek, értek az egyesülettel. De köszönünk mindent azoknak is, akik az alapítók nyomdokaiba lépve oly sokat tettek azért, hogy az UNIMA otthont nyújthasson a bábszínházért rajongó művészek, tudósok, kutatók, oktatók és műkedvelők számára. És köszönjük a belépést egyesületünk legújabb tagjainak, akik különböző kor- és társadalmi csoportok képviselői. A fiatalok kulcsfontosságú szerepet játszanak egyesületünk működésében. Friss látásmódokat, a legújabb technológiák ismerete, a lelkesedések, az energiátok nélkül nem lenne fejlődés. 2023 áprilisában Indonéziában, Balin tartott tanácsülésünkre sok fiatal UNIMA-tag is eljött. Elevevétegetekkel, lelkesedésekkel megfertőztetek minket. Energiával töltöttétek fel idősebb társaitokat. (Én személy szerint elfeledkezem a hetven évemről, pörögni kezdek, amikor motivált, vidám fiatalok vesznek körül!) Ti, új UNIMÁ-s generáció hoztok új ötleteket és életerőt az egyesületünkbe, oly természetességgel, ahogyan a bábművészetet is gyakoroljátok! Még egyszer köszönjük nektek ezt, negyven év alatti UNIMA-tagok! Ti vagytok az egyesület jelene és jövője!

A franciaországi Charleville-Mézières-i székhelyű UNIMA hétezer tagja ma közel nyolcvan országos központba és „képviselőbe” tömörül Afrikában, a csendes-óceáni térségben, Amerikában és Európában. Az UNIMA-bizottságok olyan speciális projektek megvalósulását teszik lehetővé, melyekben a világ minden tájáról részt vehetnek tagtársaink. A bizottsági modellt sok

országos központunk is alkalmazza saját tematikus munkabizottságaiban. Az UNIMA bizottságait négyévente kongresszusainkon vitatjuk meg, érvényesítjük, vagy – adott esetben – strukturáljuk át. Az UNIMA jelenleg működő tizenhat munkabizottsága a következő: Kommunikáció & PR; Együttműködés; Oktatás, Fejlesztés és Terápia; Pénzügyi tervezés & Adományszervezés; Örökség; Humanitas; Nemzetközi Fesztiválok; Szakmai Képzés; Publikációk & Kortárs Írásmód; Kutatás; Szabályzat; Ifjúság; ezekhez adódik hozzá a négy regionális bizottság: Afrikában, a csendes-óceáni térségben, Európában és az amerikai kontinensen. Az UNIMA honlapján részletes tájékoztatás található az egyes bizottságok munkájáról. Plusz információért a bizottsági elnökökhöz lehet fordulni – ők minden kérdést és ötletet szívesen fogadnak.

Ez a születésnap azt is jelenti egyben, hogy öt évünk maradt a centenáriumig! Ebben az elkövetkező időszakban sort kerítünk azokra a fontos projektekre, amelyek 2019-től, az UNIMA kilencvenedik születésnapja óta várnak ránk. Az aktuális teendők között szerepel az UNIMA történetének naprakésszé tétele és a háromnyelvű WEPA (World Encyclopedia of Puppetry Arts / Encyclopédie Mondiale des Arts de la Marionnette / Enciclopedia Mundial de las Artes de la Marioneta) frissítése. Mindenkit arra buzdítanék, hogy vegyen részt egy bizottságunk munkájában, és ossza meg

velünk az elképzeléseit arról, hogyan gazdagíthatnánk tovább a ránk váró öt év során a bábművészetet, hogyan helyezhetnénk az UNIMÁ-t stabil felszállópályájára így, második évszázadunk kezdetén.

Egy rövid történeti áttekintő, amely bemutatja az UNIMA atyáit és anyáit, illetve az elkövetkező generációk legfontosabb egyesületszervezőit is, megtalálható a WEPA honlapján (<https://wepa.unima.org>), kezdve a már említett Margareta Niculescu cikkével (*Union Internationale de la Marionnette*, 2015.). Az UNIMA tevékenységének ez a katalógusa – egy francia, angol és spanyol nyelven elérhető hatalmas enciklopédia – akár kötelező olvasmány is lehetne számunkra. Annyi tudnivalót találni ebben a bábművészetnek és a társzművészeteknek szentelt kincsesládában! És ez még csak a kezdet. Érdeemes elolvasni Nina Malíková *UNI... WHAT? UNIMA* (2019) című írását is az UNIMA létrejöttéről és következő éveiről.

Végezetül, emlékezzünk az UNIMA történetének egyik legfontosabb szereplőjére, az UNIMA International egykori főtákarára (1980–2000), Jaques Félix (1923–2006) bölcs szavaira: „*A barátság és az akarat a legnagyobb utópiákat is valóra váltja.*” A mi utópiánk, az UNIMA fennmaradt és virágzik!

Fordította Papp-Zakor Ilka

*Az UNIMA-elnöke (2021–2025)

95 YEARS YOUNG AND GOING STRONG!

Karen Smith: As is well known, the Union Internationale de la Marionnette, or UNIMA, was created in Prague, Czechoslovakia, in 1929, with the goal of promoting the puppetry arts throughout the globe. May 20 of this year will mark UNIMA's 95th birthday and is a wonderful opportunity to celebrate again this amazing organization. We are all proud to be members of the oldest international theater organization in the world. What, we might ask, has ensured UNIMA's longevity and endurance, in spite of a devastating world war and seemingly never-ending regional conflict? Of course, it's the puppets! It's our shared love of puppetry and theater and our belief that these vital creative arts can make a positive difference to our lives, to our communities, to the world. This is the altruistic conviction that unites us. Also, puppetry and theater do tend to attract very special people – people who are keen to learn, creative, and keen to share. Equally important, it's the friendships, our enduring friendships. The wonderful friends that I have made during my 38 years as a member of UNIMA are, without a doubt, the deepest and the dearest. I am sure it is the same for all of us. The special friendships that we have, because of UNIMA, is what further binds us together!

AZ ART LIMES BÁBMŰVÉSZETI (BÁB-TÁR) SZÁMAINAK TARTALOMJEGYZÉKE

2003 – 2021

1. évf. 1. sz. / 2003. 1. szám

Tartalom: Bábok és bábuk

(Nyitó számunknak csak az első része tartalmaz bábművészeti cikkeket)

BÁBUK ÉS BÁBOSOK – MAGYAROK

Papp Eszter: Bábszínpadai naturalizmus – kiút vagy zsákutca? = 2003. 1. sz. 5–17 p.

Szentirmai László: Bábokat teremtett, embert formált – Koós Iván egy tanítvány szemével = 2003. 1. sz. 18–27 p.

Molnár Gál Péter: Bródy Vera 28–37 p.

Balogh Géza: Ország Lili (1926–1978) 38–48. p.

Nánay István: Emberarcú bábok. (Beszélgetés Orosz Klaudiával) 49–58. p.

Pogány Gábor: „Bábu vagy” – Műhelylátogatás kiállításra készülöben 59–64. p.

BÁBUK ÉS BÁBOSOK – CSEHEK

Zdeňková, Marie: A bábu, mint létforma 65–72. p.

Bilková, Marie: Bábok a képzőművész szemével – A bábok, mint valóság, legenda és inspiráció 73–84. p.

Makonj, Karel: Josef Skupa színháza 85–90. p.

Novotny, J. A.: A bábkészítő. Elmélkedés a Jiří Trankával folytatott beszélgetés kapcsán 91–98. p.

BÁBUK ÉS BÁBOSOK – LENGYELEK

Nánay Fanni: Figura, szobor, maneken (Bábok a lengyel színházban) 99–108. p.

BÁBUK ÉS BÁBOSOK – SZLOVÁKOK

Lajcha, Ladislav: Báb (színházi) szcenográfia: Hana Čigánová 109–112. p.

BÁBUK A KÉPZŐMŰVÉSZETBEN

Lóska Lajos: Bábok és babák 113–117. p.

P. Szabó Ernő: Bábok, testek, automaták: Kiállítás a düsseldorfi Kunstsammlung Nordrhein-Westfalen-ben 18–126. p.

Pogány Gábor: Bohócmaszkok. Közbevetett beszélgetés Bráda Tíborral 127–134. p.

PORTRÉ – GALÉRIA

Dénesová, Eva: Az üvegbe zárt mese. Drahomir Prihel üvegművész alkotásairól 135–138. p.

Kántor Lajos: Meddig ember? Maurits Ferenc képeiről 139. p.

3. évf. 1. sz. / 2006. 7. szám

Tartalom: Báb-tár I.

1. BÁB ÉS HAGYOMÁNY

Papp Eszter: „Csak tiszta forrásból” – Büky Béla bábművészete 5–10. p.

2. BÁB ÉS SZÍNHÁZ

Nánay István: Kós Lajos és a Bóbita (interjú) 11–20. p.

Kós Lajos: Mi a báb? (Tanulmány) 21–30. p.

Bóbita 1994–2004. Beszélgetés Sramó Gáborral 31–37. p.

3. KITEKINTÉS

Exnarová, Alena: A chrudimi bábmúzeum 38–45. p.

Dubská, Alice: Matěj Kopecký cseh bábművész 46–53. p.

Loboda, Matjaž: A bábművészet hagyományai Szlovéniában 54–69. p.

Ekler, Alpay: Az árnyszínház hagyományai Törökországban 70–76. p.

A karagöz árnyjáték szereplői (Secalul 20) 77–79. p.

4. ÉVFORDULÓ

Havlik, Emil: Fivérünk, a doktor... (1904-ben, 100 éve született Jan Malik) 80–87. p.

5. PORTRÉGALÉRIA

Balogh Géza: Matyi Ágota görbe tükrei 88–93. p.

6. INTERJÚ

Fehér Csaba: A halhatatlanságra vágyó királyfi. Beszélgetés Szász Zsolt rendezővel és Tömöry Márta dramaturggal 94–100. p.

3. évf. 2–3. sz. / 2006. 8. szám**Tartalom: Báb–tár II–III.**

1. BÁB ÉS HAGYOMÁNY

Salamon Nándor: Tervezte, faragta, mozgatta...
A Tóth Sándor, a „bábművész” 5–9. p.

Papp Eszter: Orbók Lóránd, az első magyar
bábesztéta 10–17. p.

Dubská, Alice: A 19. századi bábjáték
történetének elfeledett fejezete 18–29. p.

2. BÁB ÉS SZÍNHÁZ

Szuromi Rita: Az újjászülető Harlekin Bábszínház
30–37. p.

Protovinné Zsilinszky Erzsébet: Kortárs
bábfesztivál Egerben 38–45. p.

Lengyel Pál: Hogyan tovább Harlekin? 46–53. p.

3. KITEKINTÉS 1.

Walcz Amarylisz: A vásári bábjáték Itáliában
54–63. p.

Loboda, Matjaz: A Ljubljana-i Bábszínház
64–73. p.

Jurkowski, Henryk: A lengyel bábszínház
74–81. p.

4. KITEKINTÉS 2.

Balogh Géza: A Távol-Kelet bábművészete
82–95. p.

5. MŰHELY

Kovács Ildikó: Nyomozni próbálok... Kívülről
– belülről... 96–113. p.

6. ÉVFORDULÓ

Csillagnéző... Szász Zsolt bevezetője 114–116. p.

Tömöröy Márta: A bábos bódé belülről.
(Múlt századi beszélgetés Kemény Henrikkel)
117–127. p.

Balogh Géza: „Szép volt az életem”
– a százéves Erik Kolár 128–134. p.

Tarbay Ede: Remsey Iván játéka 135–138. p.

Miglinczi Éva: Nyolcvan éves a TV-maci (egyik)
apukája: Koch Aurél: bábok, tervek és
egerek 139–145. p.

Információk 146. p.

Német tartalom 147. p.

4. évf. 2. sz. / 2007. 10. szám**Tartalom: Báb–Tár IV.**

1. BÁB ÉS HAGYOMÁNY

Németh Éva: Magyarország első művészi
bábszínháza. Az eszterházi barokk
marionettszínház története 5–12. p.

Papp Eszter: A Hincz-család 13–20. p.

Dubská, Alice: A fafaragó Sucharda-család
hagyományos és modern marionettjeiről
21–30. p.

2. BÁB ÉS SZÍNHÁZ

Balogh Géza: A Mesebarlangtól a Budapest
Bábszínházig 31–48. p.

Boros Kinga: Göndör felhőn nyargalni. Múlt és
jelen értékei az Arielben 49–60. p.

Fekete Etelka: Színre lép a MárkusZínház!
61–66. p.

3. PORTRÉGALÉRIA

Balogh Géza: Sanyi Manó. Lévai Sándor (1930.
augusztus 3. – 1997. január 4.) 67–72. p.

Mang, Alina: „Az út elején állok”. Beszélgetés
Cristina Pepino bábtervezővel 73–80. p.

4. KITEKINTÉS

Hegy Réka: A Charleville–Mézières-i Nemzetközi
Bábfesztivál 81–86. p.

5. KINCS–TÁR

A múlt értékei: UNIMA kiadvány 1931-ből
87–93. p.

Kincsek az Országos Színháztörténeti Múzeum és
Intézet Bábgyűjteményéből 94–96. p.

6. SZEMLE

Maliková, Nina: Loutkái: a világ legrégebbi bábos
folyóirata 97–102. p.

7. MELLÉKLET

Tarbay Ede: Gondolatok a bábjátékról (I. rész)
103–117. p.

4. évf. 4. sz. / 2007. 12. szám**Tartalom: Báb–tár V.**

1. BÁB ÉS HAGYOMÁNY

Baird, Bil: Angyalok, Ördögök és az Akárki.
A középkori vallásos tárgyú bábjáték
5–13. p.

Papp Eszter: Bodor Aladár, a bábfejgyáros
14–21. p.

Balogh Géza: Obracsov két színháza 22–35. p.

Urbanik Timea: A vásári bohóztattól a mese-
groteszkig. Mészöly Miklós bábos
kapcsolódási pontjai 36–41. p.

Kovács Ildikó: Mészöly Miklós, a „Matróz”
42–45. p.

2. BÁB ÉS SZÍNHÁZ

P. Müller Péter: Az átértelmezett hagyomány.
A XIV. Pécsi Nemzetközi Felnoíttbábvesztivál
46–55. p.

Fekete Anetta: Amatőr együttestől a hivatásossá
válásig. A Ciróka művészi útja Báron László
vezetésével 56–59. p.

Nánay István: A népmesei alapoktól a szakrális,
családi színházformáig. Kovács Géza és
a Ciróka 60–69. p.

Zalán Tibor: „Tudatosan vagy ösztönösen, de
szeretem ezt a színházat!” A Ciróka
harmadik korszaka. Beszélgetés Kiszely
Ágnessel 70–81. p.

3. PORTRÉGALÉRIA

Dubská, Alice: Akit lenyűgöztek a bábok: Iva
Peřinová 82–89. p.

Papp Eszter: „A szerencsét felkészülten kell
várni.” Beszélgetés Grosschmid Erik
bábtervezővel 90–96. p.

4. KITEKINTÉS

Malíková, Nina: Fenegyerek, akiken nem fog
az idő. Bukták és bábok 97–101. p.

5. KINCS–TÁR

Láposi Terka: „Halló, halló gyerekek!” avagy
kiállítás a Korngut–Kemény család
mutatványos örökségéből 102–117. p.

Papp Eszter: Jaschik Álmos bábterve 118–119. p.

6. SZEMLE

Balogh Géza: A huszadik század
bábművészetéről. Henryk Jurkowski
monográfiája 120–124. p.

7. MELLÉKLET

Tarbay Ede: Gondolatok a bábjátékról II. rész.
125–130. p.

5. évf. 3. sz. / 2008. 16. szám

Tartalom: Báb–tár VI.

BÁB ÉS HAGYOMÁNY: PUPPETS AND TRADITION

Jurkowski, Henryk: Blattner Géza, a modern
bábjáték atyja 5–12. p.

Balogh Géza: Edward Gordon Craig és
az übermarionett 13–24. p.

Predmerský, Vladimír: A szlovák hivatásos
bábjátszás fejlődése a nyolcvanas évek
végéig 25–34. p.

Szebeni Zsuzsa: Vallomás egy el nem készült
fényképről, avagy beszélgetés Gina
Tărăsescu Jianu díszlettervezővel (Kovács
Ildikó emlékére) 35–42. p.

BÁB ÉS SZÍNHÁZ: PUPPETS AND THEATRE

Tichý, Zdeněk A.: Klasszikus és alternatív cseh
bábszínházak 2008-ban 43–50. p.

Láposi Terka: Múlt – jelen – jövő, avagy 33 év
a Vojtina Bábszínházban 51–74. p.

Hegyi Réka: A kolozsvári hivatásos bábjátszás
történetéről és jelenéről. Beszélgetés Mona
Chirilă-val 75–86. p.

Dolenská, Kateřina: Angol szatíra japán
köntösben magyar módra 87–90. p.

PORTRÉGALÉRIA: PORTRAIT GALLERY

Dvořák, Jan: Egy hatvanas a hatvanas évekből.
Portré Karel Makonjrról 91–100. p.

Makonj, Karel: A báb, mint tárgy; Szubjektív és
objektív (tanulmányok) 101–118. p.

KITEKINTÉS: OUTLOOK

Kroflin, Livija: Zlatko Bourek és a fenéken guruló
színház 119–122. p.

Kuthy Ágnes: Frank Soehnle és a szépség tere
123–128. p.

KINCS – TÁR: TREASURE

Papp Eszter: Blattner Géza üvegdiá-sorozata
129–130. p.

Blecha, Jaroslav: Ablak a cseh bábszínházra
(részletek) 131–134. p.

SZEMLE: REVIEW

Németh Éva: The Puppet Master. Az első angliai
bábos szemle 135. p.

5. évf. 5. sz. / 2008.18. szám**Tartalom: Báb-tár VII.**

1. BÁB ÉS HAGYOMÁNY

Dubská, Alice: Az ösztönző hagyomány p. 5–10.

Tömöry Márta – Szász Zsolt: Archaikus színházi elemek a magyar betlehemes játékokban p. 11–22.

Láposi Terka: „Trillalla – trallalla: Szervusztok, Pajtikákl!” A vásári bábjáték műfaji sajátosságai, közelfetések egy bábos szakszó terminológiái meghatározásához 23–30. p.

Veres András: Gondolatok Az elátkozott malom szövegéről 31–38. p.

Nagy Viktória: „Sose halunk meg!” Beszélgetés Pályi Jánossal 39–46. p.

Kékesi Kun Árpád: Aki állja az időt. Az Órajátékról 47–50. p.

Zalán Tibor: Barthatóni kép-kivágatok, rendszertelenül 51–58. p.

Bereczki Csilla: „Nem csak én hatok a bábra...”. A Kereplő Családi Színház 59–62. p.

Miglinczy Éva: Meztálas fellegajtó-nyitogató. A Ládafia Bábszínház mesevilága 63–70. p.

Predmerský, Vladimír: Anton Anderle (1944–2006) és a szlovákiai vásári bábjátszás 71–76. p.

2. BÁB ÉS SZÍNHÁZ

Balogh Géza: Változatok egy magyar bábjátékra. Heltai Jenő és A szarvaskirály 77–84. p.

Waszkiel, Marek: A Bialystoki Bábszínház (1953–2008). Az amatőr színházról a kísérleti színházig 85–92. p.

Richter, Luděk: Elrugaskodás a DNO-tól 93–104. p.

3. PORTRÉGALÉRIA

Klíma, Miloslav: Tendenciák és indítatások Josef Krofta munkásságában 105–114. p.

Balogh Géza: Josef Krofta álma Budapesten, Szent Iván éjjelén 115–122. p.

4. SEREGSZEMLE

Waszkiel, Marek: Támad az új magyar bábos generáció. Magyarországi Bábszínházak 9. Találkozója, Kecskemét 123–128. p.

Kroflin, Livija: A 41. PIF Zágóbban 129–134. p.
5. KINCS-TÁR

Papp Eszter: Képmutogatás – képmutogatók. Kincsek az OSZMI Bábgyűjteményéből, IV. 135–138. p.

6. SZEMLE

Fekete Anetta: Egy életmű digitális archívuma. DVD-sorozat Kovács Ildikó munkásságáról 139–141. p.

6. évf. 4. sz. / 2009. 22. szám**Tartalom: Báb-tár VIII.**

BÁB ÉS HAGYOMÁNY

Kosztolányi Dezső: Bábok 5–6. p.

Bábjátékos kiskaté 7–8. p.

Balogh Géza: Pillanatképek az európai bábjáték történetéből 9–24. p.

Juhász Ferenc: A Napsugár Bábegyüttes 25–26. p.

Balogh Géza: A Napsugár fél évszázada (részletek) 27–34. p.

Lengyel Pál: Napsugár múlt, Napsugár jelen... Interjú Lenkefi Zoltánnal 35–44. p.

Lorenz, Hartmut: Nemzetközi Bábfesztivál Békéscsabán. 2009. június 12–19. 45–50. p.

Láposi Terka: A „párhuzamos világok színtere”. Beszélgetés a magyar bábosok középnemzedékének négy alkotójával 51–62. p.

Maliková, Nina: A Forman-testvérek színháza. 63–72. p.

PORTRÉGALÉRIA

Nánay István: PÁLYA-CSEREPEK. Beszélgetés Balogh Gézával 73–86. p.

Balogh Géza: Változatok egy allegóriára. Andersen: A fülemüle 87–94. p.

Gimesi Dóra: „...EGYMÁS TÜKREI LEGYÜNK.” Badacsonyi Angéla – Tengely Gábor 95–104. p.

SEREGSZEMLE

Predmerský, Vladimír: Gyermekszínházak nemzetközi találkozója Szabadkán 105–114. p.

KINCS-TÁR

Papp Eszter: A mechanizált rudasbáb. Kincsek az OSZMI Bábgyűjteményéből V. 115–116. p.

A LEGSZEBB AJÁNDÉK – A BÁB. A prágai Nemzeti Múzeum családi bábszínpadai 117–124. p.

SZEMLE

Malíková, Nina: LOUTKÁR: a világ legrégebbi bábművészeti folyóirata 125. p.

6. évf. 6. sz / 2009. 24. szám

Tartalom: Báb-tár IX.

1. BÁB ÉS HAGYOMÁNY

Nánay István – Papp Eszter: A legendás rendező Dr. Németh Antal és a báb 5–10. p.

Nánay István: Emlékmorzsák. (Szilágyi Dezső és Erdős István a tudós rendezőről) 11–16. p.

Németh Antal: Élőszínház és bábszínház viszonya (Előadás és vita a Népművészeti Intézetben) 17–34. p.

Futaky Hajna: A jelen múltja – a múlt jelene. Németh Antal pécsi bábrendezése 35–40. p.

Németh Antal: A zene a bábszínházban 41–54. p.

Papp Eszter: Németh és Blattner találkozásai 55–56. p.

Balogh Géza: Az ember tragédiája a bábszínházban 57–68. p.

2. BÁB ÉS SZÍNHÁZ

Balogh Géza: Bod László társulata (Állami Bábszínház 1949–1954) 69–76. p.

Tarján Tamás: (Báb)színház a mi utcánkban. A Stúdió „K” két előadásáról 77–84. p.

3. PORTRÉGALÉRIA

Passuth Krisztina: Emlékezés a bábosra. Koós Ivánról, a kitűnő bábosról, a régi jó barátáról 85–92. p.

4. SEREGSZEMLE

Predmerský, Vladimír: A kassai bábszínház ötven éve 93–102. p.

5. KINCS-TÁR

Ribi, Hana: Edward Gordon Craig és a marionett. Kiállítás Avignonban 103–106. p.

Simon Annamária: A Lübecki Bábmúzeum kincsei 107–112. p.

6. SZEMLE

Katalógusok Charleville-ből 113–115. p.

Információk 116. p.

7. évf. 1. sz. / 2010. 25. szám

Tartalom: Báb-tár X. I. rész

– 2010/1.

1. BÁB ÉS HAGYOMÁNY

Balogh Géza: Doktor Faust a bábszínházban 7–16. p.

Balogh Géza: „A képpé transzponált zene.” Szilágyi Dezső (1922–2010) 17–22. p.

Gimesi Dóra: Nagyon különleges, átmeneti időszakot élünk... Beszélgetés Henryk Jurkowskival 23–28. p.

2. SEREGSZEMLE

Nánay István: Jubileumi borongás.

A Magyarországi Bábszínházak X. Találkozója Kecskeméten 29–40. p.

Waszkiel, Marek: Fiatalok, erősek, alkotók. A kecskeméti báb-találkozó 2010-ben 41–46. p.

Malíková, Nina: A csehországi bábfesztiválok régi és új hagyományai 47–56. p.

Predmerský, Vladimír: A báb rehabilitációja. Szabadka, 2010. 57–64. p.

Tichý, Zdeněk A.: A plzeini Skupa-fesztivál 2010-ben, avagy az új cirkusz és a bábok között 65–72. p.

Papp Tímea: Klasszikus siker, klasszikus kudarc. A XV. Pécsi Nemzetközi Felnőttbábfesztivál 73–80. p.

Waszkiel, Halina: Egy külföldi szemével a pécsi bábfesztiválról 81–85. p.

7. évf. 2. sz. / 2010. 26. szám**Tartalom: Báb-tár XI. II. rész**

– 2010/2.

3. PORTRÉGALÉRIA

Gimesi Dóra: „A rendezés nem csak kinyilatkoztatás, de tanulás is.” Beszélgetés Veres Andrással 97–106. p.

Miglincki Éva: A halál előszobájában várakozva. Morgenstern, a polgárpukkasztó 107–110. p.

Nánay István: Csiszolódott kavicsként. Beszélgetés Schneider Jankóval 111–124. p.

Miglincki Éva: Színházzzag kell a bábkészítéshez. Beszélgetés Lellei Pállal 126–130. p.

4. BÁB ÉS SZÍNHÁZ

Dubská, Alice: Gondolatok az egyszemélyes bábjátékról. Színház két kézre és egy hangra 130–138. p.

Jurkowski, Henryk: Egy ló története. (Michael Morpurgo: War Horse) 139–144. p.

Miglincki Éva: Fény nélkül nem él az árnyék 145–150. p.

Láposi Terka: „Mesék, amik teremnek.” Deszka Fesztivál és bábszínházak közös mezsgyén 151–160. p.

Karel Makonj: A differenciált báb 161–168. p.

5. KINCS-TÁR

Pályi János: Egyszer volt bábszínház. Bábok és bábjátékok Kaposvár kultúrtörténetéből 169–172. p.

6. SZEMLE

Miglincki Éva: A harmincéves álom valóra vált. Beszélgetés a Bábművészeti világciklopediáról Balogh Gézával 173–176. p.

Gajdó Tamás: Hatvan éves a Budapest Bábszínház. Méltó kötet az évfordulóra: A bábjáték Magyarországon 177–180. p.

Kozien, Lucyna: A Teatr Lalek – az idő jelei 181–184. p.

MELLÉKLET

Kroflin, Livija: Gyerekeknek való-e a bábszínház? 185–190. p.

Panchev, Pancho: A gyermek a színművészet világában 191–194. p.

Balogh Géza: Gyermekirodalom, gyermekszínház, bábszínház 195–199. p.

8.évf. 1. sz. / 2011. 29. szám**Tartalom: Báb-tár XII.**

BÁB ÉS HAGYOMÁNY

Waszkiel, Marek: A lengyel bábszínház (A 15. századtól a 20. század végéig) 5–22. p.

Hledíková, Ida: Vándor bábjátékosok a mai Szlovákia területén a 18–19. században 23–28. p.

Jurkowski, Henryk: Jean Cocteau 29–36. p.

Balogh Géza: Bábkabaré az ötvenes években 37–46. p.

BÁB ÉS SZÍNHÁZ

Gimesi Dóra: Barátságból színházat igazgatni. Interjú Kocsis Rozival a győri Vaskakas Bábszínház huszadik születésnapján 47–58. p.

Miglincki Éva: Halott lelkek tánca. A Kádár Kata revü 59–64. p.

Predmerský, Vladimír: Gyermek- és felnőtt bábszínházak fesztiválja Besztercebányán 65–72. p.

Pálfi Ágnes: Ünnepek évadja. Szász Zsolt a tizennyolc éves Nyírbátori Szárnyas Sárkány Nemzetközi Utcaszínházi Fesztiválról 73–84. p.

PORTRÉGALÉRIA

Láposi Terka: „Egy neoreneszánsz alkotó 21. századi reflexiói (Majoros Gyula)” 85–94. p.

BÁB ÉS VIZUALITÁS

Balogh Géza: Bábszínház és képzőművészet 95–102. p.

Makonj, Karel: A bábszínház látványa 103–110. p.

Jurkowski, Henryk: Az árnyjáték kulturális funkciói 111–120. p.

Láposi Terka: Tradíció és modernitás a mai magyar bábművészetben. A nyelven túl, avagy a bábszínpadai „képek” jelenléte 121–134. p.

KINCS-TÁR

Malíková, Nina: Bemutatósi lehetőségek a bábmúzeumi gyűjteményekben 135–144. p.

Balogh Géza: Emlékkép 145–146. p.

SZEMLE

Dubská, Alice: Két könyv a cseh bábokról 147. p.

9. évf. 1. sz. / 2012. 33. szám

Tartalom: Báb-tár XIII.

BÁB ÉS HAGYOMÁNY

Rojas Mónika: 'Azertis' – Orbók Lóránd hagyatékáról 7–16. p.

Blecha, Jaroslav: A családi bábszínház, mint jelenség 17–24. p.

BÁB ÉS POLITIKA

Jurkowski, Henryk: A báb és az államhatalom 25–32. p.

Balogh Géza: A magyar bábszínház és a politika a 20. században 33–42. p.

Makonj, Karel: A (talán) szükséges feszültség 43–48. p.

Malíková, Nina: A bábok és a politika? Semmi új a nap alatt, továbbra is mindenkit zavarnak 49–54. p.

Feisel, Florian: Nyilatkozat (Politika és játék) 55–56. p.

Schumann, Peter: Nyilatkozat (Politika és játék) 57–58. p.

PORTRÉGALÉRIA

Gimesi Dóra: Úton. Bandukolás egy kiállítóteremben Mátravölgyi Ákossal 59–68. p.

Predmerský, Vladimír: A színpad képzőművésze: Eva Farkašová 69–76. p.

Pálfí Ágnes: „Nem tudunk és nem is szeretnénk minden körülménynek megfelelni.” Beszélgetés Szluka Judittal, a Bábakalács alapítójával 77–86. p.

BÁB ÉS BÁBSZÍNHÁZ

Simon Annamária: Felgördül a függöny. A veszprémi Kabóca Bábszínház 1992–2009. 87–92. p.

Simon Annamária: „Hallod őket? – Persze! Kabócák!” Interjú Székely Andreával,

a Kabóca Bábszínház igazgatójával 93–100. p.

Szebeni Zsuzsa: Bánffy Miklós újra színpadon, avagy miért nem hasznos az okosság 101–108. p.

SEREGSZEMLE

Predmerský, Vladimír: Ilyen volt... – Szabadka 2011. A Gyermekszínházak 18. Nemzetközi Fesztiválja 109–114. p.

Miglinczi Éva: Kalandozás a kék elefánt városában. Mateřinka Bábszínházi Fesztivál – Liberec, 2011. 115–122. p.

Pavlovský, Petr: Csehország bábosai, röppenjetelek össze! 123–129. p.

SZEMLE

Zalán Tibor: A Círóka 25 éve 129–134. p.

Meyer, Anke: Double – A kortárs bábművészet fóruma 135–138. p.

Balogh Géza: Mateřinka. Libereci fesztiváltörténet 1972–2009. 139–144. p.

IN MEMORIAM

Balogh Géza: A nagy mutatványos. (Kemény Henrik, 1925–2011) 145–148. p.

Széman Richard: Kemény Henrik és az Ördög 149–152. p.

Balogh Géza: A Rózsahegi iskolától a Marcipán cicáig (Szöllösy Irén, 1920–2011) 153–156. p.

Nánay István: A Manézstól a Harlekinig (Lengyel Pál, 1943–2012) 157–167. p.

9. évf. 4. sz. / 2012. 36. szám

Tartalom: Báb-tár XIV.

BÁB ÉS HAGYOMÁNY

Kopin Katalin: Delettare ed Educare. A Remsey Marionettszínház története (1934–1953) 7–18. p.

Dus Polett: A jávai árnykszínház – a wayang kult 19–26. p.

Jurkowski, Henryk: Harry Kramer és művészetének jelenkori összefüggései 27–36. p.

PETER SCHUMANN ÉS A BREAD AND PUPPET

Jurkowsky, Henryk: Kenyérsütés és moralitás
37–46. p.

Balogh Géza: A húsért kiáltó nép 47–56. p.

Bell, John: Tájkép és vágyakozás: Bread and
Puppet felvonulások az 1990-es években
57–74. p.

Schuster, Massimo: 27 évvel később 75–82. p.

Tömörny Márta: Peter Schumann bábos
workshopja. Naplójegyzetek. Pannonhalma
– Győr, 2010. szeptember 11–19. 83–92. p.

Hledíková, Ida: Politika és hagyomány 93–98. p.

MESE ÉS GYERMEKSZÍNHÁZ

Gimesi Dóra: Alvó királylány a színpadon.

A Csapkerózsika-adaptációk dramaturgiai
kérdései 99–114. p.

Miglinczy Éva: A semmi tornácán 115–120. p.

SEREGSZEMLE

Tichý, Zdeněk A.: (Nemcsak) bábos nemzedékek
cseh stafétája. Skupa Fesztivál, 2012.
121–128. p.

SZEMLE

Nánay István: IdefigyeljeteK, Pajtikák! Kemény
Henrik: Életem a bábjáték bölcsőtől a sírig
129–132. p.

Csurgai Zsófia: Tudományos csemege. Benkő
Krisztián: Bábok és automaták 133–136. p.

Balogh Géza: Rendhagyó (báb)színháztörténet.
Henryk Jurkowski: Az anyag, mint
a szertartás lényegének hordozója
137–140. p.

IN MEMORIAM

Balogh Géza: Búcsú egy csendes művésztől.
Gruber Hugó (1938–2012) 141–142. p.

10. évf. 3. sz. / 2013. 39. szám

Tartalom: Báb–tár XV.

BÁB ÉS HAGYOMÁNY

Balogh Géza: A művészi bábjáték feltámadása.
Bábművészeti antológia az OSZMI
kiadásában 7–11. p.

Dubská, Alice: Negyedszázad a Loutkář száz
évéből. Egy bábművészeti folyóirat
a modern cseh bábjátászásért vívott
harcokban 12–21. p.

B. G.: Interview with Dezsó Szilágyi 22–23. p.

Dérczy Péter: „...az ország népszínháza”.
Beszélgetés Szilágyi Dezsővel, a Bábszínház
igazgatójával 23–30. p.

Jurkowski, Henryk: „Megszállott terjesztője volt
a magyar kultúrának.” Szilágyi Dezső
(1922–2010). 31–35. p.

Monova, Nyina: Lakásból múzeum. Obrascov
gyűjteménye 36–42. p.

BÁB ÉS SZÍNHÁZ

Blaise, Pierre: Jegyzetek a művészi
bábszínházról 43–51. p.

Meyer, Anke: A valóság elbizonytalanítása. Portré
Molnár Gyula tárgyszínház-művészlől
52–55. p.

Cook, Greg: Bread and Puppet: „Világok
rombolója” 56–61. p.

Waszkiel, Marek: Białystoki Bábszínház – Bábuk.
Komentárok 62–69. p.

Jurkowski, Henryk: A gnózis
a gyermekszínházban 70–77. p.

BÁB – SZÍN – TÉR

Jarkovský, Tomáš: A Športniki két előadásáról
78–85. p.

Ölbei Lívía: Csillagkapu. A mutatóványosok
legendája 86–91. p.

Máthé Lőrinczi Rozália: „Egynek szörnyű
mulatságos, másnak szomorú.” Beszélgetés
Kovács Leventével Az emberke tragédiája
című előadásról 92–100. p.

Megjelent számaink 101–106. p.

10. évf. 4. sz. / 2013. 40. szám

Tartalom: Báb–tár XVI.

SEREGSZEMLE

Predmerský, Vladimír: Ösztönző impulzusok.
Bábos Beszterce, 2012. 7–11. p.

Soprová, Jana: Budulínektől Gagariníg. Száll
a bábos fészkére, 2012. 12–19. p.

Krofflin, Livija: Ember és báb viszonya a 45. PIF-en 20–25. p.

Predmerský, Vladimír: Szabadkai szándékok. Nemzetközi Gyermekszínházi Fesztivál 44–51. p.

KINCS – TÁR

Kékesi Kun Árpád: Egy kiállítás margójára: Kemény Henrik életmű kiállítása 52–57. p.

Blecha, Jaroslav: A műzsák szerény hajlékai – a családi bábszínházak 58–63. p.

Gállos Orsolya: Tündérszép Ilona és Árgyélus 64–67. p.

Stenczel Emese: Titokzatos bábgyűjtemény 68–73. p.

SZEMLE

Jurkowski, Henryk: Utószó (Livija Krofflin könyve) 74–79. p.

Wagner, Meike: Feneketlen boldogság. Molnár Gyula Teatro D’oggetti (Tárgyszínház) című könyve német fordításban 80–83. p.

Balogh Géza: A lengyel bábszínház története 1944–2000. Marek Waszkiel könyve 84–91. p.

Báb és terápia (Loutkár+szeminárium) 92–93. p.
(Bóbita ’50+kiadványok) 94–95. p.

IN MEMORIAM

Balogh Géza: Egy komédiás halálára. Dörögdy Miklós (1941–2012) 96–98. p.

Megjelent számaink 99–104. p.

11. évf. 2. sz. / 2014. 43. szám

Tartalom: Báb–tár XVII.

IN MEMORIAM

Balogh Géza: A kezek és a tárgyak költészete. Yves Joly (1908–2013) 5–9. p.

PORTRÉGALÉRIA

Schuster, Massimo: Jegyzetek a bábszínházról 10–35. p.

BÁB ÉS SZÍNHÁZ

Somogyi Tamás: A fülcimpa és a kifejezés. Rómeó és Júlia a Harlekin Bábszínházban 36–39. p.

Spiess, Katja: Metszéspont. Portré a lipcsei Lindenfels Westflügel Színházról 40–43. p.

VÁSÁRI BÁBJÁTSZÁS

Jurkowski, Henryk: Vásári bábok és bábhagyományok 44–53. p.

Kékesi Kun Árpád: A vásári bábjátzás hazai és nemzetközi helyzete 54–67. p.

Blecha, Jaroslav: Vándor marionettjátékosok. A cseh bábszínház hagyományának megalapozói 68–77. p.

Novák Ildikó: Az idő lenyomatai. A román népi bábjáték hőse, Vasilache 78–95. p.

Margolies, Eleanor: Boldog születésnapot, Mister Punch! 96–101. p.

Reeve, Martin: Punch és Judy: Figurák egy tájképen 102–109. p.

Lefort, Stéphanie: Hogyan fedezte fel Laurent Mourguet Guignolt és milyennek mutatkozik ma? 110–117. p.

Pigoni, Moreno: A commedia dell’arte mélységei. Néhány megjegyzés a commedia dell’arte bábjairól 110–117. p.

SZÍN-TÉR

Őlbei Lívia: Vén kamaszok, személyesen. A bábu sosem hagy cserben: Fejezetek Kovács Géza vándorkönyvéből 128–139. p.

KINCS-TÁR

Balogh Géza: Az utolsó lakókocsi. Szlovák dokumentumfilm Közép-Európa vándorbábjátékosairól 140–145. p.

Balogh Géza: A Népliget szerelmesei 146–147. p.
Megjelent számaink 149–154. p.

12. évf. 1. sz. / 2015. 46. szám

Tartalom: Báb–tár XVIII.

BÁB ÉS HAGYOMÁNY

Balogh Géza: A magyar művészi bábjáték hajnalcillaga. Az Aurora–Astra bábegyüttes története 5–17. p.

Jurkowski, Henryk: A magyar bábszínház alkotói 18–29. p.

Ciobotaru, Anca Doina: Az animációs színház – mágia és művészet között (részlet) 30–35. p.

BÁB ÉS SZÍNHÁZ

Jurkowski, Henryk: Kedves Barátaim! 36–37. p.

Makonj, Karel: A báb ma 38–47. p.

Malíková, Nina: Mi legyen vele, avagy létezik-e még „bábszínház”? 48–53. p.

Glazunova, Olga: Húsz év Obrazcov nélkül. Egy kívülálló szemszögéből 54–61. p.

Nenagh, Watson: Néhány élő gondolat a Halottbáb kiállításáról 62–69. p.

Technau, Silke: Pillanatnyi megtorpanás 70–75. p.

KITEKINTÉS

Goldovszkij, Borisz: Az orosz bábszínház.

A hagyományos orosz Petruska-bábszínház 76–95. p.

KINCS-TÁR

Pandur Petra: Egy emlékkiállítás bábjai. Kós Lajos és a Bóbita Bábszínház 96–101. p.

SZEMLE

Nánay István: Úttörő vállalkozás – kérdőjelekkel.

Novák Ildikó: Fejezetek a marosvásárhelyi Állami Bábszínház történetéből (1949–1975) 102–107. p.

MELLÉKLET

Goldovsky, Boris: The puppet theatre in Russia. Traditional russian puppet theatre of Petruska 108–121. p.

Megjelent számaink 122–129. p.

12. évf. 2. sz. / 2015. 47. szám

Tartalom: Báb-tár XIX.

BÁB ÉS SZÍNHÁZ

Goncarenko, Alekszej: A klasszikus irodalom színpadra állításának három lehetséges módja az orosz bábszínházban 5–11. p.

Predmerský, Vladimír: A pozsonyi LUDUS Színház 12–17. p.

SEREGSZEMLE

Hulec, Vladimír: Az újrhasznosítás jegyében 18–29. p.

Balogh Géza: Egy családias világfesztivál. Szabadka, 2014. 30–43. p.

Waszkiel, Marek: Hát menj Kecskemétre! 44–53. p.

Nánay István: Négy a negyedszázdból.

Kiemelkedő előadások a kecskeméti bábtalálkozón 54–63. p.

MŰHELY

Szántó Viktória: Művészet a legkisebbeknek.

Beszélgetés Karel Van Ransbeeckkel, a belga Theater De Spiegel művészeti vezetőjével 64–75. p.

Lešková, Dolenská Kateřina: Csecsemőszínház: az első csehországi előadások 76–81. p.

Jarkovský, Tomáš: A teenager-jelenség 82–87. p.
KINCS-TÁR

Balogh Géza: „Ember van benne!” Grosschmid Erik kiállítása 88–93. p.

Balla Margit: Csoda. Koós Iván emlékkiállítása 94–97. p.

SZEMLE

Szántó Viktória: Egy bábelméleti (tan)könyv.

Penny Francis: A bábjáték: olvasókönyv a színházi gyakorlatban 98–101. p.

Nánay István: Szakralitás és profanizmus. Könyv a bábozás gyökereinek kereséséről 102–107. p.

Radonjić, Miroslav: A bábjátászás kis története. Edi Majaron: Hit a bábban 108–111. p.

Csató Kata: A Teatr Lalek néhány írásáról 112–115. p.

MELLÉKLET

Goldovszkij, Borisz: Az automaták kora 116–118. p.

Balogh Géza: Interakció a gyermekszínházban és az elektronikus játékokban 119–122. p.

Megjelent számaink 124–131. p.

12. évf. 5. sz. / 2015. 50. szám

Tartalom: Báb-tár XX.

BÁB ÉS HAGYOMÁNY

Hutvágner Éva: Kegyenc vagy kegyes?

Kosztolányi Dezső *A lovag meg a kegyence* című bábjátéka német forrásáról 5–15. p.

Balogh Géza: Josef Krofta a nagyvilágban (1943–2015) 16–29. p.

Dinić, Ljiljana: Bábművészet Szerbiában. Rövid áttekintés 30–37. p.

PORTRÉGALÉRIA

Ólbei Lívia: „A jó előadás olyan, mint a fa: állandóan változik.” Rumi László bábművész–rendező 38–49. p.

Schechner, Richard: Interjú Julie Taymorral. Jacques Lecoq-tól Az Oroszlánkirályig 50–57. p.

Balogh Géza: Henryk Jurkowski, az álruhás varázsló 58–63. p.

BÁB ÉS SZÍNHÁZ

Pandur Petra: Generációk bábszínháza. A MárkusZínház 64–73. p.

Hegy Réka: Íme, itt a bábszínház! Fux Feszt – Erdélyi magyar hivatásos bábszínházak fesztiválja 74–83. p.

Szántó Viktória: A nézőnek legyen asszociációs lehetősége. Beszélgetés Bartal Kiss Ritával 84–87. p.

Hutvágner Éva: Nem beszél zöldségeket! Barboncás Bábműhely: Ne beszélj már zöldségeket! 88–91. p.

MŰHELY

Somogyi Tamás: Az utolsó csavarig (Gondolatok a János vitéz előadásáról) 92–97. p.

SZEMLE

Jurkowski, Henryk: Lépünk át saját minőségünk határait. Amerikai kézikönyv a bábjátékról és a tárgyjátékról 98–109. p.

Nánay István: Bábos életút-puzzle. Lőrinc László: Blattner. Egy bábos életútja 110–113. p.

Kékesi Kun Árpád: Nagyon más Hasonmás. A Double 2013. és 2014. évi számairól 114–119. p.

Balogh Géza: Puppet Notebook. A brit UNIMA központ folyóirata 120–125. p.

Balla Margit: Geppetto ivadéka. Lellei Pál könyvéről 126–129. p.

MELLÉKLET

Lőrinc László: Előszó Blattner Géza írásához 130. p.

Blattner Géza: A párizsi Arc-en-Ciel kísérleti bábszínház művészeti útkeresése 131–143. p.

In memoriam... 144. p.

Megjelent számaink 145–152. p.

13. évf 2. sz. / 2016. 53. szám

Tartalom: Báb–tár XXI.

1. BÁB ÉS HAGYOMÁNY

Hutvágner Éva: A Nemzeti Bábszínháték rövid tündöklése 5–12. p.

Dus Polett: A megidézés dilemmája 13–18. p.

Szilágyi Imre: A szlovén bábművészet száz éve 19–26. p.

Freyer, Agata: A szlovén bábszínház és a képzőművészet. Részlet a kiállítási katalógusból 27–28. p.

Novák Ildikó: „A színház egy mágikus művészet.” Memento – Cristina Pepino (1951–2013) 29–34. p.

2. BÁB ÉS BÁBSZÍNHÁZ

Simon Annamária: Bábszínház másképp(p). Ilka Schönbein mágikus színháza 35–40. p.

Ólbei Lívia: Kezdetben volt a kert. Garmann nyara a Mesebolt Színházban 41–46. p.

Balogh Géza: Posztmodern „dezintegráció” gyerekeknek a magyar színházban 47–54. p.

3. SEREGSZEMLE

Goda Móni: Határdöntő képzelet. Imaginale 16. 55–62. p.

4. KITEKINTÉS

Eruli, Brunella: A bábjáték és a tárgyszínház alkalmazása a kortárs előadóművészetben 63–68. p.

Csató Kata: Bábkonferencia Charleville-ben. Bábos képzés ma: oktatás, tanítás, elsajátítás? 69–72. p.

5. KINCS-TÁR

Lovas Lilla: Egy bábos-képzőművész dinasztjáról és az arasznyi csodákról 73–82. p.

6. IN MEMORIAM

Waszkiel, Marek: Jurkowski – post mortem 83–86. p.

Jurkowski, Henryk: Mamulengo, a brazil betlehemes játék 87–94. p.

MELLÉKLET

Balogh Géza: A magyar bábjáték régen és most. Hungarian Puppetry: Past and Present 95–100. p.

Megjelent számaink 101–111. p.

13. évf. 3. sz. / 2016. 54. szám**Tartalom: Báb-tár XXII.**

BÁB ÉS HAGYOMÁNY

Varga Nóra: Szilágyi Dezső és az egyik első magyar bábesztétika. Az Állami Bábszínház felnőtt Kísérleti Stúdiója 5–9. p.

Varga Luca: Hiánypótló amatőrök: ifjúsági bábegyüttesek és felnőtt bábszínház a Kádár-korszakban (1969–1973) 10–21. p.

Hutvágner Éva: A kabaré és a bábművészet virágkora. Szép Ernő *A hasbeszélő* című előadásának bábtörténeti jelentőségéről 22–29. p.

BÁB ÉS BÁBSZÍNHÁZ

Guth, Holda: „Tragédiának nézed? Nézd legott komédiának, s múlattatni fog.” 30–35. p.

Sinka Judit: Tessék engem megmenteni! Avagy a „megcsukált” szörny esete a Vojtina Bábszínházban 36–41. p.

KITEKINTÉS

Maliková, Nina: Shakespeare a cseh bábszínházak színpadán 42–55. p.

BÁB ÉS ANIMÁCIÓ

Constantinescu, Tamara: Művésznek lenni elsősorban szabadságot jelent. Interjú Cristian Pepino egyetemi professzorral 56–69. p.

Pepino, Cristian: Maeterlinckről Argheziig. Rövid betekintés az animációs előadás elméletének történetébe 70–89. p.

MŰHELY

Hledíková, Ida: A báb és közönsége az idő múlásával 90–95. p.

Lovas Lilla: Bábvilág: a játék babától a pupilláig. Báb szavunk életútja 96–107. p.

SZEMLE

Nánay István: Előre-hátra lapozgatva olvasandó! Balogh Géza: Fejezetek a bábjáték történetéből 108–111. p.

Nánay István: Gyöngyszemek gyűjteménye. A Kemény Bábszínház képeskönyve 112–117. p.

Takács Ágnes: A gyermek- és ifjúsági színház, mint jelenség 118–120. p.
Megjelent számaink 121–131. p.

13. évf. 5. sz. / 2016. 56. szám**Tartalom: Báb-tár XXIII.**

BÁB ÉS HAGYOMÁNY

Szántó Viktória: Újraolvasás: Sztárparádé 4–9. p.

Nánay István: A bábozás mint politikai gesztus. Az Orfeo bábegyüttesről 10–15. p.

Varga Nóra: Aventures. Zenés báb-előadás avantgárd és posztdramatikus színház között 16–21. p.

BÁB ÉS SZÍNHÁZ

Guth, Holda: „Az egész olyan, mint egy álom...” A *Diótőrő* a Budapest Bábszínházban és E. T. A. Hoffmann elbeszélésének tükrében 22–31. p.

Ölbei Livia: Félig fényből, félig sötétségből. A Mesebolt Bábszínház bemutatói 32–43. p.

Guth, Holda: Gondolatok a marionettszínházról 44–55. p.

PORTRÉGALÉRIA

Lovas Lilla: Egy ortodox bábos gondolatai 56–75. p.

Megjelent számaink 76–87. p.

13. évf. 6. sz. / 2016. 57. szám**Tartalom: Báb-tár XXIV.**

KITEKINTÉS

Biró Árpád Levente: Fux 60. 4–13. p.

Lešková Dolenská, Kateřina: Václav Havel és a bábok 14–19. p.

Meyer, Anke: A peremjelenségek zsenialitása. Egy pillantás Molnár Gyula (utolsó?) rendezéseire 20–25. p.

KINCS-TÁR

G. Kovács László: 90 év Hurvínnel. Kiállítás a prágai Óvárosházán 26–35. p.

Kadariu, Gavril: Ariel-kiállítás Pécsen 36–43. p.

SZEMLE

Balogh Géza: Szabadkai emlékkönyv.

Jurkowskinak tisztelettel 44–47 p.

Hutvágner Éva: Forráskiadványok felnövőben.

Vojtina-történet 48–51. p.

Balogh Géza: Egy régi folyóirat új köntösben

52–55. p.

Periale, Andrew: Puppety International: a Hírnök

56–61. p.

IN MEMORIAM

Malíková, Nina: Elhunyt Pavel Kalfus

(1942–2016) 62–67 p.

Megjelent számaink 68–79. p.

14. évf. 1. sz. / 2017. 58. szám

Tartalom: 58. szám Báb–Tár XXV.

BÁB ÉS SZÍNHÁZ

Makonj, Karel: A bábszínház ma 5–8. p.

BÁBFESTIVÁLOK

Nánay István: Fesztivál-körkép 9–16. p.

FESTIVÁLTÖRTÉNET

Sramó Gábor: A Pécsi Nemzetközi

Felnőttbábfesztivál története, 1969–2007.

17–48. p.

KITEKINTÉS

Makonj, Karel: A 31. Skupa Fesztivál. Plzen,

2016. június 8–12. 49–58. p.

Kroflin, Livija: A beszéd és a mozgás a kortárs

bábszínházban, ahogy azt a 49. PIF-en

láthattuk. Zágráb, 2016. szeptember 13–18.

59–66. p.

Szántó Viktória: Bábos iskolák VIII. nemzetközi

találkozója. Bialystok, 2016. június 21–25.

67–72. p.

Malíková, Nina: Egy fesztiválvendég

élményeinek leltárából. Bielsko–Biala, 2016.

május 18–22. 73–86. p.

Dzadiková, Lenka: Utak a nézőkhöz. Egy

nemzetközi fesztivál: Bábos Beszterce 2016.

szeptember 30–október 4. 87–90. p.

Kocsis Tünde: A tizenöt éves PUCK fesztivál

varázsszőnyegén. Kolozsvár, 2016. október

17–21. 91–98. p.

Papp Doina: 12. ImPlus – kortárs animációs

színházi fesztivál. Bukarest, 2016. november

19–28. 99–106. p.

HAZAI PÁLYA

Waszkiel, Marek: A 13. kecskeméti bábatalálkozó

– Kifáradás, 2016. október 12–16.

107–112. p.

Nánay István: Kecskeméti benyomások.

Magyarországi Bábszínházak 13. találkozója

113–124. p.

SZEMLE

Škripková, Iveta: A fesztivál szíve és lelke:

a korlátok 125. p.

14. évf. 2. sz. / 2017. 59. szám

Tartalom: BÁB–TÁR XXVI.

ELŐSZÓ = FOREWORD

KARAKULIT-fesztivál, Pécs 5–8. p.

ÁRNYJÁTÉK – HAGYOMÁNY = SHADOWS –

TRADITION

Gopalan, Nair Venu: Tolpava Koothu: Kerala

hagyományos árnyjátéka (India) = Tolpava

Koothu: the traditional shadow puppet play

of Kerala (India) 9–21. p.

Sreedevi, D.: Beszélgetés a tolpava koothuról

Ramachandra Pulavarral = Talking about

Tholpavakoothu with Ramachandra Pulavar

22–41. p.

Simon, Rainald: A kínai árnyszínház (Részlet) =

Chinese shadow theatre (Excerpt) 42–57. p.

Dus, Polett: A wayang mozgatója = The mover

of Wayang 58–73. p.

And, Metin: Kulturális örökségünk: a Karagöz

(Részlet) = The Karagöz 74–95. p.

14. évf. 3. sz. / 2017. 60. szám

Tartalom: BÁB–TÁR XXVII.

MAGYAR ÁRNYJÁTÉK = HUNGARIAN SHADOW

Hutvágner Éva: Árnyak, síkok, képzőművészet

Blattner Géza tükrében = Shadows, planes,

art in the reflection of Géza Blattner 4–15. p.

Lovas Lilla: Az árnyak játéka – Büky Béla
árnybáb hagyatéka = Play of shadows –
shadow puppet heritage of Béla Büky
16–31. p.

BÁBKIALLÍTÁSOK = PUPPET EXHIBITIONS

Kiállítások – szimpóziumok – workshopok =
Exhibitions – symposiums – workshops
32–41. p.

FESZTIVÁLGALÉRIA = FESTIVAL GALLERY

Megnyitóképek – bábosok – bábelőadások =
Opening pictures – puppets – puppet
performances 42–59. p.

SZEMLE = REVIEW

Balogh Géza: Wayang: bölcs bohócok, harcos
majmok = Puppetry international wayang:
wise clowns, warrior monkeys 60–67. p.

MELLÉKLET = APPENDIX

Hutvágner Éva: Üvegdiá-mese: Bevezető
Blattner Géza üvegdiáinak leírásához =
Glass-diapositive-tale: introduction to the
description of Geza Blattner's diapositives
made of glass 68–83. p.

14. évf. 6. sz. / 2017. 63. szám

Tartalom: Báb–tár XXVII.

1. BÁB ÉS TÁNC – PUPPETRY AND DANCE

Nánay István: Báb és tánc 5–12. p.

2. HAGYOMÁNY ÉS BÁBOK TÁNCA – TRADITION
AND DANCE OF PUPPETS

Biró Árpád Levente: Richard Strauss és a Calder-
mobil: Fux Pál bábpantomimje
a képzőművészet, a zene és a fizikai
színház között 13–18. p.

Galács Judit: A báb is csak ember. Avagy miért
szerette Palasovszky Ödön a bábszínházat?
19–26. p.

Simon Annamária: Fabáb a színpadon: A fából
faragott királyfi legfontosabb színpadi és
bábszínpadi előadásai 27–38. p.

Fekete Anetta: Báb – emberbáb – pantomim:
Kovács Ildikó Karryóné rendezése 39–46. p.

Halász Tamás: Változatok megelevenedésre
47–56. p.

3. TÁNC ÉS ELMÉLET – DANCE AND THEORY

Guth Holda: „Amit húsnek és vének tartunk,
nem más, mint élettelen bábu, melyet
kívülről rángatnak mesterséges drótokon.”
– Gondolatok a marionett-táncról és
az emberi identitásról 57–66. p.

Hutvágner Éva: Határesetek 67–74. p.

4. BÁBSZÍNHÁZ ÉS TÁNC – PUPPET THEATER AND
DANCE

Huszár Sylvia: Táncok és bábok – harmónia
terrestris. Gergye Krisztián tánc-báb-
színházi előadásairól 75–80. p.

Ólbei Livia: Kőszegi káncán. Lautrec táncolni fog
81–86. p.

Fodor Orsolya: A báb és a tánc kapcsolata –
külföldi és hazai minták. Két műfaj
találkozása Kovács Domokos és Kálmán
Eszter előadásában 87–94. p.

Schuller Gabriella: A Sárkány Lee című
előadásról 95–102. p.

Puskás Panni: „Nem a kép szokott érdekelni.”
Interjú Kálmán Eszterrel 103–108. p.

5. KITEKINTÉS – OUTLOOK

Foley, Kathy: A művészet metonímiája:
a vietnami vízi bábszínház, mint a modern
Vietnam reprezentációja 109–114. p.

6. KINCS-TÁR – TREASURE CHEST

Lovas Lilla: Kincsek a bábgyűjteményből:
táncospárok a Hincz-család hagyatékából
115–120. p.

7. SZEMLE – REVIEW

Balogh Géza: A bábjáték Afrikában. A Puppetry
International 2017 tavaszi–nyári száma
121–128. p.

8. IN MEMORIAM

Maliková, Nina: A színházcsináló, aki megelőzte
korát: Karel Makonj (1947. december 9.
– 2018. január 2.) 129. p.

15. évf. 1. sz. / 2018. 64. szám**Tartalom: Báb–tár XXIX.****1. BÁB ÉS HAGYOMÁNY**

Takács Ágnes: A titokzatos Pulcinella. A karakter eredetének kérdései és egy erre reflektáló előadás 5–12. p.

Goldovszkij, Borisz: A csaló lány meg a császár. Előszó helyett 13–20. p.

Balogh Géza: Cseh–szlovák–magyar kapcsolatok a bábművészetben 21–32. p.

2. BÁB ÉS BÁBSZÍNHÁZ

Juhász Katalin: Mesélés kicsit másképp. Beszélgetés Badin Ádámval 33–40. p.

Simon Annamária: „Olyan előadást akarok csinálni, amit jó szívvel és sokáig tudunk játszani...” Ziráno Színház – Varga Péterrel és Pfeifer Zsófiával Hottón 41–48. p.

3. KITEKINTÉS

Balogh Géza: A másik moszkvai bábszínház. A Tyeatr Kukol 49–62. p.

Gavrić, Goran: Még egy sikeres év. Beszámoló a 24. Szabadkai Nemzetközi Gyermekszínházi Fesztiválról 63–72. p.

4. PORTRÉGALÉRIA

Dzadíková, Lenka: A szlovák bábjátás eleven emlékezete: Vladimír Predmerský jubileuma 73–78. p.

Balogh Géza: István öcsémhez. Nánay István nyolcvanéves 79–82. p.

5. MŰHELY

Waszkiel, Marek: Bábművészet a bábjáték után 83–92. p.

6. SZEMLE

Bell, John: Az übermarionettoktól a manökenig. Gondolatok Craigról és Kantorról 93–96. p.

Balogh Géza: Bábszínházi folyóiratok Oroszországból 97–102. p.

Goda Móni: Bábok / Emberek, Tárgyak. A Puppen, Menschen, Objekte 2015–2017. évi számairól 103–108. p.

Mikita Gábor: Tevek és történetek. Bródy Vera könyvéről 109. p.

15. évf. 5. sz. / 2018. 68. szám**Tartalom: Báb–Tár XXX.****BÁB ÉS HAGYOMÁNY**

Suplicz Emőke: Árnyéktánc peremvidéken.

A zene és ének tudat- és jelentésmódosító szerepe az indonéz wayangban 5–13. p.

Biró Árpád Levente: Kritikus évek bábszínháza: A nagyváradi állami bábszínház első korszakváltásáról 14–21. p.

BÁB ÉS BÁBSZÍNHÁZ

Antal-Bacsó Borbála: A testvesztés fizikája: Egy test-hiány megtestesülése *A legkisebb boszorkány* című előadásban 22–29. p.

Hutvágner Éva: Klasszikusok dél-afrikai szemmel, dél-afrikaiak európai szemmel: Handspringek Európában 30–39. p.

Balogh Géza: A rövidtávfutó magányossága (Marek Waszkiel bábszínházai) 40–51. p.

Jászay Tamás: A sokféleség dicsérete: A Círóka Bábszínház titkai 52–57. p.

SEREGSZEMLE

Tichý, Zdeněk A.: Skupova Plzeň 2018, avagy hogyan (ne) meséljünk történeteket 58–71. p.

Nánay István: Bábszínház vagy színház bábokkal? Tizenegyedszer Kecskeméten 72–83. p.

MŰHELY

Smrcz Ádám: A karteziánus (báb)színház – avagy Bernard de Fontenelle a csodák természetes mivoltáról 84–93. p.

SZEMLE

Goda Móni: A saját múlt, a másik jelen és a közös jövő: *A double* 2017. és 2018. évi számairól 94–99. p.

IN MEMORIAM

Balogh Géza: Ambrus Imre (1936–2018) 100–103. p.

Kroflin, Livija: Zlatko Bourek – A bábművész (1929–2018) 104–113. p.

16. évf. 1. sz. / 2019. 70. szám**Tartalom: Báb–Tár XXXI.****BÁB ÉS HAGYOMÁNY****Balogh Géza:** Az amatőr bábjáték múltja és jövője 6–15. p.**BÁB ÉS BÁBSZÍNHÁZ****Jászay Tamás:** Ilyen–olyan állatmesék (Macskablöff, A zöld madár) 16–23. p.**Varsányi Péter:** Vezetett séta a kollektív tudatalattban. A Quay testvérek filmjei 24–39. p.**SEREKSZEMLE****Krofflin, Livija:** Ahol a hagyomány és a kortárs művészet találkozik. Az 51. PIF (Bábszínházak Nemzetközi Találkozója) 40–47. p.**Hegy Réka:** Kincskeresés a Puck bábfesztiválon. A XVII. PUCK Báb- és marionettszínházak nemzetközi fesztiválja 48–57. p.**Kazarina, Anna:** A különleges „Jarmanka”. A moszkvai bábszínházak első fesztiválja Moszkvában 58–63. p.**MŰHELY****Goda Móni:** Idegen testek animációja 64–65. p.**Kavrakova-Lorenz, Konstanza:** A dolgok színjátéka. Az animáció folyamatáról 66–69. p.**Niculescu, Margareta:** A kísérletezés tapasztalata 70–83. p.**SZEMLE****Balogh Géza:** Rév István Árpád és a Nemzeti Bábszínház 84–91. p.**IN MEMORIAM****Balogh Géza:** A bábszínház nagymamája. Margareta Niculescu (1926–2018) 92–95. p.**Balogh Géza:** In memoriam Erdős István (1940. július 19. – 2019. február 6.) 96–99. p.**16. évf. 3. sz. / 2019. 72. szám****Tartalom: Báb–Tár XXXII. Budapest
Bábszínház 70 (1949–2019)****BEVEZETŐ****Nánay István:** Szerkesztői gondolatok 5–7. p.
HETVEN ÉV HARMINC ELŐADÁS**Szilágyi Dezső:** Bábszínház felnőtteknek 8–11. p.
Bábkabarék az ötvenes évekből 12–15. p.

Szentivánéji álom, 1964. 16–19. p.

A fából faragott királyfi, 1965. 20–23. p.

Petruska, 1965. 24–27. p.

Jelenet szöveg nélkül, 1966. 28–30. p.

Strip-tease, 1966. 31–32. p.

A sárkány, 1967. 33–35. p.

A csodálatos mandarin, 1968. 36–38. p.

Aventures, 1972. 39–40. p.

Szilágyi Dezső: Ligeti a bábszínházban 41–42. p.
Háry János, 1972. 43–45. p.**Galamb György:** Névsor a paraván mögött 46–47. p.

Székhistoria, 1975. 48–53. p.

Ellinger Edina: Funkcionális tárgyjáték a fekete színházban – Székhistoria 54–55. p.

Vásári bábkomédiák, 1977. 56. p.

Ács Norbert: Senki sem menekül, Pajtikák! 57–59. p.**Szőnyi Kató:** Bábok és emberek 60–61. p.
Az orr, 1979. 62–64. p.

Kalevala, 1984. 65–67. p.

Übü király, 1985. 68–70. p.

A kispolgár hét főbűne, 1985. 71–73. p.

A vihar, 1988. 74–76. p.

Szilágyi és Szőnyi. 77–78. p.

Varázsfuvola, 1995. 79–81. p.

Az ember tragédiája, 1999. 82–85. p.

Don Quijote..., 2004. 86–88. p.

Szegény Dzsoni és Árnika, 2005. 89–92. p.

Szentivánéji álom, 2006. 93–95. p.

A szarvaskirály, 2007. 96–99. p.

Líra és Epika, 2009. 100–102. p.

Bitódalok, 2010. 103–105. p.

Semmi, 2013. 106–107. p.

Hoffer Károly: Az alkalmazott zene és a bábszínpad kapcsolata 108–111. p.

Kabaré, 2015. 112–116. p.

A vihar, 2018. 117–120. p.

Apa lánya, 2018. 121–122. p.

FOLYAMATOSSÁG ÉS MEGÚJULÁS

Gardenő Klaudia – Maróthy Zorka: „Tudat alatti rétegeket mozgat meg”. Beszélgetés Gimesi Dórával és Végvári Viktóriával 123–126. p.

Ölbei Lívia: 25 év a bábszínház élén: beszélgetés Meczner Jánossal 127–131. p.
Editorial thoughts. 132–133. p.

16. évf. 4. sz. / 2019. 73. szám

Tartalom: Báb–Tár XXXIII.

BÁB ÉS HAGYOMÁNY

Balogh Géza: Egy szürrealista filozófus: Jan Svankmajer 7–17. p.

Svankmajer, Jan: A báb apoteózisa 17–20. p.

BÁB ÉS BÁBSZÍNHÁZ

Kocsis Tünde: Bábszínház Erdély szívében. Ariel 70 21–34. p.

Márk-Nagy Ágota: Egyre jobbra és jobbra törekedni. A szatmárnémeti Brighella Bábtagozat 35–42. p.

Jászay Tamás: Családi körökben. Ciróka Bábszínház 43–54. p.

Ölbei Lívia: Sűrűsödünk folyamatosan. Beszélgetés Boráros Szilárddal 55–64. p.

Waszkiel, Marek: A Teatr Baj a gyermekek között. Lengyelország legrégebbi bábszínháza 65–76. p.

MŰHELY

Galántai Csaba: Ki látta Weisz Arankát? Adalékok a Korngut Kemény család történetéhez 77–86. p.

Antal-Bacsó Borbála: A nagybetűs Nő. Egy felnőtté válási folyamat a Trisztán és Izolda című előadásban 87–90. p.

Horváth Márk: Miből lesz a szakrális színház? 91–106. p.

SEREGSZEMLE

Kazarina, Anna: BTK (Szentpétervári Nagy Bábszínház) – FESZT 2018. Hangsúly a méreteken 107–112. p.

Tomaszewska, Ewa: Bábos Zsolna – 2019. 113–126. p.

Dzadiková, Lenka: Elefántok, egerek, halacska, kandúr, sárkány, kutyák... színház! A Materinka 25. évfolyama 127–134. p.

KINCS-TÁR

Lovas Lilla: Kincsek a bábgyűjteményből. Egy 1891-es papírgalacsin története 2018-ból. Belépőjegy Hincz Gusztáv bábszínházába 135–138. p.

SZEMLE

Balogh Géza: Marionettes. Bábos folyóirat Kanadából 139. p.

16. évf. 5. sz. / 2019. 74. szám

Tartalom: Báb–tár XXXIV.

1. BÁBOPERA TÖRTÉNET

Balogh Géza: Az európai és a magyar bábopera történetéről 5–14. p.

2. MARIONETTOPERA – ESZTERHÁZA

Aasztalos Kata: Eszterházi marionett-operajátzás a műfaj történetének tükrében 15–48. p.

Krafka, Elke: Haydn az Esterházy-kastélyban 49–52. p.

3. OPERA – IRODALOM – BÁB

Somogyi Zolt: Szerelem, fufang, álruha. Kamaraooperák a Nemzeti Bábszínházban 53–58. p.

Kós Lajos: A Kékszakállú herceg vára (részlet) 59–62. p.

Marton Gábor: Jelen idők krónikája. Bartók Béla: A Kékszakállú herceg vára (részlet) 63–66. p.

Nánay István: Egy elfeledett dráma újraéledésének stációi. Az óriáscsecsemő útja megírásától a báboperáig 67–82. p.

Balogh Géza: Egy polgárpukkasztó Mozart-rajongó, avagy Paizs Miklós bábszínháza 83–88. p.

4. KITEKINTÉS

Salzburgi Marionettszínház. Történeti áttekintés
89–94. p.

Hofmann, Isabelle: A 100 éves Salzburgi
Marionettszínház 95–100. p.

Waszkiel, Marek: Marionett az operában.
Lengyel perspektíva 101–112. p.

5. ÉVFORDULÓ

Malíková, Nina: Az UNIMA 90. évfordulójának
prágai ünnepe 113–115. p.

6. SZEMLE

Balogh Géza: Kilencven éves az UNIMA
117–120. p.

17. évf. 1. sz. / 2020. 76. szám

Tartalom: Báb–Tár XXXV.

BÁB ÉS HAGYOMÁNY

Darida Veronika: Bábmenedék. Ország Lili
az Állami Bábszínházban 5–16. p.

Balogh Géza: Ország Lili és a népművészet
17–22. p.

Szántó Viktória: Egy intézményesült rejtekhely:
amikor a (mű)tárgyak életre kelnek
23–30. p.

Balogh Géza: Jakovits és a többiek 31–40. p.

Galántai Csaba: „Nem keresünk irányt: játszani
akarunk”. Orbók Loránd és a Vitéz László
Színház történetéhez 41–56. p.

BÁB ÉS BÁBSZÍNHÁZ

Guth Holda: „Szembefordított tükrök.” Gondolatok
A holdbéli csónakos című előadás mentén
57–66. p.

Jászay Tamás: Békés mesék. Napsugár
Bábszínház 2019. 67–74. p.

Ölbei Lívia: Lázár Ervin: Gyere haza Mikkamakkal!
(Mesebalt Bábszínház) 75–80. p.

MŰHELY

Jászay Tamás: Hitler-bábtól a báb autonómiájáig.
Interjú Kuthy Ágnessel 81–92. p.

SEREGSZEMLE

Goldovszkij, Borisz: III. Moszkvai Nemzetközi
Bábfesztivál 93–98. p.

SZEMLE

Nánay István: Békéscsabai hét évztized.
A Napsugár Bábszínház története
99–102. p.

Goda Móni: Erőszakjátékok és rezonanciák
a kortárs báb-, figura- és tárgyszínházban.
A double magazin 2019-es számairól
103–108. p.

IN MEMORIAM

Balogh Géza: Egy szeméremes humanista.
Tarbay Ede (1932–2019) 109–113. p.

17. évf. 3. sz. / 2020. 78. szám

Tartalom: Báb–Tár XXXVI.

1. BÁB ÉS HAGYOMÁNY

Láposi Terka: „Játszani, játszani, játszani akarok!”
– avagy Vitéz László vándorúton. Jegyzetek
egy születésnaphoz 5–24. p.

Szántó Viktória: Az állami bábjátás kezdetei
vidéken I., A Győri Állami Bábszínház
25–30. p.

Simándi Katalin: A szabadság eufóriája.
Beszélgetés az ORT-IKI bábszínházról
31–40. p.

Tömörny Márta: „Éltük világunkat”. Egy
vándorbábos család a XX. századból. Nánay
István bevezetőjével 41–54. p.

2. BÁBFILM ÉS BÁBANIMÁCIÓ I.

Varga Zoltán: Fejezetek a bábok életéből.
Szemelvények az európai bábanimáció
mesterműveiből 55–70. p.

Somogyi István Zsolt: Foky Ottó pályaképe –
a sajtó tükrében 71–86. p.

3. BÁB ÉS BÁBSZÍNHÁZ

Ölbei Lívia: Jozafát rózsái. Bábos játék Tamkó
Sirató Károly verseiből 87–92. p.

Jászay Tamás: Játékos másvilágok (Az égigérő
lift; Bibedombi szárnyhatározó) 93–102. p.

4. KITEKINTÉS

Balogh Géza: Eric Bass bábművészete
103–110. p.

Kroflin, Livija: A zsinóros báboktól a báb nélküli
zsinórokig I., A horvát bábművészet
százéves évfordulójára 111–124. p.

Kazarina, Anna: A bábu beszél. Újszerű
gyerekdarabok az orosz bábszínházban
125–130. p.

5. SZEMLE

Goda Móni: Báb-mozgató viszonyok I.
– Pillanatképek és szövegfoszlányok
az ezredforduló előtti évekből 131–138. p.

Hutvágner Éva: Egy új nyelv megalkotásáról.
A dolgok színháza 139–140. p.

17. évf. 4. sz. / 2020. 79.szám

Tartalom: Báb–tár XXXVII.

1. BÁB ÉS HAGYOMÁNY

Somogyi Zsolt: Jaschik Álmos és a Fajkánkó
Művészek Bábszínháza: kísérletek
a művészi bábjátás hivatalos kereteinek
megteremtéséért az 1930-as években
5–23. p.

Balogh Géza: Bábszínházi kakukktojások
24–33. p.

Tészabó Júlia: Papírszínház – egy magyar
változat 34–51. p.

Szántó Viktória: A kaposvári Somogyi Tücsök
Állami Bábszínház (1955–1958) 52–65. p.

2. BÁB ÉS BÁBSZÍNHÁZ

Olbei Lívia: Kezükben báránnyelőkkel bélelt
bőrönd. Madarak voltunk – Mesebolt
Bábszínház 2012, 2020. 66–73. p.

3. BÁBFILM ÉS BÁBANIMÁCIÓ II.

Herpai András: A magyar televízió bábjai: Süsü,
a sárkány 74–87. p.

4. PORTRÉGALÉRIA

Waszkiel, Marek: A világ bábjátékosai I.: Frank
Soehnle 88–100. p.

5. KITEKINTÉS

Kroflin, Livija: A zsinóros báboktól a báb nélküli
zsinórokig II.: a horvát bábművészet
százéves évfordulójára 101–107. p.

6. IN MEMORIAM

Goldovszkij, Borisz: Az „akadémikus” (1938–
2019): Szergej Alekszandrovics Alimov
(1938–2019) 108–113. p.

Balogh Géza: Egy ikercsillag másik fele: Bródy
Vera (1924–2021) 114–117. p.

18. évf. 2. sz. / 2021. 83. szám

Tartalom: Báb–tár XXXVIII.

1. BÁB ÉS HAGYOMÁNY

Lenkefi Zoltán: A békéscsabai Napsugár
Bábegyüttes első külföldi fellépésétől
a nemzetközi bábfesztivál megszervezéséig
(1961–1968) 5–22. p.

Simándi Katalin: Megye-e a színház által a világ
elébb? Beszélgetés Szász Zsolttal
a nyírbátori Szárnyas Sárkány Nemzetközi
Utcaszínházi Fesztiválról (1993–2018)
23–38. p.

2. BÁB ÉS BÁBSZÍNHÁZ

Olbei Lívia: Pont olyan szép, mégis szebb.
– A Mesebolt Bábszínház Holdangyala
kinéztet a palotájából 39–44. p.

Waszkiel, Marek: Szonatinák 4 lábra. Duda Paiva
Company / Fractal Collective, 2021.
45–50. p.

3. PORTRÉGALÉRIA

Simándi Katalin: A radikális remény, avagy mi
visz át a nehézségeken? Beszélgetés
Boráros Szilárd bábtervezővel 51–68. p.

Waszkiel, Marek: A világ bábjátékosai II. – Duda
Paiva bábművész, koreográfus, rendező
69–82. p.

4. KITEKINTÉS

Goda Móni: Báb-mozgató viszonyok II.
– Pillanatképek és szövegfoszlányok
az ezredforduló körüli évekből 83–90. p.

5. SZEMLE

Balogh Géza: Bábszínházak a Covid 19 idején.
A Loutkař 2020-as évfolyama 91–98. p.

Antal-Bacsó Borbála: Női hangok. A Women
and Puppetry kötetről 99–100. p.

18. évf. 3. sz. / 2021. 84. szám

Tartalom: Báb–Tár XXXIX.

1. BÁB/LENYOMATOK

Nánay István: Írásos báblenyomatok. 5–59. p.
Harminchárom év után. Beszélgetés Szilágyi
Dezsővel; Emlékezés Koós Ivánra
(1927–1999); A bábozás nagyasszonya.

Kovács Ildikó (1927–2008); Lulu. Kós Lajos (1924–2008); Egy színházi polihisztor. Balogh Géza 75 éves; A társulatépítés érdekel. Beszélgetés Meczner Jánossal; Bábok és bábosok; Magyarországi bábszínházak második találkozója; Nem (csak) bábos szemmel nézve; Miért bábbal? Magyarországi bábszínházak tizenharmadik találkozója; Nánay István írásai az Art Limesben;

2. BÁB ÉS HAGYOMÁNY

Somogyi Zsolt: Pekáry István és a Ludas Matyi. Művészi pályakép egy bábelőadás tükrében 60–75. p.

3. KITEKINTÉS I.

Ewa Tomaszewska: Jan Dorman és Krystyna Miłobedzka. Egy új, gyermekeknek szóló színház megalapítói Lengyelországban. (A játék színháza) 77–87. p.

Ewa Tomaszewska: Jan Dorman magyarországi kapcsolatai. A Dorman Archívum dokumentumai alapján. Jan Dorman: Benyomások a budapesti Állami Bábszínház fennállásának 15. évfordulójára rendezett ünnepségről; Levelek Szilágyi Dezsőtől és Tarbay Edétől Jan Dormannak; Dorman / Bálint Endre 88–93. p.

Balogh Géza: Dorman Budapesten 94–96. p.

4. KITEKINTÉS II.

Lenka Džadiková: Az ODIVO és Ivan Martinka: Svetlonos 96–103. p.

5. SZEMLE

Goda Móni: Hogyan tovább? Gender, digitalitás és pandémia a figuraszínházban. A *DOUBLE* magazin 2020-as számairól 104–107. p.

6. IN MEMORIAM

Balogh Géza: A bábkészítő mester (Lellei Pál, 1939–2021) 108–110. p.

18. évf. 5. sz. 2021. 86. szám

Tartalom: Báb–Tár XL.

1. BÁB ÉS DRAMATURGIA

Bevezető: Bábdramaturgia 5. p.

Nánay István: A bábdramaturg nemcsak a szövegért felel 6–17. p.

Kolozsi Angéla: Egy gyakorlati út szertelenségei és szorongásai. Statisztikai adatok és titulus-problémák 18–29. p.

Markó Róbert: A dramaturgom és én 30–35. p.

Fekete Ágnes – Gimesi Dóra: A bábszínház a világ csodája 36–41. p.

Gimesi Dóra: Test és lélek. Csongor és Tünde a varázsmesében és a bábszínpadon 42–55. p.

2. BÁB ÉS BÁBSZÍNHÁZ

Ölbei Livia: A mesék megmarnak. Szólít a szörny. Mesebolt Bábszínház – Weöres Sándor Színház, Szombathely 56–63. p.

Ozsváth Zsuzsa: Erdő mélyén mit találsz?

Udvarhely Bábműhely, Székelyudvarhely 64–67. p.

Guth Holda: A cél voltaképp mi is? Gondolatok Madách Imre *Az ember tragédiája* című művéről a Kolibri Színház előadásában 68–73. p.

Marek Waszkiel: Moby Dick. Plexus Polaire 74–79. p.

3. KITEKINTÉS

Lenka Džadiková: Spišákék és a TeatroTatro. Nyitra 80–87. p.

4. SEREGSZEMLE

Boráros Milada: Az új víziók és Az Öröm Fesztiválja. Divadlo Radost, Brno 88–97. p.

Nánay István: Test-báb fesztivál. Harlekin Nemzetközi Kortárs Napok 98–107. p.

Éry-Kovács András: Sikerek és gondok tükrében. Vallomás a bábozásról 108–111. p.

Anna Konsztantynova: Minden, ami emberi. Dosztojevszkij Feszt, Moszkva 112–117. p.

5. INFORMÁCIÓK

NÉVMUTATÓ (Mind a képzőművészeti /lásd: Art Limes 2023/6. szám/, mind a bábművészeti számok névmutatója)

A.

A. Tóth Sándor 2006/2-3:5-9
 Ábrányi Lajos (lászlófalvi és mikesfalvi Eördögh Lajos, Eördögh Lajos) 2015/4:13-98, 2015/4:103-104
 Aczél Géza 2011/3:9-16, 2012/3:69-74
 Ács Norbert 2019/3:57-59
 Acsaji Györgyi 2018/4:12-14, 2018/4:136-171
 Ady Endre 2019/6:21-26
 Ágoston Lóránt 2018/4:16-21, 2018/4:136-171
 Aknay János 2010/4:181-186, 2017/5:75
 Alberti Ágnes 2011/2:35-38
 Alimov, Szergej Alekszandrovics 2020/4:108-113
 Almási Tibor 2003/2:73-75, 2004/2:67-75, 2011/2:97-100, 2013/2:122-127
 Alusán Tódor 2009/5:27-30
 Ambrus Imre 2018/5:100-103
 And, Metin 2017/2:74-95
 Andersen, Hans Christian 2009/4:87-94
 Anderle, Anton 2008/5:71-76
 Andrászkó István 2018/2:41-172, 2018/3:11-12
 Anoškinová, Viera 2014/3:26-29
 Antal-Bacsó Borbála 2018/5:22-29, 2019/4:87-90, 2021/2:99-100
 Arató Antal 2009/2:199-201
 Árendás József 2020/5:13-14, 2020/6:141-142, 2020/6:143-146
 Argezi, Tudor 2016/3:70-89
 Argyelán Zita 2018/4:22-24, 2018/4: 136-171
 Árvai Ferenc 2013/5:25-52, 2013/5:53-55, 2018/2:41-172, 2018/3:13-15
 Assisi Szent Ferenc 2012/3:57-62
 Asztalos Kata 2019/5:15-48
 Augusztin Márta 2007/3:8-11
 Augusztus császár (Caius Octavius, később Caius Iulius Caesar) 2004/1:5-13

B.

Bábinová, Martina 2021/6/1:58-63
 Babits Mihály 2003/2:20-22, 2019/2:299-302
 Bach Gizella lásd: Keplingerne Bach Gizella

Bachratý, Bohumír 2008/4:117-122
 Badacsonyi Angéla 2009/4:95-104
 Badin Ádám 2018/1:33-40
 Baird, Bil 2007/4:5-13
 Bajor Ágost 2013/5:25-52, 2013/5:56-58, 2018/2:41-172, 2018/3:16-18, 2018/3:19-21
 Bajzát György András 2015/4:13-98
 Bakonyvári M. Ágnes 2012/2:107-112, 2017/5:73, 2020/2:5-17
 Balatoni Klára 2007/3:12-15
 Balázs Andrea 2014/4:44-51, 2014/4:52-59, 2015/1:38-47, 2015/1:48-53, 2015/2:12-17, 2015/2:18-29, 2016/4:56-59, 2016/4:104-107, 2016/6:14-19, 2016/6:62-67
 Balázs Béla 2013/2:148-153
 Balázs István 2011/2:29-30
 Balázs Sándor 2018/6:54-59, 2018/6:86-93
 Bálint Árpád 2015/4:13-98, 2015/4:105-106
 Bálint Endre 2010/3:5-10, 2010/3:11-16, 2011/4:11-18, 2021/3: 88-93
 Bálint Péter 2006/4-1:43-46, 2006/4-1:47-52, 2007/5:56-63, 2011/3:17-24, 2012/3:57-62
 Balla Margit 2015/2:94-97, 2015/6:126-129
 Balogh Géza 2003/1:38-48, 2006/1:88-93, 2006/2-3:82-95, 2006/2-3:128-134, 2007/2:31-48, 2007/2:67-72, 2007/4:22-35, 2007/4:120-124, 2008/3:13-24, 2008/5:77-84, 2008/5:115-122, 2009/4:9-24, 2009/4:27-34, 2009/4:73-86, 2009/4:87-94, 2009/6:57-68, 2009/6:69-76, 2010/1:7-16, 2010/1:17-22, 2010/2:173-176, 2010/2:195-199, 2011/1:37-46, 2011/1:95-102, 2011/1:145-146, 2012/1:33-42, 2012/1:139-144, 2012/1:145-148, 2012/1:153-156, 2012/4:47-56, 2012/4:137-140, 2012/4:141-142, 2013/3:7-11, 2013/3:31-35, 2013/3:36-42, 2013/3:70-77, 2013/3:78-85, 2013/4:44-51, 2013/4:84-91, 2013/4 :96-98, 2014/2:5-9, 2014/2:44-53, 2014/2:140-145, 2014/2:146-147, 2015/1:5-17, 2015/2:30-43, 2015/2:88-93,

- 2015/2:119–122, 2015/6:16–29, 2015/6:58–63,
2015/6:120–125, 2016/1:66–71,
2016/2:47–54,
2016/2:95–100, 2016/3:108–111, 2016/6:44–47,
2016/6:52–55, 2017/3:60–67,
2017/6:121–128,
2018/1:21–32, 2018/1:49–62, 2018/1:79–82,
2018/1:97–102, 2018/5:40–51,
2018/5:100–103,
2019/1:6–15, 2019/1:84–91, 2019/1:92–95,
2019/1:96–99, 2019/4:7–17, 2019/4:139,
2019/5:5–14, 2019/5:83–88, 2019/5:117–120,
2020/1:17–22, 2020/1:23–30,
2020/1:109–113,
2020/3:103–110, 2020/4:24–33, 2020/4:114–117,
2021/2:91–98, 2021/3:94–96, 2021/3:5–59,
2021/3:108–110,
Bánffy Miklós 2012/1:101–108
Banga Ferenc 2006/4–1:117–120,
2006/4–1:121–124
Bánki Vera 2015/3:114–117
Banner Zoltán 2004/2:76–83
Bányai János 2019/6:85–92
Bányai Mátyás 2018/3:160–162
Barabás Márton 2009/3:115–117
Baranyi Ferenc 2018/3:58–59
Baráz Tamás 2009/3:58–61
Barcs Bence 2020/6:189–191
Barcsa Pál 2020/5:15–16, 2020/6:147–148
Barcsai Tibor 2018/2:41–172, 2018/3:22–24
Bárdos Annamária 2014/1:9–43
Bárdos István 2017/5:69, 2018/2:29–38,
2018/3:123–124, 2019/2:198–200,
2019/2:295, 2018/2:7
Bárdosi József 2009/5:95–109
Bárkányi Attila 2020/5:17–18, 2020/6:149–151
Báron László 2007/4:56–59
Barta Gyula 2018/2:41–172, 2018/3:25–27
Bartal Kiss Rita 2015/6:84–87
Bartha László 2009/1:59–70, 2019/6:53–58
Bartók Béla 2015/3:50–55, 2019/5:63–66
Bauer Soma 2018/2:41–172, 2018/3:28–29
Baus, Josef 2021/6/1:56–57
Bedi Kata 2019/6:71–78, 2021/6/1:44–47,
2021/6/1:90–95
Békés Rozi 2008/1:68–71
Bell, John 2012/4:57–74, 2018/1:93–96
Belohradská, Ľuba 2016/1:16–23
Bencze László 2014/1:9–43, 2014/1:44–47
Benedek Elek 2014/3:58–63
Benedek Miklós 2018/4:106–109
Benesch László (Benesch, Ladislaus)
2015/4:13–98, 2015/4:107
Benkő Krisztián 2012/4:133–136, 2013/4:20–25,
2014/2:110–117
Bényi Eszter 2016/4:61–64
Berkes Csilla 2021/6/1:14–19
Bernáth Aurél 2009/3:70–71
Beskidová, Eva 2008/1:86–95, 2009/2:107–120
Besze Barbara 2008/1:120–125, 2009/2:151–156
Beszédes István 2018/4:60–63
Bicskei Anikó 2018/4:26–31, 2018/4:102–105,
2018/4: 136–171
Bilková, Marie 2003/1:73–84
Bíró Árpád Levente 2016/6:4–13 2017/6:13–18,
2018/5:14–21
Blaise, Pierre 2013/3:43–51
Blaskó Árpád 2018/4:32–37, 2018/4: 136–171
Blaskovics Ferenc 2015/4:13–98, 2015/4:108–109
Blattner Géza 2008/3:5–12, 2008/3:129–130,
2009/6:55–56, 2015/6:131–143,
2015/6:130,
2017/3:4–15, 2017/3:68–83
Blecha, Jaroslav 2008/3:131–134, 2012/1:17–24,
2013/4:58–63, 2014/2:68–77
Bod László 2009/6:69–76
Bodonyi Emőke 2008/4:5–12, 2008/4:73–78,
2009/5:17–26, 2009/5:39–42,
2009/5:95–109,
2010/4:175–180, 2013/2:106–115,
2013/2:116–121, 2013/2:128–133,
2013/5:154–155,
2020/2:24–29
Bodor Aladár 2007/4:14–21
Bodri Ferenc 2003/2:76–81, 2011/2:69–70,
2011/2:105–108, 2013/5:25–52,
2013/5:59–60, 2013/5:87–88,
2019/2:299–302, 2019/2:304–308
Bohus Zoltán 2008/4:51–58, 2010/4:175–180
Bondor Csilla 2016/1:48–57

- Bondor István 2011/2:33–34, 2011/2:35–38
 Boráros Milada 2021/5:88–97
 Boráros Szilárd 2019/4:55–64, 2021/2:51–68
 Borbíró Virgil 2004/1:77–86
 Borkovics Péter 2020/2:24–29
 Born, Adolf 2004/4:117–130, 2007/5:104–106,
 2008/1:7–9, 2010/4:117–128,
 2010/4:139–144,
 2017/5:43–47, 2017/5:49–51, 2012/2:127–
 132, 2016/4:44–49, 2016/4:56–59,
 2016/4:104–107
 Boros Kinga 2007/2:49–60
 Boros Lili 2021/6/1:64–69
 Bottos Gergő Gábor
 2020/5:19–20, 2020/6:153–154
 Bourek, Zlatko 2008/3:119–122, 2018/5:104–113
 Bradley, Fiona 2003/2:39–46
 Brass, Eric 2020/3:103–110
 Brathová, Barbara 2007/5:26–39, 2008/1:18–23,
 2009/1:33–40, 2010/3:63–70, 011/3:71–76,
 2011/4:52–56, 2014/3:30–35, 2021/4:44–49
 Brém Ferenc 2011/2:39–42, 2011/2:43–48
 Bródy Vera 2003/1:28–37, 2018/1:109
 Brueghel, Pieter 2011/3:55–60
 Brunovský, Albín 2008/1:86–95
 Buczkó György 2008/4:35–44, 2008/4:123–124
 Budahelyi Tibor 2008/4:45–50, 2009/5:27–30
 Burger Lajos 2018/2:41–172, 2018/3:31
 Burián Erzsébet 2018/2:41–172, 2018/3:32
 Burián Irén 2018/3:33, 2018/3:34
 Bükky Béla 2006/1:5–10, 2017/3:16–31
- C.**
 Cebula Anna 2016/1:80–87
 Charazinska, Etbietta 2003/2:23–30
 Chirila, Mona 2008/3:75–86
 Chmielewska, Iwona 2011/4:69–74.
 Cigánová, Hana 2003/1:109–112
 Ciobotaru, Anca Doina 2015/1:30–35
 Cipár, Miroslav 2008/1:96–97, 2008/1:98–105,
 2013/2:162–171, 2014/4:44–51,
 2021/4:89–91
 Clift, Louise 2021/6/2:115–118
 Cocteau, Jean 2011/1:29–36
 Constantinescu, Tamara 2016/3:56–69
- Cook, Greg 2013/3:56–61
 Craig, Edward Gordon 2018/1:93–96,
 2008/3:13–24, 2009/6:103–106
 Čúzyová Silvia L. 2021/6/1:74–79
 Czimbalmos Paál Magdolna 2009/3:9–11,
 2018/2:41–172, 2018/3:35–36,
 2018/3:37–39
 Czimbalmos Szabó Kálmán 2009/3:9–11,
 2018/2:41–172, 2018/3:37–39
 Czuczay József 2018/2:41–172, 2018/3:40–42
- CS.**
 Cs. Farkas Lőrinc lásd: Csallóközi Farkas Lőrinc
 Cs. Kiss Ernő 2020/5:21–22, 2020/6:155–157
 Cs. Nagy Lajos 2013/5:89–90, 2018/3:104–107,
 2019/2:288–290
 Cs. Tóth János 2004/3p 39–54, 2007/5:70–75
 Csallóközi Farkas Lőrinc (Cs. Farkas Lőrinc)
 2015/4:13–98, 2015/4:110–111
 Csányi Dóra 2019/6:35–40
 Csap Erzsébet 2019/2:230–231
 Csaplár Vilmos 2009/5:51
 Csáth Géza 2019/6:21–26
 Csató Kata 2016/2:69–72, 2015/2:112–115
 Cséfalvay Pál 2018/3:166–169
 Csehy Zoltán 2021/6/1:30–33
 Csekovszky Árpád 2020/2:18–23
 Csenkey Éva 2013/1:25–42
 Csernus Sándor 2013/5:25–52
 Csiszár Margit lásd Robitsné Csiszár Margit
 Csiszár Róbert 2021/4:78–85
 Csohány Kálmán 2019/2:244–246
 Csolnoki Nagy Lajos 2019/2:284
 Csoóri Sándor 2003/2:115, 2009/2:137–144,
 2014/1:98–101, 2019/2:182–188,
 2019/2:313–314
 Csurgai Zsófia 2012/4:133–136
- D.**
 D. Udvardy Ildikó 2004/3:23–38, 2006/4–1:5–30,
 2006/4–1:31–42, 2006/4–1:101–104,
 2006/4–1:105–108, 2007/5:76–81,
 2007/5:108, 2008/1:34–39, 2009/2:163–
 170, 2011/3:45–50, 2012/2:5–14,
 2014/4:30–35, 2017/4:71–77

- Dačeva, Rumjana 2004/3:5–22
 Dalí, Salvador Domingo Felipe Jacinto 2009/3:92–93
 Dallos Ernő 2013/5:25–52
 Dallos István 2009/5:75–84, 2011/2:141–144
 Damó István 2007/5:70–75
 Dancsó Andrea 2018/4:64–67
 Dániel András 2019/6:93–98
 Dankó József 2017/5:79
 Danyi Zoltán 2018/4:68–73
 Darida Veronika 2020/1:5–16
 Darnay-Dornyay Béla (Dornay Béla, Dornyay Béla, Dornyai Béla) 2015/4:13–98, 2015/4:112–113
 Deák Ferenc 2004/4:215–222, 2003/1:135–138, 2010/4:117–128, 2012/2:127–132
 Dérczy Péter 2013/3:23–30
 Dévényi Iván 2013/5:142–143, 2018/2:21, 2018/3:22–24, 2018/3:102, 2018/3:149–152, 2019/2:222, 2019/2:256–257
 Dian Viktória 2006/4–1:109–112, 2006/4–1:113–116, 2008/1:68–71, 2010/3:29–40, 2011/4:5–10.
 Dinić, Ljiljana 2015/6:30–37
 Dobai Péter 2003/2:66
 Doboviczki Attila Tamás 2018/6:66–69
 Dobroszláv József 2007/3:16–19, 2020/5:23–24, 2020/6:159–161
 Dobroszláv Lajos 2015/4:13–98, 2015/4:114–123, 2011/2:49–56
 Dohnál Szonja 2014/3:64–77
 Dolenská, Kateřina 2008/3:87–90
 Dorman, Jan 2021/3:77–87, 2021/3: 88–93, 2021/3: 88–93, 2021/3:94–96
 Dornay Béla, Dornyay Béla, Dornyai Béla lásd: Darnay-Dornyay Béla
 Dorogi János 2009/5:59–62,
 Dörögdy Miklós 2013/4:96–98
 Drabik István 2009/5:43–46
 Droppa Judit 2007/3:20–23, 2020/6:163–165
 Drzewiecka, Iveta 2014/3:9–25
 Dubská, Alice 2006/1:46–53, 2006/2–3:18–29, 2007/2:21–30, 2007/4:82–89, 2008/5:5–10, 2010/2:130–138, 2011/1:147, 2013/3:12–21
 Dudás Barbara 2019/6:53–58, 2020/2:65–70, 2021/4:50–59
 Duncsák Attila 2017/5:53–59
 Duranci, Bela 2018/4: 136–171, 2021/4:89–91
 Dus, Polett 2012/4:19–26, 2016/2:13–18, 2017/2:58–73
 Duschanek János 2008/1:56–61
 Dvořák, Jan 2008/3:91–100
 Dzadíková, Lenka 2017/1:87–90, 2018/1:73–78, 2019/4:127–134, 2021/3:96–103, 2021/5:80–87
- E.**
 E. Nagy Lajos 2011/2:43–48, 2011/2:93–96
 E. Szabó Margit 2007/3:24–27, 2020/5:28–29, 2020/6:167–169
 Ébli Gábor 2021/4:26–35
 Ecsery Elemér 2011/2:145–148
 Edvi Illés Aladár 2013/5:124–141, 2013/5:142–143
 E. Nagy Lajos 2011/2:43–48, 2011/2:93–96
 E. Szabó Margit 2007/3:24–27, 2020/5:28–29, 2020/6:167–169
 Ébli Gábor 2021/4:26–35
 Edvi Illés Aladár 2013/5:124–141, 2013/5:142–143
 Egevény Potemkin Ágost 2018/2:41–172, 2018/3:43–44, 2018/3:43–44
 Egyedi Béla 2018/2:41–172, 2018/3:48–49
 Einczinger Ferenc 2008/2:9–12, 2018/3:50–57, 2018/2:41–172, 2018/3:33
 Eklei, Alpár 2006/1:70–76
 Elek Livia 2006/4–1:93–96, 2006/4–1:97–100
 Éliás Ádám 2021/6/1:20–25
 Ellinger Edina 2019/3:54–55
 Englerth Miklós 2011/2:63–64
 Eördögh Lajos, Eördegh Lajos, Iászlófalvi és mikesföldi lásd: Ábrányi Lajos
 Erdei Sándor 2008/4:59–66
 Erdei T. Lilla 2012/2:15–24
 Erdélyi János György 2018/2:41–172, 2018/3:58–59
 Erdős István 2009/6:11–16, 2019/1:96–99
 Erdős Renée 2008/1:34–39
 Eruli, Brunella 2016/2:63–68
 Éry-Kovács András 2021/5:108–111
 Ézsiás István 2009/5:35–38

F.

F. Lehotka Gábor 2006/4-1:75-78, 2006/4-1:79-82
 Fábrián László 2003/2:96-100, 2004/1:20-28, 2014/1:122-125
 Fábry Olívia 2020/5:30, 2020/6:170
 Falk Zsigmond 2018/3:28-29
 Faltisz Alexandra 2007/5:76-81
 Faludi Ádám 2009/5:31-34, 2009/5:65-74
 Fanelli, Sara 2011/4:45-50.
 Faragó József 2018/2:41-172
 Farkas Éva 2014/1:9-43, 2014/1:48-51
 Farkas Lajos 2015/4:13-98, 2015/4:124-126
 Farkas Tünde 2008/4:131-134
 Farkas Veronika 2021/6/2:139-142
 Farkašová, Eva 2012/1:69-76
 Fecske András 2010/4:203
 Fecsó Szilárd 2021/6/1:20-25, 2021/6/2:100-114
 Fehér Csaba 2006/1:94-100
 Fehér Dorottya 2018/4:26-31
 Feisel, Florian 2012/1:55-56
 Féja Géza 2019/2:226-229
 Fekete Ágnes 2021/5:36-41
 Fekete Anetta 2007/4:56-59, 2008/5:139-141, 2017/6:39-46, 2007/2:61-66
 Fekete J. József 2018/4:116-121, 2018/4:122-125
 Feldek, Ľubomir 2014/4:44-51
 Feldek, Martin 2013/2:162-171
 Feledy Balázs 2003/2:56-58, 2004/2:50-55, 2004/4:187-194, 2006/4-1:67-70, 2006/4-1:71-74, 2007/3:24-27, 2007/3:90-93, 2008/4:83-90, 2009/2:187-190, 2010/4:203, 2011/2:85-90, 2014/4:72-75, 2016/1:66-71, 2016/1:108-111, 2017/5:61-63, 2020/2:38-49
 Ferdics Béla 2021/6/1:30-33
 Ferenczi Gábor 2009/3:37-39
 Feszty Árpád 2015/4:13-98, 2015/4:127-129
 Finogenov, Konstantin Ivanovich 2011/2: 31-32
 Fišerová, Eva 2008/4:117-122
 Fittler Kamill, 2015/4:13-98, 2015/4:130-131
 Fitz Péter 2012/2:53-56
 Fodor Orsolya 2017/6:87-94

Foky Ottó 2020/3:71-86
 Foley, Kathy 2017/6:109-114
 Fontenelle, Bernard, de 2018/5:84-93
 Forgács Éva 2020/6:163-165
 Forgács Miklós 2019/2:285-287
 Foster, Colin 2021/6/1:14-19
 Fowkes, Reuben 2004/2:35-42
 Francis, Penny 2015/2:98-101
 Frank János 2014/1:110-113
 Freund Sándor 2011/2:57-58, 2011/2:59-62
 Freyer, Agata 2016/2:27-28
 Fried István 2004/1:14-19
 Fuchs Hajnalka lásd: Kontulyné Fuchs Hajnalka
 Fuchs Nelly lásd Hollóné Fuchs Nelly
 Furlán Ferenc 2013/5:25-52, 2013/5:53-55, 2013/5:61-62 2013/5:63-69, 2019/2:271-272
 Furlán Ildikó 2014/1:9-43, 2014/1:52-55
 Futaky Hajna 2009/6:35-40
 Fux Pál 2016/6:4-13, 2017/6:13-18
 Fülöp József 2007/3:28-31
 Füzik Szilvia 2021/6/1:34-37

G.

G. Kovács László 2007/5:104-106, 2008/1:114-117, 2008/4:125-128, 2013/2:134-147, 2013/2:154-161, 2013/3:12-21, 2013/4:7-11, 2013/4:12-19, 2013/4:58-63, 2013/4:92-95, 2014/2:68-77, 2014/3:36-39, 2015/2:76-81, 2015/2:82-87, 2016/3:42-55, 2016/4:40-43, 2016/4:44-49, 2016/6:26-35, 2017/4:25-39, 2017/5:31-41, 2017/5:43-47, 2017/5:49-51
 Gaál Endre 2008/4:67-72
 Gaál József 2020/6:205
 Gaál Zsuzsa 2020/5:31-32, 2020/6:171
 Gábor István 2016/1:58-65
 Gadányi Jenő 2009/3:12-13, 2018/2:41-172, 2018/3:68-81
 Gádor István 2013/1:6-14
 Gádor Magda 2016/1:72-79
 Gagarin, Jurij Alekszejevics 2013/4:12-19
 Gaiman, Neil 2009/2:157-162
 Gajdó Tamás 2010/2:177-180

- Gál Dezső 2015/4:13–98, 2015/4:132–133
 Gál József 2012/3:91–96, 2015/3:56–61
 Galács Judit 2017/6:19–26
 Galamb György 2019/3:46–47
 Galántai Csaba 2019/4:77–86, 2020/1:41–56
 Gálig Zoltán 2013/5:94–107
 Gáliková, Éva 2010/3:71–78
 Gáll József 2021/1:299–300
 Gállos Orsolya 2013/4:64–67
 Garajszki Margit 2012/2:141–143
 Gardenő Klaudia 2019/3:123–126
 Garmann, Michael 2016/2:41–46
 Gáspár Ibolya 2018/3:137–138
 Gáspár Sándor 2013/5:25–52, 2013/5:70–77
 Gavrić, Goran 2018/1:63–72
 Gazda Albert 2008/1:118–119
 Gedeon Endre, 2018/3:114–117
 Gerber Pál 2007/3:32–35, 2010/4:197–203
 Geréb Klára 2014/3:58–63
 Gerencsér Anna lásd Kocsisné Gerencsér Anna
 Gerencsér Ferenc 2014/1:9–43, 2014/1:56–59
 Gergelyffy András 2007/3:16–19
 Gergye Krisztián 2017/6:75–80
 Gerstner István 2018/2:41–172, 2018/3:82–83
 Gimesi Dóra 2010/1:23–28, 2011/1:47–58,
 2012/1:59–68, 2019/3:123–126,
 2021/5:36–41, 2021/5:42–55
 Gink Károly 2013/5:124–141, 2013/5:144–145
 Glazunova, Olga 2015/1:54–61
 Goda Gertrúd 2013/5:112–119
 Goda Móni 2016/2: 55–62, 2016/6:20–25,
 2018/1:103–108, 2018/5:94–99,
 2019/1:64–65, 2020/1:103–108,
 2020/3:131–138, 2021/2:83–90,
 2021/3:104–107
 Goda Zsuzsanna, 2007/3:36–39
 Goldovszkij, Borisz/ Goldovsky, Boris
 2015/1:76–95, 2015/1:108–121
 2018/1:13–20, 2020/1:93–98,
 2020/4:108–113, 2015/2:116–118
 Gombkötő Gábor 2020/6:185, 2020/6:203–204
 Goncsarenko, Alekszej 2015/2:5–11
 Gopalan, Nair Venu 2017/2:9–21
 Gopcsa Katalin 2008/4:13–18, 2013/1:15–18,
 2013/2:187–189
 Goro Nagano 2012/2:53–56
 Gömör Béla 2019/2:303
 Görgényi István 2011/2:63–64, 2011/2:65–68
 Görözdí Géza 2020/5:32–33, 2020/6:175–176
 Görözdí Lilla 2020/5:33, 2020/6:177–180,
 2020/6:181–182
 Görözdí Rita 2020/5:34, 2020/6:177–180,
 2020/6:181–182
 Grecsó Krisztián, 2016/4:94–99
 Grela Alexandra 2019/6:27–34
 Gróh Béla 2018/3:84–88, 2018/2:41–172
 Gróh István 2018/2:41–172
 Gross Arnold 2009/1:79–92
 Grosschmid Erik 2007/4:90–96, 2015/2:88–93
 Gruber Hugó 2012/4:141–142
 Gútay János 2020/5:35, 2020/6:183–184
 Guth Holda 2016/3:30–35, 2016/5:22–31,
 2016/5:32–43 2017/6:57–66,
 2020/1:57–66, 2021/5:68–73
- GY.**
 Gyenes Gábor 2021/6/1:6–9, 2021/6/1:38–43
 Gyimesi Dóra 2009/4:95–104, 2010/2:97–106,
 2012/4:99–114
 Györke Zoltán 2013/5:91–93, 2019/2:269–270
 Gyurkovic Virág 2018/4:22–24
 Gyúró István 2019/6:79–84
 Gyürky Béla 2015/4:13–98, 2015/4:134–135
- H.**
 H. Dráfi Anikó 2008/1:62–67
 H. Katona Erzsébet 2020/6:185,
 2020/6:186–187, 2020/5:36
 Háber János 2018/2:41–172, 2018/3:89–90
 Hager Ritta 2016/1:5–15
 Hajdú Zsófia 2020/5:37, 2020/6:189–191
 Halász Tamás 2017/6:47–56
 Halmi Artúr Lajos (Hatschek Arnold) 2015/4:13–98,
 2015/4:136–139
 Hamberger Judit 2013/3:62–69 2013/4:74–79,
 2015/1:18–29m 2015/2:44–53,
 2015/2:108–111
 Hanel, Olaf 2009/1:71–78
 Haranghy Jenő 2013/5:124–141, 2013/5:146–153
 Harasztí Norbert 2020/5:38, 2020/6:192

- Harcuba, Jirí 2008/4:109–116
 Haszon Ákos 2007/3:40–43
 Határ Győző 2012/3:47–48
 Havas Sándor 2018/2:41–172, 2018/3:91–92
 Havel, Václav 2016/6:14–19
 Havlík, Emil 2006/1:80–87
 Haydn, Joseph 2019/5:49–52
 Hefter László 2008/4:79–82, 2008/4:123–124,
 2008/4:129–130, 2013/2:122–127
 Hegedűs Rajmund 2018/3:126–127
 Hegyi Csaba 2007/3:48–51
 Hegyi Réka 2007/2:81–86, 2008/3:75–86,
 2015/6:74–83, 2019/1:48–57
 Heil-Huba Ferenc 2018/2:41–172, 2018/3:93–94
 Heinzelmann Emma 2009/2:191–194
 Hekrlóvá, Růžena 2004/4:141–146
 Hellebrand Béla 2018/2:41–172, 2018/3:95–97
 Helmecci Zsuzsanna 2020/5:39, 2020/6:193
 Heltaí Jenő 2008/5:77–84
 Hérics Nándor 2009/3:40–41, 2014/1:9–43,
 2014/1:60–63, 2014/1:64–67, 2020/5:39–41,
 2020/6:195–197, 2020/6:199–201
 Herman Levente 2007/3:40–43
 Herman Ottó 2013/5:112–119
 Herpai András 2020/4:74–87
 Hessky Iván 2015/4:13–98, 2015/4:140–143
 Hibbard, Melissa 2010/3:97–102
 Hidegh Béla 2018/2:41–172, 2018/3:98–99
 Hincz Gusztáv 2019/4:135–138
 Hincz Gyula 2008/1:40–47, 2020/2:65–70
 Hincz-család 2007/2:13–20, 2017/6:115–120
 Hír József 2013/5:25–52, 2013/5:78–83
 Hitler, Adolf 2020/1:81–92
 Hledíková, Ida 2011/1: 23–28, 2012/4:93–98,
 2016/3:90–95
 Hoda Hadadi 2010/3:97–102
 Hofbauer Imre 2015/4:13–98, 2015/4:144–145
 Hoffer Károly 2019/3:108–111
 Hoffmann, E.T.A. 2016/5:22–31
 Hofmann, Isabelle 2019/5:95–100
 Holešovský, František 2008/1:98–105
 Holló Kornél 2018/2:41–172, 2018/3:102,
 2018/3:103
 Hollóné Fuchs Nelly 2018/2:41–172,
 2018/3:104–107
 Hollósi Zsolt 2004/4:215–222
 Horváth Éva 2020/5:42–43, 2020/6:203–204
 Horváth Ferenc 2011/2:75–78, 2011/2:79–84,
 2015/4:13–98, 2015/4:146–149
 Horváth Gyöngyvér, 2009/2:157–162,
 2011/4:45–50.
 Horváth György 2021/1: 343–348
 Horváth Márk 2019/4:91–106
 Horváthy Péter 2018/3:93–94
 Houellebecq, Michel 2018/4:98–101
 Hrabal, Bohumil 2008/1:7–9, 2014/4:36–43
 Hubáčková, Vilma 2007/5:98–103
 Hulec, Vladimír 2015/2:18–29
 Huszár Ágnes 2020/4:108–113
 Huszár Sylvia 2017/6:75–80
 Huszárik Zoltán 2011/4:37–44.
 Hutvágner Éva 2015/6:5–15, 2015/6:88–91,
 2016/2:5–12, 2016/3:22–29, 2016/6:48–51,
 2017/3:4–15, 2017/6:67–74, 2018/5:30–39,
 2019/6:99–104, 2020/3:139–140,
 2017/3:68–83
 Hüttner, Robert 2010/4:129–138
 Istvánffy Gabriella lásd Rainerné Istvánffy Gabriella
- J.**
 Jagadics Barbara 2008/4:101–108,
 2008/4:109–116, 2008/4:135–137
 Jakoby Gyula 2016/4:24–29
 Jakovits József 2020/1:23–30
 Jakus Sándor 2015/4:13–98, 2015/4:150–151
 Jankovics Marcell 2006/4–1:59–62,
 2006/4–1:63–66
 Jarkovský, Tomáš 2013/3:78–85, 2015/2:82–87
 Jaromir, Adam 2011/4:69– 74.
 Jarošová, Zuzana 2014/3:4–8
 Jarry, Alfred 2011/4:57–64.
 Jaschik Álmos 2007/4:118–119, 2011/4:5–10.,
 2018/2:23–27, 2018/2:41–172, 2018/3:109,
 2018/3:109–111, 2020/4:5–23
 Jász Attila 2017/5:81, 2021/1 261–268,
 2021/1:295
 Jászay Tamás 2018/5:52–57, 2019/1:16–23,
 2019/4:43–54, 2020/1:67–74
 2020/1:81–92, 2020/3:93–102
 Jegenyész János 2008/4:13–18

- Jeges Ernő 2015/4:13–98, 2015/4:152–154,
2013/5:124–141, 2013/5:154–155,
2013/5:156–159
- Jenkei János 2011/2:57–58, 2018/3:91–92
- Jódal Kálmán 2018/4:86–89, 2018/4:90–93
- Joly, Yves 2014/2:5–9
- Jovanov, Jasna 2003/2:31–38, 2004/2:84–94,
2004/4:155–162, 2007/5:92–
97, 2008/4:27–34, 2009/2:121–128
- Jovčić, Dragana 2007/5:92–97
- Józsa Kitty 2012/2:41–46
- József Attila 2011/4:57–64.
- Juhász Annamária 2014/2:10–35
- Juhász Antal 2018/3:125
- Juhász Ferenc 2009/4:25–26, 2012/3:27–30,
2012/3:45–46, 2015/3:20–27, 2015/3:45–49,
2015/3:118–121
- Juhász Gyula 2019/2:277–279
- Juhász Katalin 2018/1:33–40, 2021/6/2:159–162
- Juhász Márta 2021/6/1:44–47
- Jurčec-Kos, Koralka 2009/1:25–32, 2010/3:51–58
- Jurida Károly 2007/3:52–53, 2011/2:85–90
- Jurkowski, Henryk 2006/2–3:74–81,
2007/4:120–124 2008/3:5–12,
2010/1:23–28, 2010/2:139–144,
2011/1:29–36, 2011/1:111–120,
2012/1:25–32, 2012/4:27–36,
2012/4:37–46 2012/4 :137–140,
2013/3:31–35, 2013/3:70–77, 2013/4:74–79,
2014/2:44–53, 2015/1:18–29, 2015/1:36–37,
2015/6:58–63, 2015/6 :98–109,
2016/2:83–86, 2016/2:87–94, 2016/6:48–51
- Juszkó Béla 2015/4:13–98, 2015/4:155–158
- Juszkó Piroska 2015/4:13–98
- Kaán János 2018/2:41–172, 2018/3:114–117
- Kádár György 2013/5:124–141, 2013/5:160–163
- Kádár Péter 2011/2:65–68, 2019/2:273–274,
2020/6:155–157
- Kadariu, Gavril 2016/6:36–43
- Kádas István 2007/3:54–57
- Kákonyi Asztrik 2013/5:124–141, 2013/5:167–171,
2018/2:41–172, 2018/3:118–121
- Kakuk Tamás 2008/1:126–129, 2009/2:195–198,
2011/3:67–70, 2014/4:86–89,
2016/1:102–107, 2016/4:100–103,
2019/6:105–108, 2020/2:101–105
- Kalfus, Pavel 2016/6:62–67
- Kállay, Dušan 2009/2:107–120
- Kálmán Eszter 2017/6:87–94, 2017/6:103–108
- Kálmán Tünde 2007/3:58–61
- Kalmár István 2006/4–1:109–112, 113–116
- Kálosi Ildikó 2008/4:19–26
- Kammerlohr-Kováts László 2020/5:43,
2020/6:205, 2020/6:207–209
- Kántor János 2018/2:41–172
- Kántor Lajos 2003/1:139
- Kapa Melinda 2014/1:9–43, 2014/1:68–71
- Kaposi Antal 2009/3:14–15, 2018/2:41–172,
2018/3:125, 2018/3:126–127
- Kaposi Endre 2008/2:5–8, 2008/2:13–52,
2008/2:69–88, 2009/3:42–43,
2011/3:55–60, 2014/1:84–87, 2014/4:10–15,
2016/4:100–103, 2017/5:81, 2018/2:41–172,
2018/3:103, 2018/3:109–111,
2018/3:128–132, 2018/3:133–135,
2018/3:139–145, 2019/2:223, 2019/:255,
2019/2: 290–291, 2019/2:315
- Kaposi Tamás 2018/3:137–138, 2009/3:16–17,
2018/2:41–172
- Kaposiak – a három Kaposi 2018/3:137–138
- Karkus István 2011/2:91–92, 2011/2:93–96
- Kármán Dániel 2020/5:44, 2020/6:211–213
- Kárpáti Aurél 2019/2:297–298
- Kárpáti Tamás 2010/4:187–196
- Kass János 2004/4:173–186, 2006/4–1:43–46,
2006/4–1:47–52, 2007/5:108,
2008/1:96–97, 2009/2:177–182,
2009/2:199–201, 2011/3:5–95,
2012/3:7–109, 2014/3:36–39, 2015/3:5–127
- Kassák Lajos 2015/3:28–41
- Kasznár Aranka 2013/5:124–141
- Katona Katalin 2012/2:107–112
- Katona Szabó Erzsébet 2012/2:47–52
- Kavrakova-Lorenz, Konstanza 2019/1:66–69
- Kazarina, Anna 2019/1:58–63, 2019/4:107–112,
2020/3:125–130
- Kecskeméti Sándor 2016/4:78–85
- Kecskés Ágnes 2020/2:55–64
- Kékesi Kun Árpád 2008/5:47–50, 2013/4:52–57,
2014/2:54–67, 2015/6:114–119

- Kele Róbert 2020/5:44, 2020/6:215–217
- Kemény Henrik 2006/2–3:117–127,
2012/1:145–148, 2012/1:149–152,
2012/4:129–132, 2013/4:52–57
- Keményné Pongó Anna 2020/5:45–46,
2020/6:219
- Képiró Ágnes 2012/3:97–102
- Keplingerné Bach Gizella
2018/2:41–172, 2018/3:147
- Keresztes Dóra 2011/4:75
- Kernstok Károly 2018/2:41–172, 2018/3:148–149,
2018/3:153–157
- Kerti Károly 2009/3:18–19, 2015/4:13–98,
2015/4:159–163
- Kerti Károly György 2020/5:46, 2020/6:220–221
- Keserü Ilona 2020/2:30–37
- Keszeg Ágnes 2009/2:137–144
- Készman József 2013/2:190–191
- Kincses Endre 2018/4:38–43, 2018/4: 136–171
- Kincses Károly 2015/3:28–41
- Királyfalvi Kraft Károly 2018/2:41–172, 2018/3:32,
2018/3:160–162
- Kis Endre 2018/4:44–49, 2018/4: 136–171
- Kiselová-Siteková, Jana 2021/4:44–49
- Kisfaludi Strobl Zsigmond 2004/2:43–49
- Kiss Benedek 2009/2:177–182, 2011/3:77–80
- Kiss István 2015/3:88–93, 2019/2:201–203
- Kiszely Ágnes 2007/4:70–81
- Klájó Adrián 2018/4:7–11, 2018/4: 136–171
- Klepoč, Tomáš 2014/3:26–29
- Klíma, Miloslav 2008/5:105–114
- Kner Imre 2015/3:102–105
- Knyt, Agnieszka 2004/1:87–95
- Koch Aurél 2006/2–3:139–145
- Kocsis Balázs 2020/5:47–48, 2020/6:223
- Kocsis Lajos 2018/2:41–172, 2018/3:163–165
- Kocsis Péter 2014/4:66–71
- Kocsis Rozi 2011/1:47–58
- Kocsis Tünde 2017/1:91–98, 2019/4:21–34
- Kocsisné Gerencsér Anna 2018/2:41–172,
2018/3:166–169
- Kolár, Erik 2006/2–3:128–134
- Kollár Árpád 2021/4:60–65
- Kollár György 2018/2:41–172, 2019/2:182–188,
2019/2:189
- Kołodźńska, Agnieszka 2010/3:79–88
- Kolonics Péter 2014/1:9–43
- Kolozsi Angéla 2021/5:18–29
- Koncz Andrea 2020/5:49
- Kondor Béla 2018/4:136–171
- Konsztantyinova, Anna 2021/5:112–117
- Kontra Attila 2021/1:309–312
- Kontsek Ildikó 2013/5:167–171, 2018/3:53–57,
2019/2:206–213
- Kontulyné Fuchs Hajnalka 2018/2:41–172,
2018/3:64–67
- Koós Iván 2003/1:18–27, 2009/6:85–92,
2015/2:94–97, 2021/3:5–59
- Kopecký, Matěj 2006/1:46–53
- Kopecký, Vladimír 2008/4:101–108
- Kopin Katalin 2012/4:7–18
- Kopócs Tibor 2008/1:62–67, 2009/2:195–198,
2017/5:11–21
- Korngut-Kemény család 2007/4:102–117,
2019/4:77–86
- Kós Lajos 2006/1:11–20, 2006/1:21–30,
2015/1:96–101, 2019/5:59–62, 2021/3:5–59
- Koszol Jenő 2009/3:20–21, 2013/5:25–52,
2013/5:84–86, 2013/5:87–88,
2018/2:41–172, 2019/2:190
- Koszorús F. Gabriella (Koszorús-Varsa Fülöp
Gabriella, Koszorús-Varsa F. Gabriella)
2015/4:13–98, 2015/4:164–165
- Koszorús Rita 2021/6:1:48–53
- Kosztolányi Dezső 2003/2:15, 2009/4:7–8,
2015/6:5–15
- Kóthay Ernő 2009/3:22–23, 2015/4:13–98,
2015/4:166–173
- Kóthay Péter 2020/5:49–51, 2020/6:225
- Kovács Ágnes 2021/6:1:80–85
- Kovács Domokos 2017/6:87–94
- Kovács Gábor 2011/2:97–100
- Kovács Gergelyné 2011/2:133–140
- Kovács Géza 2007/4:60–69, 2014/2:128–139
- Kovács Ildikó 2006/2–3:96–113, 2007/4:42–45,
2008/3:35–42, 2008/5:139–141,
2017/6:39–46, 2021/3:5–59
- Kovács István 2020/6:227
- Kovács István Jenő 2020/5:52–53
- Kovács Lajos 2007/5:63–69, 2009/2:145–150,

- 2010/4:161–166, 2011/3:61–66,
2013/5:11–16,
2013/5:19–20, 2013/5:78–83, 2013/5:124–
141, 2013/5:146–153, 2014/1:44–47,
2014/1:52–55, 2014/1:56–59, 2014/1:68–71,
2014/1:106–109, 2014/1:118–121,
2014/1:126–129, 2011/4:65–68,
2017/4:79–87, 2017/5:79
- Kovács Levente 2013/3:92–100
- Kovács Péter 2004/4:195–204, 2007/3:78–81,
2016/4:65–68
- Kovács Valéria 2020/6:229–230, 2007/3:62–65,
2020/5:54
- Kozien, Lucyna 2010/2:181–184
- Kozma Lajos 2013/2:148–153
- Kozma Laura 2018/4:50–55, 2018/4: 136–171
- Kozyra-Pawlak, Ewa 2010/3:79–88, 2010/3:89–96
- Környey László 2013/5:25–52, 2018/2:41–172,
2019/2:197
- Kövér Lajos 2008/1:120–125
- Kövesdi Mónika 2011/2:109–112, 2020/5:55–57,
2020/6:159–161, 2020/6:181–182,
2020/6:183–184, 2020/6:186–187,
2020/6:219, 2020/6:220–221, 2020/6:231,
2020/6:239–241, 2021/1:273–276,
2021/1:290–292, 2021/1:296–298,
2021/1:308, 2021/1:327–328,
2021/1:352–356, 2021/6:1:70–73,
2021/6:1:86–89
- Krafka, Elke 2019/5:49–52
- Krajcsirovits Henrik 2011/2:101–104,
2011/2:105–108, 2011/2:109–112
- Krajcsovics Éva 2003/2:61–65
- Kramer, Hary 2012/4:27–36
- Kratochwill Mimi 2008/1:56–61, 2009/1:41–52,
2011/4:19–28.
- Kremláček, Josef 2004/4:131–140
- Kriška, Fedor 2007/5:14–25, 2008/1:106–109
- Kroflin, Livija 2008/3:119–122, 2008/5:129–134,
2010/2:185–190, 2013/4:20–25,
2013/4:74–79, 2017/1:59–66, 2018/5:104–
113, 2019/1:40–47, 2020/3:111–124,
2020/4:101–107
- Krofta, Josef 2008/5:105–114, 2008/5:115–122,
2015/6:16–29
- Kršňáková, Alexandra 2021/6/1:54–55,
2021/6/1:56–57
- Krulik Frigyes 2011/2:113–114, 2011/2:115–121
- Kubička Kucsera Klára 2018/3:25–27
- Kubó Éva 2007/3:66–69
- Kucs Béla 2013/5:25–52, 2013/5:89–90
- Kudláček, Jan 2004/4:141–146
- Kulcsár Ferenc 2016/4:24–29, 2016/4:50–55
- Kun Fruzsina 2008/1:80–85
- Kungl György 2009/3:44–45, 2013/2:190–191,
2013/2:192–195, 2020/5:58–61,
2020/6:233–236
- Kurucz Tünde 2020/6:223
- Kuti József, ifj. 2020/6:237–238
- Kuthy Ágnes 2008/3:123–128, 2020/1:81–92
- Kürti Andrea 2018/6:82–85
- L**
- Lábadí Lénárd 2018/4:102–105
- Lábik János 2019/2:198–200
- Lackfi János 2010/4:157–160
- Lacza Tihamér 2017/5:11–21
- Ladányi András 2013/5:70–77
- Lajcha, Ladislav 2003/1:109–112
- Lajos Béla 2015/4:13–98, 2015/4:174
- Lajos József 2007/3:70–73
- Lak Róbert 2018/4:56–59, 2018/4: 136–171
- Laluja András 2018/2:41–172, 2019/2:201–203
- Láncz Sándor 2018/3:35–36, 2011/2:33–34,
2011/2:71–74
- Láposi Terka 2007/4:102–117, 2008/3:51–74,
2008/5:23–30, 2009/4:51–62,
2010/2:151–160, 2011/1:85–94,
2011/1:121–134, 2020/3:5–24
- László László 2018/2:41–172, 2019/2:204–205
- Lator László 2011/3:7–8
- Lautrec, Henri de Toulouse 2017/6:81–86
- Lavrič, Silvester 2017/4:25–39
- Lázár Ervin 2014/3:40–47, 2020/1:75–80
- Lázár Tibor 2018/4:60–63 2018/4:136–171
- Lecoq, Jacques 2015/6:50–57
- Lefort, Stéphanie 2014/2:110–117
- Lehotka Gábor 2010/3:59–62

- Lellei Pál 2010/2:126–130, 2021/3:108–110
 Lendvai Károly 2019/2:324–327
 Lengyel Gábor 2020/5:62, 2020/6:237–238
 Lengyel Pál 2006/2–3:46–53, 2009/4:35–44,
 2012/1:157–167
 Lenkefi Zoltán 2009/4:35–44, 2021/2:5–22
 Leonardo Da Vinci 2011/4:65–68.
 Lešková, Dolenská Kateřina 2015/2:76–81,
 2016/6:14–19
 Lesznai Anna 2009/1:53–58
 Lévai Ádám 2009/3:46–47, 2020/5:63–65,
 2020/6:175–176, 2020/6:225,
 2020/6:239–241, 2020/6:243–245
 Lévai Nóra 2012/2:57–60
 Lévai Sándor 2007/2:67–72
 Lévy Jenő 2014/1:9–43, 2014/1:78–80,
 2014/1:81–83
 Levente Péter 2006/4–1:93–96,
 2006/4–1:97–100
 Ligeti György 2019/3:41–42
 Lipcsey György 2014/4:76–81, 2014/4:82–85,
 2019/6:105–108
 Lipták György 2004/4:187–194
 Loboda, Matjaž 2006/1:54–69, 2006/2–3:64–73
 Lois Viktor 2007/3:74–77, 2009/5:13–16,
 2009/5:65–74
 Lóránt János Demeter 2010/4:187–196
 Lóska Lajos 2003/1:113–117, 2003/2:85–90,
 2006/4–1:117–120, 2006/4–1:121–124,
 2017/5:71
 Losonci Miklós 2007/3:54–57, 2011/2:151–154
 Losonc Alpár 2019/6:85–92
 Lotz Matild (Lotz Mathilde, Matilda Lotz)
 2015/4:13–98, 2015/4:175–176
 Lovas Ildikó 2018/4:50–55, 2018/4:74–79
 Lovas Lilla 2016/2:73–82, 2016/3:96–107,
 2016/5:56–75, 2016/6:56–61, 2017/3:16–31,
 2017/6:115–120, 2019/4:135–138,
 2020/4:101–107
 Lőrinc László 2015/6:110–113, 2015/6:130
 Lőrincz Ferenc 2007/3:78–81
 Lukácsi László 2013/2:184–186, 2013/2:187–189
 Lukácsy András 2015/3:50–55
 Luzsicza Lajos 2011/2:29–30, 2011/2:123–132
 Luzsicza Lajos Árpád 2007/3:82–85
 Lyka Károly 2003/2:16, 2018/2:16, 2018/3:31,
 2018/3:43–44, 2018/3:153–157, 2019/2:190,
 2019/2:280
- M.**
 M. Tóth Margit 2013/2:116–121
 M. Várhelyi Vanda 2013/5:61–62
 Mácsai István 2004/2:50–55
 Madách Imre 2012/3:97–102, 2021/5:68–73
 Madarász Decsi Katalin 2021/6/1:58–63
 Maeterlinck, Maurice 2016/3:70–89
 Magasi Németh Gábor 2018/2:41–172,
 2019/2:206–213
 Magyarász Imre 2018/2:41–172, 2019/2:214–221,
 2019/2:222 2019/2:223
 Majaron, Edi 2015/2:108–111
 Major Ákos 2014/1:9–43, 2014/1:84–87
 Majoros Gyula 2011/1:85–94
 Majoros Hedvig 2013/1:6–14
 Majoros János 2013/1:6–14
 Makonj, Karel 2003/1:85–90, 2008/3:91–100,
 2008/3:101–118, 2011/1:103–110,
 2012/1:43–48, 2017/1:5–8 2017/1:49–58,
 2015/1:38–47, 2017/6:129
 Maksay Nelly 2018/2:41–172, 2019/2:224–225
 Málík Irén 2016/4:69–73
 Malik, Jan 2006/1:80–87
 Malíková, Nina 2007/2:97–102, 2007/4:97–101,
 2009/4:63–72, 2009/4:125, 2010/1:47–56,
 2011/1:135–144, 2012/1:49–54,
 2015/1:48–53, 2016/3:42–55, 2016/6:62–67,
 2017/1:73–86, 2017/6:129, 2019/5:113–115
 Mang, Alina 2007/2:73–80
 Márai Sándor 2014/4:86–89
 Margittai Zsuzsa 2019/6:7–14
 Margolies, Eleanor 2014/2:96–101
 Máriás Endre 2018/4:132–135
 Márk-Nagy Ágota 2019/4:35–42
 Markó Róbert 2021/5:30–35
 Markovič, Peter 2017/5:31–41
 Márkus Péter 2009/3:118–119, 2009/5:63–64
 Maróthy Zorka 2019/3:123–126
 Martinka, Ivan 2021/3:96–103
 Marton Gábor 2019/5:63–66
 Martsa István 2018/2:41–172, 2019/2:226–229

- Martyn Ferenc 2015/4:13–98, 2015/5:186–191
 Máthé Andrea 2013/2:184–186, 2016/1:24–29,
 2017/5:5–9, 2017/5:65–67, 2020/2:30–37
 Máthé Lőrinczi Rozália 2013/3:92–100
 Matits Ferenc 2021/6/1:54–55
 Matlovicová–Králová, Martina 2010/3:63–70
 Mátrai Lajos 2013/5:124–141
 Mátrai Vilmos 2018/3:34
 Mátravölgyi Ákos 2012/1:59–68
 Matsuoka, Kiyoko 2004/4:205–214
 Matyi Ágota 2006/1:88–93
 Matyikó Sebestyén József 2007/3:94–97
 Matyus Dóra 2020/5:66, 2020/6:247–248
 Maurits Ferenc 2003/1:139
 Mayer Éva 2021/6/1:64–69
 Meczner János 2019/3:127–131, 2021/3:5–59
 Medgyesi Anna 2013/3:56–61, 2014/2:96–101,
 2014/2:102–109, 2015/1:62–69,
 2015/1:76–95, 2015/2:116–118,
 2015/6:98–109
 Medveczky Attila 2014/1:88–97
 Melcher Mihály 2008/4:73–78
 Mélyi József 2004/1:37–46
 Menasági Péter 2016/1:48–57
 Méry Beáta 2020/6:247–248, 2021/6/1:70–73
 Mészáros Mari 2008/4:79–82
 Meszlényi János 2019/6:59–64
 Mészöly Miklós 2007/4:36–41, 2007/4:42–45
 Meyer, Anke 2012/1:135–138, 2013/3:52–55,
 2016/6:20–25
 Mezei Ottó 2011/2:113–114, 2012/3:7–26
 Mezey Ilonka 2018/2:41–172, 2019/2:232–233
 Michalovič, Peter 2016/1:94–101
 Michl Balázs 2020/5:67, 2020/6:249–250
 Miglinczi Éva 2006/2–3:139–145, 2008/5:63–70,
 2010/2:107–110, 2010/2:126–130,
 2010/2:145–150, 2010/2:173–176, 2010/4:151–
 156, 2011/1:59–64, 2012/1:115–122,
 2012/3:77–86, 2012/4:115–120, 2014/3:54–57,
 2014/3:78–87, 2016/1:48–57,
 2021/6/1:10–13
 Mihalovits János 2018/2:41–172, 2019/2:234–236
 Mikita Gábor 2018/1:109
 Miksa Bálint 2016/1:24–29, 2017/5:65–67
 Mikus Áron 2020/5:68, 2020/6:251–252
 Mikuž, Jure 2007/5:8–13
 Mitobedzka, Krystyna 2021/3:77–87
 Miltényi Tibor 2018/3:139–145
 Minya Mária 2017/4:47–51
 Mirtse Zsuzsa 2006/4–1:59–62, 2006/4–1:63–66
 Molnár Eszter 2020/2:55–64
 Molnár Eszter 2021/4:5–15
 Molnár Gabriella 2013/3:43–51, 2014/2:110–117
 Molnár Gál Péter 2003/1:28–37
 Molnár Gyula 2013/3:52–55, 2016/6:20–25,
 2013/4:80–83
 Molnár Jacqueline 2009/2:145–150, 2010/4:
 157–160, 2017/4:17–21
 Monova, Nyina 2013/3:36–42
 Mór József 2013/5:124–141
 Moretti Rezső 2015/4:13–98, 2015/5:192
 Morgenstern, Christian 2010/2:107–110
 Mórocz István 2020/5:69
 Morpurgo, Michael 2010/2:139–144
 Morvay László 2017/5:69, 2018/2:41–172,
 2019/2:237–240, 2019/2:241–243
 Mourguet, Laurent 2014/2:110–117
 Mozart, Wolfgang Amadeus 2019/5:83–88
 Mucsi András 2018/2:40, 2018/3:68–
 81, 2018/3:128–132
 Mussolini, Benito Amilcare Andrea 2004/1:29–36
 Muzsnay Ákos 2018/6:54–59, 2020/5:70–72,
 2021/12:61–268
- N.**
 N. Mészáros Júlia 2021/1:301–304
 Nádain Ferenc 2007/3:58–61
 Nádas Alexandra 2014/4:5–9, 2016/1:30–39
 Nádori Lília 2008/1:80–85
 Nagámi (lásd: Nagy Gábor Mihály)
 Nagy Barbara 2007/3:8–11
 Nagy Gábor 2016/1:30–39
 Nagy Gábor Mihály (Nagámi) 2009/3:48–49
 Nagy Gáspár 2007/3:82–85
 Nagy Gergely 2007/3:28–31
 Nagy István (1873–1937) 2003/2:15,
 2003/2:17–18
 Nagy János 2009/3:122–123, 2010/2:169–172,
 2015/4:13–98, 2015/5:193–200,
 2020/5:73–76, 2021/1:269–272

- Nagy Katalin 2020/5:76–78, 2021/1:273–276
 Nagy Márton 2009/3:24–25
 Nagy Sándor 2016/1:72–79
 Nagy T. Katalin 2014/4:16–23
 Nagy Viktória 2008/5:39–46
 Nagy Zoltán 2019/6:71–78, 2020/6:149–151
 Nagyfalusi Tibor 2018/3:11–12, 2018/3:40–42,
 2019/2:241–243
 Nahóczky Judit 2008/4: 59–66
 Nánay Fanni 2003/1:99–108
 Nánay István 2003/1:49–58, 2006/1:11–20,
 2007/4:60–69, 2009/4:73–86, 2009/6:5–10
 2009/6:11–16, 2010/1:29–40,
 2010/2:111–124, 2012/1:157–167,
 2012/4:129–132, 2013/4:26–43,
 2015/1:102–107, 2015/2:54–63,
 2015/2:102–107, 2015/6:110–113,
 2016/3:108–111, 2016/3:112–117,
 2016/5:10–15, 2017/1:9–16,
 2017/1:113–124, 2017/6:5–12,
 2018/1:79–82 2018/5:72–83, 2019/3:5–7,
 2019/5:67–82, 2020/1:99–102,
 2020/3:41–54, 2021/3:5–59, 2021/5:6–17,
 2021/5:98–107
 Nausch Géza 2016/1:112–117
 Nemes Fekete Edit 2016/4:74–77
 Németh Andrea 2020/6:153–154
 Németh Antal 2009/6:17–34, 2009/6:41–54,
 2009/6:35–40, 2009/6:5–10, 2009/6:55–56
 Németh Éva 2007/2: 5–12, 2008/3:135
 Németh Lajos 2011/2:75–78, 2019/2:320–323
 Németi Róbert 2021/6/1:26–29
 Nenagh, Watson 2015/1:62–69
 Neuberger István 2007/3:86–89, 2009/3:50–51,
 2018/6:60–65, 2020/5:79–81,
 2021/1:277–279
 Neuberger Róbert 2015/4:13–98, 2015/5:201–202
 Niculescu, Margareta 2019/1:70–83,
 2019/1:92–95
 Nikodém Gabriella 2011/3:87–94
 Ninkov, K. Olga 2014/3:58–63, 2016/4:74–77,
 2017/5:23–29, 2021/4:89–91
 Novák Ildikó 2014/2:78–95, 2015/1:30–35,
 2015/1:102–107, 2016/2:29–34,
 2016/3:56–69, 2016/3:70–89
 Novák Lajos 2018/2:41–172, 2019/2:244–246,
 2019/2:247–254
 Novotny Tihamér 2010/4:181–186,
 2021/1:280–281, 2020/5:82–83
 Novotny, Josef Alois 2003/1:91–98
- O–Ö.**
 Obermüller Ferenc 2018/3:89–90
 Obrazcov, Szergej Vlagyimirovics
 2007/4:22–35, 2013/3:36–42,
 2015/1:54–61
 Oláh György 2007/3:90–93
 Olasz Sándor 2012/3:49–56
 Olmedo, Salvador G. 2003/2:5–10
 Orbán Ottó 2015/3:106–113
 Orbók Lóránd 2006/2–3:10–17
 Orbók Loránd 2012/1:1–16,2020/1:41–56
 Orcsik Roland 2018/4:12–14
 Ordasi Zsuzsa 2004/1:29–36
 Orosz István 2009/1:93–106, 2011/3:95,
 2015/3:128–131, 2019/6:21–26
 Orosz Klaudia 2003/1:49–58
 Orr Lajos 2009/5:59–62
 Ország Lili 2003/1:38–48, 2020/1:5–16,
 2020/1:17–22
 Ortutay András 2018/3:148–149
 Ozsváth Zsuzsa 2021/5:64–67
 Ölbei Livia 2013/3:86–91, 2014/2:128–139,
 2015/6:38–49, 2016/2:41–46, 2016/5:22–31,
 2017/6:81–86, 2019/3:127–131, 2019/4:55–
 64, 2019/6:93–98, 2020/1:75–80,
 2020/3:87–92, 2020/4:66–73,
 2021/2:39–44, 2021/5:56–63
 Ölveczky Gábor 2008/1:48–55, 2013/2:196–201,
 2016/1:102–107
 Örkény István 2019/6:21–26, 2020/2:71–86
- P.**
 P. Müller Péter 2007/4:46–55
 P. Szabó Ernő 2003/1:118–126, 2003/2p 104–114,
 2004/2:27–34, 2004/4:163–172,
 2004/4:223–231, 2006/4–1:135–140,
 2006/4–1:141–144, 2007/540–49,
 2008/1:24–33, 2008/4:51–
 58,2009/1:7–16,2009/5:47–50,

- 2009/5:51–58, 2009/5:95–109,
2010/3:41–50, 2012/2:121–126,
2013/1:77–84, 2013/2:172–177, 2014/4:5–9,
2014/4:72–75, 2016/1:5–15, 2016/1:30–39,
2017/5:75, 2020/6:195–197
- P. Tóth Major Krisztina 2014/1:9–43,
2014/1:118–121
- Pacovská, Květa 2007/5:98–103
- Paczolay Imre 2018/2:41–172, 2019/2:255
- Paiva, Duda 2021/2:45–50, 2021/2:69–82
- Paizs Miklós 2019/5:83–88
- Pajurek, Václav 2004/4:131–140
- Palasovszky Ödön 2017/6:19–26
- Palata, Oldřich 2008/4:91–100
- Pálfi Ágnes 2011/1:73–84, 2012/1:77–86
- Pálfi György 2006/4–1:145–150, 2006/4–
1:151–154, 2009/2:129–136
- Pállik Béla 2015/4:13–98, 2015/5:203–206
- Pályi Jánossal 2008/5:39–46
- Panchev, Pancho 2010/2:191–194
- Pánczél Béla 2018/2:41–172
- Pandur Petra 2015/1:96–101, 2015/6:64–73
- Pap Emil 2015/4:13–98, 2015/5:207–208
- Papp Albert 2009/3:52–53
- Papp, Doina 2017/1:99–106
- Papp Eszter 2003/1:5–17, 2006/1:5–10,
2006/2–3:10–17, 2007/2:13–20,
2007/4:14–21, 2007/4:90–96,
2007/4:118–119, 2008/3:129–130,
2008/5:135–138, 2009/4:115–116,
2009/6:5–10, 2009/6:41–54
- Papp Tímea 2010/1:73–80
- Papp-Zakor Ilka 2020/4:88–100
- Passuth Krisztina 2009/6:85–92
- Pasteiner Gyula 2015/4:13–98, 2015/5:209–212
- Paszterkó Richárd 2018/4:64–67, 2018/4: 136–171
- Pásztor Csörgői Andrea 2017/5:77
- Pataki Gábor 2007/3:74–77, 2009/5:9–12
- Paulikovics Pál 2013/1:15–18
- Pavlovský, Petr 2012/1:123–129
- Pawlak, Pawel 2010/3:79–88, 2010/3:89–96
- Pázmándi Antal 2013/1:69–76, 2020/2:51–54
- Pázmándy István 2018/2:41–172
- Pécsi L. Dániel 2014/1:9–43, 2014/1:88–97
- Pedovic, Aleksandr 2004/4:155–162
- Pekáry István 2021/3:60–75
- Pepino, Cristian 2007/2:73–80,
2016/2:29–34, 2016/3:56–69, 2016/3:70–89
- Periale, Andrew 2016/6:56–61
- Peřinová, Iva 2007/4:82–89
- Pesti Emma 2018/4:68–73, 2018/4: 136–171,
2018/6:66–69
- Péter Ágnes 2009/5:47–50
- Péter László 2018/4:44–49
- Peternák Gusztáv 2018/2:41–172,
2019/2:260–262
- Petišková, Tereza 2004/2:18–26
- Petőfi Sándor 2010/3:29–40
- Petránsky, Ľudovít 2021/4:5–15
- Petrik József 2020/6:147–148
- Petró Liza 2020/5:84, 2021/1:282–284
- Petró Petra 2020/5:85, 2021/1:285–289
- Pézman Andrea 2021/6/1:74–79
- Pfeifer Zsófia 2018/1:41–48
- Pigoni, Moreno 2014/2:110–117
- Pirchala Imre 2018/2:41–172, 2019/2:263–268
- Pirigyi István 2018/3:85–88
- Pogány Gábor 2003/1:59–64, 2003/2: 66,
2003/2:91–95, 2004/2:5–17,
2004/4:195–204, 2008/1:72–79,
2008/4:35–44, 2009/1:79–92,
2010/3:17–28, 2010/4:187–196,
2014/4:76–81
- Pogány Ö. Gábor 2003/2:17–18
- Prakfalvi Endre 2004/1:77–86
- Pravdová, Anna 2013/2:134–147
- Predmerský, Vladimír 2008/3:25–34,
2008/5:71–76, 2009/4:105–114,
2009/6:93–102, 2010/1:57–64,
2011/1:65–72, 2012/1:69–76,
2012/1:109–114, 2013/4:7–11,
2013/4:44–51, 2015/2:12–17, 2018/1:73–78
- Prihel, Drahomir 2003/1:135–138
- Probstner János 2013/1:43–68
- Prohászka Péter 2004/1:5–13
- Prokopp Mária 2013/5:164–166
- Protovinné Zsilinszky Erzsébet 2006/2–3:38–45
- Prunkl János 2014/1:9–43, 2014/1:98–101,
2014/1:102–105
- Pruzšina Alice 2011/2:59–62

Przudzik József 2007/3:94–97
 Puskás Panni 2017/6:103–108
 Puxbaum Jenő 2013/5:25–52, 2013/5:91–93,
 2018/2:41–172, 2019/2:271–272
 Püspöky István 2016/1:40–47, 2020/2:101–105

R.

Rácz Noémi 2007/5:82–91
 Radácsy Antal 2018/2:41–172
 Radič, Manja 2009/2:121–128
 Radonjić, Miroslav 2015/2:108–111
 Rainerné Istvánffy Gabriella 2018/2:41–172,
 2019/2:275–276, 2019/2:277–279
 Ramachandra Pulavar 2017/2:22–41
 Rauscher György 2013/5:25–52, 2013/5:87–88,
 2013/5:94–107, 2013/5:108–111
 Réber László 2007/5:56–63, 2016/4:5–19,
 2016/4:20–23, 2020/2:71–86
 Reczai Lilla 2021/6/2:119–120
 Reeve, Martin 2014/2:102–109
 Rego, Paula 2003/2:39–46
 Reich Károly 2008/1:34–39
 Remsey Dávid 2019/6:99–104
 Remsey Flóra 2012/2:35–40
 Remsey Iván 2006/2–3:135–138
 Remsey család 2012/4:7–18
 Rényi Krisztina 2004/4:223–231,
 2006/4–1:67–70, 2006/4–1:71–74
 Réti András 2020/5:86–87, 2021/1:290–292
 Rév István Árpád 2019/1:84–91
 Révész Emese 2014/3:48–53, 2015/3:5–19,
 2017/4:11–15, 2017/4:17–21, 2018/3:60–63,
 2018/6:34–41, 2018/6:74–81, 2019/6:27–34,
 2019/6:35–40, 2020/2:71–86, 2021/4:35–49
 Révész Napsugár 2007/3:98–101, 2009/3:54–55,
 2014/4:24–29
 Révhelyi Elemér (Réh) 2015/4:13–98,
 2015/5:213–216
 Ribí, Hana 2009/6:103–106
 Richárd, Aradský 2021/6/1:6–9
 Richly Zsolt 2006/4–2007/1:83–88,
 2006/4–2007/1:89–92
 Richter, Luděk 2008/5:93–104
 Richter, Wilhelm 2015/4:13–98, 2015/5:217–221
 Ricz Géza 2018/4:7–11, 2018/4:136–171

Rieger Tibor 2017/5:61–63
 Rippl-Rónai József 2003/2:19, 2003/2:82–84,
 2003/2:20–22
 Robinson, Richard 2015/3:62–87
 Robitsné Csiszár Margit 2018/2:41–172,
 2019/2:281–282
 Rofusz Kinga 2006/4–1p 83–88,
 2006/4–1:89–92, 2010/4:145–150
 Rojas Mónika 2012/1:1–16
 Roll, Dušan 2004/3:75–94, 2014/3:36–39
 Rónai Éva 2019/6:65–70
 Roskó Gábor 2006/4–1:135–140,
 2006/4–1:141–144
 Rozgonyi Iván 2019/2:214–221
 Rozmann Viktor 2014/1:9–43
 Rózsahegyi Kálmán 2012/1:153–156
 Rudnay Gyula 2011/2:65–68
 Rumi László 2015/6:38–49

S.

Sagmeister Laura 2018/4:136–171, 2018/4:74–79
 Sajdik Ferenc 2003/2:59–60, 2008/1:72–79
 Salamon Nándor 2006/2–3:5–9, 2007/5:50–55,
 2009/1:59–70, 2010/4:167–174,
 2011/4:28–36, 2012/2:133–140,
 2013/2:206–210, 2019/2:263–268
 Šálková, Soňa 2018/6:94–99
 Salló István 2011/2:133–140
 Sanderson, George 2018/3:48–49
 Sándor Tibor 2004/1:47–55
 Sárkány Győző 2006/4–1:125–130,
 2006/4–1:131–135
 Sárközi Máttyás 2011/3:51–54
 Sasvári Anna 2014/1:9–43, 2014/1:106–109
 Schadl János 2015/4:13–98, 2015/5:222–231
 Schechner, Richard 2015/6:50–57
 Schein Gábor 2010/4:145–150
 Schenk Attila 2020/5:87, 2021/1:293–294
 Schilling Sára 2010/3:11–16, 2011/4:11–18.
 Schmelzová, Radoslava 2014/4:52–59
 Schmidt Sándor 2013/5:11–16
 Schmitt, Bertrand 2013/2:134–147
 Schneider Jankó 2010/2:111–124
 Schönbeck Mihály 2018/2:41–172, 2019/2:283
 Schönbein, Ilka 2016/2:35–40

- Schrammel, Imre 2010/4:167–174
 Schuller Gabriella 2017/6:95–102
 Schumann, Peter 2012/1:57–58, 2012/4:37–98,
 2012/4:83–92
 Schuster, Massimo 2014/2:10–35, 2012/4:75–82
 Schweiger Antal (Schwaiger Antal) 2015/4:13–98,
 2015/5:233–268
 Sebestyén J. András 2011/2:141–144
 Sebő József 2019/2:260–262
 Seres Béla 2018/2:41–172, 2019/2:197,
 2019/2:284
 Shakespeare, William 2016/3:42–55
 Sikorska-Celejewska, Agnieszka 2010/3:89–96
 Simándi Katalin 2020/3:31–40, 2021/2:23–38,
 2021/2:51–68
 Simon Annamária 2009/6:107–112,
 2012/1:87–92, 2012/1:93–100,
 2016/2:35–40, 2017/6:27–38, 2018/1:41–48
 Simon, Rainald 2017/2:42–57
 Simonffy Szilvia 2009/5:43–46, 2012/2:61–106,
 2012/2:113–120
 Simonyi Lajos 2018/2:41–172, 2019/2:285–287
 Sinka Judit 2016/3:36–41
 Sinkovits Péter 2018/4:111–115
 Sipos Balázs 2013/2:128–133
 Sipos Barbara 2009/3:56–57
 Sipos Marica 2009/3:58–61, 2009/3:76–79
 Sipos Zoltán 2020/5:88–89, 2021/1:295
 Sirbik Attila 2018/4:56–59, 2021/6/2:127–132
 Sís, Peter 2014/3:30–35
 Škripková, Iveta 2017/1:125
 Skupa, Josef 2003/1:85–90
 Smrcz Ádám 2018/5:84–93
 Sobor Antal 2003/2:101–103
 Soehle, Frank 2008/3:123–128, 2020/4:88–100
 Soltis Miklós 2018/4:80–85, 2018/4: 136–171
 Somlyó György 2012/3:31–34
 Somogy Zsófia 2021/1:277–279
 Somogyi Imre 2015/4:13–98, 2015/5:269–270
 Somogyi István 2013/5:25–52
 Somogyi István Zsolt 2020/3:71–86
 Somogyi Tamás 2014/2:36–39, 2015/6:92–97
 Somogyi Zsófia 2007/3:86–89
 Somogyi Zsolt 2019/5:53–58, 2020/4:5–23,
 2021/3:60–75
 Soprová, Jana 2013/4:12–19
 Spáčilová, Mirka 2014/4:60–65
 Spiess, Katja 2014/2:40–43
 Spišák, Ondrej 2021/5:80–87
 Sramó Gábor 2006/1:31–37, 2017/1:17–48
 Sreedevi, D. 2017/2:22–41
 Srp, Karel 2003/2:52–55
 Stech Alajos 2015/4:13–98, 2015/5:271–281
 Stehlíková, Blanka 2004/4:117–130,
 2008/1:110–113, 2010/4:139–144,
 2016/4:56–59, 2016/4:104–107
 Stenczel Emese 2013/4:68–73
 Stiasny Aladár (Stiászny Aladár) 2015/4:13–98,
 2015/5:282
 Stransky János 2015/4:13–98
 Strauss, Richard 2017/6:13–18
 Stuart Rose, Denis 2009/5:39–42
 Sucharda-család 2007/2:21–30
 Sulyok Teréz 2020/5:89–90, 2021/1:296–298
 Supka Manna 2009/3:90–91
 Suplicz Emőke 2018/5:5–13
 Šušarā, Pavel 2004/1:63–76
 Svankmajer, Jan 2019/4:7–17, 2019/4:17–20,
 2013/2:134–147
 Svobodová, Jitka 2003/2:52–55
- SZ.**
- Sz. Győrfy Klára 2011/2:69–70, 2011/2:71–74
 Szabó Ádám 2021/1:333–337
 Szabó Ágnes 2020/6:243–245
 Szabó Ákos 2010/3:103–116
 Szabó Andrea 2020/5:91, 2021/1:299–300
 Szabó Bernadett 2018/3:19–21
 Szabó Bodó Renáta 2021/6/1:48–53
 Szabó Ilona Julianna 2019/6:15–20
 Szabó István 2018/2:41–172, 2019/2:288–290,
 2019/2290–291
 Szabó Lilla 2013/2:178–183
 Szabó Lőrinc 2003/2:19
 Szabó Ottó 2021/6/1:80–85
 Szabó Péter 2021/1:349–350
 Szafranko, Dorota 2021/6/1:34–37
 Szajkó István 2014/3:64–77
 Szakolczay Lajos 2008/1:40–47, 2009/2:137–144,
 2009/2:177–182, 2010/4:181–186,

- 2011/3:35-44, 2011/3:77-80, 2011/4:37-44.,
2011/4:57-64, 2012/3:35-42,
2013/1:69-76, 2013/2:148-153,
2013/2:192-195, 2014/3:40-47,
2014/4:36-43, 2015/3:20-27,
2016/1:108-111 2016/4:24-29,
2016/4:50-55, 2017/4:5-9,
2017/5:53-59, 2018/6:82-85,
2018/6:100-103, 2020/6:167-169,
2021/1:269-272
- Szalai Zoltán 2009/3:26-27
Szalai Zsolt 2018/6:42-47
Szalay Zoltán 2021/6/1:38-43
Szalma Edit 2006/4-1:101-104,
2006/4-1:105-108, 2014/3:54-57
Szamaránszky Emőke 2021/6/1:86-89
Szamódy Zsolt 2009/3:62-63
Szántó András 2020/5:92
Szántó Piroska 2007/5:50-55
Szántó Viktória 2015/2:5-11, 2015/2:64-75,
2015/2:98-101, 2015/6:84-87,
2016/3:90-95, 2016/5:4-9, 2017/1:67-72,
2020/1:23-30, 2020/3:25-30,
2020/4:52-65
- Szász Endre 2011/4:28-36
Szász Zsolt 2006/1:94-100, 2006/2-3:114-116,
2008/5:11-22, 2011/1:73-84 2021/2:23-38
Szávay István 2013/5:144-145
Szávost Katalin 2017/4:41-45
Szebeni Zsuzsa 2008/3:35-42, 2012/1101-108
Szegedi-Szabó Béla 2015/6:30-37
Szegedi Katalin 2006/4-1:75-78, 2006/4-
1:79-82, 2009/2:171-176, 2017/4:11-15
Szeifert Ferenc 2018/3:118-121
Szeifert Judit 2006/4-1:125-130,
2006/4-1:131-135
Székhelyi Edith 2016/1:66-71
Szemadám György 2006/4-1:59-62,
2006/4-1:63-66
Széman Richard 2012/1:149-152
Szemereki Teréz 2009/3:64-65, 2013/1:77-84,
2017/4:53-57, 2020/5:93-96,
2021/1:301-304
Szendőfi Pál 2014/4:10-15
Szent Borbála 2009/5:47-50
- Szentessy László 2009/3:66-67, 2014/4:10-15,
2020/5:96-100, 2021/1:305-307,
2021/1:308
Szentirmai László 2003/1:18-27
Szép Ernő 2016/3:22-29
Szerda Zsófia 2018/4:32-37, 2018/4:38-43,
2018/4:80-85
Széri-Varga Géza 2009/3:68-69
Szigeti Éva 2011/2:115-121
Szigetvári Krisztina 2020/5:101, 2021/1:309-312
Szilágyi Dezső 2009/6:11-16, 2010/1:17-22,
2013/3:22-23, 2013/3:23-30,
2013/3:31-35, 2016/3 :5-9, 2019/3:8-11,
2019/3:41-42, 2019/3:77-78, 2021/3:8-93
Szilágyi Imre 2004/3:95-109, 2004/4:147-154,
2008/1:10-17, 2009/1:17-24, 2016/2:19-26
Szilágyi István 2018/3:163-165
Szilas Zoltán 2007/5:5-7
Szilasi József 2018/2:41-172
Szilasy József 2019/2:293
Szimeonova, Dragomira 2003/2:47-51
Szlávics László, id. 2021/4:78-85
Szlávics László, ifj. 2016/1:16-23, 2017/4:59-61,
2021/4:78-85
Szlávik Lajos 2011/2:145-148, 2011/2:151-154
Szluka Judit 2012/1:77-86
Szobotka Imre 2003/2:11-14
Szombathy Bálint 2008/4:67-72, 2018/4:7-11
Szőke Erika 2021/6/1:90-95
Szőke Katalin 2015/1:54-61
Szölgvény Endre 2018/2:41-172,
2019/2:294-295
Szöllősy Irén 2012/1:153-156
Szőnyeg-Szegvári Eszter 2016/4:86-93, 2018/6:5,
2018/6:6-11, 2018/6:12-17, 2018/6:18-25,
2018/6:26-29, 2018/6:30-33,
2020/5:102, 2020/6:143-146
Szőnyi Kató 2019/3:60-61, 2019/3:77-78
Sztruhár Zsuzsa 2021/1:313-314, 2021/1:315-318,
2020/5:103
Szunyog Júlia 2021/6/2:100-114
Szunyogh László 2009/3:70-71, 2009/5:31-34,
2018/6:42-47
Szurcsik József 2018/6:70-73

Szuromi Rita 2006/2-3:30-37
 Szűcs Gábor 2021/6/2:115-118
 Szűcs György 2004/1:56-62, 2013/5:108-111,
 2014/1:81-83

T.

Takács Ágnes 2016/3:118-120, 2018/1:5-12
 Takács Imre 2012/2:5-14
 Takács Klára 2016/1:58-65
 Takács Mari 2009/2:151-156, 2010/4:151-156
 Tallósi Béla 2015/3:56-61
 Tamás Zsuzsa 2009/2:191-194
 Tamási Lajos 2018/2:41-172, 2019/2:295
 Tamkó Sírátó Károly 2020/3:87-92
 Tandí Lajos 2004/4:173-186
 Tandí Lajos 2011/3:25-34, 2011/3:81-86,
 2012/3:63-68, 2012/3:103-109
 Tărășescu Jianu, Gina 2008/3:35-42
 Tarbay Ede 2006/2-3:135-138, 2007/2:103-117,
 2007/4:125-130, 2020/1:109-113,
 2021/3: 88-93
 Tarján Tamás 2009/6:77-84, 2015/3:106-113
 Tarjáni Antal 2009/3:72-73
 Tarkó János 2018/4:86-89, 2018/4: 136-171
 Tasnádi Attila 2011/2:123-132
 Tatai Erzsébet 2007/3:32-35
 Taymor, Julie 2015/6: 50-57
 Tengely Gábor 2009/4:95-104
 Tenk László 2009/2:187-190, 2018/6:48-53
 Tészabó Júlia 2020/4:34-51
 Tettamanti Béla 2003/2:59-60, 2007/5:63-69,
 2009/3:74-75, 2014/1:9-43,
 2014/1:110-113, 2014/1:114-117,
 2018/6:34-41
 Thury Levente 2013/1:19-24
 Tichý, Zdeněk A. 2008/3:43-50, 2010/1:65-72,
 2012/4:121-128, 2018/5:58-71,
 Till Attila 2014/1:9-43
 Tipary Dezső 2018/2:41-172, 2019/2:297-298,
 2019/2:303
 Tiszavári Eszter 2008/4:131-134
 Tokai Gábor 2016/1:88-93, 2021/4:70-77
 Toldi Miklós 2011/3:67-70, 2011/4:5-10.
 Tolnai Ottó 2018/4:16-21
 Tolnay Imre 2009/3:124-130

Tolpava Koothu 2017/2:9-21
 Tomaszewska, Ewa 2019/4:113-126,
 2021/3:77-87, 2021/3: 88-93
 Tomos Tünde 2017/4:5-9
 Tóth Alisa 2018/4:106-109, 2018/4:136-171
 Tóth Enikő 2020/5:104-108, 2020/6:215-217,
 2021/1:319-326
 Tóth Zoltán 2012/2:113-120
 Tóthné Gaál Zsuzsa 2020/6:173-174
 Tömöry Márta 2006/1:94-100, 2006/2-3:117-127,
 2008/5:11-22,2020/3:41-54, 2012/4:83-92
 Török Bianka 2021/6/2:119-120,
 2021/6/2:121-126
 Török Viktória 2020/5:109-110, 2021/1:327-328
 Tranka, Jiří 2003/1:91-98
 Trojkó Imre (Trojko Imre) 2015/4:13-98,
 2015/5:282
 Turcsány Villő 2009/5:51

U.

Uchnár, Peter 2010/3:71-78
 Újházi Adrienn 2018/4:90-93, 2018/4:136-171
 Urbanik Tímea 2007/4:36-41
 Uresch Zsuzsa 2014/1:9-43, 2014/1:122-125
 Uszkay Tekla 2021/6/2:143-152
 Utasi Anikó 2016/4:5-19, 2018/4:126-131
 Utcai Dávid 2018/4:94-97, 2018/4:136-171

V.

Vaderna József 2018/3:13-15, 2019/2:197,
 2019/2:281-282, 2021/1:305-307
 Vajna György 2021/1:350-351
 Valcseva, Teodora 2003/2:47-51
 Vámos János 2021/6/2:127-132
 Van Ransbeeck, Karel 2015/2:64-75
 Varga Balázs 2004/2:56-66
 Varga Bencsik József 2009/3:76-79
 Varga Benedek 2020/5:110-111
 Varga Emőke 2009/2:199-201
 Varga Erzsébet 2018/3:82-83
 Varga László 2014/1:9-43, 2014/1:126-129
 Varga Luca 2016/3:10-21
 Varga Nóra 2016/3:5-9, 2016/5:16-21
 Varga Patrícia Minerva 2003/2:56-58
 Varga Péter 2018/1:41-48

- Varga Tamás 2020/5:112, 2021/1:333–337
 Varga Valentin 2018/4:7–11, 2018/4: 136–171
 Varga Zoltán 2020/3:55–70
 Varkoly László 2009/3:80–81
 Varsányi Péter 2019/1:24–39
 Vass Szabolcs 2018/4:98–101, 2018/4:136–171
 Vaszary János 2015/4:13–98, 2015/5:283–302
 Végh Éva 2009/3:82–84, 2014/1:9–43,
 2014/1:130–133
 Végvári I. János 2018/2:41–172, 2018/3:125,
 2019/2:304–308, 2019/2:313–314
 Végvári Lajos 2011/2:121–122
 Végvári Viktória 2019/3:123–126
 Veizer Tamás 2016/1:112–117
 Verebes György 2018/4:94–97
 Veres András 2008/5:31–38, 2010/2:97–106
 Veress Ferenc 2017/4:59–61
 Verne, Julius 2010/3:17–28
 Vertel Beatrix 2016/1:40–47
 Veselý, Marian 2013/2:154–161
 Vesztróczy Éva 2004/3:55–74, 2007/5:82–91,
 2009/2:171–176, 2010/3:5–10, 2011/4:75,
 2012/2:141–143, 2013/2:162–171,
 2014/3:4–8, 2014/3:9–25, 2014/3:26–29,
 2014/3:30–35, 2016/4:30–39
 Vető Orsolya 2021/1:285–289
 Vida Győző 2006/4–1:53–54, 2006/4–1:55–58,
 2009/1:93–106, 2010/4:145–150
 Vida Zsuzsa 2008/4:83–90
 Villon, Francois 2011/4:57–64.
 Vincze Ottó 2020/6:193
 Virág Ágnes 2017/4:63–69
 Virág Gábor 2018/4:98–101, 2018/4:126–131
 Virág Jenő 2018/2:7, 2019/2:247–254,
 2013/5:63–69
 Vitál István ifj. 2018/2:41–172, 2019/2:293,
 2019/2:315
 Vitez, Ivan 2004/4:147–154
 Vogelné Takács Gabriella 2013/3:52–55,
 2013/4:80–83, 2014/2:40–43, 2015/1:70–75
 Volf, Petr 2017/5:49–51
 Vörös Béla 2019/2:317–319, 2009/3:30–31,
 2018/2:41–172, 2019/2:320–323
- W.**
 Wagner, Meike 2013/4:80–83
 Walcz Amarylisz 2006/2–3:54–63
 Waszkiel, Halina 2010/1:81–85
 Waszkiel, Marek 2008/5:85–92, 2008/5:123–128,
 2010/1:41–46, 2011/1:5–22, 2013/3:62–69,
 2013/4:84–91, 2015/2:44–53, 2016/2:83–
 86, 2017/1:107–112, 2018/1:83–92,
 2018/5:40–51, 2019/4:65–76,
 2019/5:101–112, 2020/4:88–100,
 2021/2:45–50, 2021/2:69–82, 2021/5:74–79
 Wehner Tibor 2003/2:61–65, 2003/2:82–84,
 2004/2:43–49, 2007/3:5–7, 2007/3:20–23,
 2007/3:98–101, 2008/2:5–8, 2008/4:45–50,
 2009/3:7–155, 2009/5:5–8, 2009/5:13–16,
 2009/5:27–30, 2009/5:35–38,
 2009/5:63–64, 2010/4:197–203,
 2011/2:7–14, 2011/2:15–28, 2011/2:39–42,
 2011/2 p49–56, 2011/2:79–84,
 2011/2:91–92, 2011/2:101–104, 2011/2:155,
 2012/2:35–40, 2012/2:47–52,
 2012/2:57–60, 2013/1:6–14, 2013/1:19–24,
 2013/1:85–92, 2013/2:105, 2013/5:8–10,
 2013/5:17–18, 2013/5:21–24,
 2013/5:53–55, 2013/5:59–60,
 2013/5:84–86, 2013/5:120–123,
 2013/5:156–159, 2013/5:160–163,
 2014/1:7–8, 2014/1:60–63, 2014/1:64–67,
 2014/1:102–105, 2014/1:114–117,
 2014/1:130–133, 2014/1:134–136,
 2014/1:137–139, 2014/4:10–15,
 2014/4:24–29, 2014/4:82–85,
 2014/4:90–118, 2015/4:7–12, 2015/4:13–98,
 2015/5:339–340, 2016/1:40–47,
 2016/1:58–65, 2016/1:72–79,
 2016/4:20–23, 2016/4:60–61, 2016/4:61–64,
 2016/4:65–68, 2016/4:69–73,
 2016/4:78–85, 2017/4:41–45, 2017/4:47–51,
 2017/4:53–57, 2018/2:7, 2018/3:37–39,
 2018/3:133–135, 2018/6:48–53,
 2018/6:60–65, 2019/2:189,
 2019/2:309–312, 2019/2:317–319,
 2019/2:339–344, 2019/6:59–64,
 2019/6:65–70, 2019/6:79–
 84, 2020/2:18–23, 2020/2:51–54,

- 2020/2:87–100, 2020/5:5–12,
2020/5:113–116, 2020/6:171,
2020/6:199–201, 2020/6:207–209,
2020/6:227, 2020/6:233–236,
2021/1:329–332, 2021/1:338–340,
2021/1:365–375
- Wehner Viola 2020/5:117, 2021/1:341–342
- Weisz Aranka 2019/4:77–86
- Weöres Sándor 2008/1:40–47, 2014/4:86–89,
2021/5:56–63
- Wiesz József 2009/3:32–33, 2013/5:112–119,
2013/5:25–52, 2013/5:120–123
- Wilkon, József 2004/4:163–172
- Zalán Tibor 2007/4:70–81, 2008/5:51–58
2008/1:130–135, 2009/2:183–186,
2019/2:237–240, 2012/1:129–134
- Zámbó Kornél 2020/5:118–121, 2021/1:343–348
- Zdeňková, Marie 2003/1:65–72
- Zeman Zoltán 2021/6/2:133–138
- Zeman-Juhász Éva 2021/6/2:133–138
- Žembera, Iuraj 2019/6:41–52
- Zilahy György 2009/3:34–36 2015/4:13–98,
2015/5:303–308
- Zolnay László 2013/5:56–58, 2018/2:19–20,
2018/3:16–18, 2019/2:255
- Zoubek, Olbram 2014/4:52–59
- Zubriczky Lóránd 2018/2:41–172, 2019/2:324–327
- Zwillinger Ferenc, dr. 2019/2:258
- Zsembery Dezső 2009/3:112–114, 2014/1:9–43,
2014/1:134–136, 2014/1:137–139,
2018/3:43–44, 2019/2:191–195
- Zsemlye Ildikó 2009/5:51–58

Összeállította és szerkesztette: Nász János
Lektorálta: Virág Jenő

ARCANUM DIGITÁLIS
TUDOMÁNYTÁR

Art Limes 1992–2015

DVD

KERESHETŐ HASONMÁS

MEGJELENT SZÁMAINK:

2003/1. szám – BÁBOK ÉS BÁBUK (elfogyott)	–
2003/2. szám – A PASZTELL (elfogyott)	495 Ft
2004/1-2. szám – DIKTATÚRA ÉS MŰVÉSZET I–II.	990 Ft
2004/3-4. szám – A GYERMEKKÖNYV-ILLUSZTRÁCIÓ I–II. (elfogyott)	990 Ft
2006/1. szám – BÁB-TÁR I. (elfogyott)	–
2006/2-3. szám – BÁB-TÁR II–III.	990 Ft
2006/4 – 2007/1. szám – Magyar illusztráció Bolognában (elfogyott)	850 Ft
2007/2. szám – BÁB-TÁR IV.	650 Ft
2007/3. szám – Kihelyezett tagozat	850 Ft
2007/4. szám – BÁB-TÁR V.	850 Ft
2008/1. szám – A gyermekkönyv-illusztráció IV.	850 Ft
2008/2. szám – Képzőművészek Esztergomban a 20. században	850 Ft
2008/3. szám – BÁB-TÁR VI.	850 Ft
2008/4. szám – ŐVEGSZOBRA SZAT	850 Ft
2008/5. szám – BÁB-TÁR VII.	850 Ft
2009/1. szám – Gyermekkönyv-illusztráció V.	850 Ft
2009/2. szám – Gyermekkönyv-illusztráció VI.	850 Ft
2009/3. szám – Wehner-Vemissage	850 Ft
2009/4. szám – BÁB-TÁR VIII.	850 Ft
2009/5. szám – Fém szobrászok Tatabányán	850 Ft
2009/6. szám – BÁB-TÁR IX.	850 Ft
2010/1. szám – BÁB-TÁR X.	850 Ft
2010/2. szám – BÁB-TÁR XI.	850 Ft
2010/3. szám – Gyermekkönyv-illusztráció VII.	850 Ft
2010/4. szám – Gyermekkönyv-illusztráció VIII.	850 Ft
2011/1. szám – BÁB-TÁR XII.	850 Ft
2011/2. szám – Képzőművészek Tatabányán a 20. században	850 Ft
2011/3. szám – Gyermekkönyv-illusztráció IX.	
A képiró: Kass János, 1. rész	850 Ft
2011/4. szám – Gyermekkönyv-illusztráció X.	850 Ft
2012/1. szám – BÁB-TÁR XIII.	850 Ft
2012/2. szám – IPARMŰVESSÉG I.	1.000 Ft
2012/3. szám – A KÉPÍRÓ, KASS JÁNOS	1.000 Ft
2012/4. szám – BÁB-TÁR XIV.	1.000 Ft
2013/1. szám – IPARMŰVESSÉG II.	1.000 Ft
2013/2. szám – IPARMŰVESSÉG III.	1.000 Ft
2013/3. szám – BÁB-TÁR XV.	1.000 Ft
2013/4. szám – BÁB-TÁR XVI.	1.000 Ft
2013/5. szám – Képzőművészek Dorogon I.	1.000 Ft
2014/1. szám – Képzőművészek Dorogon napjainkban	1.000 Ft
2014/2. szám – BÁB-TÁR XVII.	1.000 Ft
2014/3. szám – KÉP-TÁR I.	1.000 Ft

2014/4. szám – KÉP-TÁR II.	1.000 Ft
2015/1. szám – BÁB-TÁR XVIII.	1.000 Ft
2015/2. szám – BÁB-TÁR XIX.	1.000 Ft
2015/3. szám – A képiró: Kass János, 3. rész	1.000 Ft
2015/4. szám – Képzőművészek Tata városában I. kötet	1.000 Ft
2015/4. szám – Képzőművészek Tata városában II. kötet	1.000 Ft
2015/5. szám – BÁB-TÁR XX.	1.000 Ft
2016/1. szám – KÉP-TÁR III.	1.000 Ft
2016/2. szám – BÁB-TÁR XXI.	1.000 Ft
2016/3. szám – BÁB-TÁR XXII.	1.000 Ft
2016/4. szám – KÉP-TÁR IV.	1.000 Ft
2016/5. szám – BÁB-TÁR XXIII.	1.000 Ft
2016/6. szám – BÁB-TÁR XXIV.	1.000 Ft
2017/1. szám – BÁB-TÁR XXV.	1.000 Ft
2017/2. szám – BÁB-TÁR XXVI.	1.000 Ft
2017/3. szám – BÁB-TÁR XXVII.	1.000 Ft
2017/4. szám – KÉP-TÁR V. – I. rész	1.000 Ft
2017/5. szám – KÉP-TÁR V. – II. rész	1.000 Ft
2017/6. szám – BÁB-TÁR XXVIII.	1.000 Ft
2018/1. szám – BÁB-TÁR XXIX.	1.000 Ft
2018/2. szám – KÉP-TÁR VI. Képzőművészek Esztergomban I.	1.000 Ft
2018/3. szám – KÉP-TÁR VII. Képzőművészek Esztergomban II/1.	1.000 Ft
2018/4. szám – KÉP-TÁR VIII. Képzőművészek a Vajdaságban	1.000 Ft
2018/5. szám – BÁB-TÁR XXX.	1.000 Ft
2018/6. szám – KÉP-TÁR IX.	1.000 Ft
2019/1. szám – BÁB-TÁR XXXI.	1.000 Ft
2019/2. szám – KÉP-TÁR X. Képzőművészek Esztergomban II/2.	1.500 Ft
2019/3. szám – BÁB-TÁR XXXII. – Budapest Bábszínház '70	1.000 Ft
2019/4. szám – BÁB-TÁR XXXIII.	1.000 Ft
2019/5. szám – BÁB-TÁR XXXIV.	1.000 Ft
2020/1. szám – BÁB-TÁR XXXV.	1.000 Ft
2020/2. szám – KÉP-TÁR XII.	1.000 Ft
2020/3. szám – BÁB-TÁR XXXVI.	1.000 Ft
2020/4. szám – BÁB-TÁR XXXVII.	1.000 Ft
2020/5. szám – KÉP-TÁR XIII.	1.000 Ft
2020/6. szám – KÉP-TÁR XIV.	1.000 Ft
2021/1. szám – KÉP-TÁR XV.	1.000 Ft
2021/2. szám – BÁB-TÁR XXXVIII.	1.000 Ft
2021/3. szám – BÁB-TÁR XXXIX.	1.000 Ft
2021/4. szám – KÉP-TÁR XVI.	1.000 Ft
2021/5. szám – BÁB-TÁR XL.	1.000 Ft
2021/6. szám – KÉP-TÁR XVII.	1.000 Ft
2022/1. szám – BÁB-TÁR XLI.	1.000 Ft
2022/2. szám – KÉP-TÁR XIX.	1.000 Ft
2022/3. szám – BÁB-TÁR XLII. I. RÉSZ	1.000 Ft
2022/4. szám – KÉP-TÁR XX. Emlékjelek, műalkotások	2.500 Ft

2023/1. szám – BÁB-TÁR XLIV. II. RÉSZ	1.000 Ft
2023/2. szám – KÉP-TÁR XX.	1.000 Ft
2023/3. szám – KÉP-TÁR XXI.	1.000 Ft
2023/4. szám – BÁB-TÁR XLV.	1.000 Ft
2023/5. szám – BÁB-TÁR XLVI.	1.000 Ft
2023/6. szám – KÉP-TÁR XXIII.	1.000 Ft

MEGJELENT ILLUSZTRÁCIÓS SZÁMAINK:

2004/3.4. szám – A gyermekkönyv-illusztráció I-II. (elfogyott)	---
2006/4 – 2007/1. szám – Magyar illusztráció Bolognában - III. (elfogyott)	---
2008/1. szám – A gyermekkönyv-illusztráció IV.	850 Ft
2009/1. szám – Gyermekkönyv-illusztráció V.	850 Ft
2009/2. szám – Gyermekkönyv-illusztráció VI.	850 Ft
2010/3. szám – Gyermekkönyv-illusztráció VII.	850 Ft
2010/4. szám – Gyermekkönyv-illusztráció VIII.	850 Ft
2011/3. szám – Gyermekkönyv-illusztráció IX. – A képiró: Kass János 1.	850 Ft
2011/4. szám – Gyermekkönyv-illusztráció X.	850 Ft
2018/6. szám – Kép-Tár IX.	1.000 Ft
2019/6. szám – Kép-Tár XI.	1.000 Ft
2020/2. szám – Kép-Tár XII.	1.000 Ft
2021/4. szám – Kép-Tár XVI.	1.000 Ft
2023/6. szám – Kép-Tár XXIII.	1.000 Ft

KÖZLEMÉNYEK:

- Számaink megrendelhetők a szerkesztő vagy a szerkesztőség e-mailjén: viragjeno46@gmail.com; info@artlimes.hu; valamint megvásárolhatók az Írók Boltjában.
- A LIMES című egykori történelmi-tudományos szemle egyes számai az MNL Komárom-Esztergom Megyei Levéltártól rendelhetők meg.

Folyóirataink megvásárolhatók:

- Budapesten: Írók Boltja (Andrássy út 45.)

Megrendelhető: Könyvtárellátó Kht., 1143 Budapest, Ilka u. 31.

Kernstok Alapítvány/Art Limes Szerkesztősége, 2800 Tatabánya, Kós Károly u. 3. fsz. 3.

E-mail: viragjeno46@gmail.com

Honlapjaink: www.artlimes.hu; www.limesfolyoirat.hu